

15

POTUNGĀUE MO'UI Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti

2025/2026- 2027/2028

Fakaivia 'o e ngaahi sevesi ki he tokanga'i 'o e Mo'ui ma'a Tonga

2025/2026

Hokohoko 'o e Kanotohi

1. Lisi 'o e ngaahi lea fakanounou.....	2
2. Ko e Me'a 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui.....	3
3. Popoaki mei he Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui	4
4. Fakamatala ki he Potungaue Mo'ui.....	5
4.1. Tefito'i Ngaue mo e Ngaahi kupu fekau'aki.....	5
4.2. Ola 'o e Palani Fakalakalaka Fakafonua 'i hono poupoua 'e he Potungaue	7
4.3. Fa'unga 'o e Potunga Mo'ui mo honau tu'unga takitaha.....	8
4.4. Taumu'a ki hono kei pukepuke 'o e fakalakalaka (SDG)	10
4.5. Palani ki he Patiseti	11
4.6. Ngaahi 'uhinga ki he liliu 'i he vahevahe 'o e peseti	12
4.7. Poloseki Fakaakeake mei he HTHH mo e Koviti-19.....	19
4.8. Poloseki langa mo e me'angaue.....	20
4.9. Fakamatala Pa'anga 'a e Potungaue Mo'ui.....	23
5. Polokalama Ngaue mo hono ngaahi fakakalasi	24
5.1. Polokalama 1: Va'a taki ngaue mo e fale'i	24
5.2. Polokalama .2: Va'a Ngaue ki tu'a 'o e mo'ui	44
5.3. Polokalama.3: Va'a fakafaito'o/Falemahaki	69
5.4. Polokalama 4: Va'a Nifo	112
5.5. Polokalama 5: Va'a Ngaue Fakaneesi.....	120
5.6. Polokalama 6: Va'a ki he Mo'ui Lelei 'a Tonga.....	124
6. Fakamatala tanaki mai 1: Ngaahi tu'utu'uni fekau'aki mo e mo'ui, lao pea mo e ngaahi ma'u'anga fakamatala.....	125

1. Lisi ‘o e ngaahi lea fakanounou

Lea fakanounou	
CD	Communicable Disease(Mahaki Pipihi)
CP&B	Corporate Plan and Budget(Palani Fakakatao mo hono FAKapaaánga)
CSSD	Tafakááki ki hono fufulu mo tokangaí e ngaahi meangaue
CVD	Cardiovascular Disease(Mahaki Mafu)
DFAT	Department of Foreign Affairs and Trade of Australia (DFAT)Vaaá ki Muli Tokoni á Aositelelia
FY	Tau Fakapaánga
GSD	Government Statistics Department(Potungaue Sitetistika áe Puleábga)
HI	Healthy Islands Framework(Faúga óe Motu Mouí lelei)
ICT	Vaaá oe fetuútaki moe Fakamatala
ICU	Iuniti Tokangaekina makehe
KPI	Meáfua
JNAP	Palani Ngaue Fakatahataha
MDA	Ministries, Departments and Agencies
MFAT	Ministry of Foreign Affairs and Trade New Zealand (MFAT)Potungaue ki Muli moe tokoni áe Nuúsila
MIA	Ministry of Internal Affairs(Potungaue Fakaloto fonua)
MOET	Ministry of Education and Training(Potungaue ako moe Ako Ngaue
MOFNP	Ministry of Finance and National Planning(Potungaue Paága moe Palani fakafonua)
MOJ	Ministry of Justice(Potungaue Fakamaaúánga)
NCD	Non Communicable Disease(Mahaki Ikai ke pipihi)
SDG	Ngaahi Taumuá FAKalakalaka tuuloa
NIIP	Palani kihe ngaahi ngaue lalahi Fakafonua
PSC	Komisoni Ngaue Fakapuleánga

2. Ko e Me'a 'a e 'Eiki Minisitā Mo'ui

Ko e ta'u 2025, 'oku ho'ata mei ai koe taha eni e ta'u 'e toe lelei ange, pea 'oku tau faka'amu ki ha lelei 'i he kaha'u, ki hotau ki'i fonua. Ko e ki'i fonua si'isi'i koeni ko Tonga kuo toe hao mai koe'uhi pe ko e 'alo'ofa 'a e 'Otua 'o malava ai ke matu'uaki 'a e ngaahi fakatamaki kotoa kuo hoko mai, pea 'oku tau 'amanaki te tau tu'u fakataha aipe 'o a'u ki he ngaahi ta'u ka hoko mai.

Na'e hoko mai 'a e Koviti-19 ke ne sivi'i 'a e fokotu'utu'u ngaue 'a e Potungaue, taukei ngaue, 'ilo pea mo e ngaahi ma'u'anga tokoni pea tau malava ai 'o mo'ui koe'uhi koe tokoni mai 'a hotau hoa ngaue. Kaikehe, 'i he lolotonga ni, 'oku mau ngaue ki he fakalakalaka 'a e

'ekonomika hili koia 'a e ngaahi fakatamaki fakaenatula, pea kuo kamata ai ke lele lelei 'a e tu'unga 'ekonomika 'i Tonga. 'Oku tokolahi 'a e kau ngaue kuo nau hiki atu ki muli 'i he ngaahi 'uhinga kehekehe pe 'o kau kiai 'a e fiema'u pa'anga ke tokoni ki honau famili, pea pehe foki ki he ako. 'Oku 'i ai 'a e faka'amu ke fakahoko 'e he Pule'anga ha ngaahi fokotu'utu'u ke tokoni ki he kau ngaue ke kei pukepuke kinautolu lolotonga koia 'etau kei fakaakeake mei he ngaahi me'a koeni kuo hoko. 'Oku kei hokohoko atu aipe 'a hono fakaivia mo fakamalohia 'a e ngaahi ngaue tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e kakai ki hotau fonua pea kau mai kiai mo e ngaahi tokoni mo e poupou mei he komiuniti Tonga, kae pehe foki ki hotau ngaahi hoa fengaue'aki ki he fakalakalaka. Ko e kautaha tokoni fakapa'anga 'a e ADB, 'oku fakaivia ia 'e he UNICEF, 'e kei hokohoko atu aipe 'enau 'a 'enau tokoni ki he huhu malu'i (HPV, Pneumococcal mo e Rotavirus) 'i he ta'u kaha'u. Ko e huhu malu'i koeni, tene fakatupulekina ai ke malu'i 'a 'etau fanau ki ha kaha'u 'oku toe lelei ange ki hotau fonua. 'E hoko eni kene malu'i 'a Tonga 'o ka toe hoko mai ha mahaki faka'auha 'i he kaha'u.

Ko e taha eni 'a e visone 'a e Potungaue ke fakapapau'i 'oku malava 'o fakahoko lelei mo malu 'a e ngaue mo hono tokonia 'o e mo'ui lelei fakamamani lahi pea 'e hoko ia ko ha fakalakalaka 'i he kaha'u. 'E kei hokohoko atu aipe 'e he Potungaue Mo'ui, 'a hono fakamalohia 'a e tokoni ki he mo'ui lelei 'o e kakai 'i tonga 'aki 'a e fakahoko fatongia ki hotau kakai. 'I he palani koia 'a e Potungaue Mo'ui ke ope atu 'enau tokoni ki he kakai, kuo fakalelei'i ai 'a e ngaahi senita mo'ui lelei mo langa ha ngaahi fale ke tokoni ki he kakai 'o e fonua, pea nau malava 'o ma'u 'a e tokoni 'i ha fa'ahinga tafa'aki pe. 'Oku 'i ai 'a e fengaue'aki vaofi 'a e palani ngaue fakalukufua pea mo e ngaahi hoa ngaue tokoni, ngaahi va'a kehekehe 'o e pule'anga, ngaahi ngaue'anga 'ikai fakapula'anga, pea mo e kakai ki hono faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei pea ke fenapasi mo e tu'unga mo'ui lelei fakamamani lahi. 'Oku 'i ai 'a e fakamalo loto hounga ki he kakai 'o e fonua, ngaahi pule'anga kehe, ngaahi ngaue 'ikai fakapule'anga, hoa ngaue, hoa ngaue mei muli pea pehe foki ki he ngaahi kaungame'a 'i he tokoni mo e poupou na'a mou fakahoko lolotonga koia 'a e ta'u 'e ua kuo mahili atu ki hono fakaivia 'etau tu'unga mo'ui lelei. 'Oku 'i ai 'a e tui mei he Potungaue Mo'ui, ko e ola eni 'a e ngaahi poupou kuo fakahoko ki he kakai, koe'uhi ko e taki lelei mei he Fale 'o e Tu'i, pea mo e poupou mei he kau taki 'o e siasi. Koia ai, kuopau ketau ngaue malohi mo tu'u fakataha ke fa'u ha tu'unga mo'ui lelei ke fenapasi mo e fiema'u 'a e kakai, pea ko 'ene tu'u ki he kaha'u, 'e toe mo'ui lelei ange ai 'a Tonga. Malo áupito.

Hon. Toketa Ána 'Akau'ola
'Eiki Minisitā Mo'ui
Potungaue Mo'ui

3. Popoaki mei he Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui

Oku tau fakamalo koe'uhi ko e ngaahi tapuaki kotoa kuo foaki mai 'e he 'Otua kiate kitautolu pea mo e ngaahi palani mo e fokotu'utu'u 'oku fakahoko 'e he Pule'anga kae pehe foki ki he Potungaue Mo'ui pea mo e ngaahi hoa ngaue kotoa ke malu'i 'a Tonga mei he mahaki faka'auha ko eni ko e COVID-19. Na'e ha mei he palani fakata'u fakamuimui 'a 'etau feinga ke fenapasi 'a 'etau ngaue pea mo e fiema'u 'a e TSDF II kae pehe foki ki he SDG 'o fakatatau ki he tokangaekina fakamamani lahi 'o e mo'ui lelei. 'I he ta'u ni, 'oku tau langa ai ha ngaue na'e 'osi fakahoko ka 'I ha founa fo'ou mo mahu'inga ke fakamalohia 'a e tu'unga mo'ui lelei kae malava ke kei hokohoko atu 'a hono a'usia 'o e taumu'a ke tokangaekina 'a e mo'ui lelei fakamamani lahi 'i Tonga.

'Oku mātu'aki mahu'inga foki ke tau fakatokanga'i ko e malava ko eni ke a'usia 'a e ngaahi taumu'a ngāue/ ni 'oku fiema'u ia ke tau fakamamafa he ngaahi fatongia ki he tukui kolo pea mo e ngaahi poutuliki 'e 6 (Fakahoko Fatongia, Kaungāue, Ngaahi Langa mo e Tekinolosia, Founa Pule mo e Tataki, Palani mo e Fekumi pea pehē foki ki he ngaahi fiema'u fakapa'anga). Ko e halafononga 'eni ki ha ola 'oku to e leleiange mei ha fakahokofatongia 'i ha to e feitu'u pē 'i Tonga/ ni, 'o kau ai 'a e tonuange 'a e fakatonu ki he ngaahi fiema'u 'a e kakai 'o e fonua 'o tatau ai pē 'i ha fa'ahinga tu'unga fakasōsiale pē mo'ui lelei 'oku nau 'i ai. Kae kehe, 'oku tefito 'a e ngaahi founa ngāue/ ni 'i ha ngāue vāofiangē mo lelei mo e kakai 'o e fonua, ngaahi ngāue'anga 'a e pule'anga mo 'ikai fakapule'anga, hoa fakalakalaka mei tu'apule'anga (ko e fakakaukau 'oku ohi mei he 'ilo fakamamani lahi ko e Mo'ui 'i he Tapa Kotoa Pē). Ko e toenga 'o e ta'u 'e tolu mo e konga ko eni ke tau fononga'i 'i he 'etau Palani Fakafonua ki he Mo'ui lelei', te tau hanga atu ke fakakakato 'a e ngaahi ola fakangāue 'o hono tokangaekina 'o e ngaahi ngāue ki he mo'ui' hangē ko e; ngaahi me'a 'ikai fakakaungāue, malu'i, faka'ai'ai, faito'o, fakaakeake pea mo e tokangaekina 'o e toka vaivai fuoloa.

'Oku lolotonga fakahoko 'e he potungāue' fakataha mo e tokoni mei hono hoa ngāue Pangikē fakalakalaka 'a 'Esia' ke to e hiki'i hake 'a e tu'unga 'o e ngāue fakatekinolosia ki he tākaki'anga fakamatala'. Ko e ngāue ko eni' te ne tokoni ke to e leleiange 'a e ivi fakatekinolosia ke ne tukuange mai pea mo tokoni ki hono fakahoko 'o e fatongia ke ma'u 'a e fakamo'oni pau mei he ngaahi tafa'aki kehekehe 'i he mo'ui lelei' 'o tatau pe 'i Vaiola, pea mo e ngaahi 'otu motu pea pehe foki ki he ngaahi senita mo'ui lelei.

'I he taimi tatau 'oku feinga 'a e Potungāue' ke ohi mai 'a e founa ngāue 'a e pule'anga ki hono sivi'i 'a e anga 'o e fuafatongia 'a e tokotaha ngāue, 'a ia 'e tokoni lahi ia ke faka'ai'ai 'a e palani lelei pea mo 'ene felave'i mo e ngaahi me'angāue kuo tuku mai ke fakahoko 'aki e fatongia. Na'e foaki foki ki he Potungāue Mo'ui ha pale ko e Potungāue fakalakalaka taha he ngāue ki he founa ngāue ki hono sivi'i e fakahoko fatongia 'a e tokotaha ngāue 'o fakatatau ki he tokolahi 'o e kaungāue he Potungāue/ ni. 'Oku ou tui ta'etoeveiveiua ko hono fakahoko lelei 'o e ngaahi taumu'a ngāue 'i he palani /ni, 'e tokoni lahi ia ki he palani Tu'uloa Fakafonua 'a ia te ne tokonia 'a e ngaahi tukui kolo ke a'usia 'a e tu'unga mo'ui lelei 'oku fiema'u, fakasi'isi'i e mālōlō kei iiki pea mo e faingata'a'ia fakasino he fānau, to'utupu mo e kakai lalahi 'a ia 'oku nau tokoni ki hono a'usia ha mo'ui 'oku lelei 'i he'ene hā he Palani Fakalakalaka Fakafonua hono 2.

1
Rofanoa

Toketa Reynold 'Ofanoa
Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui

4. Fakamatala ki he Potungaue Mo'ui

4.1. Tefito'i Ngaue mo e Ngaahi kupu fekau'aki

4.1.1. Tefito'i Fatongia

'I hono fakahoko 'o e fatongia, 'oku muimui 'a e Potungaue ki he ngaahi lao 'oku h atu:

- ✓ Lao ki he Ngaahi Koloa Faitoó 1930 (Fakatonutonu 2001)
- ✓ Lao ki he Puleí ó e Meá Fakafokifa 2007 (Fakatonutonu 2014)
- ✓ Lao ki he Maluí ó e Famili 2013
- ✓ Lao ki he Vakaií ó e Kau Ngaue ki he Moúi 2001 (Fakatonutonu 2004)
- ✓ Lao ki he Faúnga (Foundation) Tokonií ó e Moúi Lelei 2007
- ✓ Lao ki he Ngaahi Ngaue ki he Moúi 1991
- ✓ Lao ki he Fakalelei Átamai 2001 (Fakatonutonu 2004, 2014, 2020)
- ✓ Lao ki he Hu'ivai 2001 (Fakatonutonu 2004)
- ✓ Lao ki he Mo'ui 'a e Kakai 2015 (Fakatonutonu 2021)
- ✓ Lao ki he Ngaahi Koloa Faitoó 2001 (Fakatonutonu 2004, 2014)
- ✓ Lao Pule'l 'o e Tapaka 2001 (Fakatonutonu 2014)
- ✓ Lao ki he Kau Neesi 2001 (Fakatonutonu 2004, 2012)
- ✓ Lao ki he Kau Neesi, Neesi Faitoo mo e Kau Maúli Fakapolofesinale 2021
- ✓ Lao ki he Ngaue Fakafaitoó mo e Nifo 2001 (Fakatonutonu 2004, 2012)
- ✓ Lao ki he Kau Toketa, Kau Ngaue ki he Nifo mo e Kau Ngaue ki he Moúi 2021
- ✓ Lao ki he huhu malu'i (Fakatonutonu 2021)

Koe kakato 'o e ngaahi lisi 'oku ha ia 'i he fakamatala tanaki mai fika

4.1.2. Ngaahi Kupu Fekau'aki

Ngaahi Va'a Fekau'aki	Ngaahi Va'a 'oku fakahoko ngaue kiai 'a e Potungaue	Kau Fakahoko Ngaue ma'ae Potungaue	Hoa Ngaue pea moe Potungaue
Kapineti	X	X	X
Falealea	X	X	X
Ngaahi Potungaue 'a e Pule'anga	X	X	X
Ngaahi Ngaue'anga Lalahi 'a e Pule'anga	X	X	X
Ngaahi Pisinisi moe kau fakatupu koloa	X	X	X
Sekitoa Taautaha, Ngaahi Komiti, Ngaahi Siasi	X	X	X
Kakai 'o e Fonua	X	X	X
Ngaahi Hoa ngaue Fakalakalaka	X	X	X

Oku 'a e Potungaue Mo'ui 'a e fatongia ke fakahoko 'a e ngaahi ngaue ke malu'l mo faito'o 'a e kakai 'o e Fonua. Ko e tokoni 'a e ngaahi hoa ngaue 'a e Potungaue 'oku fakakau ia he tefito'l ngaue 'a e Potungaue 'o kau ai:

4.1.3. Fatongia Mahu'inga 'o e Potungaue Mo'ui

Ko e fatongia 'a e Potungaue Mo'ui ko hono fakahoko ha ngaahi ako ki hono faka'ehi'ehi mo tokangaekina e mo'ui 'a e kakai 'I he fonua ni. 'I hono fakahoko e fatongia ni ko e tefito'I ngaue leva 'eni 'oku nau fakahoko Provision of health services within the Kingdom of Tonga.

- *Fakaa'u 'a e ngaahi sevesi ki he mo'ui ki he tapa kotoa 'o Tonga*
- *Ko hono fale'I 'o e 'Eiki Minisita Mo'ui fekau'aki mo e ngaahi lao*
- *Talanoa'I, tokangaekina mo hono leva'I e pa'anga tokoni mei he pule'anga kae'uma'a e ngaahi kautaha tokoni kotoa pe*
- *Ko hono tokanga'I 'e lao 'o e Mo'ui*
- *Fakama'opo'opo, tokanga'I pea mo hono tufaki e ngaahi fakamatala kotoa fekau'aki mo e mo'ui*

4.1.4. Misiona mo e Visone

Koe misiona mo e visone 'a e Potungaue na'e fakalelei'I ia 'I he tu'unga 'I he fetalanoa'aki ke fakapapau'i oku ne kei hulu'I mai 'a e tefito'I ngaue pea mo e palani loloa, pea mo tuku mai ha fakamatala mo ha tuhulu pau. 'I he ola 'oe fetalanoa'aki ko 'eni, ko e misiona moe visone na'e toe fai hono fakalelei'i. Ko 'etau visone moe misiona nae toe fakalelei'i 'a ia oku ha atu 'i lalo.

Ko e Misiona

Ke 'I ai ha fakalakalaka kimu'a 'a e fakahoko fatongia 'I ha taliui kakato ki he ngaahi fiema'u fekau'aki mo e mo'ui 'a e kakai 'o Tonga 'aki hono fakahoko 'a e fatongia 'I ha tu'unga 'oku ma'olunga mo fakapotopoto taha.

Ko e Visone

Ke hoko 'a Tonga ko e mo'ui lelei taha ia 'i he Pasifiki 'i he tu'unga fakavaha'apule'anga.

Tefito'i Fatongia

Ko e kau ngaue a e Potungaue Mo'ui 'oku nau ngaue ma'onga'onga ke a'usia e misiona mo e visone a e potungaue. 'I he ta'u 1999 na'e ma'u ai he potungaue 'a e ngaahi tefito'I 'ilo'anga. 'Oku kei ho'ata mo'oni mai foki ia he ta'u ni pea 'oku malava ke tau sio kiai 'I he 'etau ngaahi lao ngaue pea mo e ngahi founa e malava he kau pule ngaue moe kau ngaue ke fakahoko 'enau ngaahi tefito'I fatongia. 'Oku fakakau atu foki mo e 'ilo mo e anga 'o e Fengaue'aki lelei mo e Mo'ui 'a ia na'e fakahoko lolotonga e fe'alelea.

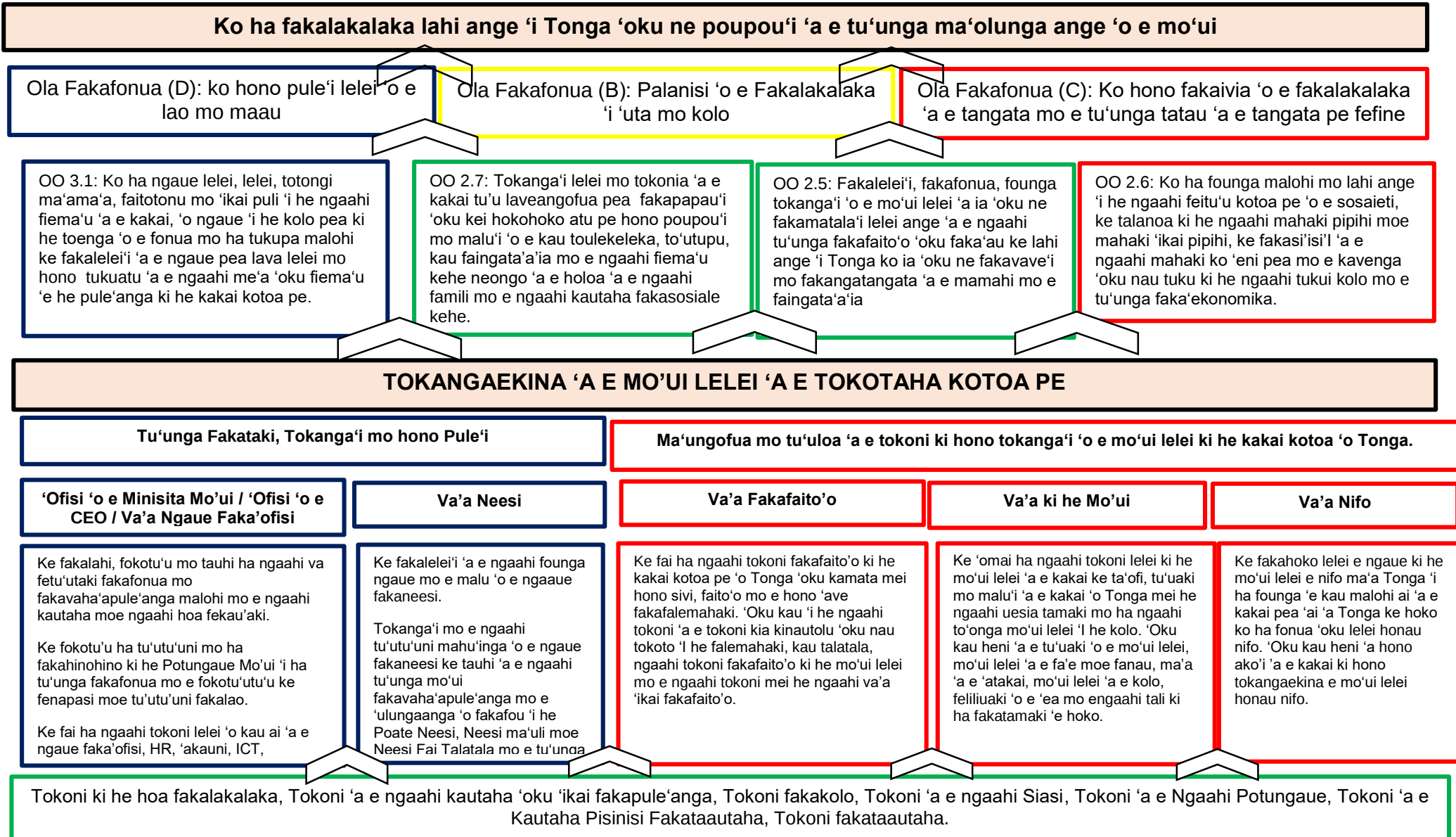
Ko 'emau tefito'i fatongia:

- *Ke fai mateaki ke a'usia 'a e lelei taha 'a e tauhi ke mo'ui lelei*
- *Ke fakahoko 'a e ngaue 'I he founa fakapotopoto taha pea ke taliui ki he fiema'u 'o e fatongia*
- *Ke fatongia tauhi ke fai'aki 'a e ongo'I mo'oni mo e 'ofa*
- *Tukupu ke fakahoko lelei 'a e fatongia ako ke fakalakalaka 'a e mo'ui mo e fakahoko fatongia*

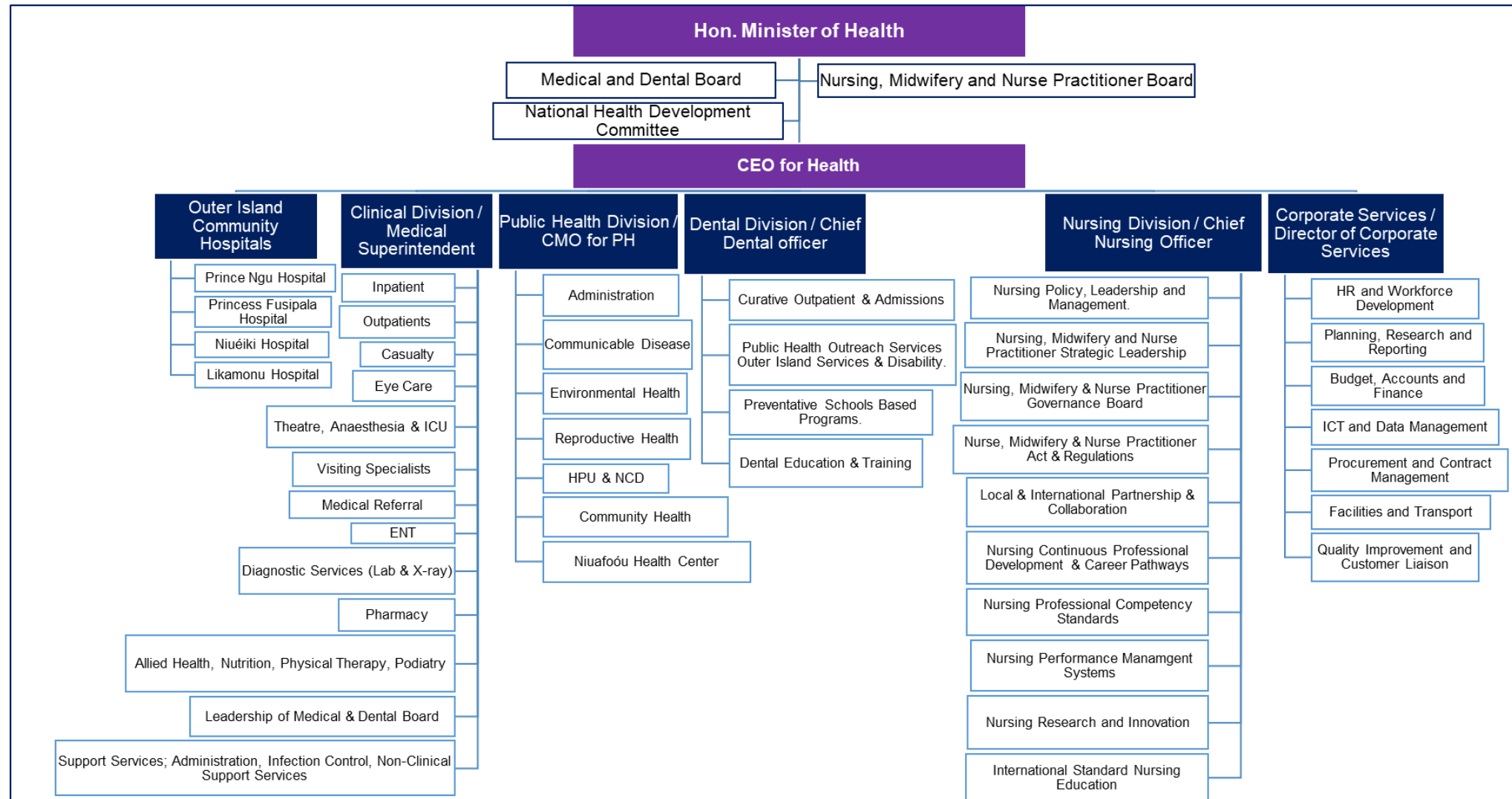
4.2. Ola 'o e Palani Fakalalakaka Fakafonua 'i hono poupoua 'e he Potungaue

Fakatata 1: Ola 'o e Palani Fakalalakaka Fakafonua 'i hono poupoua 'e he Potungaue

4.3. Fa'unga 'o e Potunga Mo'ui mo honau tu'unga takitaha

Fakatata 2: Fa'unga 'o e Potungaue

4.3.1. Fehokotaki'anga 'i he Potungaue Mo'ui

'Oku ha mai 'i he fakatata fika 1 'a e fengaue'aki 'a e Potungaue Mo'ui pea mo e ngaahi hoa ngaue (ngaahi Potungaue 'a e Pule'anga 'o hange ko e MIA, MEIDECC pea mo e MOET), kau kiai pea mo e ngaahi potungau e'ikai fakapule'anga 'o hange ko e kautaha Tonga Mo'ui lelei pea mo e kautaha Fakakaukau'i 'o e Famili Tonga. 'Oku kau mai foki mo e ngaahi tokoni mei he ngaahi hoa ngaue mei tu'a ke fakaivia hono fakalele 'o e Potungaue Mo'ui. Koe lahi taha 'o e pa'anga 'o e Potungaue, 'oku 'alu ia ki he vahe 'o e kau ngaue (fakafuofua ki he peseti 'e 70) pea ko e toenga koe peseti 'e 30 koe patiseti ia ki hono fakalele 'o e Potungaue. 'Oku fakafalala 'a e Potungaue Mo'ui ki he ngaahi tokoni fakalakalaka mei he ngaahi hoa ngaue 'o hange ko e DFAT, WHO, UNFPA, UNICEF, JICA, MFAT, mo e ngaahi tokoni makehe pe ke tokoni ki hono fakalele 'o e ngaue 'o fakafou mai 'i he ngaahi polokalama hange ko e THSSPIII, polokalama tokoni ki he komiuniti, polokalama ke fakaivia hono fakahaofi mo tokoni'i 'a e kakai mo e polokalama ki hono fakakaukau'i 'o e famili. Kau mai kiai mo e tokoni mei ngaahi siasi kau kiai 'a e LDS pea mo e ngaahi potungaue 'ikai fakapule'anga hange ko e kautaha ki hono faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei, kautaha ki hono palani 'o e famili Tonga, tokoni mei he kakai pea mo e ngaahi pisinisi iiki. Mei he ngaahi poupou malohi koeni mei he ngaahi kautaha, 'oku malava ai 'e he Potungaue 'o taafataha ki he 'asenita fakalakalaka pea mo e ngaahi Potungaue 'ikai fakapule'anga 'o kau kiai 'a e Potungaue Palani'i 'o e family, Ako, Mo'ui lelei 'o e pepe, Mo'ui lelei 'o e fanau, mahaki pipihi mo e mahaki 'ikai ke pipihi. Ko e ngaahi palani fakalakalaka koeni 'oku 'i ai 'enau fengaue'aki hangatonu pea mo e TSDF pehe foki ki he SDGs ke fo'u 'a e taumu'a ngaue.

Ko e va'a lalahi 'e 5 'i he Potungaue, pea 'iai leva mo e ngaahi ki tefito 'e 6, 'aia ko e fakahoko fatongia, kau ngaue, ngaahi langa, faito'o, 'ilo fakatekinikale, mafai pule mo e taki lelei, lipooti mo e fakamatala, palani mo e lao pea mo e ngaahi fiema'u fakapa'anga. 'I hono fakaivia 'a e ngaahi ki tefito koeni, 'e malava kene a'usia 'a e taumu'a 'o e tokoni fakalakalaka ki he mo'ui lelei 'i Tonga pea ko 'etau tokoni ia ke fehokotaki 'a e palani fakalakalaka fakafonua pea mo e palani fakafonua ki he mo'ui. Ko e fehokotaki'anga tatau pe 'oku fakahoko ki he'etau palani fakafonua 'o fakafou 'i he ngaahi sekitoa taautaha. Ko hono fakaivia 'a e sisitemi ki he mo'ui lelei, 'oku ne fakalakalasi ai 'a e ngaahi fatongia 'oku tuku mai 'o kau kiai 'a e faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei, faka'ehi'ehi, tokoni ki he kau toulekeleka. 'Oku lolotonga ngaue 'a e Potungaue ki he faka'osi'osi 'a hono mape'i 'a e palani koeni ke a'u ki he ta'u 'e 2 ka hoko mai kuo maau kiai.

'O fakatatau ki he founa Palani mo e Patiseti, ko e fakatata ko 'eni 'oku 'i ai e fakangatangata 'a ia 'oku ikai ke fakahaa'i atu ai 'etau fengaue'aki pea mo e ngaahi hoa ngaue 'o hange ko e ngahi timi mataotao mei tu'a pule'anga, poate 'a'ahi ki (Vaiola, Pilinisi Ngu, Niu'ui pea moe falemahaki Niu'eiki), koe kulupu kavatonga, kaume'a mo e famili 'a ia na'a nau fakahoko mai e tokoni fakatekinikale moe fakapa'anga ki he ngaahi sisitemi 'a e mo'ui. 'Oku 'iai e ngaahi founa ngaue lolotonga 'a ia oku lolotonga ngaue'aki 'o fakatatau ki he natula 'o e fengaue'aki moe hoa ngaue ka 'oku kei fiema'u 'a e fakalakalaka ke ma'u ha sisitemi 'oku tatau mo lelei 'a ia oku kau he palani moe founa lipooti a e potungaue.

Table 2: Ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi 'asenita ki he mo'ui

Fika	Ngaahi 'Asenita Fakalakalaka 'o e Mo'ui mo e Ngaahi Potungāue Fakapule'anga mo e 'Ikai fakapule'anga	POTUNGĀUE FAKAPULE'ANGA			Potungāue 'IKai Fakapule'anga	
		Potungāue Ngaahi Langa Lalahi	Potungāue Fakalotofonua	Potungāue Ako mo e Ako ngaue	Tonga Mo'ui Lelei	Kautaha ki he Fakakaukau'i e Famili
1	Mahaki 'ikai Pipihi				Mahu'inga	
2	Mahaki Pipihi	'Avalisi				'Avalisi
3	Fakakaukau'i 'o e Fāмили					Mahu'inga
4	Mo'ui 'a e Longa'i fānau					Mahu'inga
5	Mo'ui 'a e To'utupu					Mahu'inga
6	Ako ki he mo'ui lelei 'a e fāмили Tonga					Mahu'inga
7	Malu'i Fakasōsiale					
8	Tukuhausia					
9	Faingata'a'ia Fakaesino					
10	Ngaahi Fakatu'utamaki Fakaenatula	Mahu'inga				
11	Feliuliuaki e 'Ea	Mahu'inga				
12	Ma'u'anga Fakamatala ki he Mo'ui Fakatekinolosia	Mahu'inga				

4.4. Taumu'a ki hono kei pukepuke 'o e fakalakalaka (SDG)

'Oku totonu ke fakatokanga'i ko e mo'ui lelei fakaemamani lahi ko e uho ia 'o e ngaahi taumu'a fakalakalaka tu'uloa te ne 'ave kitautolu ki he 2030. Neongo ia, 'oku 'i ai ha felave'i 'i he vaha'a 'o e TSDF mo e SDGs, ka 'oku 'omi 'e he ngaue 'a e Potungāue Mo'ui ha ngaahi ola 'o e mo'ui lelei 'o fenapasi moe 'asenita fakalakalaka. 'Oku totonu ke fakatokanga'i 'oku kei fakatokanga'i pe 'e he fo'i fakakaukau 'o e mo'ui lelei fakaemamani lahi 'a e founa pau 'o e mahaki ka 'oku meimei ke ngaue pe ia 'i he tu'unga 'o e ngaue mo e tokoni fakahangatonu ki he ngaahi ola 'o e mo'ui lelei fakafonua. Ke vakai'i 'a e fakalakalaka 'a Tonga ki he ngaahi taumu'a fakalakalaka tu'uloa 'o e 2030, ko e Potungāue Mo'ui ko e tefito'i ivi ki hono fakamalohi 'i he taumu'a 3: fakapapau'i 'a e mo'ui lelei mo poupou 'a e tu'unga mo'ui lelei 'i he ngaahi ta'u kotoa. Ko e fakamatala fakamuimuitaha 'o e ngaahi taumu'a fakalakalaka tu'uloa na'e fakafou ia 'i he VNR 'a ia 'oku fakamatala'i atu ai 'i lalo 'a e fakalakalaka. 'Oku 'i he fakamatala tanaki mai fika 1 ha toe ngaahi fakamatala lahi ange.

Taumu'a fika 3: Ke fakapapau'i 'oku tupulaki 'a e mo'ui lelei ki ha fa'ahinga ta'u motu'a pe

SDG 3 Me'afua ki he fakalakalaka fakatatau ki he 'asenita 'oku taumu'a kiai ta'u 2030					
3.1.1: Fa'ele Mate					
3.1.2: Fa'ele na'e tokangaekina 'e he kau taukei faimā'uli					
3.2.1 Si'i hifo 'i he ta'u 5 'o e lahi 'o e mate					
3.2.2 Lahi 'o e mate 'o e pepe toki fa'ele'i					
3.3.2 Lahi 'o e mahaki TB (100,000)					
3.3.5. Fiema'u ke faka'ehi'ehi 'a e kakai mei he uesia 'o e to'umahaki					
3.4.1: Lahi 'o e mate mei he mahaki 'ikai ke pipihi					
3.5.2: Uesia hono ngaue'aki 'o e kava malohi					
3.7.1: Ke hoa 'a e ngaahi fiema'u mo e founa onopooni ki he kakai fefine (Ta'u 15 – 49)					
3.7.2: Lahi 'o e ma'u fanau 'o e to'utupu					
3.8.1: Tokangaekina 'o e ngaahi fiema'u vivili					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

3.9.2: Lahi 'o e mate koe'uhi ko e 'ikai ma'a 'a e vai, pea mo e si'isi'i hono tauhi ke ma'a 'a e 'ataakai koia.					
3.a.1: Tokolahi 'a kinautolu 'oku ma'u tapaka (ta'u 15 ki 'olunga)					
3.c.1: Tu'unga mo'ui lelei 'o e kau ngaue					
3.d.1: Ngaahi fiema'u ki he mo'ui lelei fakatu'apule'anga (IHR) mateuteu ki he mo'ui lelei ka 'i ai ha fakatamaki fakatu'upake 'e hoko.					

Ki tefito

Mahu'inga	Kalasi 'o e me'afua	Fakamatala fakatatau ki he lanu				
Konga kulei	Te'ekiai kamata ha me'afua. Me'afua Tier III					
Konga kulokula	'Ikai ha fika ki he fonua, Hala					
Konga 'oku 'ikai ke valivali'i	'Ikai ke a'u e taumu'a					
Peseti 'e 20 'oku valivali'i	Si'isi'i 'a e taumu'a na'e faka'amu kiai					
Peseti 'e 40 'oku valivali'i	Kong ape 'oku a'u ki ai 'a e taumu'a					
Peseti 'e 60 'oku valivali'i	'Avalisi 'oku a'u ki ai					
Peseti 'e 80 'oku valivali'i	Lelei ange 'a e taumu'a 'oku a'u ki ai					
Valivali'i katoa	Taumu'a na'e faka'amu ki ai kuo kakato					

4.5. Palani ki he Patiseti

'I he ta'u fakapa'anga 2025, na'e fakaha ai 'i he palani patiseti, 'oku kei hokohoko atu pe 'a e tokanga taha 'a e pule'anga ki he ngaahi tafa'aki kehekehe 'e 9 'oku fiema'u vivili pea 'oku 'i he malumalu 'o e tafa'aki lalahi 'e 3 koeni. Langa fakalakalaka 'o e 'ekonomika, matu'uaki 'a e ngaahi fakafe'atungia ki he fonua, pea mo e lelei 'o e fakahoko fatongia. Ko hono fakamalohia 'o e ngaue ki he mo'ui lelei, ko e fakava'e ia ki he ngaahi fiema'u vivili 'o e patiseti ki he ta'u fakapa'anga 2025. 'I he tokanga ki he ngaahi langa pea mo e faka'ehi'ehi mei he ngaahi mahaki, 'oku mau faka'amu 'e malava 'a e tokotaha kotoa 'i he fonua 'o a'usia 'a e tokoni fakamo'ui lelei 'oku nau fiema'u 'o hange ko e GPA 5 (ke malava 'a e tokotaha kotoa 'o ma'u 'a e tokoni ki he mo'ui). 'I he kei tokanga ki he faka'ehi'ehi mei he Koviti-19, 'oku faka'amu 'a e sisitemi mo'ui lelei 'a Tonga 'oku a'u atu 'enau ngaue ki he toenga 'o e fonua ke malu'i kinautolu mei he ngaahi fokoutua 'o hange ko e mahaki 'ikai pipihi, mahaki pipihi, mo e mo'ui lelei fakamamani lahi. 'Oku fenapasi lelei 'a e me'a mahu'inga 'oku tokanga taha kiai 'a e pule'anga mo e fakakaukau 'o e mo'ui lelei fakaemamani lahi mo e mateuteu ki he ngaahi fakatamaki fakaenatula 'i he taumu'a ke ke hao mo malu 'a e komiuniti Tonga pea nau mo'ui lelei.

Fakatatau ki he ngaahi Tefito'I Ngaue ki he ta'u fakapa'anga ko eni, 'oku hokohoko atu 'a e hanga 'e he Pule'anga 'o fakamu'omu'a 'a e mo'ui lelei ko ha to'onga 'a ha taha mo'uilelei mo fiefia. Ko ha kakai mo'uilelei tenau mo'ui fuoloa, lahi honau 'aonga, pea si'isi'i moe fakamole fakapa'anga ki he Pule'anga. Koia ai, koe ola 'o ha mo'ui 'oku lelei, 'oku fiema'u 'a e tokanga 'a e Pule'anga ke tokoni mo poupu ki he A) Tokanga 'a e Kakai.

Ke hokohoko atu hono Pule'anga ke hokohoko fakatatau ki he mo'ui koe 'uluaki me'a mahu'inga 'i he ngaahi tu'unga 'o e ngaahi mahaki faka'auha. Kau atu ki ai ki hono fokotu'u ke hokohoko atu 'a e ngaahi palani moe ngaahi ngaue ke fakapapau'i 'a e malu 'a e mo'ui 'a e kakai kotoa 'o Tonga. Ke hokohoko atu 'a e tokateu 'a e Pule'anga ki he mo'ui 'a e kakai ke lava matatali 'okapau 'e a'u mai 'a e COVID-19 'i hano toe fakaava 'a e kau 'a fonua.

Koia ai, ko e ola 'o ha mo'ui 'oku lelei, 'e tokanga 'a e Pule'anga 'o tokoni ki hono:

1. Ke fakalakalaka ange 'a e tu'unga mo'ui lelei 'oku kau ki heni 'a hono fakalelei'i 'o e 'apiako neesi Kuini Salote ko ha fale kolonitini, kau atu ki ai pea mo e falemahaki 'i Vava'u pea mo hono langa 'o ha fale fakakemi.
2. Fa'ufa'u ha founga ke fai 'aki 'a e huhu malu'i.

3. Ngaahi polokalama ki he mo'ui lelei 'oku lolotonga fakahoko:

- Ko hono faka'ai'ai 'o e to'onga mo'ui lelei mo e ngaahi founa ki he faka'ehi'ehi mei he ngaahi mahaki 'ikai ke pipihi.
- Tokanga makehe ange ki he ngaahi mahaki 'oku pipihi 'o hange ko e COVID-19 mo e ngaahi mahaki kehe pe.
- Tokanga makehe ke fakalakalaka ange 'a e ngaahi ngaue ki hono tokangaekina 'o e mo'ui fakamamani lahi 'o hange ko e taumu'a ke peseta 'e 100 'a e huhu malu'i ko ha me'afua ke faka'ehi'ehi mei he mahaki.
- Ngaahi ngaue tokoni ki he kakai ke toe lelei ange 'a e ngaahi fakamatala ki he mo'ui 'o ngaue'aki 'a e poloseki E-health
- Fokotu'utu'u ha founa malu'i 'o e mo'ui lelei ke fakasi'isi'i ai 'a e ngaahi fakamole ki he 'ave fakafalemahaki 'o e mahaki.

'Oku lahi 'a e tukupa mei he pule'anga ki he COVID-19, NCDs, CDs mo e UHC 'i he ongo me'a ni fakatou'osi, fakafaito'o 'a ia 'oku toe fakamalohia ange 'e he'etau fengaue'aki mo e 'u va fetokoni'aki. 'E nofotaha 'a e ngaahi ngaue COVID-19 ki he ngaahi me'a faka'ekonomika mo fakasosiale mo e ngaahi palani ki he mo'ui mo hono fakafoki mai hotau kakai mei muli. Ko e fo'i fakakaukau 'o e UHC ko ha me'a e faingata'a pe e mamafa ke ma'u ka ko e ngaahi lelei mei ai 'oku 'i ai hono 'aonga lahi 'i he lele loloa pe koe kaha'u. 'Oku fakamu'omu'a 'aupito 'a e ngaue ko 'eni 'i he vaha'ataimi palani ko 'eni. Ko e ngaahi palani kehe 'oku fakaikiiki atu ia ngaahi fakamatala 'oku 'oatu 'i he ngaahi va'a 'e nima takitaha.

4.6. Ngaahi 'uhinga ki he liliu 'i he vahevahe 'o e peseti

Ko e ta'u ni kuo toe vahevahe 'a e patiseti ke 'asi ai 'a e fa'unga 'o e Potungaue pea mo'ene ngaahi fatongia ki he COVID-19 mo fakapapau'i 'oku kei ngaue pe 'a e ngaahi tokoni ki he mo'ui lelei mo hono tokagai'i 'a e ngaahi me'a mahu'inga 'o e mo'ui, koe'uhi ke 'oua na'a li'aki 'e he polokalama mo'ui lelei 'a e ngaahi kaveinga mahu'inga hange ko e mahaki ikai ke pipihi (NCD) mo e ngaahi mahaki pipihi (CD) hange ko e 'omai ko'eni 'a e huhu malu'i fo'ou.

'Oku tuku taha 'a e tokanga ki he ngaahi liliu 'i he patiseti ki he ngaahi fakamole 'o kau ki ai 'a e;

- ✓ Tokoni ki he ngaahi vahenga fo'ou moe ngaahi ako ó e kaungaue ó Falemahaki ke tauhi á e kau ngaue ke óua tenau folau ki muli. Óku lolotonga fakahoko á e sio ki he fokotu'utu'ú á e vaá ngaue moe kau ngaue ke fakalotolahi mo poupu ki he tauhi á e kaungaue ó e Potungaue.
- ✓ Faito'o moe ngaahi naunau fakafaito'o (\$1.7m) – 'oku ha heni 'a e totongi 'o e faito'o mo e ngaahi naunau angamaheni 'oku tupulaki fakaemamani lahi koe'uhi ko e tu'unga faka'ekonomika 'i he lolotonga 'o e ha'aha'a 'o e COVID-19 pea 'oku 'ikai ke ma'u 'i Tonga ni 'a e ivi fe'unga ke tohoaki'i 'aki e ngaahi kautaha 'oku au ngaahi 'a e ngaahi faito'o ka 'oku faka'aonga'i e fefakatau'aki 'i he totongi ma'olunga ange.
- ✓ Me'akai 'a e kau mahaki (\$ 0.4 m) – 'oku ha heni 'a e tupulaki fakaemamani lahi 'i he totongi 'o e ngaahi koloa 'oku 'omai mei muli pea mo fakalotofonua ke fakapapau'i 'oku ma'u 'e he kau mahaki ha ivi fe'unga ke ta'ofi 'aki ha'ane toe tokoto falemahaki.
- ✓ Ngaue aleapau mo e totongi (\$0.9 m) – 'oku to'oto'o mo faingata'a ke tauhi 'a e kau ngaue ki he mo'ui lelei koe'uhi ke toe lahi ange 'a e ngaahi fie ma'u ke fakapapau'i 'oku feau 'a e ngaahi tokoni 'oku 'omi. Kuo ma'u vahenga malolo 'a e kau ngaue 'oku 'i ai 'enau ngaahi poto'i ngaue makehe ka 'oku fie ma'u 'e he ngaue fakafaifekau ke hokohoko atu 'enau ngaue 'i ha ngaahi houa si'i, ka 'i he taimi tatau pe, 'oku nofo'anga mavahe mei honau ngaahi tu'unga ki he kau ngaue 'i he tafa'aki 'o e tu'uaki 'o e laine.
- ✓ 'Uhila (\$0.6 m) – 'i he tupulaki fakaemamani lahi 'a e totongi 'o e lolo 'oku hiki ai 'a e totongi 'o e 'uhila ki he 'iuniti, 'oku fiema'u 'e he Potungaue Mo'ui ha patiseti 'oku toe lahi ange ki he ngaahi fiema'u pea ngaue lelei 'i he 24/7 'i he 'aho 'e 365.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taketi/Taumu'a GPA	Ngaahi ngaue ke fakahoko	Ngaahi 'Ekitiviti/Poloseki/Polokalama	2025/26 (taketi)	2026/27 (taketi)	2027/2028 (taketi)
GPA 1: Ko hono langa ha ngaahi feitu'u mo malu ko ha tokateu ki he ngaahi fakatamaki fakanatula pea moe feliliuaki 'o e 'ea (matangi fakasaikolone fakatalopiki, tu'unga 'o e tahi, peau kula, ngaahi mahaki faka'auha fakaemamani lahi) pea talanoa'l e ngaahi faingata'a faka'ekonomika	Fakafo'ou 'a e falemahaki Vava'u pea mo e 'api nofo'anga/ hiki 'a e falenofa'anga ki he feitu'u 'e taha	Poloseki 'a e pangike 'a mamani	Palani	Ke fakahoko 'a e langa	Ngaahi me'angaue
	Senita Mo'ui lelei fo'ou ki Nomuka	Fakapa'anga mei he palani fakaakeake	Ke fakahoko 'a e langa	Ngaahi me'angaue	
	Ke fokotu'u ha Senita Mo'ui lelei ki Ha'afeva	Fakapa'anga mei he palani fakaakeake	Ke fakahoko 'a e langa	Ngaahi me'angaue	
	Fakalelei ki he falemahaki Vaiola	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Fakalelei'i	Lolotonga lele hono fakalelei'i	Lolotonga fakalelei'i
	Fale tuku'anga faito'o 'a e loki talavai	Fakapa'anga 'e he MFAT	Toe tanaki atu	Kakato	
	Fale fo'ou 'a e Va'a ki tu'a 'o e mo'ui lelei pea fakalahi á e tau'anga meáelele	Fakatatali ki he pa'anga	Ma'u e pa'anga	Lolotonga lele 'a e langa	Ngaahi me'angaue
	Upgrade Operating Theatre	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Kakato		
	Fakalelei'l 'o e Senita Mo'ui lelei pea mo e kiliniki ki he fa'e mo e pepe 'i Sopa	Fakapa'anga mei he palani fakaakeake	Ke fakahoko 'a e langa	Lolotonga fakalelei'i	Lolotonga fakalelei'i
	Fakalahi kiliniki Pea ki ha Senita Mo'ui Lelei	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Kakato		
	Fakalelei'i 'a e fale nofo'anga 'i Ha'apai mo e fale va'a ki tu'a	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Fakasio 'a e pa'anga ke fakahoko e ngaue	Fa'u e palani	Fakahoko 'a e langa
	Fakalahi á e kiliniki Kauvai mo Úiha pea fakalelei'i moe fale nofo'anga	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Ma'u e pa'anga	Fa'u palani	
	Fakalelei'l 'o e ngaahi fale nofo'anga 'l he senita mo'ui lelei 'l Kolonga mo Kolovai pea moe fakalahi á e kiliniki í Ngeleía	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Faka'osi 'a Kolovai	Kamata 'a Kolonga	
	Fakafo'ou 'a e kiliniki 'a Hunga 'i Vava'u	Fakapa'anga mei he Pule'anga	Ma'u e pa'anga	Fakalelei'i	
	Kiliniki fo'ou ki Leimatu'a mo Pangaimotu Vava'u pea fakafo'ou 'a e senita 'i Tefisi mo Ta'anea	Fakatatali ki he palani mo e pa'anga	Ma'u e pa'anga	Langa 'o Leimatu'a	Kamata 'o Pangaimotu
	Kiliniki 'i Mu'a	THSSPIII	Kakato		
	Tokangaekina 'a e tu'ulua 'o e ngaahi fale/koloa (kau ai 'a e fakapaipa vai, ngaahi ma'u'anga vai).	Fakatatali ki he Palani	Kei hokohoko atu	Kei hokohoko atu	Kei hokohoko atu
	Fakafo'ou 'a e falemahaki 'l 'Eua pea mo e fale nofo'anga 'i Ta'anga	Fakatatali ki he palani mo e pa'anga	Ma'u e pa'anga	Ke fakahoko 'a e langa	
	Tali mo e fakaakeake mei he ngaahi fakatamaki fakanatula.	Toe tanaki ki he palani ki he ngaahi me'a fakavaveveve 'o e Potungaue	Fakamatala fakaangaanga fakamuimuitaha		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

		Kau ngaue laine mu'a ke 'i ai ha'anau nofo'anga fe'unga pea mo ha me'angaue PPE fe'unga Tali mo hono fakaakeake mei he ngaahi fakatamaki fakaenatula mo e ngaahi fiema'u tokoni fakasosiale	Mateuteu 'a e Potungaue Mo'ui ke tali 'a e ngaahi fakatamaki fakanatula mo e to ko ia ha mahaki pipihi he ngaahi komiuniti pe fakamamani lahi. Ke vakai'i mo fakatonutonu ma'u pe		
GPA 3: Ko hono fakatahataha'i 'o e tali fakafonua mo fakavaha'apule'anga ke fakasi'isi'i hono hu mai mo hono faka'aonga'i 'o e faito'o konatapu, pea talanoa'i ha ngaahi founa ke fakasi'isi'i ai 'ene hoko	Langa 'o e Senita ki he fakalelei 'atamai fakataautaha mo kinautolu 'oku uesia 'i ha fa'ahinga 'uhinga pe (Rehabilitation)	Fakahu ki he Komiti faito'o konatapu Fakafonua	Ma'u e tokoni fakapa'anga	Ke fakahoko 'a e langa	
	Fakalahi 'a Hu'atolitolii	Fakapa'anga he Pule'anga	Kei lele hono fakalelei'i		
	Fakamalohia 'a e ngaue 'a e Potungaue Mo'ui ki hono alea'i 'o e palopalema fekau'aki pea mo e faito'o konatapu pea mo hono tokanga'i 'a e uesia fakafo'ituitui pea pehe foki ki hono poupoua 'a e komiti fakafonua ki he faito'o konatapu.	Fokotu'u ha Va'a ki hono tokanga'i 'o e ma'u kava malohi	Fakatu'utamaki 'o e ngaue'aki 'a e kava malohi. Taketi: 5% e holo aki he me'afua ki he ongo kulupu tangata pe fefine fakatou'osi. (Me'afua: tangata: 42.8%, fefine: 33.9%)		
		Fakalakalaka 'o e Va'a ki he mo'ui lelei faka'atamai ko ha va'a ngaue 'a e potungaue			
		Mental Health and Disability-related issues, public awareness, community-based rehabilitation and interventions (increasing agenda).	Ko hono fakahoko 'a e polokalama faka'ehi'ehi, mahino moe 'ilo 'i he kolo fekau'aki mo e mo'ui lelei faka'atamai mo e faingata'a'ia fakaesino 'oku fekau'aki mo ia		
GPA 5: Fakalelei'i 'a e tu'unga ke lava 'o ngaue'aki 'a e tokoni fakaemo'uilelei fakataumu'a 'i he COVID 19 moe ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi mo e ngaahi me'a 'oku ne lava ke ta'ofi.	Lahi ange 'a e me'alele ke tufaki e ngaahi tokoni ki he ngaahi kolo mo tokoni ki he kau ngaue	Ma'u ha ngaahi me'alele ke tokoni ki he PEHS mo e UHC	Kakato	Ma'u e me'alele 'e 1	Ma'u e me'alele 'e 1
	Vaka 'e ua ki he 'otu motu: Ke tokoni mai 'a Ha'apai ki he huhu malu'i pea mo tokoni ki hono fe'ave'aki 'a e ngaahi me'angaue mo e kau ngaue ki he 'otu motu mama'o ange.	Fakatau vaka ki Ha'apai	Fakatau 'a e vaka 'e 1 ki Ha'apai		
	Fakatau á e ngaahi me'angaue ki he Falemahaki	Fakatau 'a e misini faka'ata (mammogram)	Kakato		
	Fakamalohia 'a e huhu malu'i ki Tonga (HPV, Rotavirus, Pneumococcal) pea mo e huhu malu'i COVID-19 ki he fanau iiki	Poloseki ADB	Ma'u e tokoni fakapa'anga mo e kamata 'o e langa		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

	Ngaahi tokoni 'oku fakataumu'a ki he kakai tu'u lavea ngofua, kau ai 'a e fanau, kau toulekeleka, kakai 'oku faingata'a'ia fakaesino, kakai fefine, pepe mo e to'utupu	Liliu 'o e 'Asenita Polokalama 'o e UNICEF	Oku fakahoko mo ma'u e ngaahi tokoni tu'uloa mo lelei 'a e kolo mo e ngaahi kakai 'oku tu'u laveangofua		
	Ngaue tokoni ki he kolo – Ngaahi ngaue tokoni ki he mo'ui lelei 'oku fiema'u vivili (PEHS)	Polokalama THSSPIII (DFAT)	Hokohoko atu hono fakalele mo e fakalakalaka		
	Ko e ngaahi polokalama mo'ui lelei ki he kolo, 'oku ne fakamalohia 'a e to'onga mo'ui lelei pea mo e me'akai fakatupu mo'ui lelei	Fakamalohi'i ke tukuhau'i e me'akai 'ikai ke mo'ui lelei ke malava 'o fakafetongi 'aki 'a e me'akai 'oku mo'ui lelei 'o hange ko hono fakama'ama'a 'o e ika, fua'i'akau pea mo e vesitapolo	NCD (Malohi fakaesino) Ngaahi taumu'a: 3% 'oku si'isi'i e ngaahi 'ekitiviti fakatu'asino 'oku 'ikai fe'unga (ki he to'u kehekehe takitaha) i.e/(Kakai lalahi: ta'u 18-69: Fakakatoa: 38.5% 'i he 2025: fefine: 43.6% 'i he 2025 mo e tangata: 29.5% 'i he 2025) ii/ (Kulupu ta'u 13-17: Fakakatoa: 20.9% 'i he 2025: fefine: 19.8% 'i he 2025 mo e tangata: 22.1% 'i he 2025)		
		Faka'ehi'ehi 'o e kakai 'oku nau ma'u 'a e mahaki 'ikai pipihi 'i he falemahaki pea pehe foki ki he ngaahi kolo.	NCD (Ngaahi fairo'o mahu'inga e NCDs) 80% 'e lava ke ma'u ai 'a e ngaahi tefito'i tekinolosia totongi ma'ama'a mo e fairo'o mahu'inga kau ai 'a e generics, 'a ia 'oku fie ma'u ke tokanga'i 'aki 'a e ngaahi me'a lalahi NCDs 'i he ngaahi falemahaki.		
		Tukuhau'i 'o e tapaka koe'uhi koe ma'oluga ange 'a e nikotini 'i ai	NCD (Ifi Tapaka) Ngaahi taumu'a:10% 'a e si'isi'i 'o e ifi tapaka lolotonga 'oku nau faka'aonga'i pea 'i he kakai tangata 'i he ongo kulupu 'oku fakataumu'a ki ai. 5% 'a e si'isi'i 'a e ifi tapaka 'i he kakai fefine 'i he ongo kulupu 'oku fakataumu'a ki ai i.e/ta'u 18 – 69: fefine: 15.1% 'i he 2025 mo e tangata: 13.6% 'i he 2025 ii/ta'u 13 – 17 ta'u: fefine: 10.6% 'i he 2025 mo e tangata: 29.1% 'i he 2025)		
	Fakamalohia 'a e mateuteu mo hono tali 'o e COVID-19, fakapapau'i 'oku mateuteu 'a Tonga ke nofo mo e COVID-19 ko ha me'a angamaheni 'o kau ai 'a e fakafoki mai hotau kakai mei muli, kolonitini, fale 'oku fakamavahe'i ki ai 'a e kakai pea mo e tu'utu'uni ki hono faka'ata 'o e kau'afonua	Fakamalohia 'o e huhu malu'i COVID-19 pea mo e huhu malu'i NVDP	Ngaahi taketi huhu malu'i: fakalahi e huhu malu'i 'o e kakai 'e toko 63,128 'i Tonga (ta'u 'e 18 +)		
	Ko hono fakamalohia 'a e fa'unga 'o e founga pule'i mo e fa'unga 'o e potungaue	Fakalakalaka 'o e founga mo'ui lelei fakafonua 2022 - 2027	Faka'osi'osi hono fakakato 'a e pepa		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

		Toe fokotu'utu'u 'a e fa'unga 'o e Potungaue Mo'ui	'Osi hono fokotu'utu'u 'o e fa'unga fakapotungaue, pea 'ave ke fai ha sio kiai	Tali 'a e fa'unga fakapotungaue ne fa'u	
		Fakakakato 'o e ngaahi lau kotoa 'o e koloa 'a e Potungaue Mo'ui	Fakamatala fakamuimitaha 'o e lesisita e ngaahi koloa	Fakamatala fakamuimitaha 'o e lesisita e ngaahi koloa	Fakamatala fakamuimitaha 'o e lesisita e ngaahi koloa
	Fakamalohia 'o e fa'unga ngaue pea mo e fokotu'utu'u fakangaue 'o e Potungaue	THWA fakapa'anga he MFAT	Fakatupulaki e Founa Ngāue ki he Mo'ui Lelei Fakamatala ki he Ma'u'anga Tokoni Fakaengāue		
	Poupou'i 'a e Potungaue Mo'ui 'i hono 'ave fakafalemahaki 'o e kau mahaki 'o fakatatau ki he si'isi'i 'a e me'a ngaue 'i Tonga mo fokotu'utu'u ke 'a'ahi mai 'a e kau mataotao mei muli.	Tokoni ki hono 'ave fakafalemahaki 'o e kau mahaki ki hotau ngaahi fonua kaunga'api	Fakamatala fakapa'anga mo e tokoni		
	Fakalakalaka ange 'a e lipooti ki he kau mahaki 'o fakafou 'i he poloseki E-health.	Poloseki 'o e ADB E-Health	Kakato 'a e ngaue ki he poloseki koeni		
	Fakamalohia 'a e ngaue fakafaito'o 'o fakafou 'i he Poate fakafaito'o, Poate Nifo, Poate 'o e Neesi, Loki talavai pea mo e taki lelei.	Poupou ki he ngaahi poate	Ngaahi fakataha angamaheni 'a e poate		
	Ngaahi fale talavai, tupulaki 'o e mahu'inga 'o e ngaahi naunau fakafaito'o, tu'unga lelei 'oku 'i ai mo e ala mea pehe. Ma'u e totongi 'o ha faito'o 'oku lelei ange he tokolahi ange 'a e kau mahaki 'oku nau fiema'u 'a e ngaahi fo'i'akau mo e faito'o ko eni.	Ta'ota'ofi ke 'oua na 'osi 'a e fo'i'akau mo e ngaahi naunau fakafaito'o	Fakasi'isi'i 'a e 'osi 'a e ngaahi fo'i'akau mo e ngaahi naunau fakafaito'o		
GPA 9: Fakamalohia 'a e va moe ngaahi fonua fengaue'aki; hiki hake 'a e va fengaue'aki mo e ngaahi kautaha fakalotofonua pea mo fakavaha'apule'anga; fakamalohia e ngaahi va fengaue'aki moe ngaahi hoa ngaue mo e ngaahi hoa fakalakalaka, Kautaha Taautaha, Kau Ngaue 'oku 'ikai fakapule'anga, tokanga taha ki he ngaahi 'inivesimeni faka'ekonomika, ke poupou'i 'a e fakalakalaka mo e tupulaki faka'ekonomika.		Tauhi e vā mo e ngaahi hoa ngaue 'i tu'apule'anga	Tauhi mo fakalahi 'a e tokolahi 'o e ngaahi hoa ngaue fakalakalaka, NGOs, ngaahi pisinisi fakatautaha, fakafonua, fakavahelahi mo fakavaha'apule'anga.		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

4.6.1. Ngaahi Ngaue fo'ou ke fakahoko

'Oku ha atu 'i he tepile 'i lalo 'a e ngaahi taumu'a ngaue fo'ou ke fakahoko 'i he Potungaue Mo'ui.

#	Palani ngaue	Patiseti (TOP\$) 2025/26	2026/27 (TOP\$)	2027/28 (TOP\$)
1	Fakafolau fakafalemahaki 'o e kau mahaki ki muli	1,000,000		1,000,000
Tupu mei he 'a'ahi tu'o 2 mai pe 'a e timi OHI ki Tonga ni 'i he ta'u, ko e ngaahi keisi kotoa pe 'a e RhD 'oku fiema'u ke fakahoko 'enau ngaahi faito'o 'o hange koia 'oku fa'a fakahoko 'e he timi OHI. Koia ai koe ngaahi keisi kotoa pe 'i Tonga ni, 'oku 'ave ia ki Fisi pe ko ha toe fonua kehe ke fakahoko ai 'enau faito'o. Tokolahi 'o e ngaahi keisi, ko e fanau iiki pea 'oku fiema'u ai ha pa'anga tokoni kae malava ke fakafolau kinautolu ke fakahoko 'enau ngaahi faito'o 'i fonua muli				
2	Fakalelei'i mo langa fo'ou 'a e ngaahi senita mo'ui lelei pea mo e ngaahi fale nofo'anga	6 miliona	3 miliona	3 miliona
Koe konga ia hono poupoua mo fakaivia 'a e ngaue fakafaito' ki he kakai 'o e fonua, ko hono langa mo fakakato 'a e ngaahi fale mo e me'angaue ke malava 'e he tokotaha kotoa 'o ma'u 'a e fiema'u fakafaito'o 'oku nau faka'amu kiai. 'Oku mau faka'amu ai 'oku lelei 'a e ngaahi falemahaki ki he kakai 'o e fonua. 'E 'uluaki fakahoko 'a e ngaue ki he ngaahi falemahaki mo e senita mo'ui lelei 'i Tongatapu, pea hoko atu ai ki he ngaahi 'otu motu.				
3	Fakalelei'i 'a e ngaahi fale fakafiemalie pea mo e sua 'i he falemahaki Vaiola	2,000,000		
'Oku fiema'u ke fakahoko ha ngaue lahi ki he sua 'i Vaiola ke fakalelei'i. Na'e tokoni heni 'a 'Aositelelia ki he fakalelei koeni 'i he uooti fa'ele. 'I he taimi tatau pe na'e fakahu mai 'a e tokotaha mataotao ke ne sivi faka'auliliki 'a e sua 'i falemahaki. 'E hoko eni ke 'ilo'i ai 'a e tefito'i palopalema pea malava 'e he Potungaue ke solova 'a e palopalema koeni. 'Oku kau eni 'i he me'a mahu'inga ke fai ha sio kiai pea muimui'i he 'e malava pe kene fakatupu ha mahaki 'i Vaiola. Ko e palani koenim na'e fakahu atu ia ki he DFAT ko e fekumi ki ha tokoni fakapa'anga ke fakahoko 'aki 'a e ngaue.				
4	Pangike 'Esia ADB, mo hono fakafe'iloaki mai 'a e huhu malu'i fo'ou kau kiai mo e huhu malu'i Koviti-19	30,000	20,000	40,000
Ko e huhu malu'i koeni 'oku kau ia 'i he poloseki 'a e ADB/UNICEF hono fakafe'iloaki mai 'a e huhu malu'i (HPV, niumonia mo e Rotavirus). 'E tokoni eni kene malu'i mo fakamalohia 'a e mo'ui lelei 'o e kakai mei ha fa'ahinga mahaki pe 'e hoko mai 'i he kaha'u. Ko e poloseki koeni 'e malava 'o fakapapau'i 'e toe fakalahi 'ene patiseti 'i he ta'u fakapa'anga ka hoko mai pea 'e hokohoko atu aipe hono 'omai 'a e huhu malu'i. Ko e fakamole ki he huhu malu'i ko e poloseki tokoni ia 'e kei hokohoko atu mei he pule'anga.				
5	Poloseki ki he Pasifiki ki hono fakamalohia mo e tokoni ki he Potungaue Mo'ui ke toe mateuteu ange	50,000	50,000	40,000
Óku ngaue vaofi á e Potungaue Mo'ui ó Tonga pea mo e Kautaha Tokoni fakapuleánga á Siapani (JICA) ki hono fakamalohia ange á e Potungaue Mo'ui mo e ú kautaha tokoni he tafaáki ó e ngaue ki he mo'ui lelei kenau mateuteu maú pe naá hoko ha fakatuútamaki. Óku kau ki heni á e fonua é 4 í he Pasifiki pea koe taumuá á e Poloseki ke fokotuú ha founa pe fakataha ke fetalanoa mo vahevahe lesone á e úu fonua ki ha úu founa ngaue óku lelei ange ke fakahoko enau fatongia. Naé fili é Tonga ia ke fai ha sio ki he mahaki óku íkai ke pipihi (NCD) he taimi ó e fakatamaki ó kau kiai á e ngaahi ako moe ngaueáki á e tekinolosia ke toe fakalelei ange ó e fakahoko fatongia.				
6	Poloseki ki he E-Health	10,000		
Koe tokoni 'a e potungaue kihe E-Health project. Fakafehoanaki ki he ngaahi 'elia mahu'inga 'e (5) ke fakalakalaka ai 'a e ngaue ki tu'a ki he ngaahi kolo 'aki ha ngaahi fakamatala ki he mo'ui lelei 'a e kolo 'i he initaneti. (E-Health Project)				

4.6.2. Fokotu'utu'u fo'ou 'o e fa'unga ki he Potungaue

'Oku totonu ke fakatokanga'i 'oku lolotonga liliu 'a e fa'unga fokotu'utu'u ngaue 'a e Potungaue Mo'ui. Neongo kuo fakatataa'i 'e he ngaahi va'a hange ko e va'a fakafekau'aki 'a e ngaue mo e ngaahi liliu 'i he fa'unga ngaue 'oku kei 'i ai pe ha ngaahi me'a ke fakalelei'i pea mo toe vakai'i he ngaue. 'Oku 'ilonga mo mahino 'a e ola lelei e fa'unga ngaue ki hono fakahoko 'o e ngaahi sevesi 'i he potungaue ka 'oku fiema'u pe ke toe vakai'i faka'auliliki mo fakaikiiki pe koe ha e visone mo e palani ki hono fakahoko 'o e ngaahi tokoni ki he kakai 'o Tonga 'i ha founa lelei mo faka'atu'i. Makatu'unga 'i he fakataha mo e ngaahi taki e ngaahi va'a 'oku 'i ai ha fiema'u ke faka'uhinga'i mahino ange 'a e ngaahi founa lipooti pea mo e va'a 'oku 'i ai ha ngaahi konga pau 'i he fengaue'aki 'o e ngaahi va'a. 'Oku 'i ai ha ngaahi konga 'e ni'ihiki hange ko e kau neesi ki he NCD, CMO mo e Senita fakafonua 'o e suka 'oku 'ikai ke nau fakapapau'i pe ko e fe feitu'u pe polokalama 'oku nau kau ki ai. 'Ikai ngata ai, 'oku fiema'u ke toe vakai'i pe ko fe ha feitu'u 'e lava ke fakahoko ai e ngaahi ngaue mo e founa 'e tokanga'i mo vakai'i ai kinautolu. 'Oku mau 'amanaki 'e fakahoko ha liliu 'i he ngaahi mahina si'i ka hoko pea 'oku mau faka'amu ke fakataha'i 'eni ki he fa'unga 'o e patiseti mo hono mape'i 'o e tafa'aki ki he pa'anga. 'Oku kei hokohoko atu pe mo hono liliu 'a e fa'unga ki he Potungaue.

4.7. Polokalama 'a Tonga ki hono Fakamalahia 'o e Mo'uilelei Konga 3

Na'e fokotu'u 'a e polokalama tokoni ki he mo'ui lelei 'a Tonga (THSSP) 'i he 2010 ko ha ta'u 'e 20 'o e tukupa 'a e Pule'anga 'Aositelelia ki Tonga, ke fakahoko 'i ha konga 'e nima. 'E fakahoko 'a e konga 3 'i he konga kimu'a 'o e 2023 ki Sune 2025. Kuo 'osi fokotu'u ha aleapau pa'anga fakataimi mei he 'aho 01 Siulai 2022 - 30 Sune 2023, ko e vaha'ataimi koeni na'e palani pea fa'u 'a e konga 3 'o fakapaasi..

'Oku vahevahe ha patiseti 'o e AUD \$9.6 million ki he polokalama ko 'eni 'o fakafepaki'i 'a e ngaahi fatongia mo e ngaahi fatongia kehekehe 'o hono fakahoko 'o e ngaahi fa'ahi kau ai 'a e MOH, Tonga Health, Tonga Australia Support kaka'anga (TASP) mo e UEFAT. 'Oku fakafuofua ki he 60% 'o e pa'anga 'e channelled 'o fakafou 'i he ngaahi polokalama, ka ko e pa'anga ki he tokoni fakatekinikale, kau 'etivaia ki hono fakamalahia, fakavahelahi mo fakaemamani lahi organisations, tokanga'i 'o e polokalama, vakai'i mo e fakafuofua'i 'o e tokoni 'oku channelled ia 'o fakafou 'i he TASP mo e hoa. Ko e ngaahi founa mahu'inga ki he THSSP3 ko e:

- Hokohoko atu hono poupou'i 'o e ngaue 'o fakafou 'i he pule'anga 'o Tonga (GOT), 'o 'omi 'a e pa'anga mo e tokoni fakatekinikale ke poupou'i 'a e ngaahi palani 'i ha ngaahi founa lelei.
- Lea ki he ngaahi fakangatangata 'oku a'usia 'i he konga 2, tautautefito ki hono poupou'i 'o e pule'i, tu'unga fakataki, mo e ngaahi founa 'o e ma'u 'a e palani lelei, patiseti, mo e lipooti.
- Fakakau ha tokanga malohi ange ki he ngaue mo e ngaahi famili mo e tukui kolo 'i he'enau hoko ko ha ivi mahu'inga 'i he tu'unga faka-Tonga ke fakasi'isi'i 'a e ngaahi me'a 'oku tu'u fakatu'utamaki, pea fakapapau'i 'oku fakakau 'a e tu'unga tangata pe fefine, faingata'a'ia fakaesino, mo hono fakakau 'i he polokalama.
- Kau 'i ha founa 'oku toe lahi ange mo e ngaahi hoa fakalakalaka kehe (TOP) ke fakamalahia 'a e fetalanoa'aki 'i he tu'utu'uni mo e ngaahi faingamalie fakafekau'aki mo e ma'u.
- Kau fakataha mo ha ni'ihiki kehe 'i he ngaahi va fetu'utaki mahu'inga 'i hono fakamalahia mo e malava ke tauhi ma'u e fakalakalaka.
- Langa hake 'o e ngaahi founa mo'ui lelei ke teuteu'i, tokanga'i, ako, mo fakaakeake mei he ngaahi uestia tamaki ki he mo'ui lelei, ngaahi fakatamaki fakaenatula, mo e feliliuaki 'o e 'ea.

'Oku kau 'i he THSSP3 'a e ngaahi ola 'e nima, 'a ia 'oku fakapa'anga ai 'a e 'uluaki toko fa 'i he malumalu 'o e Aleapau fakapa'anga 'a e Potungaue Mo'ui pea koe fika nima 'oku fakapa'anga 'i he aleapau moe Kautaha Mo'uilelei 'a Tonga. 'Oku fakamatala'i fakanounou 'i he tepile 'i lalo 'a hono fakapa'anga 'o e ngaahi ola 'o e MOH 1-4. 'Oku 'ikai fakakau atu 'i lalo 'a e pa'anga TASP, tautautefito ki he tokoni fakatekinikale.

Ola	Vahevahe 'o e Pa'anga Ma'asi-2023- Sune 2024	
	TA'U 1 Ma'asi-Sune 2023	TA'U 2 Siulai 2023-Sune 2024
1. Fakamalahia 'a e tu'unga fakataki, pule'i moe ngaahi founa ngaue 'i he Potungaue Mo'ui	\$ 524,000.00	\$801,000.00
2. Oku fiema'u 'a e tu'utu'uni, fa'unga mo e ngaahi liliu 'o e polokalama ke ha ai 'a e	\$ 186,400.00	\$100,000.00

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

PEHS mo tali 'a e ngaahi palopalema 'oku lolotonga 'I ai.		
3. 'Oku palani, fakahoko, mo lipooti 'a e ngaue tokoni 'o fakatatau mo e Palani 'o e ngaahi me'a mahu'inga ki he mo'ui lelei.	\$ 2,197,551.00	\$1,945,090.00
4. 'Oku fakanaunau 'a e ngaahi fale ki he mo'ui lelei 'I he ngaahi kolo ke tokoni ki he ni'ihi fakafo'ituitui, ngaahi famili mo e tukui kolo, kau ai 'a e kakai 'oku faingata'a'ia fakaesino ke ohi e ngaahi liliu faka'ulungaanga mo e mo'uilelei.	\$ 113,850.00	\$131,000.00
FAKAKATOA TOP	\$3,021,801.00	\$2,977,090.00

4.8. Poloseki Fakaakeake mei he HTHH mo e Koviti-19

#	Ngaahi langa	Fakafuofua ki he fakamole (\$TOP)	Vahevahe ki he ngaahi tafa'aki	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaue
1	Toe langa fo'ou 'a e senita 'i Sopa pea mo Ha'afeva	4 miliona	Konga 4	Kei fakatatali ki he pa'anga
Na'e uesia 'a e senita 'i Nomuka pea mo Ha'afeva, pehe foki ki Sopa 'i he puna 'a e mo'unga afi pea mo e peau kula. 'Oku kau eni 'i he polokalama fakaakeake 'a e WASH pea na'e uesia ai 'a e ngaahi fale 'o kau ai 'a e ngaahi senita koeni pea 'e uesia ai pea mo e kakai.				Kei fakatatali ke ma'u e pa'anga mo fakahoko e ngaue
2	Ke fokotu'u ha kiliniki lahi mo fakanaunau	2 miliona	Konga 1 - 4	Maau 'a e pa'anga ke fakahoko 'aki e ngaue
Ko e taha eni 'i he fakakaukau fekau'aki mo e Potungaue ki he mo'ui lelei fakamamani lahi, ke fakamalahia 'a hono tokangaekina 'o e mo'ui lelei 'i Tonga. 'E langa 'e he potungaue ha kiliniki lahi hange koeni koe senita 'i Mu'a 'i he ngaahi vahe lalahi ke toe faingofua ange ai 'a e ngaue pea malava 'a e kakai 'o ma'u 'enau fiema'u fakafalemahaki 'o 'oua toe taafataha maipe ki he falemahaki Vaiola				"Osi ma'u 'a e pa'anga pea ko e fakatatali pe ki he THSSPIII ke fakahoko e ngaue
3	Ke langa ha fale tuku'anga me'angaue ke tuku ai 'a e ngaahi me'a ngaue ki he huhu malu'i mo e ngaahi faito'o	1.5 miliona	Konga 1 - 4	Kei fakatatali ke ma'u ha pa'anga
Tefito'i 'uhinga: Ko e toe tanaki ki he fale tuku'anga koloa 'o e fale talavai, 'oku fiema'u foki ke toe lahi ange 'a e fale tuku'anga koloa ki he me'angaue fakafaito'o mo e ngaahi naunau fakafaito'o ki he Koviti-19. 'Oku fiema'u ke ofi 'eni ki he falemahaki Vaiola ke ngaue'aki fakalukufua 'e he 'u va'a pea mavahe mei he fale tuku'anga koloa 'a e fale talavai. 'E ofi 'a e feitu'u tuku'anga koloa ko 'eni ki he falemahaki Vaiola pea 'e 'i ai ha feitu'u 'i loto ke tauhi ai 'a e me'angaue fakafaito'o, naunau mo e ngaahi me'a 'e ngaue'aki 'e he timi ngaue ke tali'aki e COVID-19. Ko e poloseki ko'eni na'e fakahu ia ki he MFAT pe koe kautaha tokoni 'a Nu'usila kenau fakapa'anga kimu'a 'a e Koviti-19 pea na'e 'i loto peia 'i he Palani Fakalukufua 'o e 2021/2022				Kakato 'a e palani pea maau mo e pa'anga kiai

4.9. Poloseki langa mo e me'angaue

'Oku ha atu 'i he tepile 4 'a e ngaahi poloseki kotoa ki he langa moe ngaahi me'angaue na'e palani'i mo fokotu'utu'u ke fakahu ki he ngaahi va'a tokoni ki he fakalakalaka mei muli pea pehe ki he pule'anga mei he Potungaue Mo'ui. Lahi taha 'o e nagahi poloseki koeni 'oku kei lolotonga lele ki he ta'u 'e 3 ka hoko mai.

Tepile 4: Ngaahi langa

#	HINGOA 'O E POLOSEKI	TOKONI FAKAPA'ANGA	TU'UNGA 'OKU 'IAI	FAKAMOL E
1	Falemahaki fo'ou 'i Vava'u	Kautaha Tokoni	Lolotonga fai 'a e ngaue kiai	20,000,000
2	Fale fo'ou ki he tafa'aki va'a ki tu'a [Vaiola]	Kautaha Tokoni	Fakatatali ki he pa'anga	1,000,000
	Langa fo'ou e senita 'i Nomuka, Ha'afeva, Sopa mo Kolomotu'a	Kautaha Tokoni	Fakatatali ke fakahoko e ngaue	3,000,000
4	Toe tanaki atu mo ha fale tuku'anga me'angaue mo e faito'o 'a e fale talavai	Kautaha Tokoni	Lolotonga fai 'a e ngaue kiai	1,700,000
5	Lang 'a e fale tuku'anga faito'o ki he falemahaki Vaiola	Kautaha Tokoni	Fakatatali ki he pa'anga	1,000,000
6	Fakalelei'i 'a e falemahaki Vaiola (fiema'u ke fakalelei'i lahi)	Pule'anga	Kei lele lelei pe	1,000,000
7	Fakalelei'i ngaahi senita kau kiai mo muli	Pule'anga	Kei lele lelei pe	400,000
8	Fakalahi e kiliniki 'i Mu'a	Kautaha Tokoni	Ma'u e pa'anga kiai	1,000,000
9	Langa 'a e kiliniki 'i Leimatu'a, Ta'anga pea mo Pangaimotu	Kautaha Tokoni	Kei fakahoko e ngaue kiai	900,000
10	Fakalelei'i 'a e sua 'i Vaiola pea mo e ngaue fakapalama	Pule'anga	Ma'u e pa'anga kiai	200,000
11	Langa ó e Apiako Neesi	Pule'anga	Lolotonga Lele á e ngaue	6,000,000
12	Langa 'a e kuata 'e 3 'i he falemahaki Pilinisesi Fusipala 'i Ha'apai	Kautaha Tokoni	Fakatatali ki he pa'anga	1,000,000
13	Fakalahi 'o Hu'atolitolu [Kau kiai mo e 'elia ki he kakai fefine]	Pule'anga	Fakatatali ki he pa'anga	300,000
14	Fakalelei mo fakalahi 'a e va'a ki he kau faitama 'I Falemahaki Vaiola	Kautaha Tokoni	Kakato	500,000
15	Fakalelei á e peito 'I Falemahaki Vaiola	Kautaha Tokoni	Kakato	1,000,000
16	Fakalelei á e Falemahaki Vaiola hu'anga á e me'alele tamateafi ki loto	Pule'anga	Fakahu e kole	1,000,000
17	Fakalelei á e ngaahi fale nofo'anga í Ha'apai, Vava'u mo Niuafo'ou	Pule'anga	Kei lele lelei pe	2,000,000
18	Fokotu'u 'a e Senita ki he mo'ui I Atata.	Kautaha Tokoni	Kei fakahoko e ngaue kiai	500,000
19	Fakalahi o e Kilinki 'I Pea.	Pule'anga	Kakato	200,000
20	Fakaleleii e lue'anga I Vaiola.	Pule'anga	Kei fakahoko e ngaue kiai	50,000
21	Fokotu'u e fale va'a ngaue ki tu'a ki he moui lelei 'I he Falemahaki Pilinisesi Fusipala.	Kautaha Tokoni	Kei fakahoko e ngaue kiai	1,000,000
22	Fakalelei á e Fale-Tafa.	Kautaha Tokoni	Kei lele lelei pe ngaue	300,000
23	Feitu'u talitali'anga kakai 'I he tafa'aki talavai.	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	100,000
24	Fakaleleii e tafa'aki tokangaekina makehe 'o e pepe	Pule'anga	Fakahu e kole	100,000
25	Ma'u'anga ivi faka'uhila (solar) ki he va'a 'o e Potungaue mo'ui 'I Ha'afeva , Kuvai mo Fakakai 'I he tafa'aki oku nau tokangaekina e kakai fefine faitama.	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	300,000
26	Ngaahi me'a ngaue ki he tafa'aki faka-tekinolosia (IT)	Pule'anga	Fakahu e kole	100,000

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

27	Fakalele 'o ha polokalama fakalelei mo fakatau ki he tafaaki tokangaekina e ngaahi mea ngaue 'o e Potungaue mo'ui.	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	100,000
28	Fokotu'u ha fale ako'anga mo tauhi'anga ki he ni'ihii 'I he tafa'aki va fakalelei 'atamai 'o e Potungaue ke malava ke fai honau akoi	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	1,000,000
29	Ko e palani ki hono fokotu'u e tafa'aki makehe ki hono tokangaekina 'o e kau fokoutua faingata'aia lahi.	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	200,000
30	Tafa'aki oku nau tokangaekina e kalasi kehekehe 'o e kanisa ó e kakai fefine pea mo tokoni ki he mo'ui lelei ó e kakai fefine	Kautaha Tokoni	Lolotonga fakahoko e ngaue	1,000,000
31	Fakalelei'i e senita ki he mo'ui 'I Kolovai moe 'api nofo'anga	Puleánga	Lolotonga fakahoko e ngaue	200,000
32	Fakalelei'I e senita ki hono tokangaekina e ni'ihii palopalema e sino (disability)	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	100,000
33	Fakalahi e tafa'aki 'oku nau tokangaekina e ngaahi lekooti 'o e kau fokoutua 'I Vaiola.	Puleánga	Fakahu e kole	50,000
34	Fakalahi e 'ofisi (admin)	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	2,000,000
35	Fakalahi 'o e polokalama fakalelei ngaue ki he tafaaki ngaue (maintenance) 'I Vaiola.	Puleánga	Fakahu e kole	100,000
36	Fakalelei'i 'a e falemahaki 'i 'Eua	Kautaha Tokoni	Fakahu e kole	5,000,000
37	Fakalahi 'o e loki fakaakeake.	Kautaha Tokoni	Kakato	200,000
38	Fakalelei'I pe koe langa fo'ou 'a e Kiliniki ki he kakai fefine feitama 'i Ma'ufanga	Kautaha Tokoni	Kakato	200,000
39	Fakalahi e tafa'aki ku tauhi ai e ngaahi hina kasa (oxygen plant)	Puleánga	Kakato	100,000
40	Fakalelei pea mo fakalahi 'a e 'elia ki he tau'anga me'alele ki he kau faka'uli. (Niu'eiki)	Puleánga	'Osi pe 'a e konga	30,000
41	Fakalelei 'a e tafa'aki ki he va'a fakalelei faka'atamai (Vaiola)	Kautaha Tokoni	Kakato	200,000
42	Hiki 'a e Falemhaki Pilinisesi Fusipala ki he 'elia 'e taha	Kautaha Tokoni	Kakato	2,000,000
43	Fakalahi 'o e Lab faka-kemi.	Puleánga	Kakato	140,000
44	Feitu'u tau'anga me'alele 'i he Falemahaki Niu'eiki.	Puleánga	Kakato	50,000
45	Fakalahi 'a e fale tau'anga mealele ki he potungaue mo'ui	Puleánga	Kakato	190,000

Tepile 5: Ngaahi me'angaue

#	Me'angaue	Tokoni Fakapa'anga	Tu'unga Lolotonga
1	Fakatau 'a e vaka 'e 3 ki Ha'apai (2x) Vava'u (1x)	Tokoni mei tu'apule'anga	Konga pe kuo lava
2	Misini fakaáata ki he kakai fefine (Mammogram)	Tokoni mei tu'apule'anga	Kakato
3	Mohenga fo'ou ki he fale fa'ele pea mo e loki ki he fa'e feitama	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
4	Ngaahi misini ki hono haka 'oe ngaahi naunau fakafaito'o ki he ngaahi Falemahaki moe ngaahi Senita ki he Mo'ui	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
5	Misini fakamohe fo'ou ki he loki tafa	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
6	Fakatau 'o e Misiini Hulu Ki loto, ki he loki faka'ata	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
7	Fakatau mai 'a e 'aisi mate ki he falemahaki Pilinisi Ngu	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

8	Laiseni fakata'u 'a e PACS	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai
9	Me'angaue ki he ngaahi va'a	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai
10	Me'angaue ki he senita fakalelei 'o e sino	Pule'anga	Lolotonga fakahoko e ngāue ki ai
11	Me'angaue ki he falemahaki fo'ou Vava'u	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
12	Fakatau mai 'a e me'alele ngaue hiki me'a mamafa ki he Falemahaki Vaiola	Tokoni mei tu'apule'anga	Kakato
13	Ngaahi naunau tesi ki he tafa'aki 'enisinia mo e ngaahi misini fakafaito'o	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
14	Toe fakafaito'o 'o e misini kasa ki he va'a fakafaito'o 'i falemahaki Vaiola	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
15	Fakaa'u 'o e Fakalalaka Fakatekinolosia 'i he 'Initaneti ki he Falemahaki Pilinisesi Fusipala	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
16	Me'alele 'e 2 ki he va'a ngaue faka'ofisi, falemahaki Vaiola pea mo e me'alele 'e 2 ki he 'otu motu 'i tu'a (Vava'u mo 'Eua)	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
17	Me'alele ki he Va'a Faka'ai'ai 'o e Mo'ui Lelei ke fakahoko 'aki 'a e ngaue ki he kakai	Tokoni mei tu'apule'anga	Kakato
18	Me'alele Ngaahi Nifo ke malava ke 'ave holo 'i hono fakahoko 'oe fatongia ngaahi nifo	Tokoni mei tu'apule'anga	Kakato
19	'Iuniti ki he va'a faka'ata 'e malava ke 'ave holo 'I hono fakahoko 'o e fatongia faka'ata	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
20	Pangike toto 'e malava ke 'ave holo 'I hono fakahoko 'o e fatongia to'o toto	Tokoni mei tu'apule'anga	Lolotonga fakahu atu
21	Fakatau 'o e misini haka me'angaue fo'ou ki he Falemahaki Fusipala pea mo e Falemahaki Niu'ui	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
22	Loli sepitiki / Loli tanaki'anga veve	Pule'anga	Kakato
23	Ngaahi me'angaue fakafaito'o ki he falemahaki Pilinisesi Fusipala	Pule'anga	Kakato
24	Fetukutuku 'a e ngaahi me'angaue fakafaito'o ki he falemahaki fo'ou 'o Pilinisesi Fusipala	Pule'anga	Kakato
25	'Iuniti tufaki 'o e 'Okisena fakafaito'o ke talifaki 'I he falemahaki Vaiola	Pule'anga	Kakato
26	Loli 'e 1 ki he loki tuku'anga faito'o, me'alele 'e 1 ki he falemahaki Niu'eiki	Pule'anga	Lolotonga fakahu atu
27	Fakatau 'o ha mīsinī talifaki ki he 'uhila, Falemahaki Pilinisi Ngū	Pule'anga	Kakato
28	Fakatau mai 'a e misini faka'ata ki he Va'a Faka'ata, Falemahaki Vaiola	Pule'anga	Kakato
29	Fakatau 'o e Mīsinī Fakamānava Kasa ki Loki Tafa	Pule'anga	Kakato

4.10. Fakamatala Pa'anga 'a e Potungaue Mo'ui

Tepile 3: Patiseti fakalukufua mei he Pa'anga Fakaloto fonua mo e Pa'anga mei he Tokoni mei Tu'apule'anga

	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Patiseti 'o e Potungaue Mo'ui					
Pa'anga lolotonga	58,581,334	56,235,100	80,517,900	57,216,300	58,216,300
Development In kind	3,945,714	7,418,100	7,861,400	8,322,700	5,254,600
Pa'anga Fakalakalaka	8,503,689	14,405,100	8,748,700	9,011,900	12,551,900
Fakakatoa 'o e Ma'u'anga Pa'anga	71,030,737	78,058,300	97,128,900	74,550,900	76,022,800
Pa'anga lolotonga					
Kau ngaue tu'uma'u (Cat 10xx)	28,485,949	32,225,400	30,654,300	31,355,700	32,355,700
Kau ngaue lau 'aho (Cat 11xx)	2,499,913	2,054,900	2,298,000	2,298,000	2,298,000
Fefononga'aki mo e fetu'utaki (Cat 12xx)	1,025,354	749,800	781,800	781,800	781,800
Tauhi mo e fakalele ngaue (Cat 13xx)	2,706,998	2,682,400	2,797,100	2,797,100	2,797,100
Totongi koloa mo e ngaue	21,588,772	17,166,200	19,230,600	19,230,600	19,230,600
Me'a'ofa fakangaue mo e 'inasi (Cat 15xx)	1,350,259	500,000	750,000	750,000	750,000
Koloa 'o e Potungaue (Cat 20xx)	924,090	856,400	24,006,100	3,100	3,100
Fakakatoa 'o e fakafuofua ki he pa'anga lolotonga	58,581,334	56,235,100	80,517,900	57,216,300	58,216,300
Pa'anga fakalakalaka					
Kau ngaue tu'uma'u (Cat 10xx)	-	-	-	-	-
Kau ngaue lau 'aho (Cat 11xx)	-	-	-	-	-
Fefononga'aki mo e fetu'utaki (Cat 12xx)	588,549	621,700	298,200	301,900	264,000
Tauhi mo e fakalele ngaue (Cat 13xx)	578,090	3,033,900	1,212,700		
Fakatau mai 'o e koloa mo e ngaue (Cat 14xx)	3,313,320	1,662,600	2,119,100	1,178,000	1,033,900
Pa'anga hu mai (Cat 15xx)	417,729	-	-	-	-
Koloa 'o e Potungaue (Cat 20xx)	3,606,002	9,086,900	5,118,700	7,532,000	11,254,000
	8,503,689	14,405,100	8,748,700	9,011,900	12,551,900
Fakalakalaka 'i hono fakalasi					
Kau ngaue tu'uma'u (Cat 10xx)	-	-	-	-	-
Kau ngaue lau 'aho (Cat 11xx)	-	-	-	-	-
Fefononga'aki mo e fetu'utaki (Cat 12xx)	-	-	-	-	-
Tauhi mo e fakalele ngaue (Cat 13xx)	-	-	250,000	250,000	-
Fakatau mai 'o e koloa mo e ngaue (Cat 14xx)	3,945,714	7,418,100	7,411,200	7,972,700	5,254,600
Me'a'ofa fakangaue mo e 'inasi (Cat 15xx)	-			-	-
Koloa 'o e Potungaue (Cat 20xx)			200,200	100,000	
	3,945,714	7,418,100	7,861,400	8,322,700	5,254,600
Patiseti Fakalakalaka	12,449,403	21,823,200	16,610,100	17,334,600	17,806,500
Fakakatoa 'o e patiseti	71,030,737	78,058,300	97,128,000	74,550,900	76,022,800

Fakatahai e patiseti					
Kau ngaue (Cat 10xx)	28,485,949	32,225,400	30,654,300	31,355,700	32,355,700
Kau ngaue lau 'aho (Cat 11xx)	2,499,913	2,054,900	2,298,000	2,298,000	2,298,000
Fefononga'aki mo e fetu'utaki (Cat 12xx)	1,613,903	1,371,500	1,080,000	1,083,700	1,045,800
Tauhi mo e fakalele ngaue (Cat 13xx)	3,285,088	5,716,300	4,259,800	3,047,100	2,797,100
Fakatau mai 'o e koloa mo e ngaue (Cat 14xx)	28,847,806	26,246,900	28,760,900	28,381,300	25,519,100
Me'a'ofa fakangaue mo e 'inasi (Cat 15xx)	1,767,988	500,000	750,000	750,000	750,000
Koloa 'o e Potungaue (Cat 20xx)	4,530,091	9,943,300	29,325,000	7,635,100	11,257,100
Patiseti 'o e Potungaue ki he Pule'anga	71,030,737	78,058,300	97,128,000	74,550,900	76,022,800

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Patiseti 'o e Potungaue Mo'ui	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Patiseti fakakatoa	71,030,737	78,058,300	97,128,000	74,550,900	76,022,800
Patiseti 'o e potungaue	58,581,334	56,235,100	80,517,900	57,216,300	58,216,300
Fakamole ki he kau ngaue	30,985,861	34,280,300	32,952,300	33,653,700	34,653,700
Fakamole ki he ngaahi tafa'aki	27,595,473	21,954,800	47,565,600	23,562,600	23,562,600
Patiseti fakalakalaka	12,449,403	21,823,200	16,610,100	17,334,600	17,806,500
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he kau ngaue	12,449,403	21,823,200	16,610,100	17,334,600	17,806,500

5. Polokalama Ngaue mo hono ngaahi fakakalasi

5.1. Polokalama 1: Va'a taki ngaue mo e fale'i

5.1.1. Fatongia e ngaahi Va'a ngaue mo e va'a ki he ngaue iiki

Ofisi 'o e 'Eiki Minisita Mo'ui
Ofisi 'o e Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui
Pule'i Fakangaue

5.1.2. Tefito'i kupu fekau'aki

Ko e Kapineti 'o 'Ene 'Afio, 'a e hoa ngāue mahu'inga taha ki he Polokalama 'Uluaki'. Pea 'i he Kapineti', 'oku kau atu ki ai mo e ngaahi potungāue kehe 'a e pule'anga' 'a ia ko e Potungāue Pa'anga mo e Palani Fakafonua', Potungāue Setisitika', Potungāue Lao' pea mo e Komisoni 'a e Ngaahi Potungāue 'A e Pule'anga'. Ko e kau ngāue 'o e Potungāue Mo'ui' 'a e ngaahi tefito'i kupu fekau'aki 'a e Polokalama 1, 'a ia 'oku nau fakamamafa'i 'a e mahu'inga 'oe fakahoko ngāue fakataki lelei ki he tu'unga ma'olunga taha e fakahoko fatongia.

5.1.3. Ola 'o e Polokalama

Ko e ola 'o e ngaahi fakahoko fatongia e kotoa e ngaahi va'a kehe', 'o fakatatau ki he lao fale'i mo e tu'utu'uni ngāue 'a e Pule'anga mo e ngaahi hoa ngāue fekau'aki' ki he ngaahi me'a kotoa pē fekau'aki mo e mo'ui'. Ko e ola 'o e ngaahi fakahoko fatongia 'i loto he va'a' ni, 'aki 'a hono fakakakato 'a e ngaahi fakahoko fatongia ki hono pule'i fakangāue, palani mo ma'u'anga fakamatala ki he ngaahi va'a ngāue kotoa 'a e potungāue.

5.1.4. Ngaahi ngaue fo'ou

#	Ngaahi Ngaue fo'ou
1	E-Health
2	Poloseki Fanafanaola
3	WISN
4	Ki he toe siofi mo fakalelei ange 'o e ngaahi Poloseki
5	Fakapa'anga 'o e ngaahi me'alele
6	'Elia ki he tafa'aki faka'enisinia fakatekinikale / fakalahi tau'anga me'alele

5.1.5. Ngaahi kupu fekau'aki mo e ngaahi tokoni mei muli ki he Polokalama 1

#	Hoa Ngaue	Va'a Ngaue
1	WHO / DFAT / UNFPA / ADB / World Bank / TongaHealth	Minisitā/Ofisa Pule Lahi, Palani, Tauhi Tohi, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia, Va'a Fakatau Fakapule'anga
2	Tokoni mei Siapani / JICA / Tokoni mei Siaina	Minisitā/Ofisa Pule Lahi, Palani
3	Kautaha ki hono faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei	Minisitā/Ofisa Pule Lahi, Palani, Tauhi Tohi, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia
4	Falealea 'o Tonga	Minisitā/Ofisa Pule Lahi, Palani
5	Potungāue Ngaahi Ngāue Fakaloto fonua	Minisitā/Ofisa Pule Lahi, Palani
6	Potungāue Tuku hau mo e Tute	Tauhi Tohi
7	Ngaahi Pangike Fakakomesiale / Kau fefakatau'aki	Tauhi Tohi
8	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue / Potungāue Fakamaau'anga	Palani
9	Ofisi Sētisitika Fakafonua	Palani
10	Komisoni e Kau Ngāue Fakapule'anga	Tokangaēkina Kau Ngāue, Tauhi Tohi, Palani
11	'Ofisi Palemia	Palani
12	Potungāue Pa'anga mo e Palani Fakafonua	Tauhi Tohi, Palani, Tokangaēkina Kau Ngāue
13	Kautaha mo'ui lelei 'o e famili Tonga	Palani
14	Kautaha Tonga leiti	Palani
15	Poloseki Talitha	Palani
16	Sekelitali ki he Pasifiki Komuniti	Palani, Ma'u'anga Fakamatala mo e Tekinolosia

5.1.6. Polokalama 1: Va'a taki ngaue mo e fale'i

5.1.6.1. Polokalama 1: Taki Ngaue ('Ofisi 'o e Minisita mo e 'Ofisi 'o e Pule lahi 'o e Potungaue Mo'ui

Tepile 7: Polokalama 1: Taki ngaue mo e fale'i fakatu'utu'uni ngaue

Polokalama 1: Taki Ngaue mo e Fale'i Fakatu'utu'uni Ngaue									
Ola Fakafonua D: Ola Lelei e Founa Pule Lelei 'Aki e Lao mo e Tu'utu'uni									
Makatuliki hono 3: Ngaahi Fa'unga Fakapolitikale									
Ola Fakapotungaue 3.1: To e leleiangē fakahoko fatongia, 'aonga, malava fakapa'anga, faitotonu, mateuteu ange mo tokoni ki he kakai 'i he fakamamafa'i 'a e ngaahi me'a 'oku fu'u mahu'inga.									
Polokalama 1: Taki Ngaue mo e Fale'i Fakatu'utu'uni Ngaue									
1.0	'Ofisi 'o e Minisita								
Taumu'a 1.11a: Ke fakatupulaki, fokotu'u mo pukepuke 'a e malohi fakapule'anga mo fakavaha'a-pule'anga 'a e ngaahi va fetu'utaki mo e kau kupu fekau'aki mo e hoa ngaue.									
#	Ngaahi fuafatongia								
1.01	Fakakau ki he ngaahi Konifelenisi moe fakataha ki he mo'ui faka-Tu'apule'anga mo Fakamamani lahi/ngaahi fakataha faka Minisita								
Me'afua	Fakakatoa e fakataha faka Potungaue/konifelenisi 'oku kau kiai					2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he 4 e konifelenisi moe fakataha 'oku kau kiai					4	4	4	4
1.02	'A'ahi faka Minisita ki he 'otu motu mo tu'apule'anga mo hono siofi 'a e Potungaue Mo'ui he'ene fakahoko fatongia fakakuata								
Me'afua	Lahi fakakatoa e 'a'ahi ki he 'otumotu					2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatupulaki mo fakamalohia e hoa ngaue mo hono ngaahi va moe hoa ngaue moe kau memipa ngaue kihe ngaahi poloseki 'ae Potungaue Mo'ui SDG 17.3					2	2	2	2
1.03	Fakatupulaki mo fakamalohia e hoa ngaue mo hono ngaahi va moe hoa ngaue moe kau memipa ngaue kihe ngaahi poloseki 'ae Potungaue Mo'ui SDG 17.3								
Me'afua	Fakakatoa e ngaahi hoa ngaue fekau'aki					2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatupulaki mo fakaivia e hoa ngaue mo hono ngaahi va fakangaue moe Potungaue Mo'ui					20	20	20	20
1.06	'Ave 'a e fale'i ki falealea fekau'aki mo e ngaahi lao ki he mo'ui lelei 'oku lolotonga fakahoko								
Me'afua	Lahi 'o e ngaahi pepa 'oku fakahu ki Kapineti					2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e kapineti tu'o 2 he ta'u					4	4	4	4
Taumu'a 1.0: Ke tokanga'i fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungaue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua									
1.07	Tokanga'i mo 'ave pau e tu'utu'uni mo fakahinohino kihe Potungaue fakafou he komiti fakaPule'anga kihe mo'ui moe komiti fakalakalaka								
Me'afua	Fakakatoa e fakataha kuo fakahoko 'e he NHDC (Komiti Lahi 'o e Potungaue Mo'ui)					2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he 2 e fakataha 'a e NHDC ki he ta'u					4	4	4	4

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

1.1	'Ofisi 'o e Pule Lahi 'O e Potungāue Mo'ui				
Taumu'a 1.1: Ke tokanga'i fakapotopoto hono fai ha tu'utu'uni mo e fakahinohino ki he Potungāue Mo'ui 'i ha tu'unga fakafonua pe fakapotungāue.					
#	Ngaahi fua fatongia				
1.11	Sea kihe ngaahi komiti fekauaki moe mo'ui faka fonua moe komiti sii faka tekinikale (SMT)				
Me'afua	Fakakatoa e fakataha 'a e SMT	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo e fakataha 'ae SMT he 2 'i he ta'u	4	4	4	4
1.12	Fakakau ki he ngaahi Konifelenisi moe fakataha ki he mo'ui faka Tu'apule'anga mo Fakamamani lahi SDG 17.3				
Me'afua	Fakakatoa e fakataha fakatu'apule'anga/Fakataha fakapotungae /Konifelenisi 'oku kau kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he 3 e ngaahi fakataha/Konifelenisi 'oku kau kiai	3	3	3	3
1.13	Siofi 'a e ngaahi va'a 'o e Potungae pea moe 'a'ahi ki he 'Otu Motu				
Me'afua	Lahi fakakatoa e 'a'ahi ki he 'otumou	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua to si'l hifo he 2 'e 'a'ahi kihe 'otumotu	2	2	2	2
1.14	Ensure compliance with Partnership Agreements & Memorandum of Understanding / Agreements				
Me'afua	Total Number of Partnership Agreements	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	At least 100% compliance with Agreements and Memorandums	100%	100%	100%	100%
1.15	Fakahoko e ngaahi fakataha mo e kau hoa ngaue / va'a fengauaki ke talanoa'l e ngaahi tokoni pea moe aleapau fekauaki pea moe mo'ui 'a e kakai Tonga pea moe Potungae SDG 17.3				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa e fakataha moe kotoa e hoa ngaue/ va'a fengae'aki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he fakataha 'e 6 'ae MOH mo'ene hoa ngaue /va'a fengae'aki	6	6	6	6
#	'Ofisi 'Atita fakaloto'i Potungae				
Taumu'a 1.2: Fakapapau'i 'oku ò fakataha 'ae Potungae Mo'ui moe ngaahi tu'utu'uni moe fakahinohino ngaue lolotonga 'ae Potungae Pa'anga .					
1.2	Fakahoko 'a e 'atita fakalotofale 'o e Potungae Mo'ui				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'oku 'ikai muimui pau kihe tu'utu'uni ngaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakapapau'i 'oku 'ihe tu'unqa ma'olunga (80%hono fakakakato)	80	80	90	100

5.1.6.2. Polokalama 1: Patiseti/Pa’anga mo e fefakatau’aki

Ola Fakafonua C: Fakamafai’i ‘a e fakalakalaka e Tangata mo e Tū’unga Tatau e Tangata mo e Fefine.	
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasōsiale	
Ola Fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'oe ngaahi fokoutua	
NHSP KRA 6: Fakapa’anga	
1.3	Patiseti mo e Pa’anga

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 1.3: Ke malava ke pule'i lelei hono ngaue'aki e ngaahi Patiseti e Pule'anga mo e Patiseti Fakalakalaka 'o fakatatau ki he Patiseti ne tali mali.					
#	Ngaahi Fuafatongia				
1.31	'A'ahi ki he 'otumotu tahi mo e fokotu'u ngaue fakamahina 6.				
Me'afua	Lahi fakakatoa e 'a'ahi ki he 'otumotu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he 2 'ae 'a'ahi kihe 'otumotu	2	2	2	2
Taumu'a 1.3 Ke fakamalohi'i mo fakamamafa'i e ngaahi ngaue 'a e Va'a tauhi Pa'anga fekau'aki mo e ngaahi fakamole mo e tanaki pa'anga hu mai ke muimui pau ki he lao Fakahinohino 'a e Falepa'anga, Lao ki he fefakatau'aki mo e Ngaahi Lao ki hono Pule'i e Ngaue e Kau ngaue fakapule'anga mei he Komisoni.					
1.32	Faka'ivia fakapa'anga ki he peseta e 100 % ngaahi fe'unga mo e ngaahi tokoni mo e tu'utu'uni 'a e Pule'anga.				
Me'afua	Peseti 'oku muimui pau kihe lao 'ae Pule'anga moe hoa ngaue mo hono tu'utu'uni ngaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakapapau'i 'oku peseti e 100% 'ae muimui pau kiai	100%	100%	100%	100%
Taumu'a 1.3: Ke 'omai ha peseta 'oku vaofi hono mahu'inga 'o fakatatau ki he fiema'u fakata'u e Potungaue 'o hange pe koe 'i he Palani Fakahoko Ngaue fakata'u.					
1.33	Fakalele'i hono fakahu atu 'o e patiseti 'a e Potungaue Mo'ui.				
Me'afua	Fakahu atu e Patiseti 'ae Potungaue Mo'ui 'ihe taimi totonu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ihe taimi totonu hono fakahu 'ae patiseti 'ae Potungaue Mo'ui	√	√	√	√
Taumu'a 1.3: Ke malava 'o 'ave e lipooti fakapa'anga mo ha ngaahi fakamatala fakapa'anga pau 'o fale'i'aki ki he ngaahi Taki Ngaue 'o e Ngaahi Va'a pea mo e ngaahi Hoa Ngaue Tokoni mei Muli 'o fakatatau ki he'enua ngaahi aleapau, pea ken au fakahoko'aki 'enua fai tu'utu'uni fakapotopoto ki he ngaahi fakahoko fatongia.					
1.34	Fakahoko mo e ngaue ki he mea fakapa'anga Fakapule'anga. (WHO)				
Me'afua	Fakahoko e savea NHA	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko e savea NHA he Q2	1	0	0	1
1.4	Fefakatau'aki				
Taumu'a 1.4: Toe fakalalahi mo e fakalotoloto ange e 'ilo 'a e kau ngaue motu'a ki he ngaahi founa leleitaha ki he fakatau fakapule'anga pea pehe ki he ngaahi founa fakahoko ngaue felave'l mo e tu'utu'uni ki he Fakatau Fakapule'anga. Ke fakamalohi'l ke lelei ange e founa ngaue fefakatau'aki mo 'enua ngaahi fakahoko fatongia he Potungaue..					
#	Ngaahi fua fatongia				
1.41	Ko e kau ngaue 'o e va'a kenau kau ki ha ngaahi ako ke nau tokanga'l fakalotofonua mo fakatu'apule'anga.				
Me'afua	Lahi e ako kihe kau ngaue procurement ne nau kau kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo he ako moha ako ngaue 'e 2 'okunau kau kiai	2	1	2	1
1.42	Fakahoko ha ako fakalotofale 'l falemahaki fekauaki mo e founa 'o e fefakatau'aki				
Me'afua	Lahi fakakatoa e ako 'ihe procurement kihe kau ngaue 'ae Potungaue Mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'l hifo he 1 'e ako kihe procurement kuofokotu'u mo fakakakato	1	1	1	1

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

1.43	Fa'u mo fakahu 'a e palani fakata'u 'o e Fefakatau'aki				
Me'afua	<i>Fakahu mau e palani fakata'u ki he Fefakatau'aki</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahu he taimi totonu mai e palani fakata'u 'ae procurement</i>	√	√	√	√
Taumu'a 1.4: Ke fakapapau'l 'oku 'l ai ha me'angaue mo ha koloa fe'unga ke tokonia e ngaahi 'ofisa ngaue ki he'enau ngaahi fakahoko fatongia ki he fehu'aki e koloa he fefakatau'aki					
1.44	Fakatau ha mealele ke ngaue'aki ke fakahoko e fatongia				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa e ngaahi me'alele ki he Va'a Fefakatau'aki</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Me'alele 'e taha kihe va'a</i>	1	-	-	1
1.45	Ke 'ave 'a e ngaahi koloa 'a e Potungaue mei uafu pe ko mala'e vakapuna ki honau takitaha feitu'u				
Me'afua	<i>Ngaahi naunau kotoa pe ne fakamoimoi mai ke 'ave ki honau takitaha feitu'u fakatatau ki he taimi 'oku tuku mai ai ke piki</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Peseti 'e 100 'a e koloa kotoa kuo piki pea tufa</i>	90%	90%	90%	90%
Taumu'a 1.4: Ke fakalalakaka ange kimu'a e ngaue 'o muimui'l pau e ngaahi Tu'utu'uni ki he fakatau Fakapule'anga					
1.46	Fiema'u ke fenapasi 'a e founa ngaue 'a e potungaue mo'ui mo e ngaahi tu'utu'uni fefakatau'aki				
Me'afua	<i>Peseti 'oku muimui pau kihe lao 'oe sivi'i fakapa'anga(procurement)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'l hifo he 60% 'oku muimui pau kihono fakalelei'i</i>	80%	80%	80%	80%
1.47	Fiema'u ke fenapasi 'a e ngaahi fokotu'utu'u fefakatau'aki 'a e ngaahi va'a 'o e Potungaue mo e palani fakata'u 'a e fefakatau'aki				
Me'afua	<i>Peseti 'oe APP kuo fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i hifo he 80% 'oe ngaahi ngaue 'ihe APP kuo sivi'i</i>	80%	80%	80%	80%

5.1.6.3. Polokalama 1: Ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia / Ngaahi Langa / Naunau / Me'alele

Ola Fakafonua E: Tufaki mo hono tokangaēkina e ngāue lalahi mo e tekinolosia					
Makatuliki hono 4: Ngaahi Ngāue Lalahi mo e kau mai 'a e tekinolosia					
Ola Fakapotungāue 4.3: Malu mo falala'anga ange mo malava ke ma'u 'a e fakamatala fe'unga mo e fetu'utaki fakatekinolosia					
NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia					
1.37	ICT				
Taumu'a 1.37a: Ke tauhi lelei, malu pea fakalahi mai 'a e naunau fakatekinolosia(misini mo e ngaahi polokalama) 'a e Potungaue Mo'ui					
#	Ngaahi fua fatongia				
1.37a1	Develop the National eHealth Strategic Plan (ADB)				
Me'afua	<i>Fa'u 'a e palani fakafonua ki he e-Health</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kakato 'a hono fa'u 'o e palani fakafonua ki he e-Health</i>	√		-	-
1.37a2	Fa'u 'a e lao fakafonua ki he e-Health (ADB)				
Me'afua	<i>Fa'u 'a e lao ki he e-Health</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kakato hono fa'u 'a e lao ki he e-Health</i>	√		-	-

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 1.37b: Ke fakamalohia mo fakapapau'i 'a e malu 'o e ngaahi fakamatala ki he mo'ui.					
1.37b6	Fekumi mo fakalele'i 'a e maumau moe Anti Virus.				
Me'afua	<i>Tu'unga 'a e Firewall moe Anti Virus</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakafo'ou e Firewall and Anti-Virus</i>	✓	✓	✓	✓
1.37b14	'A'ahi fakata'u 'a e ICT ke tokoni ki he kau ngaue 'l motu.				
Me'afua	<i>Fakakatoa e 'a'ahi kihe 'Otumotu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i hifo he 'a'ahi e 2 kihe 'otumotu</i>	2	2	2	2
1.37b17	'Oange ha faingamalie ako ki he ICT ke fakalele'i 'enau 'ilo.				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'oe ngaahi ako ma'olunga ange 'oku kau kiai 'ae kau ngaue ICT</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i he tu'o 1 kihe tokotaha ngaue</i>	1	-	-	1
1.37b18	Fa'u'fa'u, Fekumi pea fakahoko ha founa ma'u fakamatala 'a e potungaue(ehealth project) ADB				
Me'afua	<i>Fakalakalaka e poloseki 'oe e-Health</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakalakalaka lelei pe 'a e poloseki e-Health 'ae Potungaue Mo'ui</i>	✓	✓	✓	✓
1.37b19	'Omai ha 'ofa mo e tokoni fakapa'anga ki he ehealth poloseki.				
Me'afua	<i>Palani'i ha fokotu'utu'u fo'ou ha tokoni faka pa'anga meihe Pule'anga</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>\$20,000 meihe pule'anga kene pou pou'i e poloseki e-Health</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 1.37c: Fakatahataha'i, fa'u pea fakahoko ha tu'utu'uni ngaue ki he ma'u'anga fakamatala fakatekinolosia 'a e Potungaue Mo'ui pea ke malava 'o fale'i lelei kinautolu ki ai.					
1.37c4	Malu'i 'a e ngaahi fika mo e fakamatala 'o e Potungaue				
Me'afua	<i>Fakatau e laiseni 'oe ke malu'i ai 'a e ngaahi fakamatala</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke toe fakaonopooni ange mo fokotu'u ha sisitemi kene malu'i 'a e ngaahi fakamatala</i>	✓	✓	✓	✓
1.37c5	Palani, Fa'u pea fakahoko 'a e ngaue Poloseki 'o e Fanafana Ola (DFAT)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai 'a e poloseki fanafanaola</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Va'a mo'ui lelei ki tu'a 'oku nau ngaue'aki 'a e polokalama 'o e Fanafana Ola</i>	✓	✓	✓	✓
1.37c6	Ngaue fakakomipiuta mo e fetu'utaki kotoa 'oku ngaue'aki 'e he Potungaue Mo'ui				
Me'afua	<i>Laiseni ki he ngaahi software 'o hange ko e zoom mo e stata etc.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Malava ke ngaue'aki kotoa eni 'e he Potunga Mo'ui ki he ngaahi fakataha mo e fakahu 'o e ngaahi fakamatala</i>	✓	✓	✓	✓
Ola Fakapotungāue 4.4: Falala'anga ange, malu e ngaahi fale lalahi mo e ngaahi fa'unga langa pehe.					
NHSP KRA 3: Ngāue Lalahi, Ngaahi faito'o mo e Tekinolosia					
1.35	Koloa mo e Me'alele				
Taumu'a 1.35a: Ke fakahoko hono fa'u e palani tokangaēkina e ngaahi koloa e Potungāue fakataui ki he ngaahi tu'utu'uni ki he fakatau fakapule'anga, Tu'utu'uni Fakafalepa'anga ki he founa li'aki/faka'auha ha koloa, pea mo hono tauhi lelei mo e founa lēsisita 'o e ngaahi koloa ko ia ke maau.					
#	Ngaahi fua fatongia				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

1.35a1	Fa'u mo tufaki e ngaahi lipooti kihe ngaahi naunau kihe Pule ngaue.				
Me'afua	<i>Fakalakalaka'i e tu'unga lipooti kihe ngaahi naunau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Lipooti kihe ngaahi naunau ke taimi pea'ihe ta'u kotoa</i>	√	√	√	√
1.35a2	'A'ahi fakata'u ki he ngaahi motu mo toe vakai'l enau ngaahi naunau.				
Me'afua	<i>Fakakatoa e ngaahi 'a'ahi kihe 'out motu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua 'e toe si'i hifo he tu'o 1 e 'a'ahi kihe 'otumotu 'i he ta'u ke siofi e ngaahi naunau</i>	1	1	1	1
1.35a3	'A'ahi faka Kuata kihe ngaahi Senita 'o e Mo'ui pea mohono toe siofi 'enau ngaahi me'a ngaue.				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa e ngaahi 'a'ahi ki he Senita ki he mo'ui moe kuata ke siofi ai 'a e ngaahi naunau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i hifo he 'a'ahi tu'o 2 ki he senita ki he mo'ui moe kuata ke fakama'opo'opo e ngaahi naunau</i>	2	2	4	4
Taumu'a 1.35c: : Ke fakataukeyi'i e Kau Ngāue ki he ngaahi tu'utu'uni mo e founa ngāue totonu ki he tokangaēkina e ngaahi naunau/koloa, ke muimui'i pau ai pe e ngaahi tu'utu'uni ngāue fakafalepa'anga ki hono tokanga'i e ngaahi koloa					
1.35c2	Fakahoko ha ako fakalotofonua ke langa'i hake e taukei ngaue 'a e kau ngaue				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa e ako ki hono lau 'o e naunau 'o e Potungaue</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i hifo he tu'o 1 'ae ako fakalotofale kihe kau ngaue ki hono siofi mo tokanga'i 'o e naunau</i>	1	1	1	1
1.35c5	Fakama'opo'opo 'ae ngaahi koloa 'ae Potungaue fakatatau kihono ngaahi tu'utu'uni ngaue.				
Me'afua	<i>Fakalakalaka'i 'ae tukunga 'oku iai 'ae fakahinihino moe tu'utu'uni ngaue kihe naunau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fokotu'utu'u mo fakalakalaka'l 'ihe Q3</i>	√	√	√	√
Taumu'a 1.35d: Ke muimui'i, tokanga'i mo tauhi lelei e ngaahi me'alele 'a e Potungāue Mo'uike ne fakahoko lelei 'a e fatongia fefononga'aki					
1.35d1	Ngaue fakapotopoto'aki 'ae lolo kihe fefononga'aki 'ae kau ngaue 'ae potungaue mo hono fetuku holo e ngaahi me'a ngaue ki motu.				
Me'afua	<i>Patiseti kihe 'Utu 'ae Potungaue</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hiki hake 'ae patiseti kihe 'utu ke fenapasi moe hiki hake e lahi e me'alele</i>	√	√	√	√
1.35d3	Fakamahina ua hono vakai'l 'oe ngaahi me'alele				
Me'afua	<i>Peseti e me'alele 'oku kei ngaue'aki</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Ikai toe si'i hifo he 80% 'ae me'alele 'oku kei ngaue lelei</i>	80%	90%	90%	100%
1.35d4	Lipooti fakata'u mei he ngaahi motu kihono tokangaekina 'oe ngaahi me'alele				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa e ngaahi folau kihe 'otumotu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Ikai toe si'i he folau 'e 1 kihe 'otumotu</i>	1	1	1	1
3.41	Va'a ki hono tauhia, monomono moe fakafo'ou				
Taumu'a 3.41a: Ke mapule'i lelei 'ae tafa'aki ngaue ko 'eni 'i he ngaahi fatongia faka-'ofisi moe langa'i hake fakataukeyi moe poto'i ngaue 'a kinautolu kotoa kau ngaue 'i heni.					
#	Activity				
3.41a1	Ke fakatokolahi e kau ngaue 'o e va'a ke lava lelei e fakahoko fatongia.				
Me'afua	<i>Fakangaue'i ha kau ngaue fo'ou</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Ke fakangaue'l mai e toko ua fo'ou ki he va'a</i>	1	1	1	1
Taumu'a 3.41b: Ke muimui'i mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki hono malu'i 'ae naunau, koloa moe kau ngaue kotoa 'i he falemahaki Vaiola.					
3.41b1	Fakahoko ha founa ke malu'l e me'angaue lalahi 'o e falemahaki Vaiola				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa ngaahi me'angaue ke monomono kuo fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua si'i he 3 e me'angau ke monomono ke fakahoko</i>	4	4	4	4
Taumu'a 3.41c: Ke mapule'i, tokangaekina mo tauhi lelei 'ae ngaahi me'angaue, naunau langa, ngaahi fale ngaue'anga moe koloa kotoa 'a e Potungaue Mo'ui.					
3.41c1	Fakatau mo fakalele ha founa fakatekinolosia ke lesisita 'a e ngaahi naunau 'Eseti (Asset).				
Me'afua	<i>Tu'unga 'o e fakatau 'a e software ki he lesisita 'o e ngaahi naunau (Asset)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakakomipuita 'ae lesisita 'a e ngaahi naunau ihe Q4</i>	√	√	√	√
3.41c2	Katoa e ngaahi kole pe fiema'u me'angaue pe naunau lahi ke 'uluaki tali 'l he komiti me'angaue, naunau langa moe ngaahi fale ngaue'anga (FEC)				
Me'afua	<i>Ngaahi fakataha fakakatoa 'ae FEC</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua sii hifo he fakataha 'e 2 he ta'u</i>	2	2	4	4
Taumu'a 3.41d: Ke muimui'i mo fakahoko 'ae ngaahi palani ngaue ki hono malu'i 'ae naunau, koloa moe kau ngaue kotoa 'i he ngaahi Senitaa ki he Mo'ui pehee foki ki he ngaahi 'Otu Motu.					
3.41d1	Fakahoko ha founa ke malu'l e me'angaue lalahi 'o e ngaahi senita mo'ui kau kiai mo motu.				
Me'afua	<i>Tokolahi katoa e ngaahi me'angaue ke monomono kuo fakakakato</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>3 pe lahi hake e me'angaue ke monomono kuo fakakakato</i>	4	4	4	4
3.41d3	'A'ahi fakakuata ki motu ke tauhi mo monomono e ngaahi me'angaue lalahi 'l he 'u falemahaki 'l motu				
Me'afua	<i>Katoa e folau kihe 'otumotu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>2 pe lahi hake 'ae folau kihe 'otumotu</i>	2	2	2	2
Taumu'a 3.41e: Ke fakalele'l 'a e 'imisi ma'a mo faka'ofa'ofa 'a e Falemahaki Vaiola pea moe ngaahi senita mo'ui					
3.41e1	Fakalele'l 'a e ngaahi tafa'aki 'o e Falemahaki Vaiola kau kiai e lue'anga, hala, ngoue 'akau etc.				
Me'afua	<i>Lahi e peseti e elia 'oe Falemahaki Vaiola ke fakatokalelei'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>30% pe lahi hake e 'elia 'oe Falemahaki Vaiola ke fakatokalelei</i>	40%	50%	70%	80%
Taumu'a 3.41f: Ke fakapapau'i 'oku 'i ai pe e ngaahi fale fe'unga ke tokonia e kau ngāue ki he fua fatongia ki he va'a' ni.					
3.41f1	Fokotu'u ha fale ki he misini kasa ma'u'anga manava mo e misini talifaki ma'u'anga 'uhila				
Me'afua	<i>Fokotu'u tu'u ke fakalahi e fale kihe ma'u'anga 'ea manava moe ma'u'anga ivi 'uhila</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fale kihe ma'u'anga 'Okisikena moe ma'u'anga ivi 'uhila ke fakalahai ihe Q4</i>			-	-
3.41f2	Fokotu'u ha fale pe feitu'u ngaue 'a e Ofisa Ngaohi Me'alele / 'Enisinia				
Me'afua	<i>Fokotu'u ke fakalakalaka'l e 'elia kihe fale ngaue</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahu atu e fokotu'utu'u ngaue kihe fakalakalaka moha paanga ngaue kihe Q1-4</i>			-	-
3.41f3	Langa pe fokotu'u ha fale tuku'anga koloa fakafaito'o mo e ngaahi misini naunau 'a Falemahaki Vaiola.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Fokotu'u ke fakalele'i 'ae feitu'u tuku'anga koloa	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahu atu e fokotu'utu'u ngaue kihe fakalakalaka moha paanga ngaue kihe Q1-4			-	-
Taumu'a 3.41g: Talanoa mo ako'i 'a e kakai kenau tauhi mo faka'apa'api 'a e ngaue'anga moe mea'ngaue / naunau 'o e Falemahaki					
3.41g1	Fakahoko 'a e Polokalama talanoa moe kakai fekau'aki mo hono tauhi lelei 'a e Falemahaki				
Me'afua	Katoa e ngaahi polokalama talanoa mo e kakai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko e Polokalama 'oua si'i hifo he 1	1	1	2	2
Taumu'a 3.41h: Fakahoko ha ako fakalotofale pe ko e faka'ataa ha faingamalie fakaako 'I Tu'apule'anga ke fakalakalaka ai e kau ngaue 'o e va'a					
3.41h1	Fakahoko ha ako ke fakalakalaka ai 'a e 'ilo 'a e kau ngaue 'o e va'a				
Me'afua	Fakakatoa e ngaahi faingamalie ako kihe kau ngaue monomono	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua si'i hifo he 1 kihe tokotaha ngaue	1	1	1	1
Taumu'a 3.41i: Ke fakapapau'i 'oku 'i ai pe e ngaahi me'angāue mo e ngaahi naunau fe'unga ke tokonia e kau ngāue ki he fua fatongia ki he va'a' ni.					
3.41i1	Fakatau ha misini hiki me'a mamafa (Forklift)				
Me'afua	Tu'unga 'o e fakatau 'oe misini hiki me'a mamafa (Forklift)	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatau 'a e misini hiki mea mamafa 'e 1(forklift)	1	0	0	0

5.1.6.4. Polokalama 1: Palani, fekumi, tu'utu'uni ngaue moe fakamatala

Ola Fakafonua C: Fakamafai'i 'a e fakalakalaka e Tangata mo e Tū'unga Tatau e Tangata mo e Fefine.					
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasösiale					
Ola Fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'oe ngaahi fokoutua					
NHSP KRA 5: Palani, fekumi, tu'utu'uni ngaue moe fakamatala					
1.36	Va'a Palani				
Taumu'a 1.36a: Pule'i lelei 'o e Va'a Palani ke fakapapau'i 'a e hokohoko lelei 'a e fakahoko fatongia					
#	Ngaahi fua fatongia				
1.36a3	'A'ahi fakata'u 'ae taki ngaue/Palani /Fakahoko oe CP kihe tukui motu (WHO)				
Me'afua	Katoa 'a e 'a'ahi kihe 'otumotu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'A'ahi e 2 kihe 'otumotu	2	2	2	2
1.36a6	Fakalahi e ofisi ngaue moe amanaki ki hano fakatokolahi mai e kau ngaue				
Me'afua	Fakalakalaka'i 'ae tukunga 'oku 'iai e fakalele'i kihe fakalakalaka moe fakalahi 'oe 'Ofisi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalahi kihe feitu'u ngaue 'ae Va'a Palani moe fakamatala			-	-
Taumu'a 1.36b: Ke fakamālohia 'a e palani ki he mo'ui ('i he ngaahi va'a 'o e Potungāue Mo'ui) ke fakapapau'i ko e ngaahi palani 'a e Potungāue mo e tu'unga mo'uilelei 'a e fonua 'oku fakalelei'i mo fakafou fakata'u.					
1.36b1	Fa'u mo fakahu atu e Lipooti fakata'u 'ae Potungaue Mo'ui				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Fakahu atu ae Lipooti fakata'u 'ae Potungaue Mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahu atu ae Lipooti fakata'u 'ae Potungaue Mo'ui 2019 and 2020				
1.36b2	Fakahoko 'ae Palani fakata'u 'ae Potungaue mo'ui mo hono toe siofi (WHO / UNFPA)				
Me'afua	Kamata'i e uike palani fakata'u 'ae Potungaue Mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i ha tu'o 1'a hono fakahoko 'ae uike Palani	1	1	1	1
1.36b4	Talatalanoa'i e fakalakalaka e AMPs 'a e Potungaue				
Me'afua	Peseti e ngaahi va'a ngaue kuo kakato 'i hono talatalanoa'i 'enau palani fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i he 80% 'ae ngaahi va'a ngaue kuo talatalanoa'i'enau AMP /CP	80%	80%	80%	80%
1.36b5	Fokotu'u ha fa'ahinga founa ke siofi mo fakamahu'inga'i e tu'unga mo'ui lelei, SDGs/UHC mo ha Tukui motu mo'ui lelei (PMO / SDG Localization) SDG 17.16				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e motolo fua 'a e ngaahi me'afua 'o e SDG/UHC moe HI	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kuo fa'u mo kakato 'a e motolo ki hono fua mo sivi' 'a e tu'unga 'a e ngaahi kaveinga fakamamani lahi koe SDG / UHC pea moe HI</i>				
1.36b6	Tokoni ki he potungaue sitesitika ki he tanaki e fakamatala ki he ICPD/SDG 'o kau kiai e ngaahi fakamatala ki he SRH moe GBV (ngaue'aki e fakavaha fanau, houtamaki.) ' o fakakau ki he savea MICS, DHS moe ngaahi savea fakafonua (UNFPA) SDG 17.19.2b				
Me'afua	<i>Tu'unga 'o e kakato hono fakahoko 'a e savea fakafonua MICS</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'I he kuata Q1, kuo maau 'a e ola fakaangaanga 'o e savea fakafonua MICS</i>	✓	-	-	-
1.36b7	Siofi, fakalelei'i pea fakatonutonu 'a e Palani Ngaue Fakafonua ki he mo'ui lelei 2015-2020.				
Me'afua	<i>Fakalakalaka'i e tukunga 'oku 'iai e NHSP 2020-2027</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Koe fakamatala kakato kihe NHSP 'oku ma'u atu ia he Q3</i>	✓	✓	-	-
1.36b9	Tokoni ki he fakakau atu ha fakafofonga mei Tonga ki he ICPD VNR/SDG 'o kau kiai e ngaahi fakataha (kau kiai e poupou 'a e Falealea) hono talanoa'i e ngaahi palopalema fakaefonua he mitia (TA SI 5.1.3) (UNFPA) SDG 17.16				
Me'afua	<i>Kau atu 'ae Potungaue Mo'ui kihe ICPD 2020</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kau atu 'ae Potungaue 'oe Mo'ui kihe ICPD fakata'u 2020/2021</i>	✓	✓	✓	✓
1.36b12	Poupou'i kinautolu va'a palani kenau kau atu kihe ngaahi fakataha palani I Tu'apuleanga .				
Me'afua	<i>Katoa e ngaahi fakataha kihe Palani fakavaha'apule'anga fakata'u 'oku kau atu kiai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakataha fakavaha'apule'anga 'e 2 ke kau kiai</i>	2	2	2	2
Taumu'a 1.36c: Ko hono tokanga'i, muimui'i , tokoni'i 'a e vā fengāue'aki mo e ngaahi hoa ngāue fakalakalaka pea mo e poloseki mo e ngaahi kupu fekau'aki					
1.36c2	Fakataha faka kuata moe kau pule faka tekinikale ke fakapapau'i kihe hoa ngaue (WHO/UNFPA/DFAT koe ngaue 'oku fakahoko hono taimi totonu (TLA / TFHA / Talitha / MIA / MOET, Parliament of Tonga)				
Me'afua	Katoa e fakataha moe Pule Tekinikale	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i he fakataha 'e 4 moe Pule Tekinikale	4	4	4	4
Taumu'a 1.36e: Muimui'i,Pule'i, Fakalelei'i mo hono tali 'a e ngaahi fakatotolo 'oku fakahū mai ki he Potungāue Mo'ui.					
1.36e1	Toe fakalelei'i pea mo tokoni ke fakafaingofua ki he ngaahi fekumi felalave'i mo e mo'ui lelei (Fiji National University etc.)				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Katoe e ngaahi fakatotolo ne fakapaasi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kuo'i he 90% hono fakahu atu e ngaahi tohi kole kihe fakatotolo pea kuo lava hono siofi pea mo hono fakapaasi	90%	90%	90%	90%
1.36e3	Fa'u ha lao ki he Fakalakalaka fekumi ki he mo'ui lelei.SDG 3.b2				
Me'afua	Tuku fakalakalaka 'oku 'iai e tu'utuni ngaue kihe fakatotolo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tu'utu'uni ngaue kihe Fakatotolo mo maau kihe Q4	-	✓	✓	-
1.36e5	Fakalahi fakata'u 'a kinautolu ke nau hu ki he laipeli fakatekinolosia ko e HINARI pea 'oku tokoni ki he faitu'utu'uni, fekumi mo e ako.				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e lesisita fakata'u 'a e laipeli fakatekinolosia koe HINARI	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kakato hono Totongi fakata'u 'a e lesisita ke ngaue'aki 'a e HINARI ki he Q3	✓	✓	✓	✓
1.36e8	Tufaki 'o e ngaahi ako fakatotolo (savea ki he fakalelei 'atamai) 'o fakafou 'i he ngaahi tafa'aki kehekehe ki he ngaahi hoa ngaue (WHO)				
Me'afua	Fakakatoa 'o e fakatotolo na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'i he fakatotolo 'e 2 ke tufaki ki he ngaahi hoa ngaue	2	2	2	2
Taumu'a 1.36e: Fakalakalaka'i hono lesisita e fokoutua Kanisa 'ihe Falemahaki Vaiola					
1.36e10	Fokotu'u e sisitemi mo e tokotaha fetu'utaki 'i he ngaahi tukui motu ke tokoni ki he fakalakalaka 'o e va ngaue fakavaha'a pule'anga (Lekooti Kanisa 'i he Falepepe) (WHO)				
Me'afua	Fakakatoa 'o e kau ngaue fakatotolo ki he mahaki 'i he Tonga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'iai ha ongoua ngaue fakatotolo ki he ngaahi fokoutua 'e 2 'i he'ene a'u ki he kuata 4	2	-	-	2
1.36e11	Fokotu'u ke fakalakalaka ange 'a e palani fakafonu ki hono tokangaekina 'o e kanisa (Komiti ki he Kanisa)				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e palani fakalakalaka ki hono tokangaekina 'o e kanisa	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata hono fakahu atu 'a e tu'utu'uni mo e palani 'i he kuata 4	✓	✓	✓	
1.36e12	Ngaahi fakataha fakakuata 'a e Komiti fakatotolo faka'efika fakafonua 'a e Potungae Mo'ui				
Me'afua	Katoa e fakataha 'a e NHERC 'I he ta'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e Fakataha tu'o 2 'i he ta'u	2	2	2	2
1.36e13	Fokotu'u ha sistemi fakatekinolosia ki he fakahu mai e ngaahi kole ke fakahoko ha fakatotolo pe fekumi 'I Tonga ni				
Me'afua	Fokotu'u 'a e sisitemi ki he fakatotolo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o a'u ki he kuata 4 kuo 'osi 'iai ha sisitemi	-	✓	✓	-
1.36e15	Fakahoko ha ako ki he kouti e mahaki kanisa (ICD-0), lelesisita e kanisa, analaiso mo malu'l e fakamatala fekau'aki moe kanisa (WHO)				
Me'afua	Katoa e ako ki he ICD-0 ki hono lesisita 'o e kanisa	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o fakahoko eni tu'o 1 he ta'u fekau'aki mo e ICD-0	1	1	1	1
Objective 1.36f1: Tauhi mo fakapapau'i 'a e malu 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki pea mo e kau mahaki 'i he va'a' ni, Falemahaki Vaiola pea mo e Potungāue Mo'ui.					
1.36f1	Fakapapau'i ko e founa ngaue 'a e Va'a Tauhi Lekooti 'a e Kau Mahaki ke kei hoko atu hono tauhi mo malu'i 'o e ngaahi lekooti ke malu.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Fokotu'utu'u 'ae palani ngaue kihe va'a Lekooti kihe mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kakato e tu'utu'uni ngaue ki he Q4	✓	✓	-	-
1.36f3	Ngaahi fakataha fakata'u 'a e Komiti ki he ngaahi lekooti faka-falemahaki 'a e Potungaue Mo'ui.				
Me'afua	Katoa e fakataha MRC	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e fakataha MRC tu'o 2 he ta'u	2	2	2	2
Objective 1.36f2: Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia mei he tafa'aki ki hono tauhi 'o e lekooti fakafaito'o 'i he falemahaki lahi pea pehe ki he falemahaki 'i he ngaahi 'Otu Motu 'i Tahi. Ke maau, tonu e ngaahi lekooti ki hono ngāue'aki he Va'a Fakafaito'o mo e Va'a Ngāue Faka'ofisi pe.					
1.36f5	'A'ahi fakata'u 'a e kau kouti fakafaito'o ki he tukui motu.				
Me'afua	Katoa e 'a'aki kihe 'out motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e 'a'ahi koeni tu'o ua 'i he ta'u	2	2	2	2
1.36f6	Ke ako'i 'a e kau ngaue 'i he tafa'aki lekooti ke toe fakalalakaka ange 'enau ngaue pea kau kiai mo e kau ngaue 'i he 'otu motu				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'o e ako kuo fakahoko 'i he loki lekooti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o fakahoko 'a e ako koeni tu'o 1 he ta'u	1	1	1	1
1.36f8	Fakalahi 'a e loki suku'anga me'angaue 'a e loki lekooti koe'uhi koe lahi 'o e lekooti 'oku fiema'u ke tauhi				
Me'afua	Ma'u 'a e 'elia ke fakalahi kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke lava 'o ma'u ha loki pe 'e taha ke tauhi ai 'a e ngaahi faile	✓	✓	-	-
1.36f9	Ke fakapapau'i ko e ngaahi lekooti ki he tafa 'oku 'osi fakafika pea fakhu ki he THIS SDG 3.1.1, 3.2.1, 3.2.2				
Me'afua	Peseti 'o e ngaahi keisi 'osi kouti/ 'ikai ke kouti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakapapau'i 'oku laka hake 'i he peseti 'e 80 'a e ngaahi keisi 'osi kouti 'i he kuata kotoa	80%	80%	80%	80%
Taumu'a 1.36g: Ke fakapapau'i 'oku maau 'a e ngaahi fakamatala 'oku fiema'u ki he Potungaue Mo'ui 'o kau kiai mo e fakamatala fakafika ki he mate mo e fa'ele mo'ui					
1.36g1	Lesisita 'o e fa'ele mo'ui 'i falemahaki mo e ngaahi kolo SDG 17.19.2b, 16.9.1, 3.7.2				
Me'afua	Fakakatoa 'o e fa'ele mo'ui kuo lesisita/lekooti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke lava muimui'i 'a e lekooti fa'ele mo'ui 'i he kuata takitaha	✓	✓	✓	✓
1.36g2	Lesisita mate 'i falemahaki mo e ngaahi kolo SDG 17.192, 3.1.1, 3.2.1, 3.2.2, 3.4.1, 3.6.1, 3.9.2, 3.9.3				
Me'afua	Fakakatoa 'o e mate kuo lesisita/lekooti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Muimui'i 'a e lekooti ki he mate 'i he kuata kotoa	✓	✓	✓	✓
1.36g3	'A'ahi vaeua ta'u ki he 'otu motu ke fakamo'oni'l 'a e lekooti mate mo e fa'ele (WHO)				
Me'afua	Katoa e folau kihe 'otumotu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Folau e 2 kihe 'otumotu	2	2	2	2
1.36g4	Fakamo'oni'l 'o e ngaahi fakamatala mo e lekooti 'a e fakamaau'anga, mo e sitetisitika, he ta'u kotoa.(MOJ / NSO) SDG 16.9.1				
Me'afua	Fakakatoa hono fakafehoanaki fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tu'o 1 pe hono fakahoko he ta'u	1	1	1	1

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

1.36g6	Fakahoko ha ako ki he fakahu fakamatala, analaiso e fika pea mo tauhi e ngaahi fakamatala (WHO)				
Me'afua	Katoa e ngaahi ako kiha fakahu 'e fakamatala mo hono analaiso	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Akoe e 1 ke fakakakato	1	1	1	1
1.36g7	Kau atu ki he fakataha NCRVS pea fakahoko mo tokoni ki he Fakamaau'anga ki he fakahoko e ngaahi fatongia 'o e NCRVS (MOJ) SDG 16.9.1				
Me'afua	Katoa e fakataha 'ae NCRVS	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Koe fakataha e 2 na'e kau kiai	2	2	2	2
1.36g8	Fakahoko ha ako ki he tohi mate pea moe tohi fa'ele				
Me'afua	Katoa e ako kihe lesisita e mate moe fa'ele	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ako e 1 ke fakakakato	1	-	-	1
1.36g9	Fakalelei'I 'e Foomu Tohi Mate				
Me'afua	Toe siofi e foomu tohi pekia	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Talanoa'I moe toe siofi e tohi pekia 'ihe Q3	✓			✓
Taumu'a 1.36h: Muimui'i , Sivi'i , tokoni'i , tokanga'i mo hono kumi ha ngaahi poloseki ma'ae Potungāue Mo'ui					
1.36h1	Fakafaingofua, ngaue fakataha mo tokoni ki hono fa'u e Poloseki tokoni ki he Mo'ui Lelei.				
Me'afua	Fakakatoa 'oe Poloseki kuo kakato	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Oua toe si'I hifo he poloseki e 2 kuo kakato ki he FYA	2	2	2	2
Taumu'a 1.37i: Ko hono muimui'i mo fakapapau'i 'a e lelei mo e tu'ulua 'a e ngaahi langa lalahi fakalakalaka, ngaahi langa mo e ngaahi koloa 'a e Potungāue Mo'ui'o fakatefito ki hono matatali 'a e feliuliuaki 'a e 'ea pea mo fakapapau'i 'a e tofuhia e tokotaha kotoa he fakahoko fatongia ki he tokangaēkina e mo'ui fakamamani lahi.					
*	Vakai ki he Tēpile 4 moe Tēpile 5 ki he ngaahi poloseki langa mo e ngaahi me'angaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a 1.37j: Ko hono muimui'i 'a e fakalakalaka 'o e ngaahi falemahaki 'i he 'otu motu (Falemahaki Pilinisi Ngū, Niu'ui mo Niu'eiki) ke fakapapau'i ko e ngaahi langa lalahi 'oku ne matatali 'a e feliuliuaki 'o e 'ea pea mo e ngaahi fakatamaki fakaenatula.					
*	Vakai ki he Tēpile 4 moe Tēpile 5 ki he ngaahi poloseki langa mo e ngaahi me'angaue	2025	2026	2027	2028

5.1.6.5. Polokalama 1: Va'a ngaue ki he tokanga'i 'o e kau ngaue

Ola Fakafonua C: Fakamafai'i 'a e fakalakalaka e Tangata mo e Tū'unga Tatau e Tangata mo e Fefine.	
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasōsiale	
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'o e ngaahi fokoutua	
Ola fakapotungāue 2.4: Fakalakalaka e ako moe ako ngāue	
NHSP KRA 2: Kau Ngāue	
1.32	Va'a Ngaue ki hono tokanga'i 'a e fakalakalaka 'o e kau ngaue
Taumu'a 1.32a: Ke siofi lelei mo tokangaekina 'a e livi 'o e kaungaue 'o e Potungaue fakatatau ki he tu'utu'uni 'a e PSC ke fakasi'isi'I 'a e palopalema fakavahe	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

#	Ngaahi Fuafatongia				
1.32a1	Fa'u 'a e Palani Livi Fakata'u moe Lipooti fakamahina 'o e Livi 'a e Potungaue Mo'ui				
Me'afua	<i>Tu'unga 'o e Palani Livi Fakata'u 'ae Potungaue Mo'ui</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fa'u 'a e Palani Livi Fakata'u ki he Potungaue fakataui ki he Q2/A3</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 1.32b: Ke taimi hono fakakakato 'a e ngaahi ngaue fakapepa ki he mavahe /penisoni ha kau ngaue					
1.32b2	Fa'u 'a e Faile Fakangaue 'o e Potungaue Mo'ui (WHO)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'o e Faile Fakangaue 'o e Potungaue Mo'ui</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fa'u 'a e Faile fakangaue ki he Q2 Q2</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 1.32c: Hokohoko ma'u pe 'a e ako moe fakalakalaka 'a e kau ngaue 'a e Potungaue Mo'ui					
1.32c1	Fakahoko 'a e fakataha fakamahina 'o e Komiti Ako moe Fakalaka				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e kau fakataha TDC</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua 'e toe si'i hifo he tu'o 4 'i he ta'u [tuotaha he kuata]</i>	4	4	4	4
1.32c2	Fa'u 'a e ngaahi Fiema'u Fakaako 'o e Potungaue Mo'ui				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalakalaka 'oku fiema'u ke fa'u fekau'aki mo e ako 'i he Potungaue Mo'ui</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ngaahi fiema'u fakaako ki he Q2/Q3</i>				✓
1.32c3	Fakahoko e ako ki he kau ngaue fo'ou 'o e Potungaue Mo'ui 'I Tongatapu)				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa oe kau ako kuo kamata'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toe si'i hifo he 2 hono kamata ke ako'i [Q1 moe Q3]</i>	2	2	2	2
1.32c4	Fakahoko e ako fekauaki mo e talitali kakai lelei ki he kau ngaue				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'oe kauako 'I he talitali kakai</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toe si'i hifo he 2 hono ako'i 'oe founa talitali kakai.</i>	2	2	2	2
1.32c5	Fakahoko e ako ki he kau ngaue fo'ou 'o e Potungaue Mo'ui 'i he 'Otu motu				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e kau ako ngaue fo'ou ki he 'otu motu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toe si'i hifo he tu'o taha hono ako'i e kau ngaue fo'ou ki motu 'i he ta'u</i>	1	1	1	1
Taumu'a 1.32d: Ke fili 'a e kakai totonu mo taau ki he lakanga 'oku nau tohi kia 'I he Potungaue					
1.32d1	Tokoni ki he fakahoko 'a e faka'eke'eke (interview) 'a e kau ngaue fo'ou ke fili e kau ngaue ki he lakanga				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'oe kau faka'eke'eke (interview)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Peseti e 80 'o e ngaahi laka'anga kuo fakafonu, si'isi'i hifo e peseta 'e 20 'o e ngaahi lakanga 'oku 'ataa</i>	80%	80%	80%	80%
Taumu'a 1.32e: Pule'i lelei 'o e Va'a Kau ngaue ke fakapapau'i 'a e hokohoko lelei 'a e fakahoko fatongia					
1.32e1	Fakahoko ha ako ki he fa'u mo fakalele'i 'a e founa tanaki 'ilo mo sitesitika, fa'u lipooti mo fa'u palani ki he kaungaue 'o e Potungaue Mo'ui				
Me'afua	<i>Fakataha fakakatoa 'a e HR ki he tanaki fakamatala / lipooti</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toe si'i hifo he taha hono fakahoko ha fakataha he ta'u fekauki moe akoni</i>	1	1	1	1
1.32e2	Fa'u mo fakatau 'a e Polokalama HRS (MFAT)				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Tu'unga fakahoko 'a e Polokalama HRIS I Tonga</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakatau mo fokotu'u 'a e HRIS ki he Q3</i>	✓	✓	✓	
1.32e3	Tokoni ki he fa'u moe fakahoko 'a e WISN 'i Tonga (WHO)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakahoko 'a e Polokalama WISN I Tonga</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i he 50% 'o e Potungaue e fakakakato / 'omai 'I he WISN fakataau ki he Q4</i>	50%	70%	100%	100%
1.32e4	Fakalelei 'a e Palani fakata'u 5 'a e kaungaue 'o e Potungaue Mo'ui 2016 -2020 (WHO)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'a e fa'u 'o e Palani 'a e kaungaue 'o e Potungaue Mo'ui 2016 -2020</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakalelei 'a e Palani fakata'u 5 ki he kaungaue 'o e Potungaue Mo'ui 'I he Q3</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 1.32f:	Tanaki mo fakahu kei taimi 'a e PMS 'o e Potungaue Mo'ui ki he PSC (vaeua pea moe 'osinga 'o e ta'u)				
1.32f1	'A'ahi ki he 'otumotu fekau'aki moe PMS				
Me'afua	<i>Fakakatoa e 'a'ahi PMS ki he 'otumotu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toesi'i hifo he tu'o ua ha 'a'ahi PMS ki he 'otumotu 'I he ta'u [vaeua ta'u / faka'osinga ta'u]</i>	2	2	2	2
1.32f2	Ako'i 'a e PMS ki he kaungaue 'o e Falemahaki Vaiola				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa e kau ako PMS 'i Vaiola</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua toesi'i hifo he tu'otaha hono ako'i e PMS 'i Tongatapu</i>	1	1	1	1
1.32f3	Koe fakataha ki he fakalelei'i 'o e foomu PMS				
Me'afua	<i>Koe fakataha e fiha ke fakahoko fekauaki moe fakalelei'i 'a e PMS</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Oua 'e toe si'i hifo he tu'o taha 'a e fakataha ke fakalelei'i e PMS</i>	1	1	1	1

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

5.1.7. Koe ngaahi me'afua lalahi ki he fakahoko fatongia

#	Ngaahi Me'a fua	Fa'unga Ngāue	Va'a Ngāue
3.c.1	Lahi e kakai 'oku malu'i mo'uipe ko e sisitemi he va'a ngāue ki tu'a ki he mo'ui 'i he toko 1,000	SDG	Palani/Va'a Tauhi Tohi
1.1	Tokolahi e kau ngāue tefito ki he mo'ui pea mo e feitu'u 'oku nau ngāue ai	SDG	HR / Palani
1.2	Tokolahi e kau ngāue tefito ki he mo'ui	Motu Mo'uilelei	HR / Palani
12a	Ngaahi fakamole fakafo'i 'ulu	Motu Mo'uilelei	Va'a Tauhi Tohi/Palani
12b	Fakakātoa e Fakamole fekau'aki mo e Mo'ui ('000)	Mo'uilelei Fakafonua	Va'a Tauhi Tohi/Palani
1.3	Faka fo'i'ulu	Mo'uilelei Fakafonua	Va'a Tauhi Tohi/Palani
3.5	Fakamo'oni 'a e fakahoko e ngaahi fakalelei mo sivi'i ngāue fakata'u ki he mo'ui, palani mo e patiseti.	Motu Mo'uilelei	Palani
1.5	Kakato e Kau Lēsisita e Kau Fā'ele	Motu Mo'uilelei / SDG	Palani
16.9.1	Kakato e Kau Lēsisita e Kau Mate	Motu Mo'uilelei	Palani
3.8.1	Pēseti 'o e longa'i fanau si'isi'i he 5 na'e lēsisita honau fa'ele'i 'i ha mafai pule fakasivile, 'o fakafa'afa'ahinga fakatatau ki honau ta'u	SDG	Palani
3.8.1.4	Lahi e mohenga falemahaki ki he toko 10,000	SDG	Palani
3b1.2	Fakakātoa e ngaahi tokoni fakalakalaka faka'ofisiale ki he ngaahi fakatotolo fakafalemahaki mo e ngaahi sekitoa tefito ki he mo'ui.	SDG	Palani
5.2.1	Katoa 'o e kakai fefine mali mo e fanau fefine lalahi 'I he vaha'a e ta'u 15 pe lahi ange 'a ia 'oku fakamamahi'l fakasino, faka'atamai, fakaehaua 'e he ngaahi hoa fakamali 'I he mahina 'e 12 kuo'osi, founa 'o e fakamamahi pea mo e ta'u motu'a.	SDG	Palani
5.2.2	Katoa 'o e kakai fefine mo e tamaiki fefine 'I he vaha'a e ta'u 15 pe lahi ange 'a ia 'oku fakamamahi'l mo fakaehaua 'e he kakai tangata kehe mei honau ngaahi hoa fakamali 'i he mahina 'e 12 kuo'osi, fakata'u pea mo e feitu'u na'e hoko ai.	SDG	Palani
17.3	'Omi pe tanaki mai ha ngaahi tokoni fakapa'anga ki he ngaahi fonua kei langalanga hake mei he ngaahi feitu'u kehekehe.	SDG	Palani
17.16	Lahi 'o e ngaahi lipooti fakalakalaka mei he ngaahi fonua fekau'aki mo e fa'unga ngaue ki he fakalakalaka mo e lelei ange e fengau'e'aki e ngaahi hoa ngaue mo e kupu fekau'aki, 'I hono poupoua 'a e taumu'a ki he SDG.	SDG	Palani
17.19.2b	Ko e katoa e ngaahi fonua (a) 'oku nau 'osi fakahoko e taha e ngaahi savea fakatokolahi ki he ngaahi 'api 'I he ta'u 'e 10 kuo'osi (b) kuo nau 'osi ma'u peseti 'e 100 e lesisita e kakai kuo fa'ele'l mai mo e peseta e 80 e lesisita e kakai kuo mate.	SDG	Palani

***SDG:** Sustainable Development Goals

***NHI:** Me'afua fakafonua ki he mo'ui lelei

***HI:** Mo'ui lelei 'i he ngaahi 'otu motu

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Ko e ngaahi taumu'a ngāue eni ki he va'a ni 'oku kau ki ai e; taki ngāue lelei mo e fokotu'utu'u ngāue 'a e Kōmiti Pule ki he Fakalakalaka 'a e Potungāue Mo'ui', fa'u 'o e ngaahi pepa ke fakahū ki he Kapineti, ke fakahoko lelei e ngaahi fale'i ki he tu'utu'uni ngāue, fa'u 'o e ngaahi lao fo'ou mo e tu'utu'uni ngāue ki he mo'ui, fa'u 'o e patiseti fakata'u, ke hokohoko lelei e pule'i e ngaahi me'a fakapa'anga, fakatau mai 'o e ngaahi koloa mo e kau ngāue mataotao, pule'i mo hono fakasi'isi'i 'a e ngaahi pole 'e malava ke lavea ngofua ai 'a e Potungāue, fakahū mai 'o ha kau ngāue fo'ou, ko hono tokoni'i e kau ngāue mo e founa ngāue 'aki 'a e ngaahi fale'i totonu mo taau, fa'u 'o e 'Akauni Fakafonua 'o e Mo'ui, fa'u e ngaahi līpooti e Potungāue Mo'ui, fa'u mo hono fakahoko 'o e palani fakalakalaka Palani Fakalukufua Fakafonua 'a e Kau ngāue ki he mo'ui'. Ke to e tākaki atu ki he ngaahi me'a fua fakangāue fakafonua mo fakatu'apule'anga fekau'aki mo e mo'ui' (vakai ki he tepile 'i 'olunga) 'a e ngāue'aki 'e he Potungāue Mo'ui' 'a e ngaahi fā'unga ngāue nounou' pea mo e founa fakahoko ngāue' 'o fakatatau ki he ngaahi me'a fua 'o e fakahoko fatongia ko ia' ke fua mo sivi'i'aki e fua fatongia'. Pea 'e 'aonga leva ia ke fakatefito ai e ngaahi fai tu'utu'uni 'e fakahoko

5.1.8. Likuesi 'a e va'a ngaue ki hono tokangaekina 'a e kau ngaue

Va'a	Ngaue 'oku likuesi	Lahi 'o e ngaue lolotonga	Ngaue 'oku likuesi	Va'a ke ngaue 'iai
Tokanga'i 'o e naunau '	'Ofisa ma'olunga ki hono tokanga'i 'o e naunau	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ki he tokanga'i 'o e naunau 'a e Potungaue	1 tokotaha lau 'aho	2	Falemahaki Vaiola
Va'a ngaue ki he naunau fale	Tokotaha langa	5	4	Senita mo'ui lelei
	Tokotaha tokanga'i 'o e koloa	0	1	Falemahaki Vaiola
Va'a 'uhila	Tokotaha ngaue 'uhila	4	4	Senita mo'ui lelei
	Tokotaha tokanga'i 'o e koloa	0	2	Falemahaki Vaiola
Va'a ngaue langa	Tokotaha Komipiuta kalasi 1	1 tokotaha lau 'aho	1	Falemahaki Vaiola
	Tekinikale ki he airconditioning mo e 'aisi	Kau ngaue 'e toko 1 mo e toko 3 DP	6	Falemahaki Vaiola
	Tekinikale ki he 'uhila			Falemahaki Vaiola
	Tekinikale ki he ngaahi naunau fale			Falemahaki Vaiola
	Tekinikale ki he 'okisena			Falemahaki Vaiola
	Tokotaha palama			Falemahaki Vaiola
Patiseti mo e pa'anga	Tokotaha ngaue ki he pa'anga	0	1	Falemahaki Vaiola
ICT	Komipiuta kalasi 1	0	2	Ha'apai mo 'Eua

5.1.9. Fakama'opo'opo 'o e Polokalama Patiseti mo e kau ngaue

Tepile 8: Polokalama 1 Patiseti mo e kau ngaue

	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Polokalama 1 – Taki lelei mo e fale'i fakalao	12,936,503	19,085,500	23,644,000	19,771,600	22,730,800
Fakafuofua ki he pa'anga lolotonga	8,874,206	8,318,600	16,605,900	9,602,900	9,602,900
Fakamole ki he kau ngaue	5,123,207	5,089,800	5,598,500	5,598,500	5,598,500
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	3,750,998	3,228,800	11,007,400	4,004,400	4,004,400
Fakafuofua ki he pa'anga fakalakalaka	4,062,297	10,766,900	7,038,100	10,168,700	13,127,900
Pa'anga lolotonga	3,262,297	8,696,900	5,009,700	8,240,400	11,827,900
Fakamole ki he kau ngaue					
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	3,262,297	8,696,900	5,009,700	8,240,400	11,827,900
Fakakalasi	800,000	2,070,000	2,028,400	1,928,300	1,300,000
Fakamole ki he kau ngaue					
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	800,000	2,070,000	2,028,400	1,928,300	1,300,000

5.1.10. Ngaahi feliuliaki 'i he Polokalama ngaue 1 mei he palani fakalukufua mo e patiseti fakamuimui

Fakahoa ki he CP&B fakamuimui	Kei hokohoko atu	Ngaahi liliu si'i (1% - 50%)	Liliu lalahi ne fakahoko (>50%+)	Ngaahi me'a fo'ou
-------------------------------	------------------	------------------------------	----------------------------------	-------------------

'Oku fakatokanga'i he'e kau taki 'oe Potungaue Mo'ui 'ae fiema'u ke faka mahu'inga'i tataau pe 'ae me'a faka faito'o moe Ngaue Fakalukufua. Neongo e ngaahi faingata'a 'oe hoko koe taha 'oe ngaahi Potungaue lalahi mo mafatukituki taha.'Oku kei ngaue pe 'ae Potungaue Mo'ui ki hono toe fokotu'utu'u fo'ou 'e fa'unga 'oe Potungaue pea ko hono ola koe faka lakalaka 'ae Sevesi Faka lukufua moe lakanga Talekita moe Tokoni Talekia .

Lahi e ngaahi ngaue kuo lava 'i hono faka malohia mo faka ivia he'e ngaahi hoa ngaue fekaukau 'aki 'i Tongatapu moe ngaahi 'otumotu ki hono faka ivia hono tanaki e ngaahi fakamatala kiha faitu'utu'uni ,palani ,sivi'i 'aki e kau ngaue ,fokotu'utu'u fo'ou moe fika'i 'aki ha mahu'inga 'oha ngaue . 'Oku 'iai moe ngaahi Poloseki kau ai e ADB e-Health moe Poloseki Fanafanaola 'oku nau tokoni 'aupito kihe Sisitemi ma'uanga fakamatala kihe kau fokoutua ,Va'a ki tu'a kihe mo'ui ,Ko e Pa'anga tokoni DFAT 'oku ne fakapa'anga 'ae Essential Health Services (PEHS). 'Oku faka mahu'inga'i ia he'e Pangike 'a Mamani 'ae Package of Essential Health Services (PEHS),Ko e me'a fua kihe mafatukituki kihe feima'u faka kaungaue, 'ai 'oku tokoni ia ki hono fakamalohi'i e Sevesi Fakalukufua .Koe ngaahi savea faka Mamani lahi 'aia koe Potungaue Mo'ui 'ae tefito 'i Hoa Ngaue mo ngaue'aki 'ae ngaahi me'afua 'oe savea Clustre (MICS) , Koe Demographic Health Survey (DHS) moe National Health Accounts (NHA) Survey ka hoko mai pea koe ngaahi ngaue lahi ke faka hoko ki hono teuteu kihe savea faka fonua .Ko hoho faka hoko e Savea STEPS moe ngaahi me'a felalave'i moe mo'ui /Koe Lipooti ke teuteu moia kihono faka hoko e Savea STEPS .Ko kinautolu 'oku nau fehokotaki kihe SDG/VNR (Voluntary National Reporting) by

which Goal 3:Koe Mo'ui lelei e faka 'ilonga'i makehe ia he tu'unga faka vaha'a Pule'anga ,koe teuteu'i e ngaahi fakamatala mo hono me'afua 'oku fiema'u ke teuteu'i aki 'ae fatongia fonua ni koe ngaahi me'a ni 'oku fengaue'aki moe 'Ofisi 'o Palemia,'Ofisi 'oe Potungaue ki Muli moe 'Ofisi 'oe Setisitika 'ae Pule'anga.

Koe taha eni he ngaahi ola 'e ma'u ai ,ko hono toe faka malohia ange sevesi faka lukufua 'ihono ako'i ,faka lakalaka'i 'enau taukei ngaue pea toe a'u atu kihe ngaahi Potungaue kehe ki hono tokoni 'i mo fakamalohia e ngaahi fuafatongia kihe tukui motu.

5.2. Polokalama .2: Va'a Ngaue ki tu'a 'o e mo'ui

5.2.1. Fatonga 'e Ngaahi Va'a Ngaue mo hono Ngaahi va'a fakaikiiki:

Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei

Mahaki pipihi

Va'a tokangaekina e Mo'ui e 'Atakai

Va'a Ngaue ki hono Tokangaekina e mo'ui lelei e 'Atakai/ Komiuniti (Ngaahi ngaue fakafaito'o kehekehe,Ngaahi mahaki pipihi,Ngaahi ngaue ki he mo'ui 'a e Ongo Niua)

Tokangaekina e fa'e mo e pepe.

Ngaue faka'osifi/Tokangaekina e mateuteu ki he fakatamaki fakatu'upake

5.2.2. Kakai fengaue'aki

Ko kinautolu 'oku ngaue'aki pea nau monu'ia he polokalama hono 2 koe fonua fakalukufua(tatau pe kinautolu 'oku nau faka'aonga'i mo 'ikai faka'aonga'i) pea moe ngaahi kupu makehe 'oku felave'i moe **Fokoutua 'ikai pipihi moia 'oku pipihi,tafa'aki ki hono tokangaekina e fa'e mo e pepe,tafa'aki ki tu'a 'ae potungaue pea mo e ngaue ki he 'ataakai.**

Ko e ngaahi ngāue ki he mo'ui faka'ehi'ehi, 'oku fakahoko ia ki he kakai 'oku mo'ui lelei pea mo e kakai 'oku 'ikai ke mo'ui lelei 'o fakataumu'a ki hono malu'i 'a e totolo koia 'o e mahaki, ka 'i he taimi tatau 'oku fakahoko 'a hono faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei ki he kakai 'o e fonua. Ko e polokalama koeni 'oku kau ki ai 'a e kakai 'oku nau puke mei he mahaki 'oku 'ikai pipihi pea mo e mahaki pipihi 'o hangē ko e STIs (mahaki pipihi 'i he fe'auaki), fatafata vaivai mo e mahaki 'eitisi. Ko e kakai 'oku nau ngāue'aki 'a e ngāue' ni 'oku kau ai 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai ke pipihi 'o hangē koe kakai 'oku nau ma'u tapaka, kakai 'ikai kenau ma'u ngāue' pea moe kakai 'oku si'isi'i 'enau kai e fua'i'akau' mo e vesitapolo' 'a ia na'e hā he līpooti 'oe savea 'a e STEPS(2014), ko e pēseti 'e 29.3 'o e kakai Tonga' 'i he vaha'a e ta'u motu'a 25-64'oku nau ma'u tapaka pea pēseti leva 'e 73.1 'oe kakai e fonua' 'oku si'isi'i 'enau ma'u e vesitapolo' mo e fua'i'akau' kehekehe 'e 5 'i he 'aho.

Ko e **tafa'aki ki hono tokangaekina'o e mo'ui lelei 'a e fa'e mo e pepee**, 'oku tokanga taha pe ia ki he fa'e, kakai fefine, longai fānau, pepē pea mo e to'utupu 'o e fonua ke toe siofia ange 'a e mo'ui lelei 'o e kakai feitama/fānau/pepē/ pea mo e mo'ui lelei 'o e to'utupu.

Ko e ngāue 'o e **Va'a tokangaekina e mo'ui e 'Ātakai'** 'oku fakatefito ki he ngaahi fiema'u 'a e kakai e fonua'ki ha tu'unga mo'ui lelei 'a e 'ātakai 'oku nofo ai 'a e kakai 'o Tonga pea mo 'enau fengāue'aki. 'Oku fakataafataha 'enau tokanga kihe kakai 'oku nau uesia 'i ha ngaahi mahaki 'o e 'ātakai 'o hangē ko e Zika, tengi, mahaki fakatupu he veve, pea mo e mahaki 'oku ma'u tupunga mei he 'uli 'o e vai.

Ko e ngāue 'a e va'a ngāue ki he 'ātakai ki he komiunitii' 'oku fakatefito ki he kau mahaki 'oku nau ngāue'aki e feitu'u ko ia' mo e ngaahi ngāue 'oku fakahoko he ngaahi Senitā ki he Mo'ui' 'i Tongatapu' fakataha mo e ngaahi Senitā ki he Mo'ui' 'oku 'i he tukui motu'.

5.2.3. Ola 'o e Polokalama

Oku fakahoko he tafa'aki 'oku nau tokangaekina 'a e mo'ui faka'ehi'ehi' e ngāue mahu'inga ki hono tau'i e mahaki 'oku 'ikai ke pipihi'. Fakatatau ki he līpooti fakamuimui taha e Potungāue Mo'ui (2016) ko e mahaki 'ikai ke pipihi' 'oku kau ia 'i he mahaki 'e fā 'o e mahaki lalahi 'e nima 'oku' ne fakatupunga e mate 'a e kakai 'o kaunga ia ki he mate 'a e kakai, 'oku nau tofanga he mahaki 'o e 'ikai ke ngāue lelei e ngaahi 'okani 'o e sino' ki he tufaki e toto mo e ngaahi me'a pehē(CVD), Mahaki'ia e Ngaahi Tisiū -Neoplasms (Kanisā), Mahaki ki he halanga mānava pea mo e Ngaahi Mahaki Endocrine Nutritional Disease (MoH, 2018)

Ko e tafa'aki 'o e tokangaekina 'a e mo'ui faka'ehi'ehi, 'oku nau tokanga taha pe ki he mo'ui lelei 'a e kakai' 'o 'ikai ngata pe 'i hono malu'i 'a e to e totolo 'a e mahaki mo hono ngaahi palopalema ka 'oku nau toe tokanga foki ke tauhi mo tokanga'i 'a e mo'ui lelei. Ko e fatongia koeni, 'oku kau ki ai mo hono tokangaekina 'a e tafa'aki ki hono uki mo faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei ki he kakai. (siasī, ngaahi ako, ngāue'anga) hangē ko e ngaahi polokalama fakamālohisino, ngaahi talatalaifale ki he kai mo'ui lelei pea pehē foki ki hono tokangaekina 'o e mama tapaka. 'Oku 'i ai e konga 'o e va'a faka'ai'ai ki he mo'ui lelei 'oku nau tokanga taha kinautolu ki hono fakalotolahi'i mo hono fakamalohi'i 'a hono tokangaekina 'o e mo'ui lelei pea pehē foki ki he ma'ume'atokoni mo'uilelei ka e faka'ehi'ehi mei he me'akai 'oku 'ikai fakatupu mo'ui lelei pea mo e mama tapaka Tonga. Tānaki atu ki ai 'a e ngaahi polokalama hangē ko e ako fekau'aki mo e mo'ui lelei 'i he founa talatalaifale, polokalama tokangaekina 'o e mo'ui lelei 'i he televisone pea mo e letiō, 'o tatau pe 'i he fakalotofonua pea mo fakatu'apule'anga 'i hono ta'ofi koia 'a e mahaki pipihi mei he'ene toe mafola atu' 'o hangē ko e fatafata vaivai pea mo e mofi tengi. Ko e tali koia ki he hoko 'a e ngaahi fakatamaki fakaenatula, ko e poloseki 'a e WASH CLUSTER (tokangaekina e ma'a 'a e vai) 'oku nau tokanga'i 'a e haisini mo e ma'a koia 'a e vai, me'akai ki he mo'ui lelei, me'a malu'i ki he ngaahi mahaki, pea pehē foki ki he lahi koia 'a e 'inisēkite mo e ngaahi me'a kehe pē. Ko e Va'a koia ki he ngaahi mahaki 'oku pipihi fakataha pea mo e Va'a ki he mo'ui lelei 'o e 'ataakai, 'oku na tokanga taha naua ki he mo'ui lelei mo e malu 'o e ngaahi ngāue'anga, MRSA (malu'i 'o e totolo 'a e mahaki) mo e ngaahi founa ki hono teuteu ke tali 'a e ngaahi mahaki 'e pipihi lolotonga koia 'a e hoko mai 'a e ngaahi fakatamaki fakaenatula mo ha ngaahi faingata'a fakatu'upakē 'e hoko ki he fonua.

Ko e va'a ki hono tokangaekina 'a e mo'uilelei 'o e 'ataakai, 'oku nau tokanga taha kinautolu ke tauhi 'a e mo'ui lelei 'o e 'ataakai, ke ne fakatupulekina 'a e mo'ui lelei fakalukufua. Ko e ngāue koeni 'oku ne sivi ai 'e ngaahi tukui 'api 'o e kakai' ke fakapapau'i 'a e hao mo e ma'a 'o e ngaahi 'api, pea 'oku tānaki fakalelei 'enau veve 'i ha feitu'u 'oku malu. 'Ikai ngata pe ai, ka 'oku toe sivi foki mo e ma'u'anga vai ki he'ene hao mo ma'a ki hono ngāue'aki 'e he kakai. Ko e Va'a koeni ki hono tokangaekina 'o e 'Atakai, 'oku toe tokoni foki ia ki hono malu'i mo faka'auha 'a e ngaahi feitu'u 'e malava ke ne fakatupunga ai ha mahaki 'o hangē ko e toka'anga namu, sivi 'o e ngaahi falekoloa mo fakapapau'i 'oku sai mo hao 'a e koloa 'oku fakatau atu ki he kakai. 'Oku nau toe kau foki 'i he tokoni 'o ka hoko ha fakatamaki lolotonga 'o e fakatamaki fakaenatula kae pehē foki ki he hili koia 'a e maumau 'oku hoko mei he fakatamaki fakaenatula.

Va'a ki hono tokangaekina 'a e mo'uilelei 'o e 'Atakai 'oku nau fakahoko fatongia kinautolu ki he ngaahi tukui kolo 'o kau atu ki ai pea mo e ako ki hono faka'ai'ai 'o e mo'uilelei ke fakahoko 'e he kakai 'o e kolo 'i ha nau fa'ahinga founa pē ke fakalakalaka ai 'a e mo'ui lelei. 'Oku 'i ai foki mo e ngaahi Senitā mo'ui lelei 'i he ngaahi kolo ke tokoni ki he kakai 'oku to e mama'o atu pea mei he falemahaki'. Ko e Va'a ki hono tokangaekina 'a e fa'ē mo e pepē 'oku nau tokanga'i 'e kinautolu 'a e mo'ui lelei 'o e fa'ē, longa'i fānau, pepē pea mo e to'utupu. 'Oku kau ki heni 'a e huhu malu'i, palani ma'ae fānau, ivi fakame'atokoni ma'ae fānau pea mo hono muimui'i 'o e mo'ui lelei 'o e kakai fefine.

5.2.4. Ngaue fo'ou

#	Ngaahi ngaue fo'ou
1	ADB: Fakafe'iloaki 'o e faito'o huhu fo'ou

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2	Palani fakamamani lahi ke fakavave ha ngaue ke ta'ofi e sisino
3	Liliu e Asenita
4	To'onga Fakakaume'a kihe kau faingata'a'ia /Fakafaingofua e a'u kihe senita(Mu'a / Vaini)
5	Toketa Fakafamili/Inisipekita akoako
6	Fakalelei e Senita kihe Mo'ui 'i (Kolonga / Kolovai / Ngeleia / Pea).

5.2.5. Ngaahi kupu fekau'aki mo e ngaahi tokoni mei muli ki he polokalama 2

#	HOA NGAUE	UNIT
1	Tonga Family Health Association (TFHA)	CDOP
2	Tonga Leiti's Association (TLA)	CDOP, RHN
3	Poloseki Talitha	RHN
4	Tonga Health Promotion Foundation	HPU
5	WHO / UNFPA / DFAT / UNICEF / ADB / Global Fund / SPC	All
6	Ministry of Education and Training (Schools)	HPU
7	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue (Ngaahi Ako'anga)	HPU
8	Potungāue Ngōue, Me'atokoni mo e Vao'akau (MAFF)	HPU
9	Ofisi fakafonua ki hono tokanga-e-kina 'o e ngaahi fakatamaki (NEMO)	All
10	Poate Vai	ENV
11	Kau kihe Palani Fakafonua	JNAP
12	Taumalu'i Fonua e 'Ene 'Afio (HMAF)	HPU, CDOP
13	Komisoni Fakamafoa Lea 'a Tonga	HPU
14	Potungāue 'o e Fakamaau'anga (Pilisoni)	CDOP
15	Ngaahi Kautaha Fefolau'aki Vaka Tahī	CDOP, HPU
16	Ngaahi pisinisi fakatāauetaha(Nishi Trading)	CDOP, HPU
17	Kau Ngāue 'Ofa ki 'Aositelelia	All
18	Kau Ngāue 'Ofa ki Nu'usila	All
19	Ngaue 'Ofa 'Amelika	HPU

5.2.6. Polokalama 2: Va'a ngaue ki tu'a

5.2.6.1. Polokalama 2: 'Ofisi 'o e CMO

Table 9: Program 2: Preventative Health Objectives/Outputs

POLOKALAMA 2: TO'ONGA MO'UI FAKA'EHIEHI/ VA'A NGAUE KI TU'A 'O E MO'UI								
Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalakalaka e Tangata mo e vahevahe taau								
Makatuliki 2: Fakasosiale								
Ola Fakapotungaue 2.6: Founga 'oku toe malohi ange mo lahi ke fakatahataha'i 'ae sosaieti ke fakafepaki'i 'a e ngaahi fokoutua 'oku pipihi mo 'ikai pipihi								
NHSP KRA 1: Ngaahi ngaue 'a e va'a ki tu'a 'o e mo'ui								
2	Ofisi e Toketa Pule ki he va'a ki tu'a / Va'a Faka'ofisi							
Taumu'a: Fakahoko fatongia ki he lelei taha 'I he va'a ngaue 'ofisi moe ola lelei e ngaahi fokotu'utu'u ngaue ki hono faka'ai'ai e mo'ui lelei. (Toketa Pule Va'a Ngaue ki Tu'a):								
#	Ngaahi fatongia							
2.1	Fa'ufa'u ha Palani Ngaue Fakafonua kihe malu 'ae tu'unga mo'uilelei(NAPHS) – Ola 'e Tonga JEE 'I 'Epeleli 2024 [WHO/DFAT]				2025	2026	2027	2028
Me'afua	Tu'unga fakalakalaka 'o e NAPHS				✓	✓		
Taketi	Kakato e Tonga's NAPHS							
					2025	2026	2027	2028
2.2	Sino tokoni ki he ngaahi me'a fakatu'upake hange ko e ngaahi fakatamaki fakaenatula mo e mahaki faka'auha fakamamani lahi				1	-	1	-
Me'afua	Fakakatoa 'o e ngaahi fakatamaki fakaenatula/Mafola/Fakatamaki 'oku hoko he fonua							
Taketi	Tokanga'i e tokolahi e fakatamaki he fonua				2025	2026	2027	2028
2.3	Fokotu'u ha Senita Fakafonua ki he fakahoko ngaue ki he ngaahi me'a 'e hoko fakafokifa				✓	✓		
Me'afua	Fakalakalaka EOC							
Taketi	Feitu'u/Feitu'u ki he 'Ofisi mo hono naunau				2025	2026	2027	2028
2.4	Siofi mo Fakalelei e Lao kihe Va'a ngaue ki Tu'a & Lao kene tataki mo fakatokanga'i e ngaahi me'a 'e hoko fakafokifa[DFAT]				✓	✓	-	-
Me'afua	Fakatonutonu e tu'unga 'oku 'iai e Lao kihe Va'a Ngaue ki Tu'a							
Taketi	Kamata fakatonutonu e tu'unga 'oku 'iai e lao ki he Va'a Ngaue ki Tu'a				2025	2026	2027	2028
2.5	Fakalelei/Langa e Fale 'oe Va'a ngaue ki Tu'aof Public Health Building				✓	✓	-	-

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.6	Fakatahataha'i e ngaahi fakamatala 'oku tanaki meihe sevesi kotoa 'oe Ngaahi Va'a Ngaue ki Tu'a ki he NHIS moe Tupaia				
KPI	<i>Tu'unga 'oku fakalele 'aki</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>NCD, polokalama sivi 'o e mo'ui lelei ngaue'aki 'a eTUPAIA</i>	✓			

5.2.7. Polokalama 2: Mahaki Pipihi

2	Mahaki Pipihi				
Taumu'a 2.1: Fakalakalaka hono tanaki kotoa kinautolu na'a nau mo'ua he ngaahi mahaki pipihi tautefito kia kinautolu 'oku nau fetuku holo ke tupu ai ha'ane mafola hange koe Tengi, Taifoti, influenza like illnesses.					
2.11	Fakaivia 'a e sisitemi fakatotolo mo savea'i 'a e ngaahi mahaki pipihi pea fakahoko hono lipooti angamaheni [WHO] SDG 3.3.5				
Me'afua	<i>Ke malava 'o fokotu'u 'a e sisitemi fakatotolo ki he ngaahi mahaki pipihi</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fokotu'u 'o e sisitemi fakatotolo mo fakahu atu 'a e lipooti</i>	✓	✓		
2.12	Implement the SARI and ILI syndromic surveillance SDG 3.3.5 (Pilot in Vaiola)				
Me'afua	<i>Fokotu'u 'a e ako ki hono sivi 'o e SARI pea mo e ILI</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahoko e ako e 1 he Q3</i>	1	1	1	1
2.13	Faito'o mo Ta'ofi ha toe 'asi mai 'a e Kulokula Fua SDG 3.3.5				
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau puke he Kulokula Fua</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke 'oua toe 'iai ha Kulokula Fua 'i Tonga</i>	x	x		
2.14	Ko 'etau mateuteu atu, sivi'i mo hono ta'ota'ofi ha tō mai ha to'umahaki pipihi 'o fakamamafa 'i he taifoti, mofi tengi, fatafata vaivai, kulokula fua, mahaki kilia, mahaki eitisi mo e ngaahi fokoutua fakatupunga he mo'ui fe'auaki SDG 3.3.1 - 3.3.5				
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau puke he STI</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'oku puke he STI ke fakasi'isi'i 'ene hoko</i>	<300	<300	<250	<250
Me'afua	<i>Fakakatoa kau puke he Taifoti</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi kinautolu 'oku puke he Taifoti (Malofa 'ae Taifoti)</i>	<1	<1	<1	<1
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau puke he Tengi</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'oku puke he Tengi (To'umahaki Tengi)</i>	<1	<1	<1	<1
Taumu'a 2.2: Fakasi'isi'i mo malu'i ha'ane hoko e fokoutua 'oku pipihi 'aki hano fokotu'u ha ngaahi founa tataki 'i ha ngaahi polokalama tokangaekina e mo'ui lelei/Poloseki moe ngaahi tu'utu'uni ngaue fakalakalaka mo ha Lao kene fakahinohino mo hono kamata'i					
#	Fatongia				
2.21	Toe siofi e fakahinohino mo e ako kihe HIV moe TB [SPC/Global Fund] SDG 3.3.1 – 3.3.5 / 3.8.1.				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai e Tataki kihe fakalakalaka</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahinohino fakalakalaka'i pea poupou'i</i>	2	2	2	2
2.22	Outreach Services to the Outer Island /Screening TB/HIV SDG 3.3.1 – 3.3.5 / 3.8.1.2				
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau puke he 'Eitisi (HIV/AIDS)</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'oku puke he 'Eitisi mo fakasi'isi'i ke a'u kihe tu'unga 'oku 'ikai toe 'iai ha taha</i>	<4	<2	0	0
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau puke he TB</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'oku puke he TB mo fakasi'isi'i ke a'u kihe tu'unga 'oku 'ikai toe 'iai ha taha</i>	0	0	0	0
2.23	Fakapapau'i 'e 'ikai 'osi e me'a fakavaha fanau				
Me'afua	<i>'Osi e naunau ki he fakavaha</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Osi e naunau ki he fakavaha</i>	✓	✓	✓	✓
2.24	Fakapapau'i 'e 'ikai ke 'osi e me'a Sivi ki he STI				
Me'afua	<i>Fakatau mai e ngaahi naunau kihe sivi 'oe STI</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakatau mai e me'a sivi STI mo fakapapau'i he 'ikai ke 'osi</i>	✓	✓	✓	✓
2.25	Fo'u ha 'ataakai 'oku lelei ki he to'utupu				
Me'afua	<i>Ngaue ki ha 'ataakai 'oku mo'ui lelei ki he to'utupu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fa'u 'a e ngaahi polokalama ki ha to'utupu ko e 'ataakai ke fakahoko ai 'a e ngaue CD</i>	✓	✓	✓	✓
2.26	Faka'ilonga'i e 'aho fakamamanilahi e 'Eitisi SDG 3.3.1				
Me'afua	<i>Fakamanatu e 'aho fakamamani lahi 'oe 'Eitisi</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakamanatu e 'aho fakamamani lahi 'oe 'Eitisi</i>	✓	✓	✓	✓
2.27	Faka'ilonga'i e 'aho 'oe Fatafata vaivai SDG 3.3.2				
Me'afua	<i>Fakamanatua e 'aho Fatafata vaivai(TB)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakamanatu e 'aho 'o e Fatafata vaivai(TB)</i>	✓	✓	✓	✓
2.28	Fakahoko e sivi mo e faito'o e Mahaki Mafu				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'o kinautolu na'e sivi kihe mahaki mafu(RHD)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Koe sivi moe faito'o 'e 2 kihe mahaki mafu na'e fakahoko atu ki tu'a</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.3 To maintain the high standard of provision of necessary services for visa applicants, employment recruits and food handlers at all times					
2.31	Fakahoko 'ae sivi kihe kau ngaue fo'ou pea moe fiema'u visa				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'o kinautolu na'e sivi</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'o kinautolu na'e sivi</i>	~4500	~4500	~4500	~4500
Taumu'a 2.4: : Hokohoko atu e tokolahi e ni'ihiki kuo faito'o he polokalama fakafolo fo'iakau DOTS pea hiki hake e tokolahi (peseta pe 10%) kuo sivi'l 'oku nau fokoutua he mahaki fatafata vaivai pea hokoatu e sivi'l e kakai ofi ki he mahaki					
2.41	Hokohoko atu pe 'ae polokalama DOTS SDG 3.3.2, 3.8.1.2				
Me'afua	<i>Fakakatoa e kau fakafata vaivai (TB)'oku kau atu he polokalama DOTS</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>100% 'o kinautolu kuo sai 'oku nau kau he polokalamat DOTS</i>	~10	~8	~6	<5
Taumu'a 2.5: Ke ako'i mo langa hake e tū'unga 'ilo 'a e kau ngāue' 'i he Va'a ki he tū'unga lelei ke fakahoko fatongia' ke hoa mo e fiema'u 'a e fakahoko fatongia mo fa'u ha 'ataakai lelei ki he kau ngaue moe kakai 'oku nau ngaue'aki e sevesi					
2.51	Ako CD Fakata'u e kau ngaue (covering HIV/STI, Surveillance etc.) 'ihe tukui motu / Expanding Sentinel Areas				
Me'afua	<i>Fakakatoa e Sentinel Areas</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Fakalahi e Sevelieni kihe ngaahi 'out motu moe ngaahi feitu'u pau (At least Vava'u or Ha'apai)	1	2	3	4
2.52	Fo'u ha tohi fakahinohino / saati kene fakalakalaka e 'ilo 'ae kakai pea ke fakamafola atu information for CD prevention				
Me'afua	Fakakatoa 'o e IEC I he CD	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Koloa ke a'u %60 e IEC kuo kakato 'o tefito he ngaahi mahaki pipihi ' Tonga (e.g. HIV/AIDS, STI, Measles etc.)	60%	80%	100%	100%
Taumu'a 2.7: Pule'i ,Siofi mo Fakafekau'aki hono ngaue'aki e pa'anga fakatautaha mo fakamamani lahi of the Unit and the Global Fund initiatives					
Me'afua	Fakakatoa e folau kihe 'Otumotu				
Taumu'a	'Oua toe si'i ange he1 e folau ki motu ki he Surveillance pe kohono sivi	2025	2026	2027	2028
Me'afua	Fakakatoa e folau kihe 'Otumotu	1	1	1	1

5.2.8. Polokalama 2: Va'a Uki mo tokangaekina 'o e mo'ui lelei

2	Va'au uki mo tokangaekina e mo'ui lelei				
Taumu'a 2.8: Fakasi'isi'i mo faka'ehi'ehi 'ae uesia e NCD 'aki hano fakamalohia mo e taumu'a kihe tukui kolo 'o tefito he to'onga mo'ui ke mo'uilelei					
#	Ngaahi fatongia				
2.81	Fakalakalaka'i mo fakahoko Develop and deliver quality advocacy and health promotion campaigns for social behavioural change. (Alcohol, Tobacco, Nutrition, Physical Activity, and Mental Health) [DFAT/WHO]				
Me'afua	Fakakatoa e Kemipeini na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kemipeini e 1	1	1	1	1
2.82	Palani ako ke hokohoko ma'u pe M&E ke fakahoko mo fakapapau'i e palani ngaue ki he 3 Settings (Siasi, Ngaue'anga, Ako'anga) [DFAT/WHO]				
Me'afua	Lahi e ako na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Katoa e ngaahi komiti ke fakakakato e palani ngaue	1	1	1	1
2.83	Fakataha fakamahina moe ngaahi komiti ko 'eni 'e 3 (Church, Workplace, school) [TongaHealth]				
Me'afua	Fakakatoa e Fakataha na'e fakahoko he Mahina	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakataha 'e 12 he ta'u	36	36	36	36
Taumu'a 2.9: Faka'ilonga'l, poupou'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Ngaahi kolo/komiuniti moe ngaahi siasi					
2.91	Assist church health coordinators [CHC] to develop their action plan and monthly meetings				
Me'afua	Fakakatoa e ngaahi Siasi 'oku kau mai kihe palani	2024	2025	2026	2027
Taumu'a	Pukepuke mo Fakalahi e Siasi	12	14	14	14
2.92	Poupou'l mo fakamanatua e 'Haofaki Mo'ui Day'				
Me'afua	Fakahoko e 'aho Haofaki Mo'ui	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Fakamanatua 'aho Haofaki Mo'ui</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.10: Faka'ilonga'l, poupu'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Ngaahi ako'anga					
Me'afua	<i>Fakakatoa e ngaahi ako 'oku kau mai</i>				
Taumu'a	118	2025	2026	2027	2028
2.102	Poupou mo tokangaekina 'i hano toe siofi e tu'unga lolotonga 'oku iai e tu'utu'uni ngaie kihe me'atokoni he ngaahi ako SDG 2.2.2, 3.8.1	120	120	120	120
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai e tu'utu'u ni ngaue kihe me'atokoni he ngaahi ako</i>				
Taumu'a	<i>Vakai'i 'a e lao me'akai ki he ngaahi ako</i>	2025	2026	2027	2028
2.103	Fakamalahia e polokalama kenitini mo'ui lelei mo fakapapau e tu'unga muimuitaha 'oku iai e polokalama/ ako'i 'a kinautolu 'oku nau teuteu e me'akai he ngaahi ako'anga SDG 2.2.2, 3.8.1	✓	✓		
Me'afua	<i>Fakakatoa 'a e ngaahi ako ki he fakatau me'akai he ngaahi ako</i>				
Taumu'a	<i>Ke fakahoko tu'o 2</i>	2025	2026	2027	2028
2.104	Fakamalahia mo fakalahi e ako'anga e kau mai kihe Apiako Maálahi/ECE poloseki ki hono ta'ota'ofi e sisino kei iiki 'o kau ai moe ngaahi motu, SDG 2.2.2, 3.8.1	2	2	2	2
Me'afua	<i>Fakakatoa e ako'anga 'oku kau ki he Apiako Maálahi (Health Promoting Schools)</i>				
Taumu'a	<i>Tauhi mo fakatupulaki e tokolahi e ako 'oku kau mai</i>	2025	2026	2027	2028
Me'afua	<i>Fakakatoa e ngaahi ako 'oku kau mai</i>	70%	70%	80%	90%
Objective 2.11 Faka'ilonga'l, poupu'i mo fakahoko e ngaahi polokalama ke ne tau'i 'a e tu'u lavea ngofua 'a e kakai 'o e fonua, 'o to 'a e fakamamafa 'i he faka'ai'ai 'o e to'onga fakatupu mo'ui lelei ke fakasi'isi'i 'a e fokoutua 'ikai ke pipihi: Ngaahi ngaue'anga					
2.111	Fakahoko e ako kihe NCD he ngaue'anga kau kiai e Fiefia Tonga Sport SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Fakakatoa e ako 'i he ngaue'anga ki he NCD</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ako e 2 he NCD he ngaue'anga</i>	2	2	2	2
2.112	Siofi e tu'utu'u ni kihe me'atokoni he ngaue'anga (muimui'l he'e PSC) SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Siofi e tu'utu'uni kihe me'atokoni he ngaue'anga</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Poupou'i he'e PSC 'ae tu'utu'uni kihe me'atokoni he ngaue'anga he Q4</i>	✓	✓		-
2.113	Ke tu'uloa e kai mo'ui lelei moe to'onga fakamo'ui lele he ngaue'anga kau ai mo kinautolu he ngaahi motu SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'o e ngaahi ngaahi ngaue'anga 'oku kau ai 'a e ngaahi polokalama 'ekitiviti fakatu'asino</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Ikai toe si'l hifo he ngaahi ngaue'anga 5 'oku kau mai kihe polokalama 'ekitiviti fakatau'asino</i>	32	34	34	36
2.114	Poupou mo fokotu'u e Sipoti Fiefia ke hoko koha polokalama fakata'u SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Fakahoko e polokalama sipoti Fiefia</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fengaue'aki fakataha moe MIA moe ngaahi potungaue moe ngaahi kautaha ke faka'ai'ai e polokalama Sipoti Fiefia</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.12: Fakatupu ha atakai fepopouaki kihe mo'ui lelei'ihe potungaue mo'ui koha sipinga ia mo faka'ai'ai e hono tokangaekina e to'onga fakamo'ui lelei :Fokotu'u : Potungaue Mo'ui SDG 3.8.1					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.121	Fakamalohia mo fokotu'u e komiti Healthy Role Model Committee SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Fakakatoa e ngaahi fatongia kuo fakahoko he'e komiti Healthy Role Model</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ke fakahoko 'a e polokalama koeni tu'o 1 he ta'u</i>	1	1	1	1
2.14f4	Fokotu'u ha kenitini/falekoloa mo'uilelei ki he Potungaue SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Tu'unga 'o e mo'ui lelei he kenitini pe koe falekoloa ma'ae fanau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ma'u falekoloa ma'ae fanau pe koe kenitini ha mo'ui lelei 'i he HPU he Q4</i>	✓	✓		-
Taumu'a 2.13: Fakahoko lelei e ngaahi ngaue RCCE kau ai hono fokotu'u ke hokohoko atu e sistemi Inifotemika ,fakalakalaka hono faka'ilo mo ako'i e mou'i lelei 'o fakafou 'ihono fakalakalaka'i moe fakahoko fatongia kihe lelei taha, polokalama TV mo e letio					
2.131	Fakahoko lelei e ngaahi ngaue RCCE kau ai hono fokotu'u ke hokohoko atu e sistemi Inifotemika he taimi totonu kene omai e fakamatala 'oku pulia tautefito kihe me'a 'oku hoko fakatu'upake [World Bank]				
KPI	<i>Tu'unga hono fakahoko e RCCE</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Palani Ngaue Fakalakalaka RCCE moe fakakatoa e ngaue ne fakahoko</i>	✓	✓	✓	✓
2.131	Tauhi 'a hono fakahoko 'oe ngaahi fatongia polokalama televisone moe letio.				
KPI	<i>Fakakatoa 'oe ngaahi polokalama TV moe letio.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>'Oua toe si'l hifo he 2 'ae polokalama TV moe letio 'ae FY</i>	2	2	2	2
2.132	Nghaahi polokalama televisone moe letio makehe kihe ngaahi me'a fakatu'upake 'ae Potungaue Mo'ui.				
KPI	<i>Fakakatoa oe ngaahi polokalama TV moe letio makehe 'iha me'a fakatu'upake fekau'aki moe mo'ui.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Tokangaekina 'oe ngaahi polokalama TV moe letio makehe 'ihe taimi 'oku hoko ai ha fakatamaki pe mafola ha to'umahaki.</i>	✓	✓	✓	✓
2.133	Fengaue'aki moe kau mataotao 'ihe ngaahi kaveinga fekau'aki moe mo'ui.				
KPI	<i>Lahi 'oe ngaahi naunau IEC/kaveinga</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>"Oku ikai toe si'l hifo he 4 'ae ngaahi teito'l me'a 'oku fakamatala 'ihe founa IEC .</i>	4	4	4	4
2.134	Liliu 'ae ngaahi me'a mei muli kihe fakatonga.				
KPI	<i>Lahi e ngaahi sipinga oku lava ke ma'u.</i>	2024	2025	2026	2027
Target	<i>Ikai toe si'l hifo he 2 'ae ngaahi sipinga kihe IEC 'oku fulihi.</i>	2	2	2	2
2.135	Ako'i mo fakalakalaka'l ae timi ki hono ngaue 'ae mitia fakasosiale ki hono tu'uaki atu 'ae polokalama 'ae potungaue mo'ui (teuteu'l he HPU)kau ki ai uepisaiti,facebook moe lifestyle tips.				
KPI	<i>Lahi 'oe ngaahi me'a na'e hoko 'ihe mitia fakasosiale.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Toutou fakalelei'l 'ae ngaahi fai'anga fetu'utaki fakamitia fakasosiale.</i>	✓	✓	✓	✓
Objective 2.14: Fakahoko ha polokalama kemipeini fakafonua he mitia fekauaki moe ngaahi mahaki 'ikai pipihi kae tautefito kihono fakamalo'i 'ae ta'ofi 'oe ifi tapaka.					
2.141	Fa'u 'ehe mitia 'oku e tokangaekina 'ae tapaka,ha kemipeini ke fakamalo'i ai hono ta'ofi,fakasi'l mo hono ako'l 'ae fakatu'utamaki 'oe tapaka SDG 3.a.1.3.8.1.				
KPI	<i>Tokolahi fakakatoa e ikai faka'aongai e kau ngaue.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Siofi mo fakalahi e tokolahi 'oe kau fak'aonga'l 'oe laine ngaue.</i>	~200	~220	>250	>300

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.142	Fakalele 'ae ako ngaue kihe kau ngaue oku nau fakahoko fatongia ki hono tokangaekina 'oe tapaka moe kavamalohi SDG.3.a.1.3.8.1				
KPI	<i>Lahi fakakatoa 'oe ako ke tuku e kau ngaue he lain.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>'Oua toe si'l hifo he 1 'ae ako kihe kau ngaue 'ae laine.</i>	1	-	1	-
2.143	Toutou fakahoko hono 'a'ahi e ngaahi falekoloa 'oku nau fakatau atu 'ae tapaka I Tonga SDG 3.a.1.3.8.1				
KPI	<i>Peseti 'oe ngaahi falekoloa 'oku fenapasi moe ngaahi tu'utu'uni kihe tapaka.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>'Oua toe si'l hifo he 90%'oe tapakamoe ngaue 'e fai'aki e tapaka.</i>	90%	90%	90%	90%
2.144	Fakamalohi'l e ngaahi lao kihe ngaahi feituu fakapule'anga SDG 3.a.1.3.8.1				
KPI	<i>Lahi fakakatoa 'oe ngaahi fakatokanga na'e ikai ke fenapasi.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Vakai'l mo fakamalohi'l ke 'oua na'a toe si'l hifo he 80%'e talangofua kihe ngaahi feitu'u fakapule'anga.</i>	80%	80%	80%	80%
2.145	Ke fakamalohi'l 'ae fefakatau'aki fakalao 'oe tapaka 'ihe ngaahi levelo kotoaSDG 3.a.1.3.8.1				
KPI	<i>Lahi fakakatoa ngaahi me'a na'e hoko ihe tapaka na'e lipooti.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Vakai'l e me'a ne hoko he tapaka /fakasi'isi'l angel ahi oe ngaahi me'a ne hoko.</i>	✓		-	
2.146	Poupou 'ae pule'anga ke toe fakalakalaka ange mo malohi 'a hono ngaue'aki 'oe lao ke fakasi'isi'l hono ngaahi oe tapaka(WHO)SDG.3.a.1.3.8.1				
KPI	<i>Tokolahi fakakatoa 'oe pule'anga moe ngaahi kautaha NGO oku nau fakahoko 'ae ngaahi tu'utu'uni.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>'Ikai toe si'l hifo he 1 ha potungaue pe NGOentity 'ok ne fakahoko 'ae ngaahi tu'utu'uni.</i>	1	1	2	2
Objective 2.15: Fakalakalakai 'ae tokolahi 'oe kau ngaue 'ihe HPU (moe ngaahi tokoni) ke tokoni kihe fakahokolelei 'ae ngaue kihe faka'ai'ai 'oe mo'ui lelei moe ola lelei e ma'u.					
2.151	'Ofisa ngaue ke fakahoko ngaue ki 'out motu kau ai a Vava'u,Ha'apai mo 'Eua				
KPI	<i>Fakakatoa 'oe kaungaue maolunga kiheva'a uki mo tokangaekina 'oe mo'ui lelei 'ihe tukui motu.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Pau ke 'iai taha ngaue fo'ou'e 1 'ihe tukui motu.</i>	2	1	1	
2.152	Fakahoko ngaahi ako ke fakalakalakai ma'ae kau ngaue HPU moe va'a fengauea'aki.				
KPI	<i>Fakakatoa 'oe ngaahi ako nae fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>'Oua toe si'l hifo he polokalama ako e 1 ke fai fakata'u</i>	1	1	1	1
Taumu'a 2.16: Ke fenapasi e palani 'ae va'a moe kupu fengaue'aki HPU moe palani fakafonuakihe fakafepaki'l e mahaki 'ikai pipihi NCD.					
*	Re Vakai kihe Halafononga / TongaHealth M&E Framework fer to Halafononga / TongaHealth M&E Framework				

5.2.9. Polokalama 2: Va'a ki he fa'e mo e pepe

2.15	Va'a ki he fa'e mo e pepe
Taumu'a 2.15a: Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e 'osi 'a e fanau'i 'o e pēpē pea mo fakahoko ha nau polokalama faka'ai'ai e mo'ui lelei: Huhu malu'i	
#	Ngaahi Fuafatongia

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.15a1	Ke taimi totonu hono fakapa'anga mo hono totongi 'o e ngaahi faito'o huhu malu'i SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi faito'o 'osi hono ngaue'aki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kei fakafiemalie pe 'a e tu'ung a'oku 'i ai 'a e faito'o	✓	✓	✓	✓
2.15a2	Fakahū 'o e ngaahi faito'o fo'ou ki he sisitemi mo'ui lelei 'o Tonga (ADB/ UNICEF) SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a hono fakafe'iloaki mai 'o e faito'o fo'ou	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko kotoa 'a e ngaahi faito'o fo'ou kotoa pe	✓	✓	✓	✓
2.15a3	Fakamalohi'i ke tauhi hono huhu malu'i 'o e fānau iiki (UNICEF) SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tokangaekina 'a e huhu malu'i fakalukufua	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Pukepuke 'o e tu'unga ma'olunga 'o e ngaahi huhu malu'i kotoa pe (peseti 90)	>90%	>90%	>95%	>95%
2.15a4	Fakaivia ke hokohoko lelei 'a hono fakahoko 'o e huhu malu'i pea mo hono tauhi mo e tufaki 'o e faito'o (ADB / UNICEF) SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi ako 'oku fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kakato 'a e ngaahi ako ngaue kuo 'osi fakahoko	✓	✓	✓	✓
2.15a5	Fakaivia 'a e polokalama huhu malu'i, palani ' pea mo e fakalakalaka fakalao (ADB / UNICEF) SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tokolahi 'o e kau ako ngaue fakafaito'o	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko ha polokalama fakafe'iloaki ako ngaue fakafaito'o	✓	✓	✓	✓
2.15a6	Ko hono ako'i 'a e Komuniti kenau mateuteu mo tali e faito'o huhu malu'i fo'ou (ADB / UNICEF) SDG 3.8.1, 3b1				
Me'afua	Tu'unga 'oku fakahoko 'aki 'a e founa fetu'utaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko ke fili 'a e ngaahi founa fetu'utaki	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.15b: Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili'a e fanau'i 'o e pēpē.: Palani Lelei e Famili & Leva'i e famili					
2.15b1	Fakahoko ha ako fakafonua ke poupoua 'a hono tokangaekina 'o e ngaahi me'a 'oku hoko 'i he SRHR 'o kau kia 'a e Palani ma'ae Famili pea mo e feitama kei ta'u si'i SDG 3.7.1, 3.7.2, 3.8.1, 5.6.1				
Me'afua	Lahi 'o e polokalama ki hono teke mo poupou'i 'a e polokalama fakafonua	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'i ai ha polokalama 'e 1 fakalotofonua ke teke mo poupou ki he Pule'anga: Q3	1	1	1	1
2.15b2	Fakahoko ha talatalaifale ki he komiuniti ke toe langa hake ai 'a hono tokanga'i fakamamani lahi 'o e FP, tokangaekina 'o e fanau mo e SRHR, kae fakatautefito ki he kakai fefine kei ta'u si'i 3.7.1, 3.7.2, 3.8.1, 5.6.1				
Me'afua	Tokolahi 'o e kakai fefine CBA 15-19	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi pe muimui'i 'a e fika 'o e CBA mo fakapapau'i 'oku 'ikai 'ova 'i he peseti 'e 30	~27000	~27000	~27000	~27000
2.15b3	Va'a ki hono tokangaekina 'o e fa'e mo e pepē ke malava 'o fakasi'isi'i 'a e 'osi 'enau me'angaue fakafaito'o (UNFPA) SDG 3.7.1				
Me'afua	Peseti ki he founa fika 2 pea mo e 3 'o e SDPs 'i Tonga 'oku fakahoko 'aki 'a e founa fo'ou 'e 5 ki he fakavaha fanau	2025	2025	2026	2027
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'i he peseti 'e 80 'i he ngaahi senita mo'ui lelei hono fakahoko 'aki 'a e founa fo'ou 'e 5 'o e fakavaha fanau	80%	85%	95%	100%
Me'afua	Founa hono malu'i 'o e fakafanau	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Fakalahi 'a e CYP ki he 5138</i>	5138	5200	~5200	>5200
Me'afua	<i>Tokolahi 'o e kakai fefine fakavaha fanau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>A'u 'a e CPR ki he peseti 'e 30</i>	30%	30%	30%	30%
Me'afua	<i>Tokolahi 'o e kau tali fo'ou ki he founa fakavaha fanau</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Pukepuke/ Fakalahi 'a e fika 'o e kau tali fo'ou 'o e founa fakavaha fanau ki he toko 535</i>	535	600	630	650
Taumu'a 2.15c: Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili 'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui Fefine Feitama					
2.15c1	Fakahoko ha tokanga makehe ki he tafa'aki sivi feitama 'i he ngaahi komiuniti 'o fakahoko ia 'i he ngaahi senita 'o e mo'ui lelei 'oku 'i he ngaahi kolo pea pehee foki ki he kiliniki 'oku ne tokangaekina 'a e fa'e mo e pepē SDG 3.1.1, 3.7.2, 3.8.1				
Me'afua	Fakalukufua 'o e ANC (4+ vs. 4- 'o e kau'a'ahi)	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Pukepuke ke kei 'i he peseti pe 'e 80 ki 'olunga 'o e kau 'a'ahi	80%	80%	80%	80%
Taumu'a 2.15d: Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili 'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui e longa'i fanau & FLE					
2.15d1	Fakaivia 'a e FLE 'i he ngaahi ako, 'o kau kiaia 'a e ngaahi ako ngāue 'i he tafa'aki tohi, mo hono fakataukei'i 'o e kau faiako (UNFPA)				
Me'afua	Tu'unga fakalalakaka 'oku 'I ai 'a e FLE	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Founa fakahoko 'o e ako 'o e polokalama FLE 'o fakatatau ki he tu'unga 'oku 'i ai 'a e ako 'i tu'apule'anga	✓	✓	-	-
2.15d2	Sivi mo hono tokangaekina 'a e mo'ui lelei 'o e pepē 'osi hono fanau'i pea kau ki ai mo e taimi 'oku fafanga fakahuhu ai kinautolu SDG 3.2.1, 3.2.2				
Me'afua	Lahi 'o e fika 'a'ahi mai 'a e fa'e feitama	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi hono tokanga'i 'a e tokolahi 'o e kakai feitama	85%	90%	90%	90%
2.15d3	Faka'ai'ai ke fakahuhu 'ata'ataa pe 'a e pepē pea mo hono tokangaekina 'o e fa'e kimu'a 'enau fa'ele SDG 3.2.1, 3.2.2				
Me'afua	Peseti 'o e fakahuhu 'o e pepe 'i he mahina 4 pea mo e mahina 6	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tauhi 'a e fakahuhu 'oua toe si'l hifo 'I he peseti 'e 80 ki he mahina 4 pea peseti 'e 70 ki he mahina 6	>70%	>70%	>75%	>75%
Taumu'a 2.15e: Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina e kakai fefine 'oku nau kei fanau ki hono palani lelei 'o e famili, huhu malu'i, sivi feitama mo e hili 'a e fanau'i 'o e pēpē.: Tokangaekina Mo'ui e To'utupu					
2.15e1	Talanoa'i 'a e mo'ui lelei 'i he tukui kolo, pea mo e talatalaifale ki he to'utupu SDG 3.7.2				
Me'afua	Fakakatoa 'o e fepotalanoa'aki kuo fakahoko ki he ngaahi kolo fekau'aki moe mo'ui lelei 'o e to'utupu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko ha fepotalanoa'aki ki he ngaahi kolo fekau'aki mo e mo'uilelei 'a e to'utupu	1	1	1	1
Me'afua	Fika 'o e fa'ele kei iiki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakasi'isi'i 'a e fika 'o e fa'ele kei iiki	32	30	28	26
2.15e3	Fa'u ha 'ataakai lelei ma'ae to'utupu 'i he ngaahi senita mo'ui.				
Me'afua	Lahi 'o e YFS	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'l hifo 'I he senita mo'ui lelei 'e 4 ki hono tokangaekina 'a e ma'uma'uluta 'o e to'utupu	4	8	12	14

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.15e4	Ko hono ako'i 'o e to'utupu ki hono ngaue'aki 'o e ngaahi me'a ngaue fakavaha fanau (UNFPA) SDG 3.7.2				
Me'afua	Fakakatoa 'o e Polokalama Ako 'oku fakahoko 'e he tokoni fengaue'aki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'I he Polokalama Ako 'e 2 'oku fakahoko	2	2	2	2
Taumu'a 2.15f: Fa 'u ha ngaahi tu'utu'uni ke fakaivia e vahevahe tatau 'o kau ai mo e ngaahi ako 'o fakatefito 'i he houtamaki (GBV) pe ko e fakamamahi' e kakai fefine (VAWG) pea mo e kau faingata'a'ia					
2.15f1	Founga fakahoko fatongia 'a e Potungaue Mo'ui kiate kinautolu 'oku fakamamahi'I (Pathways Assessment) (UNFPA) SDG 5.2.1, 5.2.2				
Me'afua	Tu'unga fakalalakaka 'oku 'i ai 'a e GBV	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ko e lipooti ki hono mape'i 'o e halanga ki he ngaahi mahaki 'o e GBV	✓	✓	-	-
2.15f2	Liliu pea mo hono pulusi 'oe tu'utu'uni ngaue ke fakahoko'aki 'a e ako ki he ngaue 'a e Potungaue Mo'ui. (UNFPA) SDG 5.2.1, 5.2.2, 5.6.1				
Me'afua	Tu'unga fakalalakaka 'oku 'i ai 'a e SOP (kau ki ai pea mo e VAWG)	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tohi fakaangaanga 'o e SOP ki he GBV 'oku ha 'i he Q3	✓	✓	-	-
2.15f3	Fakahoko ha ngaahi polokalama ki he tokangaekina 'oe YFHS moe VAWG (UNFPA) SDG 5.2.1, 5.2.2, 5.6.1				
Me'afua	Fakakatoa 'o e ngaahi polokalama ki he faka'ehi'ehi 'oku fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'i hifo hono fakahoko 'o e polokalama ki he faka'ehi'ehi 'i ha polokalama 'e 2	2	2	2	2
Taumu'a 2.15g: Ke fakahaa'i 'a e tu'unga 'oku mahu'inga e tokangaekina e mo'ui lelei 'i he tafa'aki fanau'i tama pea mo e ngaahi mahaki felalave'i ki ai, 'i ha tufaki e ngaahi fakamatala, toe tufaki mo fakaloloto e 'ilo 'i he fakahoko ha fakatoto mo fekumi pea muimui'i ofi.					
2.15g1	Fakahoko ha tohi kakai.				
Me'afua	Fakahoko 'a e savea ki he tokolahi 'o e kakai fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'i hifo 'i he savea 'e 1 ki he tokolahi 'o e kakai	✓	✓	✓	✓
2.15g2	'Analaiso 'enau lipooti fakata'u ki he mo'ui lelei 'a e fa'e pea moe pepe (WHO / UNFPA)				
Me'afua	Fakahoko hono toe siofi 'o e fakamatala fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Osi fakahoko hono siofi 'o e fakamatala fakata'u 'oku ha 'i he Q3	✓	✓	✓	✓
2.15g3	Fakaivia hono tanaki pea mo 'analaiso 'a e ngaahi fakamatala 'o e RH ke fakalelei'i hono tufaki 'a e ola e va'a. (UNFPA)				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e lipooti fakakatoa 'a Tonga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Toe tanaki fo'ou ki he lipooti fakakatoa 'a Tonga (2020) 'oku ha 'I he Q3	✓	✓	✓	✓
2.15g4	Fakahoko 'e he Potungaue Mo'ui moe komiti Faleale ha ngaahi fakamatala mo'oni moe fakataha fekau'aki moe SRHR (UNFPA)				
Me'afua	Fakakatoa 'a e fakataha fakafalealea fekau'aki pea mo e ICPD/SRH/ tokolahi pea mo e fakalalakaka	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'i hifo 'i he fakataha fakafalealea 'e 2 fekau'aki pea moe ICPD/SRH/ tokolahi mo e fakalalakaka	2	2	2	2
2.15g5	Poupou ki he komiti fakafalealea pea moe kakai kenau tu'uaki e ICPD(UNFPA)				
Me'afua	Fakakatoa 'o e fika na'e fakahoko 'a hono fakahinohino pea mei he komiti falealea	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Na'e 'osi fakahoko 'a e ngaahi talatalaifale 'i Tonga pea mo hono fakahinohino fekau'aki pea mo e lao ki he SRH, VAWG pea mo e to'utupu	✓	✓		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.15g7	Fakahoko ha tokoni ki hono ngaue'aki 'o e ngaahi foomu pea moe komipiuta ki hono tanaki 'o e ngaahi fakamatala 'i he ngaahi vahefonua (Fanafanaola Project) (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'i ai 'a e lekooti 'i he Fanafanaola</i>	2025	2026	2027	2028
	<i>'Ikai toe si'i hifo 'i he peseti 'e 50 'a e lekooti 'o e RH 'oku hā 'i he Fanafanaola</i>	50%	70%	90%	100%
Taumu'a 2.15h: Poupoua 'o e pule'i lelei pea mo e fakahoko lelei 'o e ngāue 'o e SRH 'i hano toe tanaki mo fakalelei'i 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue, ngaahi lao mo e fakahinohino kuo 'osi fakamo'oni'i pau					
2.15h1	Fa'u, pulusi, faka'ilonga, tufaki mo fakahoko e tu'utu'uni ngaue 'a e palani 'o e famili (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka 'oku 'i ai tohi fakahinohino 'o e Tonga FP</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Tanaki fo'ou ki he tohi fakahinohino 'o e Tonga FP 'oku ha 'i he Q2</i>	✓	✓	-	-
2.15h2	Fa'u, pulusi mo hono tufaki e ngaahi me'angaue ki he ako fakavaha fanau (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka 'oku a'u kiai 'a e ako fekau'aki pea mo e FP</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ako fekau'aki pea mo e FP 'oku ha atu ia 'i he Q2</i>	✓	✓	-	-
2.15h3	Faka'ilonga'i 'a e Uike Huhu Malu'i (WHO)				
Me'afua	<i>Fakamanatua 'o e uike huhu malu'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakamanatua 'o e uike huhu malu'i 'I 'Epeleli 2021</i>	✓	✓	✓	✓
2.15h4	Fa'u 'a e tu'utu'uni fakamamanilahi ki he ako mo fakalele ha sevesi YFS (TA 2.3.1) (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka 'oku 'i ai 'a e tohi fakahinohino mo e ako 'o e YFS</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko e tohi fakahinohino fakamuimitaha mo e ako ki he YFS 'oku ha ia 'I he Q2</i>	✓	✓	-	-
2.15h6	Tokoni fakatekinikale ki hono siofi, monomono mo pulusi e Lao ki he Fa'elele 'o fakakau mo ha palani fakamole moe ngaahi me'afua ki he ta'u 2018 – 2021 (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka 'oku 'I ai 'a e lao RH policy</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Tanaki fo'ou ki he lao fakahinohino 'o e RH 'oku ha 'I he Q2</i>	✓	✓	-	-
2.15h9	Fa'u mo teuteu'l ha naunau ako mo ha me'angaue ki he ako RHCS (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka 'oku 'I ai 'a e ako RHCS</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko e ako fekau'aki mo e RHCS 'oku ha atu ia 'I he Q1 mo e Q2</i>	✓	✓	-	-
2.15h10	Fakapapau'l, pulusi, faka'ilonga'l mo tufaki e tu'utu'uni ngaue ki he huhu malu'i SDG 3.8.1				
Me'afua	<i>Tohi fakamatala 'o e huhu malu'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko hono toe fakalelei'i mo paaki fo'ou 'o e tohi fakamatala huhu malu'i 'oku ma'u atu ia 'I he ngaahi senita mo'uilelei</i>	✓		✓	-
2.15h11	Poupou ki hono fa'u 'a e lao ma'a e to'utupu 'o Tonga pea fa'u moho ha palani ke fakahoko e ngaahi fakahinohino he lao 'o fakakau e kakai lavea ngofua moe faingata'a fakaesino (UNFPA)				
Me'afua	<i>Tu'unga fakalalakaka ange 'a e Lao To'utupu 'a Tonga</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko e lao fakaangaanga fakamuimitaha 'o e To'utupu Tonga 'oku ha 'I he Q3</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.15i: Popou'i mo fakamalohi'i e tu'unga taukei 'ilo e kau ngāue SRH pea mo ha naunau ke fakahoko lelei 'aki 'enau fatongia he SRH 'i he ngaahi ako ngāue mo ha faingamalie fakataukei'i 'ilo.					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.15i1	Fakahoko ma'u pe e ako mo fakamalohi'i l e tu'unga taukei 'ilo e kau ngaue (fakamahina)				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e CPD	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'l he CPD 'e 2 hono fakahoko 'e he FY	2	2	2	2
2.15i2	Poupou'l mo tokoni ki he ako MISP ma'a e kau ngaue mo'ui moe kupu fekauaki (UNFPA)				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e ako MISP na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'i he ako MISP 'e 1 'a ia 'oku ha 'i he Q1 mo e Q2	1	1	1	1
2.15i3	Fakahoko ha ako ki he fakavaha fanau, YFS, GBV pea moe mateuteu ki ha fakatamaki mo e fakahoko e fatongia ki he kakai he lolotonga e fakatamaki (UNFPA)				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e ako na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'i hifo 'l he ako 'e 2 'oku ha 'i he Q1 mo e Q2	2	2	2	2
2.15i4	Fakahoko ha ako ki he fekumi mo hono analaiso e fika (fakahu fika, analaiso mo tohi lipooti) (UNFPA)				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e ako na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'i hifo 'i he ako 'e 1 'oku ha 'i he Q1 mo e Q2	1	1	1	1
Taumu'a 2.15j: Ke fakapapau'i 'oku tu'u ma'u e fakahoko fatongia 'i ha tu'unga ma'olunga 'aupito e ngaahi fakahoko fatongia e va'a ngāue ki he tokangaekina e mo'ui ki he fanau'i tama, 'l hano pule'i fakatahi mo fakalele lelei pea mo hono muimui'i. Ke malava 'o tauhi e tu'unga faingamalie fakafaito'o e kakai ki he ngāue 'i he SRH.					
2.15j1	Ko hono siofi mo fakapapu'l 'oku lele lelei mo fakahoko fatongia e va'a ngāue ki tu'a ki he fa'e mo e pēpē				
Me'afua	Toe fakahu mai 'a e kau ngaue neesi ma'olunga ki he va'a mo'ui lelei ki tu'a	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakangaue'i 'o e neesi ma'olunga ki he va'a mo'ui lelei ki tu'a	✓	-	-	-
2.15j2	Fakahoko e 'a'ahi fakakuata e kautaki e va'a ki senita 'l Tongatapu mo 'otu motu (UNFPA) SDG 3.8.1				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e 'a'ahi 'o e kau taki ngaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'O 'oua 'e toe si'i hifo 'i he tu'o 2 'a e 'a'ahi 'o e kau taki ngaue	2	2	2	2
2.15j3	'A'ahi k he ngaahi kolo moe komuniti 'l Tongatapu				
Me'afua	'A'ahi ki he 'otu motu 'o kau atu ki ai 'a 'Atata mo 'Eueiki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'i hifo 'i he tu'o 4 'a e 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu	4	4	4	4
Taumu'a 2.15l: Tokoni'i mo fakamalohi'i e fakahoko fatongia ki he tu'unga lelei 'aupito pea ke tofuhia fakamamani lahi e ma'u e SRH, 'i he ngaahi fa'u mo fakalelei'i e ngaahi me'a ngāue mo e ngaahi ngāue'anga.					
2.15l1	Tokoni ki hono fakalele'l e ngaahi langa lalahi moe founa ngaue 'o e va'a ke lava fakahoko enau fatongia ki he kotoa e kakai 'o Tonga.SDG 3.8.1				
Me'afua	Langa fo'ou 'o e kiliniki 'i Ma'ufanga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata langa fo'ou 'o e kiliniki Ma'ufanga 'oku hā 'i he Q3	✓	✓	-	-
2.15l4	Monomono e ngaahi vaivai'anga 'oku faka'ilonga'l mai mei he savea HFRA, pea kumi ha ngaahi me'angaue (RMNCAH) ki he ngaahi fale ngaue'anga mo'ui e 34 (TA SI 1.1.1) (UNFPA) SDG 3.7.1				
Me'afua	Lelei mo e mateuteu ange 'a e senita mo'ui lelei ki he fakahoko fatongia 'a e SRH	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'i he peseti 'e 80 'a e lelei mo e mauu 'o e senita mo'uilelei ki he fakahoko fatongia 'o e SRH	80%	80%	80%	80%

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 2.15m: Fakamalohia e tu'unga lavame'a 'a Tonga, pea ke fakahāa'i e tū'unga fakalakalaka mo e tokoni ngāue 'a Tonga 'i ha fa'ahinga tū'unga fakataha fakavahe lalahi mo fakavaha'apule'anga foki. Ke fakahoko ia 'i ha kau atu ki he ngaahi fakataha ngāue, ako ngāue, fanga ki'i fakataha iiki mo e konifelenisi, tatau pēha fakavahe lalali pē fakavaha'a pule'anga.					
2.15m1	Tokoni ki hono ako'l e kau ngaue 'o e va'a I ha'anau kau ki he ngaahi ako moe konifelenisi fakamamani lahi hange koe CPD hono 53, SDG, ICPD kau ai moe fakataha DSAC, ngaahi fakataha PSRH pea moe ngaahi fakataha ki hono fetokoniaki 'a e 'u ngaahi fonua mo kautaha				
Me'afua	Fika Fakakatoa 'o e fakataha 'i Tu'apule'anga/ Konifelenisi/ Ngaahi Ako na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke kau atu 'i ha fakataha 'e 2/Konifelenisi/Ako	2	2	2	2

5.2.10. Polokalama 2: Mo'ui lelei 'o e 'ataakai

2	Mo'ui lelei 'o e 'ataakai				
Taumu'a 2.20 Sivilisi'i ha 'Atakai 'Uli pea mo fakalelei'i 'ae founa ngaue ke fakapapau'i 'oku fe'unga 'ae tu'unga ma'a, kihono langa hake 'aki e ngaahi 'ataakai tatakai - hange kohono fakanaunau e ngaahi Senita Mo'ui,ngaahi Kolo,ngaahi 'Apiako,ngaahi feitu'u 'ata'ataa moe ngaahi mata fanga .					
- Sivilisi'i ha 'Atakai Ma'a mo fakalelei'l mo fakamalohia - Fakama'a mo pule'l veve 'ulipea mo fakalele'l hono founa pule'i - Tali 'ae ngaahi fakaanga,lekooti moe kau ma'u fakataha.					
#	Ngaahi fatongia				
2.201	Kemipeini Fakama'a fakafonua (fakata'u)				
Me'afua	Katoa 'oe fika 'oe kau kemipeini Fakama'a moe hiko veve.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai si'l hifo he 1 'oe kemipeini Fakama'a moe Hiko veve meihe Q2	1	1	1	1
2.202	Vai Ma'a pea mohono Hoko atu 'ae ngaahi ngaue mou'i lelei 'i hono tauhi 'oe fanofano SSG 3.9.1,6.1.1				
Me'afua	Fakakongokonga 'oe tokolahi 'o kinautolu na'e malava kenau kau atu kihe fakalakalaka 'oe Ma'a	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai si'i hifo he peseti 'e 90 'o Tonga 'oku nau kau atu ki hono fakalakalaka 'oe Ma'a	90%	90%	90%	90%
2.203	Kolo & 'Apiako Ma'a / 'A'ahi SDG 6.2.1				
Me'afua	Fika 'oe ngaahi Kolo na'e 'a'ahi / 'Apiako na'e 'A'ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai si'i hifo he peseti 'e 80 'oe ngaahi Kolo moe ngaahi Ako na'e 'a'ahi.	80%	80%	80%	80%
2.204	'A'ahi 'oe ngaahi Falemalolo SDG 6.2.1				
Me'afua	Katoa 'oe ngaahi fika na'e fakanaunau kihono 'a'ahi / ngaahi Kolo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	items Kotoa 'oe ngaahi naunau 'a'ahi na'e fakanaunau ma'a moe ngaahi me'a kehe	~15	~15	~15	~15
2.205	Fakatau Loli veve ma'a Vava'u				
Me'afua	Tu'unga fakatau 'oe Loli	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	1 Tu'unga fakatau Loli Veve meihe 2025 / 2026		1		

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.206	Faka'auha 'oe ngaahi veve 'uli meihe ngaahi Kilinikolo 'ihe Falemahaki pea moe ngaahi totongi 'oe fefononga'aki 'ave veve ki Tapuhia etc.na'e ma'olunga 'ae veve pea nau ngaue'aki 'ae tokoni mei he Ecostery/Incinerator fakafou mai meihe DFAT (fiema'u moe 'utu)				
Me'afua	Fakakatoa 'oe mamafa 'oe veve maumau meihe ngaahi Kilinikolo na'e faka'aonga'i.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Vakai'i 'ae lahi 'oe veve maumau meihe ngaahi Kilinikolo na'e faka'aonga'i	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.21: Sivilisi'i hono faka'ali'ali 'oe 'Atakai pea fakalelei'i hono pule'i – Fakapapau'i 'ae ngaahi 'ataakai he mitia hange koe Vai,Me'atokoni,'Ea,moe Monumanu 'oku fakatu'utamaki kihe Mo'ui Lelei. (kotoa ngaahi 'Otu Motu 'e 4 'o Tonga)					
- Kakai moe ma'u'anga vai fakafo'ituitui – lelei,fe'unga malie moe tohi fakamo'oni. - Fakakomesiale moe ngaahi Me'atokoni 'ihe Komuniti - Lelei 'oe 'Ea – Vakai'i 'oe 'ataakai 'oe 'ea(tu'unga tu'uma'u)'ihe'ene 'ihe levelo 'oe komiuniti (fua totonu 'oe telefoni to'oto'o) - Ngaue fakataha moe luniti 'oe Mahaki Pipihi ke malava 'o pule'i 'ae 'ataakai meihe mafola 'ae mahaki.					
2.211	Me'atokoni & 'A'ahi 'oe ngaahi Feitu'u				
Me'afua	Katoa 'oe fika 'oe Me'atokoni 'i hono Fokotu'u mo 'A'ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Vakai'i mo toe siofi hono fokotu'u e Me'atokoni ma'a Tonga	~600	~600	~600	~600
2.212	'A'ahi ngaahi ma'u'anga Vai SDG 6.1.1				
Me'afua	Kotoa 'oe ngaahi fika 'oe ngaahi ma'u'anga Vai moe ngaahi ma'u'anga vai na'e 'a'ahi.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Si'i hifo he peseti 'e 90 'oe ngaahi ma'u'anga vai,moe ngaahi ma'u'anga vai ma'a kihe inu.	90%	90%	90%	90%
2.213	Palani kihono inu 'ae vai 'oku malu mo hao – DWSSP – hoko SDG 3.9.1,6.1.1				
Me'afua	Fakalakalaka 'oe ngaahi palani kihe ma'u'anga Vai 'oku Malu mo Hao.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakamatalai 'ae tu'unga moe palani kihe malu moe hao 'ae ngaahi ma'u'anga vai 'ihe ngaahi kolo kotoa	✓	✓		
22Taumu'a 2.22: Pule'l 'oe inisekite maumau –Fakapapau'i 'ae ngaahi fokoutua 'oku fakatu'utamaki 'l hono fokotu'u 'ehe fanga ki'l ineskite maumau malava ke tauhi fakatatau kihonau tokolahi')(ihe ngaahi 'Otu motu 'e 4 'i Tonga ni)					
- Vakai'i 'oe Namu –Kakai lalahi moe fakahokohoko honau ta'u motu'a - Vectors (kau ai e namu)vakai'i mo fakasi'isi'l vectors - Palani mo hono Pule'i 'oe namu fakakakato mo hono fakahoko					
2.221	Pule'i 'oe inisekite(vector) mo'ene mafola 'ae faito'o inisekite kihe namu SDG 6.2.1				
Me'afua	Lahi 'o e mafola 'o e mofi tengi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ta'ota'ofi ke 'oua 'e mafola 'a e mahaki mofi tengi	0	0	0	0
2.222	A'ahi ki Motu (fakakuata)				
Me'afua	Kotoa 'oe ngaahi fika 'oe ngaahi 'Out Motu na'e fai kiai e a'a'hi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai si'l hifo he Motu 'e 2 na'e fai kiai e 'a'ahi	2	2	2	2
Taumu'a 2.23: Pule'l 'oe kau'afonua ke fakapapau'l 'oku 'ikai fakatu'utamaki kihe mo'ui lelei 'ae kolosi 'ae vaka,meatokoni moe koloa ke 'oua na'a hoko koha fakatu'u tamaki kihe mo'ui lelei 'i Tonga, pea moe feitu'u 'oku fononga ai 'a Tonga 'ihe tu'utu'uni fakavaha'a Pule'anga kihe mo'ui lelei('ihe ngaahi taulanga Fakavaha'a Pule'anga kotoa pe 'o Tonga.					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

➤ Ngaahi Taulanga – vakai'i mo hono tokanga'i 'ae kakai moe ngaahi vaka ➤ Tokanga'I 'oe Kakai					
2.231	Inisipekita 'ae Mo'ui lelei moe kakai & Moe Timi meihe Kasitomu 'oku nau fatongia'aki hono faka'ata 'ae ngaahi vaka Fakavaha'a Pule'anga				
Me'afua	Fika fakakatoa 'oe ngaahi Vaka na'e sivi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Vakai'i mo toe siofi 'ae ngaahi 'a'ahi 'i Tonga.	~200	~200	~200	~200
Taumu'a 2.24: Ngaahi tokoni kihe komiuniti mo'ene fengaue'aki fakataha moe ngaahi komiuniti faka kolo ki hono ako'i mo poupou'i,faka'ulungaanga'I kiha 'Atakai mo'uilelei.					
➤ Fengaue'aki moe ngaahi komiti vai faka-kolo kihono pule'l 'enau ngaahi fiema'u moe ma'a 'ae Kolo ➤ Fengaue'aki moe ngaahi Potungaue,ngaahi komiuniti,Ako,ngaahi Kautaha fekau'aki mo hono tauhi ha ma'u'anga vai fakafo'ituitui mo mo'ui lelei,malu'i 'oe me'akai 'ihe 'api meihe Ngaahi Kautaha kihe malu 'oe me'atokoni,tokanga'i 'oe veve 'ihe 'api,ma'a moe tu'unga lelei 'oe 'ea.					
2.241	1 Ako'i mo faka'ilonga'i 'ae ngaahi Kolo fekau'aki moe ngaahi nunu'a 'oha 'ataakai 'oku 'ikai ma'a (WHO)SDG 6.2.1				
Me'afua	Ngaahi fika fakakatoa 'oe ngaahi Fono,ngaahi fakataha faka komiuniti,ngaahi ako fekau'aki moha 'ataakai 'ikai ke ma'a.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai toe si'i hifo he 4 Fono,Fakataha faka komiuniti moe ngaahi ako fekau'aki moha 'ataakai 'ikai ke ma'a	4	4	4	4

Taumu'a 2.25: Ke fakalelei'i 'ae 'ilo moe taukei 'ae kau ngaue 'aki hono 'oange ha ngaahi faingamalie ako 'oku fiema'u.					
2.251	Ako kihono tokangaekina 'oe ngaahi Fakatamaki Fakaenatula.				
Me'afua	Fika fakakatoa oe ngaahi Ako kihono tokangaekina 'oe ngaahi fakatamaki fakaenatula	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Training 'Ikai si'i hifo he 1 'ae ngaahi ako kihono tokangaekina 'oe ngaahi fakatamaki fakaenatula.	1	1		1
Taumu'a 2.26: Fakalakalaka mo hono faka'aonga'i 'oe ngaahi fakamatala mahu'inga Protocols moe ngaahi fokotu'utu'u fakalao (Lao /Tu'utu'uni)ke fakalakalaka 'ae ngaahi 'elia takataakai 'oha 'Atakai Mo'ui Lelei ke hoko ia koha monu'ia kihe kakai Tonga.					
2.261	Ko hono toe siofi 'oe tafa'aki kiha 'Atakai Mo'ui Lelei 'ihe Lao Mo'ui Lelei 'ae Papiliki mohono ngaahi Tu'utu'uni.				
Me'afua	Fokotu'utu'u mo fakalelei'i 'ae ngaahi tu'unga 'oe Lao moe Tu'utu'uni.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata 'ae ngaahi liliu kihe ngaahi Lao mo hono ngaahi Tu'utu'u ni 'aki kuata hono 3	✓	✓	-	-
2.262	Fokotu'utu'u 'ae ngaahi tu'unga malu moe ngaahi tu'utu'uni kihe Mo'ui Lelei.				
Me'afua	Koe ngaahi tu'utu'uni fakalakalaka 'oe tu'unga Mo'ui Lelei mo malu 'ihe ngaue moe Tu'utu'uni.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata hono fa'u e ngaahi tu'unga moe ngaahi tu'utu'uni kihe Mo'ui Lelei moe malu 'ihe ngaue.'ehe kuata hono 4	-		✓	✓
2.263	Fokotu'u 'ae ngaahi fakangatangata kihe mo'ui lelei 'ae 'ataakai 'o fakatatau kihe Lao kihe kau Ngaue Mo'ui Lelei 'a Tonga.				
Me'afua	Protocol Ngaahi tu'unga Fakalakalaka kihe ngaahi fakangatangata 'oe ngaue.	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Kamata 'ae founa vakai'l mo fokotu'utu'u ki mu'a 'ihe kuata hono 2.	✓	✓	-	-
2.264	Fakatonutonu 'ae ngaue anga maheni kihono fakangatangata 'oe fakafuofua'i 'oe ngaahi feitu'u moe ngaahi founa ngaue 'ihe ngaahi Fale Fakatotolo'anga Saienisi				
Me'afua	Ngaahi tu'unga fakalakalaka 'ae SOP	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata 'ae fealelea'aki moe fakalakalaka kihe kuata hono 2	✓	✓	-	
Taumu'a 2.27: Fakalelei'l 'ae ngaahi naunau moe fa'unga 'oe 'luniti kihe Mo'ui Lelei 'ae 'ataakai,ke poupu'i 'ae fakalakalaka 'ae ngaue,fakapapau'l 'ae tu'unga lelei 'oe founa ngaue pea mo fakalahi 'ae malu'i.					
2.271	Naunau malu'i fakataautaha ma'ae kau ngaue(faka'ilonga 'ehe EH,hingoa moene fakamo'oni)				
Me'afua	Tu'unga 'oe fakatau 'ae ngaahi me'a ngaue PPE	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakapapau'i 'oku 'iai ma'u pe 'ae naunau malu'i fakataautaha ke fakasi'isi'i 'ae mafola 'ae mahaki.	✓	✓	✓	✓
2.272	Fokotu'u 'ae tefito'l fakamatala moe pule'i 'ae fakamatala 'ae EHCCD				
Me'afua	System Ngaahi tu'unga fakalakalaka 'oe polokalama ma'uanga fakamatala meihe Sisitemi.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'iai ha polokalama ki hono tokanga'i 'oe ngaahi ma'u'anga fakamatala meihe sisitemi kihe 2026		✓	✓	✓
2.273	Fakalelei'i 'oe ngaahi 'Ofisi				
Me'afua	Tu'unga 'oe fakalelei'i	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalelei'i 'oe ngaahi 'Ofisi kihe 2026		✓	✓	✓

5.2.11. Polokalama 2: Tokangaekina e mo'ui elei 'o e komiuniti

2.13	Neesi NCD				
Taumu'a 2.13a: Fakahoko ha ngaahi ngaue felave'i mo e suka 'o kau ai e suka feitama(GDM) pea mo e ngaahi ako ki he kakai 'o Tonga.					
#	Ngaahi fua fatongia				
2.13a1	Kiliniki suka SDG 3.4.1				
Me'afua	Lahi 'o kinautolu 'oku ma'u 'e he mahaki suka	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakasi'isi'i 'a e fika 'o e mahaki 'ikai ke pipihi	>10000	>10000	>10000	>10000
Me'afua	Lahi 'o e kau suka feitama na'a nau kau mai / 'ikai ke kau mai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakasi'isi'i 'a e fika fakakatoa ki he kakai fefine suka feitama	✓	✓	✓	✓
Me'afua	Fika fakakatoa 'o kinautolu 'oku tu'usi honau va'e mo e nima	2025	2026	2027	2028
Taumu'a		✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.13b: Ke fakalakalaka pea ke tauhi lelei e ngaahi me'angaue mo e fale ngaue, ngaahi naunau, fairo'o ki he malava ke fakahoko 'aki e ngaahi ngaue ki he tafa'aki suka. (Senita Fakafonua 'o e Suka)					
2.13b1	Mateuteu 'o ha ngaahi tokoni fakafaito'o ki hono tokonia moe fairo'o 'oe ngaahi fokoutua 'l he mahaki 'oku 'ikai pipihi ke fakasi'isi'i 'ae ngaahi faingata'a 'e malava hoko				
Me'afua	Koloa fakafaito'o ki he ngaahi fokoutua 'i he mahaki 'ikai ke pipihi	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Lahi fe'unga 'a e fo'l'akau fakafaito'o ke ne tokonia 'akinautolu 'oku fokoutua 'I he mahaki 'ikai ke pipihi	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.13c: Fa'u mo fakahoko ha ngaahi fokotu'utu'u ngaue, 'a ia ko hono poupou'l e fengaue'aki ki he ta'ota'ofi e fokoutua he mahaki suka, 'i he palaimeli mo faka'ai'ai e to'onga mo'ui lelei.					
2.13c2	Ke fakahoko "Aho fakamamani lahi 'a e Suka" Day (DFAT / WHO)				
Me'afua	Fakamanatua fakamamani lahi 'o e Suka	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a hono fakamanatua fakamamani lahi 'o e mahaki suka	✓	✓	✓	✓
2.13c3	Fa'u, siofi mo tu'u'aki e ngaahi lao mo tu'utu'uni ngaue ki he fakataha e founa ngaue kehekehe ki hono fakafepaki e mahaki suka (DFAT) <i>SDG 3.4.1</i>				
Me'afua	<i>Fika fakakatoa ki hono siofi 'a e ngaahi lao mo e tu'utu'uni ngaue</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke malava 'o siofi 'a e ngaahi lao mo e tu'utu'uni ngaue tu'o taha</i>	1	1	1	1
Taumu'a 2.13d: Poupou'i e ngaahi ngaue fakakomiuniti ki hono ta'ota'ofi mo faka'ehi'ehi ki he fokoutua he mahaki suka he ngaahi Senita 'o e Mo'ui pea mo e 'otu motu.					
2.13d1	'A'ahi 'a e kau toketa mataotao ki he ngaahi kolo mo motu.SDG 3.4.1				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'a e 'a'ahi 'a e kau mataotao ki he 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'O 'oua 'e toe si'i hifo 'I he 'a'ahi 'a e kau mataotao 'I he tu'o 2 ki he ngaahi 'otu motu	2	2	2	2
2.13d2	Fakahoko fatongia 'I he senita ke tokangaekina mo faito'o 'e kakai 'oku fokoutua he mahaki 'ikai pipihi				
Me'afua	Lahi 'o e mahaki 'ikai ke pipihi (NCD) 'I he ngaahi senita mo'ui lelei	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o kei tokangaekina 'a e fika ki he ngaahi mahaki 'ikai pipihi mei he ngaahi senita mo'ui lelei	✓	✓	✓	✓
2.13d3	'A'ahi ki motu tu'o ua he ta'u moe kau taki 'oe va'a pea moe kau toketa mataotao (DFAT)				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e 'a'ahi 'o e kau taki ki he ngaahi 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o fakahoko ha 'a'ahi 'a e kau taki 'o 'oua toe si'i hifo 'I he tu'o 2 ki he ngaahi 'otu motu	2	2	2	2
Taumu'a 2.13e: Poupou'l hono langa hake e tu'unga lavame'a mo taukei ngaue 'a e va'a (NDC, NCD mo e CHC) 'o kau ai e tokonia e hoa ngaue 'i he ako ngaue mo e fakatotolo ki he ta'ota'ofi mo mapule'l e suka.					
2.13e1	Hokohoko e ako ma'a e kau toketa moe neesi ki he tafa'aki mahaki 'ikai pipihi				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e CPD na'e fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko ha CPD 'o 'oua toe si'i hifo 'I he tu'o 4	4	4	4	4
2.13e2	Fakalelei mo fokotu'u ha founa ke siofi mo muimui he fokoutua e kakai he mahaki 'ikai pipihi moe ngaahi 'ulungaanga 'oku ne fakatupu e mahaki 'ikai pipihi (DFAT)				
Me'afua	Tu'unga fakalakalaka 'o e lipooti fakata'u ki he senita mo'ui lelei 'I he ngaahi komiuniti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Lipooti fakata'u 'oku fakahoko 'i he va'a	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 2.13f: Ke ngaue fakataha mo poupou'i e 'u va'a 'o e potungaue mo'ui moe komiuniti ki hono faka'ai'ai e mo'ui lelei moe ta'ofi e ngaahi mahaki pipihi moe mahaki 'ikai pipihi.					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.13f1	Ke poupuu'l mo fakaivia e va'a tokangaekina e mo'ui e Komiiuniti kenau fakahoko e PEN pea mo fakakau kiai e sevesi NCD (WHO) 'o kau mo kakai faingata'a fakaesino mo fakaeatamai SDG 3.4.1				
Me'afua	Ke fakahoko 'a hono tokangaekina 'o e PEN 'I he ngaahi va'a mo'ui lelei	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o fakahoko 'a e PEN 'o 'oua 'e toe si'isi'I hifo 'I he peseti 'e 60	60%	70%	90%	100%
2.13f4	Ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe mo'ui lelei faka'atamai/faingata'a fakaesino/malu'i moe fakamamahi 'I he tukui kolo SDG 3.4.1				
Me'afua	Lahi 'o e polokalama ki hono tokangaekina 'o e mo'ui lelei faka'atamai pea mo e faingata'ia fakasino	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava 'o fakahoko ha polokalama ki he mo'ui lelei faka'atamai pea mo e faingata'ia fakasino tu'o taha	1	1	1	1
2.13f5	Fakahoko ha ako fakakuata (ta'u 1 'I Tongatapu) (Ta'u 2 mo 3 ki motu) ki he kau tauhi 'o kinautolu 'oku faingata'a fakaesino (WHO)				
Me'afua	Tokolahi 'o kinautolu na'e fakahoko hono ako'i ki hono tauhi 'o e kau faingata'ia fakaesino	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke maalava 'o fakahoko 'a e ako tu'o 1	1	1	1	1
2.13f7	Ako'I e kau ngaue mo'ui 'I he ngaahi kolo (tu'o ua he ta'u) ki he founa tauhi mahaki mo faito'o (WHO)				
Me'afua	Lahi 'o e ako ki hono fakaako'I 'o e kau ngaue ke fakalakalaka ai 'a e ngaue 'I he ngaahi kolo	2025	2026	2027	2028
	Ke fakahoko ha ako tu'o taha ki he kau ngaue mo'ui 'I he ngaahi kolo	✓	✓		
Taumu'a 2.13g: Fakahoko ha fua fatongia lelei mo ngaue malohi ki he ngaahi kolo / komiuniti 'o tautefito 'a e ngaue ki he lelei mo e fakaa'u 'a e fiema'u 'o e kakai.					
2.13g1	Fakahoko fatongia mei he ngaahi senita 'o kau e sevesi ki he mahaki 'oku 'ikai pipihi (DFAT)				
Me'afua	Lahi 'o e talatala 'oku fakahoko mei he ngaahi senita	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke kei pukepuke 'a e tokolahi 'o kinautolu 'oku talatala mei he ngaahi senita	~40,000	~40,000	~40,000	~40,000
2.13g2	Fakahoko e sivi fakata'u 'a e mofi hui (Rheumatic Heart Disease) 'o kau 'a motu (DFAT)				
Me'afua	Fakahoko 'a e sivi fekau'aki pea mo e mofi hui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'O 'oua 'e toe si'I hifo 'I he 1 hono fakahoko 'a e sivi mofi hui 'i he FY	1	1	2	2
Taumu'a 2.13h: Ke fakahoko ha ako ma'a e kau ngaue 'o e va'a ke fakalakalaka ange 'ae fakahoko fatongia mei he ngaahi senita ki he mo'ui ke hoko ia ko ha ngaahi fakamo'oni ke tokoni ke faitu'utu'u ni pea mo hono tanaki e ngaahi fakamatala					
2.13h1	Support formal training of Nurse Practitioners				
2.13h1	Poupou'I ha faingamalie ako ki he kau neesioku nau tohi fo'I'akau.	2025	2026	2027	2028
Me'afua	Fakakatoa 'o e neesi akoako 'oku kei ako'i	2	2	2	2
Taumu'a 2.13j: Fakaivia 'ae ngaahi Senita ki he, Ngaahi Langa, Kau Ngaue pea moe me'a ngaue ke fakahoko lelei'aki e ngaahi fatongia ki he kakai ke fakapapau'i 'oku 'ikai ke li'ekina ha taha.					
2.13j1	Fakalelei'I e apinofo'anga mo e senita 'I Kolovai				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'I ai 'a hono fakalelei'I 'o e senita Kolovai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malu 'a hono fakapa'anga 'o hono fakalelei'I 'o e senita Kolovai	50%	80%	100%	-
2.13j2	Fokotu'u ha 'ataakai 'I he ngaahi senita 'oku ne poupuu'l mo tokoni ki he kakai faingata'a'ia fakaesino (DFAT)				
Me'afua	Fakakatoa 'a e senita mo'ui lelei 'I he ngaahi kolo 'oku 'I ai 'a e kakai faingata'a'ia fakaesino	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Ke 'I ai ha senita mo'ui lelei 'e taha 'I he ngaahi kolo ki he kakai faingata'a'ia fakaesino	2	4	8	10
2.13j5	Fokotu'u ke tokolahi e kau neesi moe kau neesi 'oku lava 'o tohi faito'o ki he 'u ngaahi senita komiuniti SDG 3.8.1, 3.1.2				
Me'afua	Fika fakakatoa 'o e kau neesi pea mo e neesi ma'olunga ange 'i he senita mo'ui lelei	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'i ai ha neesi ma'olunga 'o a'u ki he peseti 'e 50 'I he ngaahi senita mo'ui lelei	50%	60%	70%	75%
2.13j6	Fakalahi e ngaahi sevesi moe me'a ngaue 'o e 'u senita komiuniti ke lava fakahoko e PEHS				
Me'afua	Peseti fakakatoa 'o e PEHS	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua 'e toe si'isi'i ange 'i he peseti 'e 30 hono fkaahoko 'a e ngaue 'a e PEHS	30%	30%	30%	30%

5.2.12. Ngaahi me'afua ki he fakahoko fatongia

#	ME'AFUA	FA'UNGA NGAUE	VA'A
2.1	Tokolahi e kakai 'oku ifi tapaka	HI	HPU
2.2	Ma'u kava malohi lahi pea hokohoko	HI	HPU
2.3	Tokolahi 'o e kaikai lalahi 'oku 'ikai fakamalohi sino fe'unga	HI	HPU
3.1	Fakahuhu 'ata'ata pe 'e he fa'e'ene pēpē	HI	RHS
3.2	Tokolahi 'o e fanau iiki 'oku nau sino nge'enge'e	HI	HPU
3.3	Tokolahi 'o e to'utupu 'oku 'ikai fakamalohi sino fe'unga	HI	HPU
3.4	Tokolahi 'o e to'utupu 'oku nau sino nge'enge'e	HI	HPU
3.5	Peseti 'o e kakai 'oku naukasa ma'a	HI	ENV
2.5	Tukuhau ki he tapaka	HI	HPU
2.6	Tukuhau ki he ngaahi kava malohi	HI	HPU
2.7	Tukuhau ki he ngaahi inu fakasuka	HI	HPU
3.6	Fakamo'oni 'oku 'iai ha tu'utu'uni pe lao 'oku ne poupou'l 'e kai me'akai mo'ui lelei 'I he ngaahi 'apiako	HI	HPU
2.8	Ma'u ngofua 'o e ngaahi fo'l'akau ki he mahaki 'ikai pipihi	HI	Komuinit
2.1	Fakaa'u 'o e fakahoko fatongia ki he kakai 'oku nau tu'u lavea ngofua ki he mahaki 'ikai pipihi (mahaki mafu)	HI	Komuinit /HPU
2.12	Peseti 'o e kakai 'oku nau faka'aonga'l 'a e founa fakavaha	HI	RHS
3.7	Fakaa'u 'o e fakahoko fatongia 'a e sivi feitama ki he kakai fefine	HI	RHS
4.3	Peseti 'o e kakai 'oku nau ma'u vai ma'a	HI	ENV
4.4	Peseti 'o e ngaahi 'apinofo'anga ;oku ngaue'aki 'a e ngaahi falemaolo lelei pe falemalolo palangi	HI	ENV
2.13	Tokolahi e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'eitisi	HI	CD
2.14	Tokolahi e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki fatafata vaivai	HI	CD
2.15	Tokolahi e kakai 'oku nau suka kuo tu'usi 'enau va'e	HI	Komuinit
3.8	Peseti 'o e kau ngaue mo'ui kuo nau 'osi ma'u ako 'oku nau faifa'ele ma'a e fanau iiki	HI	RHS
3.9	Huhu malu'i DTP3	HI	RHS
3.1	Huhu malu'l misele	HI	RHS
3.11	Huhu malu'l HPV	HI	RHS
3.12	Koe peseta 'o e kakai fefine feitama 'oku nau fokoutua he mahaki 'eitisi	HI	CD

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

4.5	Tu'o fiha e to ha To'umahaki fakatupu he namu	HI	ENV / CD
5.2.1	Katoa 'o e kakai fefine mali mo e fanau fefine lalahi 'I he vaha'a e ta'u 15 pe lahi ange 'a ia 'oku fakamamahi'l fakasino, faka'atamai, fakaehaua 'e he ngaahi hoa fakamali kehekehe 'I he mahina 'e 12 kuo'osi, fakakalasi ki he founa 'o e fakamamahi pea mo e ta'u motu'a.	SDG	RHS
5.2.2	Katoa 'o e kakai fefine mo e tamaiki fefine 'I he vaha'a e ta'u 15 pe lahi ange 'a ia 'oku fakamamahi'l pe fakaehaua kinautolu he ngaahi hoa fakamali kehe ia mei he honau hoa mali 'I he mahina 'e 12 kuo'osi, fakakalasi fakata'u mo e feitu'u ne hoko ai.	SDG	RHS
3.1.1	Lahi 'o e fa'ele mate('I he toko100,000 na'efa'ele mo'ui kotoa)	SDG/TSDfII	RHS
3.1.2	Peseti 'o e kau fa'ele na'e fakahoko he kau neesi na'e 'osi ako'i	SDG	RHS
*	Mate 'a e fanau iiki ('I he toko100,000 na'efa'ele mo'ui kotoa)	SDG	RHS
3.2.1	Lahi e mate fanau ta'u si'l he 5 (mate 'I he toko100,000 na'efa'ele mo'ui kotoa)	SDG	RHS
3.2.2	Mate 'a e pepe 'I he 'aho 'e 28 hili hono fa'ele (mate 'I he toko100,000 na'e fa'ele mo'ui kotoa)	SDG	RHS
3.3.1	Tokolahi e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'eitisi fakatatau ki he kakai 'oku nau mo'ui lelei (vahevahe aki e tangata/fefine, ta'u pea moe ngaahi tefito'l kakai)	SDG	CD
3.3.2	Tokolahi e kakai 'oku fokoutua he mahaki fatafata vaivai (toko 1,000 he ta'u)	SDG	CD
3.3.4	Tokolahi e kakai fo'ou 'oku nau fokoutua he 'ate pupula 'I he ta'u (toko 100,000)	SDG	CD
3.3.5	Tokolahi e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki pipihi 'okufiema'u ke faito'o n	SDG	CD
*	Peseti 'o e mate 'o e kakai tangata tupu mei he mahaki 'ikai pipihi (suka, toto ma'olunga, mahaki mafu)	TSDfII	Komuniti
*	Peseti 'o e mate 'o e kakai fefine tupu mei he mahaki 'ikai pipihi (suka, toto ma'olunga, mahaki mafu)	TSDfII	Komuniti
3.4.1*	Peseti 'o e mate tupu mei he mahaki 'ikai pipihi (suka, toto ma'olunga, mahaki mafu)	SDG	Komuniti
3.5.2	Uesia kovi 'o e Inu kava malohi fakatatau ki he lao fakafonua pea mo 'ene ngaue'aki he kakai ta'u 15 pea lahi ange 'I he ta'u.	SDG	HPU
3.7.1	Peseti 'o e kakau fefine (ta'u 15 – 49) 'oku nau ngaue'aki e founa fakavaha	SDG	RHS
3.7.2	Tokolahi e fa'ele to'utupu (ta'u 10 – 14, 15 – 19) 'I he kakai fefine 1,000 he kulupu ta'u 'oku ha atu)	SDG	RHS
*	Huhu malu'i	TSDfII	RHS
1131	Fa'u ha ngaahi fa'unga ngaue fakamo'ui lelei ki he kakai tu'u lavea ngofua ke kamata ai.	JNAP	ENV
1132	Ke 'I ai e palani fakaakeake (GESI) 'osi fakapa'anga ki he fakalalakaka faka mo'ui lelei fakalukufua.	JNAP	ENV
1133	Ke 'I ai e palani fakaakeake ke matatali ha fakatu'utamaki fakafokifa, pea ke mateuteu lelei ki ai fekau'aki mo e mo'ui lelei.	JNAP	ENV
1134	Ngaahi me'afua ki he fakaakeake mei he fakatamaki (ngaahi founa ngaue, ola e ngaue, ola 'oku felave'l tonu) 'I he'ene fekau'aki mo e mo'ui.	JNAP	ENV

*RHS: Ngāue ki tu'a ki he fa'e mo e pēpē

*HPU: Va'a uki mo faka'ai'ai e mo'ui lelei & Ngaahi mahaki 'ikai pipihi

*ENV: Va'a tokangaēkina e Mo'ui e 'Atakai

*CD: Va'a Mahaki Pipihi

*JNAP: Palani Ngaue Fakatahataha Fakafonua

'Oku faka'aonga'l foki 'e he Potungaue Mo'ui 'ae ngaahi founa me'a fua kehekehe 'I tonga ni pea pehe ki tu'apule'anga foki ke malava ke ma'u ai e fakafuofua ki he ola e fua fatongia kotoa pe 'oku fakahoko 'o toe tanaki atu ia ki he ngaahi fokotu'utu'u 'ae Potungaue, fakahoko fatongia pea moe ola 'o 'enau fakahoko ngaue pea mavalala ke fai ai ha faitu'utu'u ni ta'e toe veiveiua 'ae kau taki.

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

5.2.13. Fiema'u fakalahi 'o e kau ngaue

Va'a	Tu'unga ngaue 'oku likuesi	# Existing Posts	# Requested Posts	Staff will be stationed
Tafa'aki faka'ehi'ehi mei he ngaahi mahaki	Tokotaha ngaue ki hono tokangaekina ae ngaahi mea fakatuupake	0	1	Tongatapu
	'Analaiso Fakasitetisitika	0	1	Tongatapu
Mo'ui lelei 'o e 'ataakai	Sivi 'a e mo'ui lelei 'o e 'ataakai	0	1	Tongatapu - EH Lab
	'Ofisa Tokangaekina 'a e Ma'a	0	2	Tongatapu - HCW Sanitation Team
	'Inisipekita ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakai Gr I	0	1	EHCCD Section
Faka'ai'ai 'oe mo'ui lelei	Tokotaha falei ki he vaa moui lelei	1	1	Tongatapu
	Mataotao ki he me'akai fakatupu mo'ui lelei	1	1	Tongatapu
	'Ofisa Tu'uaki 'o e Mo'ui Lelei	13	2	Tongatapu
	'Ofisa Pule HP	0	2	1 - Vava'u; 1 - Ha'apai
Mo'ui lelei 'o e komiuniti	'Ofisa Pule Fakafaito'o	0	1	Tongatapu
	Kau 'Ofisa Fakafaito'o	0	2	Tongatapu
	Tokanga'i 'o e ngaahi me'angaue	0	2	Tongatapu
	Tokotaha tauhi api	0	6	Senita mo'ui lelei
Mahaki pipihi	'Ofisa savea maolunga	0	1	Tongatapu
	'Ofisa savea	1	1	Tongatapu
	'Ofisa savea tokoni	0	1	Tongatapu

5.2.14. Fakama'opo'opo 'o e polokalama patiseti mo e kau ngaue

Tēpile 10: Polokalama 2 Patiseti mo e Kau Ngāue

	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Polokalama 2 – Faka'ehi'ehi moe tokangaekina oe moui lelei.	9,053,832	12,813,600	22,013,000	11,834,000	9,829,400
Fakafuofua kihe pa'anga lolotonga.	7,637,219	8,517,000	18,242,800	8,242,800	8,242,800
Ngaahi Fakamole ki he Kau Ngaue	4,633,130	5,288,000	5,083,200	5,083,200	5,083,200
Ngaahi Fakamole ki he Ngaue oku fakahoko	3,004,088	3,229,000	13,159,600	3,159,600	3,159,600
Fakafuofua ki he paanga fakalakalaka	1,416,614	1,428,500	803,100	171,500	132,000
Fakamole ki he kau ngaue					
Ngaahi Fakamole ki he Kau Ngaue	27,417	1,140,657	-	-	-
Ngaahi Fakamole ki he Ngaue oku fakahoko.	1,416,614	1,428,500	803,100	171,500	132,000
Fakakalasi		2,868,100	2,967,100	3,419,700	1,454,600
Fakamole ki he kau ngaue					
Ngaahi Fakamole ki he Kau Ngaue		2,868,100	2,967,100	3,419,700	1,454,600

5.2.15. Ngaahi feliuliaki 'i he polokalama ngaue 2 mei he palani ngaue fakalukufua mo e patiseti ne toki 'osi

Felave'i ki he CP faka'osi	Hokohoko	Ki'i Liliu peseti: (1 – 50%)	Liliu Lahi (50%+)	Fo'ou
-----------------------------------	----------	-------------------------------------	-------------------	-------

Oku toe iai pe moe ngaahi poloseki lalahi oku hanganaki mai mei mua aia e iai ene felavei lelei moe fokotuutuu koia ae patiseti oe puleanga Tonga. Oku fakakau he ngaahi poloseki ni ae fakamalohia fakamamani lahi koia oe feingai ke tau'i ae fuu sisino moe moe Lao koia ki hono fakamalohia oe Tuku Ifi Tapaka kae pehe foki ki he ikai ke fakahuhu e fanga kii pepe toki faele'i, Ikai koia pe ka oku kau atu foki he poloseki ni ae ngaue ki hono hu mai koia ha ngaahi faitoo huhu malu'l foou, aia koe ngaue ni oku fakapa'anga ia ehe Pangike Fakalakalaka o Esia(ADB) pea moe UNICEF, Koe ngaahi poloseki lalahi kehekehe oku iai ae ngaue ke tokonia e tuunga moui ae tangata, moe lava ke matatali ae ngaahi liliu a onopooni, aia oku fakapaanga ia he paanga tokoni fakalakalaka ae puleanga Aositelelia(DFAT) o fakafou he UNFPA a e oku fakatefito ki he fakamalohia e fakahoko lelei e ngaahi ngaue ki he tokangaekina e moui lelei ae kakai pea ke tofuhia ai e kakai oku nau tuu lavea ngofua i he sosaieti, ae kakai fefine, longai fanau pea moe fanga kii pepe, oku fengaeaki vaofi ai ae ngaahi kupu fekauaki i hono tokonia mo fakaivia ae ngaahi poloseki ni, Ikai koia pe ka oku nau tokonia foki a hono fakanaunau oe vaa ngaue ki tua ki he moui, koeuhi pe ke autaki ki he ngaahi feituu kotoa oku nau fiemau ae tokoni tautautefito kiate kinautolu oku nau tuu lavea ngofua i he ngaahi komiuniti pe sosaieti, koeuhi koe fakalahi e ngaahi fatongia ngaue ni, kuo toe fakautuutu ai e lahi e ngaahi ngaue ki hono fakalele e polokalama ki he ngaahi vaa ki tua, folau kihe ngaahi tukui motu mamao pea moe ngaahi polokalama ngaue fakakolo ki hono tuuaki mo uki ae moui lelei. Koe taha e ngaahi elia mahuinga ae feinga ke toe fakalelei ae ngaahi ngaue moe langa oe Senita kihe moui i Kolovai, pea moe ngaahi kiliniki i Pea mo Maufanga, o ikai ngata pe i Tonga ni kae kau ai moe ngaahi motu, Haafeva, Nomuka pea mo Hunga, kuo lava kakato foki pea moe langa o Likamonu pea oku mahino e toe lahi ange ae ngaahi fatongia e fiemau kenau fakahoko fekauaki moe moui ae kakai, Oku toe iai foki moe poloseki e taha ko hono fakalelei oe senita kihe moui i Nomuka, Haafeva pea mo Ngeleia. Koe

taha foki ae ngaahi taumua ngaue ae vaa ki tua ko hono fakakakato koia ae ngaue kihe senita I Mua kene hoko koe kiliniki talatala kakato.

fakaaiai oe moui lelei pehe foki kihe ngaahi tuutuuni ki hono ngaueaki oe tapaka he ngaahi elia tapu, oku fengaueaki vaofi ai ae kau neesi oe vaa ki tua, ofisa moui kau midwifey pea mo kinautolu hono kotoa pe ae ngaahi kupu fekauaki ke fakau ki he ngaahi tukui motu o Haapai mo vavau ae fakahoko fatongia.

Koe kotoa oe ngaahi poloseki oku fakamalumu kotoa ia I he tokangaekina fakamamani lahi oe moui pe ko hono toe fakamalohia ange ha va fengaueaki o ha moui oku toe lelei ange maa Tonga, aki a hono fakahoko lelei oe fakahoko fatongia ki he ngaahi tukui kolo mo hono toe fakaivia ange ae o kinautolu tautautefito ki he ngaahi to nounou faka paanga moe faingataa ange ae mau oe ngaahi tokoni fakafaitoo, koia ai koe polokalama 2 oku fakamalumu ia he ngaahi hoa ngaue tokoni oe potungau ke kei fakamalohii aipe ae ngaahi va fengaueaki ki ha lelei fakalukufua he kahau.

5.3. Polokalama.3: Va’a fakafaito’o/Falemahaki

5.3.1. Fatongia e ngaahi va’a ngaue mo e va’a ngaue iiki

- Tafa’aki tokangaekina oe kau takoto I fale mahaki.
- Loki Tafa, Fakamohe moe ngaahi fokoutua lalahi mo fakatuutamaki.
- Loki talatala o e mahaki faingata’ia.
- Kau mahaki oku fakafolau faka faitoo.
- Ngaahi timi mataotao aahi mei tuapuleanga.
- Fale talatala
- Va’a Tokangaekina oe Mata.
- Va’a Tokangaekina oe Telinga, Ihu moe Kia
- Ngaahi Ngaue Tokoni faka faitoo, Loki kemi, Fale Faka’ata.
- Fale hu’ivai
- Ngaahi Ngaue tokoni faka faitoo, Va’a Tokangaekina oe mea tokoni, Va’a Ngaue fakamalohi sino, Va’a Tokangaekina ae lavea ki he vae moe suka.
- Va’a Tokoni mei tu’a, Va’a tokangaekina oe ngaue fakaofisi, Va’a taotaofi ae mafola ae siemu, Va’a Tokangaekina e haka e mea ngaue, Va’a tokangaekina oe maa ae fale mahaki mo hono atakai, Va’a Tokangaekina oe fo moe fale tuitui.
- Monomono ae ngaahi langa lalahi, naunau moe ngaahi koloa.
- Ngaahi mea ngaue faka faitoo makehe ange.
- Ko hono tataki mo hono levai oe poate kihe ngaue fakafaitoo pea moe tokangaekina oe nifo oku I he malumu ia oe toketa pule kihe falemahaki.
- Koe ngaahi motu oku kau kiai ae falemahaki Niueki I Eua, Falemahaki Fusipala I Haapai pea moe falemahaki Pilinisi Ngu I Vavau.

5.3.2. Tefito’i kupu fengaue’aki

Ko e polokalama ki he tafa’aki fakafaito’o mo e tafa ‘oku ne kato’i ‘a e ngaahi tefito’i fatongia fakafaito’o ‘oku fiema’u ke fakahoko ‘i he Falemahaki Vaiola. Ko e ngaahi fatongia ko ‘eni ‘oku fakahoko ki he kau fokoutua kotoa pe ‘oku fakatākoto ‘i he Falemahaki Vaiola ‘i ha fiema’u faka faito’o, tokangaekina, talatala mo hono tokoni’i honau fokoutua. Ko e loki Tafa ‘oku fakatākoto kiai ‘a e kakai ‘oku nau fiema’u ke fakahoko ha ngaahi faito’o lalahi, founa hono fakahoko e faito’o mo hono ngaahi ouau. I he loki tafa ‘oku ‘omai kiai mo tokanga’i ‘a e kau fokoutua mei he ngaahi loki tākoto kehe. Ko e loki niuonia ‘oku nau tokangaekina ‘a e kau fokoutua ‘oku nau fiema’u faito’o mo e ‘uluaki tokoni ‘i ha taimi loloa ‘o hangē ko e ‘ikai ke kei mapule’i ‘a e suka, toto ma’olunga, kanisā mo e pā kalava. Ko e fale fā’ele mo e tokangaekina ‘o e ngaahi fokoutua ‘o e kakai fefine ‘oku nau tokanga’i ‘a e palopalema ‘o e kakai fefine kae tautau tefito kiate kinautolu ‘oku nau feitama. Ko e fale pēpee/ ‘oku fakafatongia ‘aki kinautolu hono tokangaekina ‘a e longa’i fānau iiki ta’u 0-14 ‘o kau ai pea mo e fanga ki’i pēpē fā’ele’i ta’ehoko. ‘Oku fatongia ‘aki ‘e he va’a fakelelei ‘atamai ‘a hono fakahoko ‘a e ngaahi ngāue ‘oku tokoni ki he fakalelei ‘atamai ‘o e kau mahaki ‘oku nau faingata’a’ia.

Ko e polokalama ki he fale talatala mo e ngaahi fakatu'utamaki lalahi 'oku ne tokangaekina 'a e ngaahi ngāue fakafaito'o tokoni kotoa pē oku fakahoko 'i he Falemahaki Vaiola.

Ko e kau tefito'i kupu fekau'aki 'oku nau monū'ia mei he ngaahi fatongia/ ni 'oku kau ai 'a e kau ngāue fakafaito'o ki he mo'ui pea mo e kau mataotao 'i he 'enau ngāue'aki 'a e ngaahi me'angāue fakafaito'o (faka'ata, to'o toto) mo e haka 'o e ngaahi me'angāue fakafaito'o.

'Oku kau mai kiai, mo kinautolu 'oku fakatākoto pē 'omai ki he falemahaki Vaiola ki ha fiema'u faito'o makehe ange, tokangaekina, talatala, mo tokoni'i honau fokoutua pelepelengesi 'o hangē ko e suka, fokoutua fekau'aki mo e mata, ngaahi fokoutua fekau'aki mo e telinga, ihu mo e kia 'oku nau fiema'u 'a e ngaahi tokoni makehe fakamalohi'I honau sino ke nau fakaakeake ke nau toe foki ki he tu'unga mo'ui lelei angamaheni.

Ko e falemahaki 'i he 'otu motu ki tu'a, 'oku nau fai fatongia kinautolu ki he kakai 'i he motu ko 'Eua, Ha'apai pea mo Vava'u pea 'oku fakahoko fatongia mei ai 'a e falemahaki Niu'eiki, Pilinisesi Fusipala pea mo e falemahaki Pilinisi Ngu.

5.3.3. Ola 'o e Polokalama

Ko e ngaahi loki takoto tefito I he falemahaki Vaiola oku nau tokangaekina ae tokolahi oe ngaahi faitoo mataotao makehe ange mo hono ngaahi ouau aia oku fiemau kiai ae ngaahi ilo faka faitoo makehe ke ngaueaki, koe ngaahi fakahoko fatongia ni oku tokoni ki hoo faitoo ae kakai mo tokonii enau fakaakeake mei he ngaahi fokoutua oku toe pelepelengesi ange, koe ngaahi fakahoko fatongia I he ngaahi tafaaki oku kehekehe pe fakatatau ki hono ngaahi ouau takitaha, ke fakapapai koe faunga oe falemahaki oku malu, hao mei he siemu mo ma'a, 'a e ngaahi elia kotoa oe falemahaki Vaiola, pea mo fakapapai foki oku ngaueaki a e ngaahi meafua ki hono taotaofi ae mafola ae siemu ke tokoni ki hono paotoloaki mo hokohoko atu ngaahi fai fatongia o ha atakai ma'a mo malu

- *Ko e loki tafa 'oku fakahoko ai 'a e ngaahi faito'o lalahi mo iiki 'o hange ko e faito'o ki he kete, faito'o ki he hui, faito'o ki he fakatangata, tutu'u 'a e konga 'o e sino, faito'o ki he kakai Tangata, mo e faito'o ki he ngaahi 'okani 'o e sino. Ko e ngaahi ngāue' ni 'oku tokoni'i 'e he ngaahi fatongia ki he fakamohe pea mo hono tokanga'i 'o e kau faingata'a'ia lalahi.*
- *Ko e Loki Niumōnia 'oku fakahoko mei ai 'a e ngaahi ngāue fakafaito'o ki hono tokangaekina 'o e kau toka fuoloa pea mo e ngaahi ngāue tokoni fakafaito'o ki he kakai 'oku nau fiema'u tokoni 'i ha taimi loloa 'o hangē ko e kanisā, pākalava mo e toto ma'olunga.*
- *Ko e fale fā'ele mo e va'a tokangaekina fokoutua kakai fefine 'oku nau tokanga'i 'a hono fanau'i mai 'o e fanga ki'i pēpē fo'ou ngāue'aki 'enau ngaahi ngāue fakamā'uli, sivi kanisā 'o e taungafanau, talatala, mo hono sivi 'o ha to e ngaahi fokoutua fekau'aki mo e kakai fefine.*
- *Ko e fale pēpee 'oku nau tokangaekina 'a e mahaki kehekehe 'oku puke ai 'a e longa'i fānau hangē ko e mahaki fekau'aki mo e ma'ama'a, kanisā toto, mahaki mafu pea mo e ngaahi mahaki pipihi. 'Oku nau toe tokangaekina foki mo e longa'ifānau 'oku fanau'i ta'ehoko.*
- *Ko e va'a fakalelei 'atamai 'oku nau tokangaekina, ako'i mo pule'i 'a e kakai 'o e fonua fekau'aki mo e faito'o mo fakaakeake 'a e kakai 'oku nau mo'ua 'i he fokoutua faka'atamai.*
- *Ko e loki 'o e ngaahi mahaki pipihi 'oku tauhi ai 'a kinautolu 'oku nau fokoutua 'i he ngaahi mahaki pipihi makehe pea 'oku tokoni ia ke ta'ota'ofi 'a e mafola 'a e ngaahi mahaki pipihi lolotonga ha fakahoko 'o ha ngāue fakafaito'o ke malava ke nau ma'u ha tu'unga mo'ui lelei ange.*

Ko e polokalama ki he Loki talatala pea mo e ngaahi mahaki fakatu'utamaki 'oku tokoni ki he polokalama ki he fa'ito'o mo e tafa. Ko e ngaahi ngaue' ni 'oku makehe 'a hono tokanga'i 'o e ngaahi fokoutua tefito pea 'oku makehe 'a honau ngaahi fatongia mo e ngaahi naunau. Ko e ngaahi ngāue tefito 'eni 'oku fakahoko 'i he tafa'aki ngāue' ni.

- Ko e loki talatala mo e ngaahi mahaki fakatu'utamaki 'oku nau fakahoko 'a e 'uluaki tokoni ki ha mahaki faingata'a'ia 'oku a'utaki mai ki he Falemahaki Vaiola, lolotonga koia 'oku 'i he fale talatala hono tokangaekina ha kau talatala mahaki anga maheni 'o fakakalakalasi mo fale'i – tautautefito ki ha ngaahi fokoutua iiki.
- Ko e fale Hu'ivai 'oku nau fakatau mai 'a e ngaahi naunau fakafaito'o mo e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o, tokangaekina 'a hono tauhi, tufaki mo muimui'i 'o e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o 'aia ko e peseti ia 'e 44 'o e pa'anga ngāue 'a e Potungāue.
- Ko e va'a Faka'ata 'oku fakahoko ai 'a e ngaahi fatongia faka'ata, faka'ata makehe mo e ngaahi hulu faka'aonga'i 'a e me'angāue fakatekinolosia ki he sino pea mo e huhu.
- Ko e fale Hu'ivai 'oku nau tufaki atu 'a e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o pea mo e ngaahi naunau fakafaito'o ki hono faito'o 'o e kau fokoutua.
- Ko e loki sivi toto 'oku 'i ai 'a e ngaahi fatongia kehekehe mo e ngaahi fekumi ke lava 'o 'ilo'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi fokoutua pea mo e faito'o totonu ke 'oange kiate kinautolu. 'Oku kau atu foki mo hono tokangaekina 'o e pangikē toto pea mo hono fakahoko 'o e ngaahi fatongia ki hono sivi 'o e toto.
- Ko e Va'a Fakamalohisino 'oku fakahoko mei ai 'ae ngaahi fatongia fakamalohisino'i 'o e kau fokoutua.
- Ko e va'a ngāue ki he mata 'oku nau tokangaekina 'a e kakai 'oku palopalema 'enau vakai. Koe ngaahi fatongia ko eni 'oku kau ki ai 'a e mahaki'ia 'o e mata, tu'utolo pea mo e mata vaivai.
- Ko e Kiliniki tokangaekina 'o e fokoutua suka 'oku fakatefito honau fatongia kiate kinautolu 'oku nau mo'ua 'i he fokoutua suka mo e mafu. 'Oku nau toe 'a'ahi foki ki he kau fokoutua' ni 'oku nau 'i he tukui kolo.
- Ko e va'a tokangaekina 'o e telinga, ihu pea mo e kia 'oku nau tokangaekina mo faito'o 'a e kau mahaki 'oku nau mo'ua 'i he ngaahi palopalema ki honau telinga, ihu mo e kia foki.
- Ko e Va'a ki hono haka 'o e ngaahi me'angāue fakafaito'o ko honau fatongia ke haka 'a e ngaahi me'angāue fakafaito'o kotoa pē.

Ko e ngaahi fatongia tokoni 'ikai fakafaito'o 'oku kau ki ai 'a e

- Ngāue faka'ofisi
- Ko e falemahaki 'i he 'otu motu 'o Niu'eiki, Pilinisesi Fusipala pea mo Pilinisi Ngū 'oku nau fakahoko 'a e ngaue ni:
- Ta'ota'ofi 'o e mafola 'a e siemu,
- Tokangaekina 'a e ma'a 'o e falemahaki
- Fale fō mo e Fale tuitui
- Monomono 'a e ngaahi langa lalahi 'a e Potungāue
- Va'a ki hono tokangaekina 'oe ngaahi me'angāue makehe fakafaito'o

5.3.4. Ngaahi ngaue fo'ou

#	Ngaahi Ngaue fo'ou
1	Fai fakamalohisino
2	Faka'ehi'ehi mei he uesia 'o e pekitilia mo e vailasi (AMR)
3	Fakafaito'o (PAC)
4	Fakalelei'i/ Fakalahi 'o e va'a ki he uesia faka'atamai
5	'A'ahi mai 'a e timi mei tu'apule'anga
6	Ke fakalakalaka 'a e ngaahi falemahaki 'I he ngaahi 'otu motu (Vava'u mo Ha'apai)

5.3.5. Ngaahi kupu fekau'aki mo e ngaahi tokoni mei muli ki he polokalama 3

#	Kupu Fengaue'aki
1	Timi Tafa Mafu
2	Timi Tafa Hui / Timi Tafa Faito'o ki he Ngakau lalahi mo hono ngaahi 'elemeniti/ Timi Tafa fekau'aki moe halanga tu'uofi
3	Timi Tafa Fakasanisani, Timi Tafa Mata, Timi Tafa Telinga, Ihu moe Kia

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

4	Timi Tafa fekau'aki moe halanga tu'uofi 'oe longa'ifanau/ Timi Tafa fekau'aki moe ngaahi ngungu pe koe lama 'oe longa'ifanau (Falemahaki Starship)
5	Taukei 'I hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua 'o e ma'ama'a moe halanga manava / Timi Mafu ki he longa'I fanau
6	Ngaahi tokoni fakafaito'o ki he ngaahi mahaki fakatu'utamaki
7	Falemahaki'Aokalani
8	Falemahaki Taautaha Mercy Ascot
9	Falemahaki Sene
10	Falemahaki Apollo 'Initia
11	Komiti 'a Tae Kami
12	Komiti Ngaue mo Fengaue'aki 'ae Kau Toketa Tonga
13	Sosaieti ki hono tokangaekina 'oe Kanisa Huhu 'I Tonga
14	Sosaieti ki hono tokangaekina 'oe kanisa 'oe longa'I fanau
15	Komiti 'o Tonga ki hono tokangaekina 'ae faito'o ki he fokoutua 'oe kofuua
16	Komiti ki hono tokangaekina 'I Tonga 'ae mahaki suka
17	Ngaahi Pisinisi Taautaha (Kautaha Vakapuna Real Tonga etc.)
18	Falemahaki Shriner
19	Ngaahi tokoni fakafaito'o ki he fanongo (Starkey Hearing Foundation)
20	Senita ki hono tokangaekina 'oe palopalema 'oe Kakai fefine pehe ki he longa'I fanau(WCCC)
21	Ma'a Fafine moe Fanau Tonga (MFF)
22	Sosaieti Kolosi Kula 'o Tonga
23	Senita Alonga
24	Senita ki hono tokangaekina 'oe kau faingata'a'ia , 'Ofa Tui 'Amanaki (OTA)
25	'Univesiti Fakafonua 'o Fisi (FNU)
26	'Univesiti 'o 'Okalani
27	Kautaha Fakamamanilahi ki hono tokangaekina 'oe Mo'ui (WHO)/ kautaha ki hono tokangaekina 'oe hao mo malu 'oe feitama moe fakafanau (UNFPA) /Tokoni 'a 'Aositelelia/Kautaha Fakamamani lahi hono tokangaekina 'ae longa'I fanau(UNICEF)/Pangike Fakalakalaka 'o 'Esia/Pangike 'a Mamani/Tokoni mei Siapani/Komiuniti 'oe Pasifiki Saute(SPC)
28	Poate falemahaki 'a Tonga

5.3.6. Polokalama 3: Va'a fakafaito'o falemahaki Vaiola

5.3.6.1. Polokalama 3: Va'a taki ngaue mo e pule'i 'o loto falemahaki

Table 11: Program 3: Clinical / Medical Health Objectives/Outputs

Polokalama 3: Va’a Ngaue Fakafaito’o					
Ola fakafonua C Fakaivia ‘oe Fakalakalaka ‘ae Tangata ‘aki ‘ae Vahevahe Tatau					
Makatuliki hono 2: Fakasosiale					
Ola fakapotungāue 2.5: Ke toe lelei ange ‘a e ngaahi founa ngaue ki hono tokangaekina ‘oe ngaahi fokoutua					
Taumu’a ngaue fakafonua (NHSP KRA) 4: Lao ki he pule’l lelei moe ma’uma’uluta					
3.11	Ofisi ‘a e Toketa Pule ‘o loto falemahaki / Poate ki he Tafa’aki Fakafaito’o moe Nifo				
Taumu’a 3.11c: Tataki, fakalele mo pule’l ‘a e va’a fakafaito’o					
#	Ngaahi Fuafatongia				
3.11c1	Fakapa’anga fe’unga ke vahe ‘a e kau ngaue fiema’u vivili (DFAT)				
Me’afua	Tokolahi fakakatoa ‘o e Ngaahi aleapau mataotao	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Siofi e lahi fakakatoa ‘o e ngaahi aleapau ki he mataotao	2	2	2	2
3.11c2	‘A’ahi ki he ‘out motu pea mo Tu’apule’anga				
Me’afua	Tokolahi fakakatoa e kau mataotao moe Timi Biomedical ‘oku ‘a’ahi kihe ngaahi motu	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	To e si’l hifo he toko 4 ‘ae ‘a’ahi kihe ngaahi motu	4	4	4	4
3.11c3	Ke fakatupulekina á e ngaahi va fakangaue moe ngaahi vaá fengaueaki ó e Potungaue ke fakalahi mo fakalakalaka á e ngaahi tokoni mai kihe Potungaue ke toe mahulu ange moe lelei á e tuúnga ngaue ó e Potungaue. (Ballarat SJOG, open Heart,Twinning & Medical Imaging etc.)				
Me’afua	Polokalama Toketa fakafamili – Rocket ship FNU				
	Lake imaging				
	Bridging Program				
	St John of God				
	Timi fakafaito’o Siaina				
	Hoa Fakalakalaka ‘o e Va’a ‘oe Faingata’a’ia fakasino – TRAM				
	Tokolahi fakakatoa ‘o e ngaahi hoa				
Taumu’a	Tokanga’l/Fakalahi ‘o engaahi hoa	2025	2026	2027	2028
3.11c4	Pule’l mo hono fakamalohia ‘a e va’a fakafaito’o	✓	✓	✓	✓
Me’afua	Tu’unga ‘oku ‘l ai ‘a e motolo ki he pule’l mo hono tataki ‘a e va’a fakafaito’o				
Taumu’a	Ke fa’u mo tali ‘a e motolo ‘l he Q3	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Target	Fakapa'anga fe'unga ke vahe 'a e kau ngaue fiema'u vivili (DFAT)	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.11a: Ko hono tokangaekina 'oe kau ngaue fakafaito'o (kau toketa) 'oku nau fakahoko lelei honau fatongia fakatatau ki he ngaahi founa ngaue pea moe ngaahi ako na'e fakahoko atu 'I he Poate ki he Tafa'aki fakafaito'o moe Nifo..					
3.11a1	Fokotu'u ha founa pe sisitemi ke fakapapau'i 'oku nau ma'u ha tokoni fe'unga moha faingamalie ke fakalakalaka				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'a e kau toketa akoako	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke siofi 'a e kau toketa akoako	✓	✓	✓	✓
3.11a2	Fa'unga 'oe lakanga fakangaue pea mo hono ngaahi fatongia moe ola 'oku amanaki atu meihe Falemahaki				
Me'afua	Tu'unga 'o e fa'unga fokotu'utu'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fokotu'u ha fa'unga fokotu'utu'u 'o e Va'a kiliniki 'I he Q3	✓	✓	-	-
3.11a3	Fakalelei 'ae lao kihe tafa'aki fakafaito'o moe nifo pea mo fakalakalaka 'ae tu'utu'uni fakangaue moe ngaahi founa fengau'e'aki fakafekau'aki kihe ngaahi va'a ngaue				
Me'afua	Tu'unga 'o e ngaue fakafaito'o moe nifo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalelei 'e ngaue fakafaito'o moe fakaenifo 'I Q4	✓	✓	-	-
3.11a4	Hokohoko hono fakamalohi'i ke fakalakalaka'i mo hono fakama'opo'opo mo hono fakafehoanaki 'i hono vakai'i kimu'a pe foaki 'enau laiseni				
Me'afua	Tokolahi 'o e kau Toketa Fakafaito'o kuo lesisita 'ihe Poate fakafaito'o moe nifo.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Koha lesisita kuo fakafo'ou 'I he Poate fakafaito'o moe nifo 'o 'ikai toesi'I hifo he 80% 'oe kau 'Ofisa(Toketa)Fakafaito'o	80%	80%	80%	80%
3.11a5	Fakapapau'i 'oku fe'unga 'ae ngaahi me'a ngaue 'oku vahe'I kihe poate kau ai ha taha lesisita kene siofi ,ako'I mo fakalele.				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'I ai 'a e lakanga 'Ofisa Lesisita	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ma'u mai ha tokotaha kene ma'u 'a e lakanga	1	-	-	-
Taumu'a 3.11b: Tokangaekina 'a hono fakalakalaka'I 'oe 'ilo fakapalofesinale 'aki 'a e kau atu ki he ngaahi fakataha fakatu'apule'anga					
3.11b1	Ako/Folau ki tu'apule'anga				
Me'afua	Lahi 'o e fika 'okinautolu kau atu ki he ako/Konifelenisi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ma'u akongaue 'ikai toesi'I hifo 'I he tu'o 1	1	1	1	1
Taumu'a 3.12a: Ko hono fakaivia 'oe ngaahi sisitemi 'o hono fe'ave'aki 'oe kau fokoutua 'I loto fonua pea pehe foki ki tu'apule'anga pea mo fakapapau'I 'ae ola lelei mo mo'ui 'e ma'u 'e he tokotaha fokoutua.					
3.12a1	Fakalahi e patiseti kihono fakafolau faka falemahaki mai e kau fokoutua mei Vava'u .				
Me'afua	Tokolahi 'a e kakai 'oku puke 'oku fakafolau falemahaki fakalotofonua	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi 'a e tokolahi 'oku fakafolau fakafalemahaki fakalotofonua	✓	✓	✓	✓
3.12a2	Fakalahi e patiseti ki hono fakafolau faka falemahaki 'oe kau fokoutua ki tu'apule'anga (MFAT)				
Me'afua	Tokolahi 'a e kakai 'oku puke 'oku fakafolau falemahaki ki Muli Tu'apule'anga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi 'a e tokolahi 'oku fakafolau fakafalemahaki Tu'apule'anga	✓	✓	✓	✓
3.12a3	Fakapapau'I oku ia ha paanga tokoni fe'unga ki hono faka folau mo malu'I e kakai 'oku puke				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Koe ma'u'anga fakapa'anga 'e fiha tene lava totongi 'a e fakafolau fakafalemahaki ki Tu'apule'anga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kuo ma'u ha ma'u'anga fakapa'anga lahi fe'unga ke fakapa'anga 'a e fakafolau fakafalemahaki ki Muli	✓	✓	✓	✓
3.12a4	Fokotu'u ha me'afua moha palani pe fokotu'utu'u ngaue ki hono fakafolau ki tu'apule'anga 'oe kau fokoutua pea toe muimui'i				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e tu'utu'uni ki he fakafolau fakafalemahaki ki Tu'apule'anga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fa'u mo tali 'a e tu'utu'uni 'I he Q3	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.13a: Ke fakahoko lelei 'a hono poupoua mo tokonia 'ae kau maaotao 'oku nau 'a'ahi 'a Falemahaki Vaiola pea pehe kihe ngaahi 'Otu motu kenau fakahoko lelei honau fatongia ki hono tokonia 'oe kakai Tonga 'oku nau fokoutua.					
3.13a1	Poupou'i mo tokoni kihe ngaahi timi 'a'ahi fakalotofonua mo faka-tu'apule'anga(International and Regional)				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'ae ngaahi timi 'a'ahi mai ki Tongani	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ka 'a'ahi mai ha timi 'e 10 ki Tongani	-	-	10	10
3.13a2	Maau mo pau hono fokotu'utu'u e taimi fefolau'aki mai e timi 'a'ahi pea moe kakai ke faka-fefolau'aki				
Me'afua	Ke ma'u ha lakanga 'ofisa tokangaekina 'ae fe-folau'aki fakafaito'o 'ae kakai	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fa'u mo fakafonu 'ae 'ae lakanga 'ae 'ofisa fo'ou	1	-	-	-
3.13a4	Poupou'i ki hono hakeaki'l 'oe 'ofisa faka-faito'o moe toketa				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'ae kau Toketa pe 'Ofisa Mo'ui 'oku hiki vahenga	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ke hiki vahenga ha 'ofisa 'e toko 4 he ta'u fakapa'anga koeni	4	2	3	4
3.13b: Ke fakahoko lelei 'a hono poupoua mo tokonia kihe tu'unga 'oe falemahaki tautefito ki hono fakalelei mo tu'u mateuteu 'ae fale pea 'ilo 'ae ngaahi palopalema kihe tu'unga 'oe falemahaki ke fakahoko 'ae ngaahi fakalelei kei taimi.					
3.13b1	Fakahoko ha savea mo sivii á e falemahaki Vaiola ke tokoni ki hono fakahoko á e fakalelei ó e fale pea fakahoko ha ngaahi fakalelei lalahi ke fakasiísií á e tuú laveangofua á e fale ki ha fakatamaki.				
Me'afua	Tuúnga hono fakahoko á e ako	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ke fakakato 'ae palani ako ko eni 'ihe toumui 'oe 2023 pe koe kamata'anga 'oe 2024	✓	✓		
3.13b2	Fakalelei 'ae tafa'aki palama ke ngaue ma'upe kihe tafa'aki falemalolo (sewage) / Koe fatongia mahu'inga ia kihe Falemahaki Vaiola 'ae tafa'aki Palama.				
Me'afua	Fakasi'isi'l 'ae polokalama 'ae ngaahi falemalolo 'i falemahaki	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakalelei 'ae tafa'aki palama moe paipa vai 'oe falemahaki ke ngaue ma'upe mo ma'a 'ae falemalolo	✓	✓		

5.3.6.2. Polokalama 3: Va'a Fakafaito'o

Ola Faka-Potungaue 2.5: Ke toe lelei ange 'ae ngahi founa ngaue ki hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua					
Taumu'a ngaue Faka-Fonua (NHSP KRA)1: Ngaahi Fakahoko-fatongia 1.1.Tokangaekina 'oe mo'ui lelei 'oe Fa'e moe fanau					
3.25	Fale Pepe moe Fale Tokangaekina Makehe 'oe pepe iiki toki fanau'i				
Taumu'a 3.25a:Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe fanau moe pepe toki fanau'l 'oku nau fokoutua					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

#	Ngaahi Fuafatongia				
3.25a1	Fakahoko e ngaahi fatongia ki hono tokangaekina 'oe fanau ta'u iiki 'I Tonga pea tautefito ki hono tokanga'l maheke 'oe pepe toki fanau'i 'oku nau fokoutua SDG2.2.1,2.2.2,3.2.2,				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'oe kau mahaki nenau takoto	2025	2026	2027	2028
Taketi	Muimui'i 'ae tokolahi 'oe fika 'oe kau mahaki ne takoto	~8000	~8000	~8000	~8000
3.25a2	Fakafolau 'ae ngaahi longa'i fanau(pepe) iiki 'oku nau mo'ua 'ihe mahaki RHD ki muli ke hokoatu 'a honau ngaahi faito'o				
Me'afua	Tokolahi Fakakatoa 'oe fika 'oe fanau iiki 'oku mo'ua 'ihe mahaki RHD kuo fakafolau kihe 'otu muli.	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ke ma'u kotoa 'ae pepe 'oku nau mo'ua 'ihe mahaki RHD 'oku fakafolau faka-faito'o kihe 'otu muli	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.25c: Fakahoko ha ngaahi ako makehe ki hono fakalakalaka'i 'oe taukei 'ilo 'ihe tafa'aki ni kihe kau neesi moe kau toketa					
3.25c1	Ke fakalahi e faingamalie ako ngaue nouou ki tu'apule'anga ma'ae kau neesi moe toeketa ki hono fakalakalaka'i 'oe taukei 'ilo 'ihe tafa'aki ni.				
Me'afua	Tokolahi 'oe faingamalie ako 'oku ma'u 'ehe tafa'aki ni ma'ae fanau iiki pea moe tokangaekina makehe 'oe pepe toki fanau'i	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ma'u ha faingamalie ako 'e 1 pe lahi hake 'ihe tafa'aki ni	1	1	1	1
3.25c2	Fakatokolahi 'ae kau ngaue pea mo hiki foki kiha lakanga 'oku toe ma'olunga ange				
Me'afua	Tokolahi 'oe kau neesi moe kau toketa kuo nau hiki kihe ngaahi lakanga fo'ou	2025	2026	2027	2028
Taketi	Neesi 'e toko 3 na'e hiki atu kihe lakanga fo'ou koe Neesi ma'u mata'itohi moe toketa 'e 1 kihe lakanga fo'ou koe 'ofisa Pule Faka-faito'o makehe	3	2	2	2
Taumu'a3.25d: Siofi 'a hono ngaue'aki 'oe ngaahi me'angaue ki he va'a 'o e fanau iiki mo e pepe					
3.25d1	Ke tokoni'i mo fakalakalaka e ngaahi me'angaue 'oku fakahoko 'aki e fatongia ngaue 'ihe tafa'aki 'oe Potungaue 'I hono tokangaekina e fanau				
	Ke malava 'o fakalahi e loki 'oe fanau valevale ke toe 'ata'ata ange –Loki fakatotolo kihe ngaahi faka'ilonga 'oe mahaki kanisa				
Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai 'ae ngaue ke fakalahi / fakalelei'i 'oe tafa'aki tokangaekina makehe 'oe fanau iiki moe fanga ki'i pepe toki fanau'i	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakalahi 'oe loki Tokanagekina Makehe 'oe fanga ki'i pepe toki fanau'i	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.25e: Polokalama tokangaekina 'oe mi'ui lelei 'ae fanau 'oku fakahoko kihe 'u falemahaki kehe ,pehe kihe ngaahi senita tokanageina 'oe mo'ui lelei					
3.25e1	'A'ahi kihe ngaahi 'otu motu				
Me'afua	Lahi 'oe ngaahi 'a'ahi 'oku fai kihe ngaahi 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taketi	'A'ahi 'e 1 pe lahi ange kihe ngaahi 'otu motu	1	1	1	1
Taumu'a 3.25f: Tokangaekina kihe ngaahi senita kihe mo'ui lelei 'ae fanau 'oku faingata'a'ia fakasino					
3.25f1	Ke malava ke fakahoko e pookalama tokangaekina 'oe mo'ui lelei kihe fanau he OTA,Mango Tree Centre moe Early Intervention Programme he MFF tu'o taha he mahina .SDG 3.8.1,3.2.1,3.2.2				
Me'afua	Lahi 'oe ngaahi Polokalama Fakaa'u kitu'a kuo fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakahoko 'ae Polokalama Fakaa'u kitu'a 'e 8 pea toe lahi ange	8	8	8	8

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 3.25g: Fengaue'aki fakataha pea moe tafa'aki ngaue ki tu'a 'ae Potungaue 'I hono tokangaekina 'a e mo'ui lelei 'oe fanau					
3.25g1	Toe fakatupulekina e va ngaue moe ngaahi va'a ngaue tokoni mei tu'a he Potungaue 'o hange koe Tae Kami Foundation,Child Cancer Foundation ,moe ngaahi tafa'aki he Potungaue 'o tautau tefito kihe va'a kitu'a 'oe Potungaue				
Me'afua	Tokolahi 'oe ngaahi hoa tokoni fengaue'aki / Kupu ngaue tokoni fekau'aki mei tu'a	2025	2026	2027	2028
Taketi	Tauhi ma'u e ngaahi va fengaue'aki moe ngaahi kupu tokoni fengaue'aki mei tu'a	✓	✓	✓	✓
3.24	Fale Fa'ele / Mo'ui lelei 'a Fafine				
Taumu'a 3.24a: Ke fakahoko mo fakaa'u 'a hono tokangaekina moe tokoni kihe ngaahi Fa'e,pepe pea moe Mo'ui lelei fakalukufua 'ae hou'eiki Fafine 'o Tonga.					
3.24a1	Ke fakahoko 'ae ngahai fatongia kihe tafa'aki 'oe fale fa'ele pea moe kakai fefine feitama SDG 3.1.1,3.1.2,3.7.1,3.7.2,3.8.1				
Me'afua	Tokolahi 'oe kau mahaki na'e takoto	2025	2026	2027	2028
Taketi	Muimui'i 'ae tokolahi 'oe kau mahaki na'a nau takoto	✓	✓	✓	✓
3.24a2	Tokanga'I 'oe tafa'aki ki hono tokanagekina ae ma'a 'oe taunga fanau (Hokohoko hono fale'i kinautolu ke fakafaingamalie 'enau sivi kihe kanisa 'oe taunga fanau)				
Me'afua	'Osi 'ae me'angaue ki hono sivi 'oe halanga fanau	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakapapau'i 'oku 'ikai 'osi 'ae me'a ngaue ki hono sivi 'oe halanga fanau	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.24b: Ke langa'I hake mo Langa Fakalakalaka 'ae tafa'aki koeni 'ihe me'a ngaue moe Fale Fa'ele fakalukufua 'o fakatatau kihe ngahai tu'utu'uni langa ngaue 'oe ngaahi Falemahaki pea mo feau foki 'ae ngaahi tefito'I fiema'u makehe 'ae Tafa'aki ni.					
3.24b1	Ngaahi me'anague 'oku fiema'u kihe va'a [mohe'anga faifa'ele]				
Me'afua	Tu'unga' oku 'iai 'a hono fakatau 'oe ngaahi mohenga fai fa'ele	2025	2025	2026	2027
Taketi	Mohenga faifa'ele 'e 4 pe lahiange ai	4	-	2	-
3.24b2	Fakafo'ou mo Fakalahi 'ae Va'a kihe Kakai Fefine Feitama / Tafa'aki kihe fa'ele 'ihe Falemahaki Vaiola kau kiai moha faitu'u ki he'enau tauhi'anga koloa				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a hono fakalahi 'oe tafa'aki kihe kakai fefine feitama	2025	2026	2027	2028
Taketi	Kamata 'a e kumi kiha tokoni fakapa'anga	-	-	✓	✓
Taumu'a 3.24c: Fakahoko ha ngaahi ako ke ako'I mo fakalakalaka ange a'e fakahoko fatongia 'oe va'a					
3.24c1	Hokoatu 'a hono faka'ai'ai ke toe fakalakalaka ange 'ae ngaue 'ihe tafa'aki kihe fale fa'ele pea moe kakai fefine feitama				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'ae ngaahi Pololakama CPD 'oku fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakahoko 'ae polokalama fakalakalaka faka-polofesinale CPD 'e 1 pe toe lahiange	1	1	1	1
3.24c2	Fakahoko ha ako kihe ako tesiale e 5 pea moe kolisi 'oe tafa'aki fakafaito'o kihe mo'ui 'a ee 'oku nau tokanga'I fakavavevave 'ae kakai fefine fa'ele pea moe feitama SDG 3.1.1				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa e lahi 'oe Polokalama Ako kuo fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakahoko 'ae polokalama ako 'e 1 pe toe lahi ange	1	1	1	1
3.24c3	Kau kihe ako ki hono fakalele 'oe GBV pe amo hono tokangaekina 'ae tafa'aki ki hono pa'usi'I 'oe kakai fefine,pea moe GBVie SDG 5.2.1,5.2.2				
Me'afua	Lahi 'oe Polokalama ako kuo fakahoko	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taketi	<i>Fakahoko 'ae polokalala ako 'e1 pe toe lahiange ai</i>	1	1	1	1
3.24c4	Fa'u 'ae lao pe fakahinohino ke nague'aki 'ehe kau neesi pea moe kau 'ofisa mo'ui pea tokoni kia kinautolu kihe anga hono fakahoko 'ae ngaahi fatongia ki hono fufulu 'oe taunga fanau.				
Me'afua	<i>Fakalakalaka e tu'unga 'oku a'u kiai 'a hono ngaue'aki 'ae tu'utu'uni ngaue kihe me'angaue me'a sivi 'oe halanga fanau</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fa'u ha tu'utu'uni faka-angaanga kihe sivi 'oe halanga fanau pea fakahu leva 'ae tu'utu'uni faka'osi 'ihe kuata 4</i>	✓	✓	-	-
3.24c5	Fakatokolahi 'ae kau ma'uli (mid-wife) kihe ngaahi senita mo'ui SDG 3.2.1				
Me'afua	<i>Tokolahi 'oe kau Ma'uli Fakapolofesinale 'ohe ngaahi Senita Mo'ui</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Ke 'iai ha Ma'uli Faka-polofesinale 'e 1 pe toe lahi ange 'ihe ngaahi Senita Mo'ui 'e 4 pea kau kiai moe ngaahi 'otu Motu</i>	4	8	10	12
Taumu'a 3.24e: Ke fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei kihe kakai Fefine kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama faka-faito'o fakafa'ele moe tokangaekina 'ae mo'ui lelei 'ae Fa'e moe pepe pehe foki kihe mo'ui lelei 'ae kakai Fefine fakalukufua kihe ngaahi 'otu motu kotoa 'I Tonga					
3.24e1	'A'ahi fakata'u 'ae timi ki hono tokanagekina 'ae kakai fefine feitama pea moe fa'ele kihe ngaahi 'otu motu				
Me'afua	<i>Lahi 'oe 'a'ahi kihe ngaahi 'otu motu</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae 'a'ahi 'e 1 pe toe lahiange ai kihe ngaahi 'otu motu</i>	1	1	1	1
Ola Fakapotungaue 2.7: Tokanagekina kihe lelei taha & Poupou'i si'I kakai vaivai ,kae tautautefito kihe kakai faingata'a'ia					
Taumu'a Ngaue Fakafonua(NHSP KRA) 1: Fakahoko Fatongia 1.4. Fakalelei 'Atamai moe Faingata'a'ia Faka- e- sino					
3.28	Va'a Fakalelei 'Atamai				
Taumuh'a 3.28a: Fakaloloto 'oe 'ilo 'ae kakai fekau'aki pea moe ngahai fokoutua faka'atamai le fakasi'isi'I 'a hono faka'aluma'i kinautolu					
3.28a1	Fokotu'u pe fakahoko ha ngaahi polokalama ke mitia fakasosiale ke fakaha ai e fu'u fiema'u ke tokangaekina e mo'ui lelei faka 'atamai (WHO) SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi fakamatala 'oku tufaki ke a'u kihe kakai 'oe fonua ngaue'aki 'ae mitia</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae polokalama tu'o 1 pe toe lahi ange ai 'ihe ta'u fakapa'anga ke tufaki 'ae ngaahi fakamatala kihe kakai 'oe fonua</i>	1	1	1	1
3.28a2	Fakahoko e ngaahi polokalama kihe ngaahi vahenga,kolo moe ngaahi ako ke ako'i mo fakaha kenau 'ilo mo me'a'i 'a hono nunu'a kovi pea kenau faka'ehi'ehi foki mei ai, (kau kiai 'ae Loa'u University , 'Atenisi ,Sia'atoutai , ect)				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi Polokala Fakaa'u kitu'a kuo fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae Polokalama Fakaa'u ki tu'a tu'o 2 pe toe lahi ange</i>	2	2	2	2
3.28a3	Fokotu'u ha ako ke fakamahu'inga'I e Mo'ui Lelei Faka-'atamai / 'Aho Fakamamani Lahi kihe fakalelei faka-'atamai 'o fakahoko 'ihe mitia ,televisone, / polokalama talatalanoa 'ihe letio (WHO) SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>Fakamanatua 'oe kemipeini 'ae Tafa'aki Fakalelei 'Atamai / 'Aho 'oe Tafa'aki 'oe Fakalelei 'Atamai</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakamanatua 'oe Kemipeini 'ae Tafa'aki Fakalelei 'Atamai / 'Aho 'oe Tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'ihe 'aho 10 'Okatopa</i>	✓	✓	✓	✓

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

3.28a4	Fakaivia e polokalma kuo fokotu'utu'u 'ihe Potungaue moe ngaahi va'a ngaue lolotonga ke poupuu'l 'aki e tokolahi e kakai faingata'a'ia				
Me'afua	<i>Lahi 'oe tokoni 'oku fakahoko meihe ngaahi Kautaha Fekau'aki</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Tauhi mo fakamalohia 'ae va fekau'aki moe fetokoni'aki moe ngaahi Kautaha Fekau'aki</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.28b: Ko hono fakamalohia 'a hono tokanagekina 'a kinautou 'oku nau fokoutua 'ihe nunu'a 'a hono ngaue'aki 'oe faito'o konatapu,kava malohi ,tapaka moe ngaahi fakalavea 'oku fakahoko 'ihe komiuniti.					
3.28b1	Fokotu'u ha feitu'u lelei ke malava ke tokangaekina e ni'ihhi 'oku faingata'a'ia faka-'atamai 'I Vaiola moe pilisone Hu'atolitoli SDG 3.4.1,3.4.2				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'oe fika kuo nau takoto</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Muimui'i 'ae tokolahi 'oe kau mahaki kuo nau takoto</i>				
3.28b2	Malava k eke 'iai hatokoni ki hono tokangaekina e ni'ihhi faingata'a'ia faka 'atamai he ngaahi vahenga,fakafou he polokalama a'u tonu kihe ni'ihhi 'oku 'iai e palopalema kihonau 'atamai 'ihe kolo pe ki honau 'api 'I Tongatapu ni (WHO) SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi kolo 'oku fakahoko kiai 'ae tokoni faka-'atamai kkoia</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Muimui'i 'ae lahi 'oe ngaahi kolo 'oku tokonia</i>	✓	✓	✓	✓
3.28b3	Fakahoko ha ngaahi 'a'ahi kihe ni'ihhi 'oku uesia faka-'atamai 'I honau ngaahi 'api moe ngaahi 'otu motu 'I Tongani SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>Lahi 'oe 'a'ahi 'oku fakahoko kihe ngaahi 'otu motu</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae 'a'ahi tu'o 1 pe lahi ange ai kihe 'otu motu</i>	1	1	1	1
Taumu'a 3.28c: Ke fakalakalaka mo ha 'iha tu'unga ma'olunga foki 'ae ngaahi faito'o 'oku fai,'aki 'a hono tauhi mo tokangaekina 'oe mahaki 'ihe Va'a Fakalelei 'Atamai					
3.28c1	Fekumi kiha ngaahi founa ke fakamalohia mo tupulekina ke ta'ofi 'aki e maumau fakasosiale 'oku fakahoko 'I hono ngaue'aki 'oe faito'o konatapu (maliuna,kava malohi moe ngaahi me'a kehekehe pe) SDG 3.5.2,3.a.1				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi polokalama kuo fokotu'u felave'l moe kava malohi pehe kihe faito'o konatapu</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae polokalama tu'o 2 pe toe lahi ange</i>	2	2	2	2
3.28c2	Fakapapau 'oku fe'unga e ngaahi faito'o moe fo'l'akau ke tauhi mo ngaue'aki kihe faito'o 'ae kakai SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>koe ma'u ngofua 'oe faito'o kihe fakalelei 'atamai</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakapapau'l 'oku ma'u 'ae 'ae faito'o koe Atypical antipsychotics, Anti-depressants moe Benzodiazepines</i>	✓	✓	✓	✓
3.28c4	Koe tafa'aki 'oku tokangaekina e mo'ui lelei faka 'Atamai , 'oku fiema'u ke kakato e ngaahi me'a ngaue 'oku ngaue'aki ke lava lele lelei mo fakahoko lelei 'e kinautolu 'oku fakahoko fatongia kiate kinautolu 'oku uesia faka'atamai.				
Me'afua	<i>Ma'u ngofua 'ae ngahai me'angaue (PPE) moe Straight Jackest pea moe ngaahi fakamolu foki</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakapapau'l 'oku ma'u 'ae PPE, straight Jackets moe ngaahi fakamolu</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.28d: Ko hono fo'u mo fakahoko 'ae ngaahi Lao moe Tu'utu'uni felave'l moe Va'a Fakalelei 'Atamai pea moe fengau'e'aki vaofi moe ngaahi kautaha tokoni kihe tafa'aki ni ki hono fakamalohia mo fakatupulekina 'ae ngahai nguae 'oku fakahoko 'ihe va'a Fakalelei 'Atamai					

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

3.28d1	Ke toe vakai'l mo fakafo'ou e ngaahi lao pe tu'unga ngaue 'ae va'a fakalelei 'atamai fakatu'apule'anga (National Mental Health Policy)				
Me'afua	Tu'unga Fakalalakaka 'oku 'iai hono fa'ufa'u 'ae tu'utu'uni ngaue 'oe tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'ae Fonua	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakalelei'l 'ae tu'utu'uni ngaue 'oe Tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'ae Fonua	✓	-	-	-
3.28d2	Ke toe fakalalakaka hono fakafo'ou e ngaahi lao ki hono fakamanatua e ngaue hala 'aki 'oe faito'o konatapu SDG 3.4.1				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai hono fa'ufa'u 'ae tu'utu'uni ngaue 'oe Ngaue hala 'aki 'ae faito'o konatapu	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakalelei'i 'ae tu'utu'uni ngaue	✓	-	-	-
3.28d3	Fakalalakaka hono tokangaekina e lao ki hono tokangaekina 'ae ngaahi tu'utu'uni kihe taonakita SDG 3.4.2				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'ae fa'ufa'u 'oe tu'utu'uni ngaue felave'l moe taonakita	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakafo'ou 'ae ngaahi tu'utu'uni ngaue	✓	-	-	-
3.28d4	Ke fakahoko hono fai e konga MHA 100 kihe 116 'o fakaa'u kihe 'a'ahi kihe ngaahi vahenga,pea moe community				
Me'afua	Fakangaue'i mai ha taha kihe lakanga fo'ou koe Community Visitor Post	2025	2026	2027	2028
Taketi	Tokotaha (1) kihe lakanga koe Community Visitor Post	1	1	1	1
3.28d5	Ke tau tokonia mo poupu'l e tafa'aki va'a fakalelei 'atamai 'a Tonga moe kau faingata'a'ia (TMHDA)				
Me'afua	Lahi 'oe fakataha TMHDA kuo fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakahoko 'ae fakataha TMHDA tu'o 2 pe toe lahi ange ai	2	2	2	2
3.28d6	Ke toe sivi'l e tu'unga fai fatongia 'ae va'a fakalelei 'Atamai 'aki ha ngaahi ako (short term) ke fakalalakaka e ngaahi tafa'aki takitaha				
Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai 'ae tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'l he'ene ha he Fa'unga 'oe Potungaue	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ke liliu meihe tafa'aki Fakalelei 'Atamai kihe Va'a Fakalelei 'Atamai	✓	✓	✓	✓
3.28d7	Liliu mamalie meihe Institutional Based Rehabilitation(IBR) kihe Community Based Rehabilitation(CBR)				
Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai 'ae Tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'l he'ene liliu ke hook koe CPR	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakakau 'ae ngaahi ngaue fakasaikolosia ke hoko koe taha 'oe ngaahi ngaue tefito ki hono tokanga'l 'oe Mo'ui lelei	✓	✓	✓	✓
3.28d8	Poupu'l 'ae ngaahi fakataha 'ae komiti Tonga Mental Health Advisory				
Me'afua	Lahi 'oe ngaahi fakataha TMHA kuo fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taketi	Fakahoko 'ae fakataha TMHA tu'o 2 pe lahiane	2	2	2	2
Taumu'a 3.28e: Fakalelei'l mo langa fakalalakaka 'ae ngaahi fale ngaue'anga mo nofo'anga ke taau mo fenapasi moe ngaahi taumu'a ngaue 'oe Va'a ngaue koeni.ke lava lelei mo hono fakahoko kakato 'ae ngahai tu'utu'uni 'ae Lao ki hono tokangaekina 'oe tokotaha mahaki pehe kihe kau ngaue fakahoko fatongia.Ke 'iha tu'unga 'oku ma'a mo mo'ui lelei 'ae 'ataakai ngaue 'oe feitu'u ni					
3.28e1	Fakalahi 'o Hu'atolitoli ke malava ke tauhi mo tokanagekina ai e kakai fefine mo toe fakalalakaka ange 'enau tu'unga malu				
Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai hono fakalahi 'oe va'a 'l Hu'atolitoli	2025	2026	2027	2028
Taketi	Ke 'iai ha konga / tafa'aki mavahe ma'ae kakai fefine 'l Hu'atolitoli	✓	✓	-	-
3.28e3	Langa mo fokotu'utu'u e halfway house 'l Tongatapu				
Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai hono fa'u e halfway house	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taketi	<i>Ke kamata hono fa'u e palani fakaangaanga 'oe halfway house kihe Kuata 3</i>	-	-	✓	-
3.28e5	Fokotu'u mo Fakalelei 'ae tafa'aki koeni (Senita kihe kava malohi,faito'o konatapu)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai 'ae fakalelei koeni (Senita kihe kava malohi,faito'o konatapu)</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fokotu'u ha Senita kihe tafa'aki kava malohi,faito'o konatapu</i>		✓	✓	
3.28e6	Fakalahi 'ae tu'unga totonu 'ihe taimi ni 'oku 'iai 'ae tafa'aki kihe Va'a Fakalelei 'Atamai				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai 'ae fakalahi 'oe tafa'aki fakalakalaka kihe Va'a Fakalelei 'Atamai</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>FA'u ha palani fakaangaanga kihe halfway house 'ihe Kuata 3</i>	✓	✓		
3.28e7	Ke fokotu'u ha tafa'aki kihe Va'a Fakalelei 'Atamai 'ihe Falemahaki Vava'u, Prince Ngu Hospital				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai 'ae falemahaki fo'ou 'a Vava'u</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Ke 'iai ha tafa'aki Fakalelei 'Atamai 'ihe falemahaki fo'ou 'i Vava'u</i>		✓	✓	✓
Taumu'a 3.28f: Ako'i mo fakatupulekina pea ke fakateunga malu'i kakato 'ae Va'a Fakalelei 'Atamai 'ihe kau ngaue moe ngaahi Va'a fekau'aki.Taumu'a ki hono fakalakalaka ange hono ako'i mo mapule'l 'oe kau mahaki 'oku nau takoto mai pea pehe foki kiate kinautolu 'oku uesia faka'atamai 'ihe ngaahi vahenga moe ngahai kolo.					
3.28f1	Fakahoko ha ako faka-potungauae ke fakalakalaka mo tupulaki 'ae poto'l ngaue 'ihe va'a fakalelei 'Atamai moe kau ngaue				
Me'afua	<i>Ngaahi Polokalama ki hono fakalakalaka'l faka-polofesinale 'ae kau ngaue</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Tu'o 2 pe lahi ange 'a hono fakahoko 'ae polokalama fakalakalaka ni</i>	2	2	2	2
3.28f2	Fokotu'u ha va'a makehe kihe kau ngaue moe ako ngaue'oku nau tokangaekina 'oe Va'a Fakalelei 'Atamai				
Me'afua	<i>Ma'u e faka'ilonga Tipiloma 'ihe Fakalelei 'Atamai,Totonu 'ae Tangata moe Lao koe toko 2 [Initia moe WHO]</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae faingamalie ako 'e 1 pe toe lahi ange ma'ae tafa'aki Fakalelei 'Atamai</i>	1	1	1	1
3.28f3	Ko hono 'ave e kau ngaue 'oe tafa'aki kihe Va'a Fakalelei 'Atamai ki tu'apule'anga koe taumu'a koe ngaue				
Me'afua	<i>Lahi 'oe Polokalama ako ngaue 'l muli ma'ae tafa'aki Fakalelei 'Atamai</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae polokalama ako ngaue 'l muli tu'o 1 pe toe lahi ange ma'ae kau ngaue tafa'aki Fakalelei 'Atamai</i>	1	1	1	1
Taumu'a 3.28g: Ke mapukepuke 'ehe Potunguae Mo'ui 'ae kau ngaue kuo ako'l kinautolu 'o a'usia ha tu'unga ma'olunga 'aupito 'ihe Va'a Fakalelei 'Atamai pe ake kei hokohoko atu mo hono fakalakalaka'l 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'a kinautolu kotoape 'oku tokoni mo ngaue 'ihe Va'a ngaue ni.					
3.28g1	Ke fakahoko ha ako ngaue kihe MHmmGAP (WHO)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku a'u kiai 'ae ako MHmmGAP</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae ako MHmmGAP 'e 1 pe toe lahi ange 'ihe ako'anga QSSNAH</i>	1	1	1	1
3.28g2	Fakahoko ha ako nounou ki hono fale'i 'oe ngaahi sivi faka 'atamai				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngahi polokalama ako 'oku fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Taketi	<i>Fakahoko 'ae polokalama ako 'e 1 pe toe lahi ange 'ihe Kuata 2</i>	1	1	1	1
3.28g3	Ke vakai'i e tafa'aki MHPSS e Potunguae ke toe fakalakalaka ange SDG 3.4.2				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi fakataha fakangaue 'oku fakahoko (Tongatapu,Vava'u ,Ha'apai mo 'Eua)</i>	2025	2026	2027	2028
3.28g1	Ke fakahoko ha ako ngaue kihe MHmmGAP (WHO)	3	3	3	3

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Tu'unga 'oku a'u kiai 'ae ako MHmmGAP				
Taketi	Fakahoko 'ae ako MHmmGAP 'e 1 pe toe lahi ange 'ihe ako'anga QSSNAH	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke malava fakahoko tu'o taha 'a e PFA	1	1	1	1
Ola Fakapotungaue 2.5: Fkalakalaka ki he Fonua Fakalukufua, Ngaahi Va'a Ngaue ki he Mo'ui Lelei mo hono tokangaekina 'oe ngaahi alanga mahaki moe fokoutua kehekehe 'i Tonga ni.					
Taumu'a ngaue fakafonua(NHSP KRA) 1: Fakahoko Fatongia 1.2: To'utupu moe Mo'ui Lelei 'ae Hako Tupu 'oe Fonua					
3.23	Uooti Tafa / Loki Tafa				
Taumu'a 3.23a: Ke fakahoko kakato 'ae ngaahi tafa fakafaito'o kotoa ki he kau mahaki mo faingata'a'ia fakaesino 'oku fiema'u ke tafa.					
#	Ngaahi fuafatongia				
3.23a1	Ke fakahoko ha tafa fakafaito'o 'o kau ki ai 'a e loki tafa.				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'ae kakai oku fakatakoto.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Muimui'I ofi e tokolahi 'o kinautolu 'oku fakatakoto.	✓	✓	✓	✓
Me'afua	Tu'unga oku 'i ai e Toketa tafa.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakhu mai ki he ngaue'anga 'o ha toketa tafa.	✓	✓	-	-
3.23a2	'Aahi 'a e timi mataotao				
Me'afua	Lahi 'o e ngaahi timi mataotao oku nau 'a'ahi mai (koe taimi ni 'oku 'osi lesisita mai timi 'e 8)	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke 'a'ahi mai timi 'e 4 pe lahi hake.	4	4	4	4
Taumu'a 3.23b: Ke langa mo fakalalakaka 'a e ngaahi fale mo e 'me'a ngaue 'oe tafa 'o fakatatau ki he ngaahi Tu'utu'uni fiema'u fakamamani lahi.					
3.23b1	Ngaahi me'angaue moe naunau 'oku fiema'u 'e he Va'a.				
Me'afua	Tu'unga ngaue ki hono fakatau mai e misini haka me'angaue moe seti me'angaue fai tafa.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatau mai misini haka me'angaue 'e 1 moe seti me'angaue fai tafa.	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.23c: Ke fakalalakaka hono ako'i 'oe kau ngaue fakahoko fatongia 'I he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue ki Tu'apule'anga.					
3.23c1	Hokohoko atu ha ako ke faka'ai'ai'aki 'ae fakalalakaka 'o e kau ngaue fale tafa.				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'o e polokalama ako ki he tu'unga fakalalakaka fakangaue ne fakahoko 'I he Va'a ni.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko 'a e polokalama ako 'e 2 pe lahi hake'i he va'a ngaue ni.	2	2	2	2
3.23c2	Faingamalie ke hiki vahenga 'a e kau ngaue ki ha toe tu'unga ma'olunga,pea fakatokolahi mai moe kau ngaue.				
Me'afua	Hiki vahenga 'a e 'Ofisa lekooti ma'olunga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Toe fakatokolahi ange 'a e kau 'Ofisa lekooti ma'olunga	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.26a: Ko hono 'atu ki he tokotaha faingata'a'ia fakaesino kotoa pe 'a e faito'o moe tokangaekina lelei taha mei he Va'a ngaue ni pea pehe foki ki he Tonga katoa.					
3.23d1	Ngaahi Fuafatongia				
Me'afua	Ke fakahoko 'a e fatongia 'o e ICU pea mo toe fakatokolahi mai 'a e kau ngaue.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tu'unga oku 'I ai e aleapau 'a e tokotaha mataotao he fakaongonoa.	1	1	1	1

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

3.26	ICU mo e loki fakamohe				
Taumu'a 3.26a: Ko hono 'atu ki he tokotaha faingata'a'ia fakaesino kotoa pe 'a e faito'o moe tokangaekina lelei taha mei he Va'a ngaue ni pea pehe foki ki he Tonga katoa.					
#	Ngaahi Fuafatongia				
3.26a1	Ke fakahoko 'a e fatongia 'o e ICU pea mo toe fakatokolahi mai 'a e kau ngaue.				
Me'afua	Tu'unga oku 'l ai e aleapau 'a e tokotaha mataotao he fakaongonoa.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahu mai 'o ha tokotaha mataotao ki he fakaongonoa.	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.26b: Ke fakalakalaka 'a e tafa'aki ko 'eni 'l he me'a ngaue moe fale fakalukufua 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni langa 'o e ngaahi falemahaki pea mo feau foki 'a e ngaahi tefito'l fiema'u makehe 'a e Va'a ni.					
3.26b1	Fakalahi 'a e loki fakaakeake, ICU mo loki tafa				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e ngaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata he kuata 2 e ngaue ki hono fakalahi 'o e ICU	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.26c: Ke fakalakalaka 'a e fakahoko ngaue 'ae Va'a ni 'aki fakakau kinauolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga					
3.26c1	Hokohoko atu ke toe fakalakalaka ange 'a e ngaue pea kau atu ki ai 'a 'enau kau fakataha ki he konifelenisi fakamamani lahi: [Pacific Society of Anaesthetists Meeting in Fiji [September 25 th – 29 th 2024] & Other International Meetings/Conferences]				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'o e ngaahi fakataha fakatu'apule'anga na'e kau ki ai.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakataha fakapule'anga 'e 2 pe lahi hake na'e kau ki ai.	2	2	2	2
3.26c2	Faingamalie ke hiki hake ngaahi tu'unga gaue pea mo hono to e fakatokolahi mai kau ngaue fo'ou.				
Me'afua	Fakakatoa 'o e kau foki ako mai pea mo e kau ngaue lolotonga kau kiai mo e kau ngaue fakamohe	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Hiki e tu'unga ngaue 'o e toko 2 ne foki ako mai	2	-	2	-
3.31	Loki talatala mo e ngaahi mahaki fakatu'utamaki.				
Taumu'a 3.31a: Ke fakalakalaka 'a e founa ngaue 'a e Va'a ni aki hono 'oatu ki he tokotaha fiema'u tokoni kotoa pe 'a e lelei taha 'l hono tokangaekina moe ngaahi faito'o.					
#	Activities				
3.31a1	Ke fakahoko fatongia ki he tokotaha kotoa pe 'aki 'a e lelei taha 'l hono tokangaekina, tokoni moe faito'o.SDG 3.5.2				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'o e talatala na'e fakahoko.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Muimui'l 'a e tokolahi e talatala na'e fakahoko.	✓	✓	✓	✓
3.31a2	Ke fakahoko fatongia ki he tokotaha kotoa pe 'aki 'a e lelei taha 'l hono tokangaekina, tokoni moe faito'o.SDG 3.5.2				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'o e talatala na'e fakahoko.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Muimui'l 'a e tokolahi e talatala na'e fakahoko.	✓	✓	✓	✓
3.31a4	Feinga'l ke fakasi'isi'l 'o e taimi talitali 'l he Loki talatala				
Me'afua	Avalisi 'o e taimi talitali 'a e kau mahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakasi'isi'l 'a e taimi talitali 'a e kau mahaki	✓	✓	✓	✓
3.31a5	Ke fakahoko fatongia lelei ki he talatala 'o e kau faingata'a'ia fakatu'utamaki / Fale Talatala pea moe 'u loki takoto.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai e fakalelei'l 'o e matapa toho ma'ae kau mahaki</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata'l hono fakalelei'l 'o e matapa toho ma'ae Emergency/ Outpatient Area</i>	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.31b: Ke fakalakalaka mo tauhi 'a e tu'unga lelei 'oe ngaahi naunau fakafaito'o 'oku ngaue'aki ki hono tokonia 'o e kau talatala mahaki mo e faingata'a'ia fakatu'utamaki 'oku nau 'ahia 'ae Loki Talatala.					
3.31b3	Loki 'oku fakamavahe'i / Konga 'oku langa ma'ae Va'a faingata'a'ia fakatu'utamaki.				
Me'afua	<i>Fakalelei e tu'unga 'oku 'l ai 'a e Loki fakamavahe'l ki ai ha toko taha 'oku mahalo'l oku ne ma'u 'ae mahaki pipihi fakatu'utamaki.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata'l hono langa 'o e loki pe feitu'u fakamavahevahe ma'ae Emergency Unit</i>	✓	✓	-	-
3.31b4	Loki mavahe ki hono faito'o mo tokangaekina e ngaahi lavea.				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai 'a e fakalelei'l hono langa 'o e loki faito'o lavea.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata hono langa 'o e feitu'u mavahe kihe faito'o lavea.</i>	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.31c: Fengaue'aki vaofi moe ngaahi Potungaue 'oku fekau'aki ki he mateuteu mo tali tokoni ki ha hoko mai 'ae ngaahi faingata'a fakanatula mo fakatu'upake.					
3.31c1	Fengaue'aki vaofi moe Potungaue Polisi moe Va'a Tamate Afi 'l hono fokotu'u ha fika (sino fengaue'aki) ki he mateuteu mo tali tokoni ki ha hoko mai 'ae ngaahi faingata'a fakanatula mo fakatu'upake. SDG 3.6.1				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai hono fokotu'u 'o e hotline number</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata'l hono fa'u 'o ha tohi kole mo fainolo 'o e poloseki he kuata 4.</i>	-	✓	✓	-
3.31c2	Fakahoko ha ako ki he 'Uluaki Tokoni mo hono Fakahaofi Fakavavevave (Fakamanatu ki he Potungaue Mo'ui)pea moe ngaahi Potungaue fekau'aki pea moe ngaahi kolo kenau mateuteu ki he ngaahi faingatata'ai'ia fakatu'utamaki 'o ka hoko. SDG 3.6.1				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'o e ako na'e fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko ha 'e 1 pe lahi hake.</i>	1	1	1	1
3.31c3	Tokoni ki he komiti Hao mo Malu 'o e Hala pule'anga 'l hono fa'u 'o e lipooti ki he Hao mo Malu 'l he Hala. SDG 3.6.1				
Me'afua	<i>Ngaahi tu'unga oku 'l ai 'a e lipooti Malu 'o e hala pule'anga.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fa'u mo fainolo 'o e lipooti Road Safety 'l he kuata 3.</i>	✓	-	-	✓
3.31c4	Ke fakahoko ha ako ki he tokoni fakavavevave pe koe to ha fakatamaki. SDG 3.d.1				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'o e ako ki he tokoni fakavavevave ne fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko 'a e ako ki he tokoni fakavavevave e 1 pe lahi hake.</i>	1	1	1	1
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai 'a e IHR Core Competency</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakafo'ou fakamuimui 'o e IHR Core Competency 'l Tonga.</i>	✓			✓
Taumu'a 3.31d: Ke fakalakalaka'a e taukei ngaue 'a e tokotaha fuafatongia 'o fakatatau ki he ngaahi Lao fakamamani lahi 'o kau atu ki ai foki moe ngaahi Va'a kehekehe 'o e Fale mahaki Vaiola.					
3.31d1	Ako ki he faito'o 'oku fai kihe tokoni fakavavevave ki ha fakatu'utamaki.				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e kau Medical Officers na'e fakakakato 'a e ACEM.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke 'l ai ha toko 1 pe 2 tenau fakahoko 'a e ako ACEM.</i>	✓	-	✓	-
3.31d2	Ako'l 'a e fakahaofi mo'ui ma'ae Va'a fakatu'utamaki mo e Loki talatala.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'o e polokalama ako fakalakalaka fakangaue na'e fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko ha polokalama CPD 'e 2 pe lahi hake.</i>	2	2	2	2
3.31d3	Ako toe ma'olunga ange ki he kau fakahaofi mo'ui (Tipiloma) 'Aositelelia.				
Me'afua	<i>Tu'unga oku 'l ai kau ako fakahaofi mo'ui.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke kamata 'l he kuata 3 'a e ako ma'ae kau fakahaofi mo'ui.</i>	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.31e: Ke fakakakato, fakalele'l ma'u pe mo fakapapau'l 'oku 'l he tu'unga lelei mo muimui'l ma'u pe 'a e tu'utu'uni moe fakahinohino ngaue 'o e Va'a ni 'o fakatatau ki he Pasifiki mo fakamamani lahi.					
3.31e1	Ke toe siofi mo fakalahi 'a e Palani fakafonua ki he tokoni fakatu'upake (JNAP)				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai palani fakafonua ke matatali 'o e ngaahi fakatamaki fakavavevave.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Koe fakafo'ou fakamuimui 'e he Potungaue Mo'ui 'a e palani fakafonua ki he matatali 'o ha ngaahi me'a fakatu'u pake 'e hoko.</i>	✓	-	-	-
3.31e2	Ke muimu'l 'ofi 'a e ngaahi Tu'unga hono ako'l 'ae kau ngaue kihe tokoni fakavavevave moe tafa.SDG 5.2.1, 5.2.2				
Me'afua	<i>Tu'unga oku 'l ai 'ae SOP ma'ae MOH.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata 'l he kuata 1 'a e fa'ufa'u moe talanoa'l SOP.</i>	✓	✓	-	-
3.22	Va'a Niumonia / Uooti Metikolo (Medical)				
Taumu'a 3.22a: Ke fakaa'u ki he kakai kotoa 'oe fonua 'a e faito'o mo e tokoni fakafaito'o lelei taha.					
3.22a1	Fakapapau'l 'oku fakahoko lelei 'a e ngaue 'oe Va'a fakafaito'o 'l he falemahaki Vaiola.				
Me'afua	<i>Tokolahi 'a e kau takoto .</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Muimu'l ofi e tokolahi kau takoto 'l he Va'a.</i>	✓	✓	✓	✓
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'oe kau mataotao oku nau 'a'ahi mai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke tu'o 3 pe lahi hake 'a e timi kau mataotao 'oku 'a'ahi mai. [Gastro Team – May, timi ki he halanga manava mo e fakamisini 'o e mafu</i>	3	3	3	3
Taumu'a 3.22c: Ke fakalakalaka 'a hono ako'l 'o e kau ngaue fuafatongia 'l he va'a 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou mo ako ngaue foki ki tu'apule'anga.					
3.22c1	Ako ngaue 'a e toketa 'e 1 ki muli (1) Ako MMED (2) Rental Attachments and (3) Halanga manava/fakamohe				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'oe polokalama ako kihe langa fakalakalaka fakangaue ne fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko ha polokalama ako tu'o 2 pe lahi hake.</i>	2	2	2	2
3.22c2	Ako ki he kau toketa fakafaito'o (1) Ako ECHO (2) Endoscopy/ANGITA and (3) Renal Training/Symposium				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e kau ngaue oku nau kau ki he ako.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko 'ae polokalama ako tu'o 2.</i>	2	2	2	2
Taumu'a 3.22d: Ke toe fakamalohia ange 'a e Mo'ui lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'a e ngaahi polokalama fakafaito'o mo tokoni ki he Mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu Motu.					
3.22d1	'Aahi tu'o 2 he ta'u 'a e timi fakafaito'o ki he 'Out Motu.				
Me'afua	<i>Lahi fakakatoa 'a e 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko 'a e ngaahi 'a'aki ki he ngaahi 'otu motu tu'o 2 pe lahi hake.</i>	2	2	2	2

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

3.29	Uooti fakamavahe'i ki he ngaahi mahaki pipihi				
Taumu'a 3.29a: Ke fakapapau'ikoe lelei taha 'o e tokanga, tauhi mo hono leva'l oku foaki ia ma'a kinautolu kotoa pe 'oku takoto 'l he uooti ko 'eni pea ke hokohoko atu aipe foki 'l he taimi 'oku nau 'ataa ai ki honau ngaahi 'api takitaha.					
3.29a1	Tokangaekina 'a e fua fatongia 'oe Va'a 'oku fakamavahe'l 'l he falemahaki Vaiola.				
Me'afua	Fakakatoa e tokolahi kau takoto l he uooti.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke muimui'l e tokolahi 'a e kau takoto he Uooti.	✓	✓	✓	✓
3.29a2	Fakalahi 'ae Uooti aki ha mohenga 'e ua pea mo toe fakapapau'i oku malu mo ma'a 'a e feitu'u oku tu'u ai.				
Me'afua	Tu'unga 'oku l ai hono fakalelei'l mo hono fakalahi 'o e uooti.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke lava 'ae fakalahi 'o e uooti he kuata 4.	✓	✓	-	-
3.29a4	Ko hono ako'i makehe 'a e kau neesi 'l he Isolation.				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'o e ako makehe 'o e kau neesi 'l he Isolation.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke ma'u ha faingamalie ako e 1 pe lahi hake ma'ae kau neesi l he uooti.	1	1	1	1

5.3.7. Polokalama 3: Va'a tokoni fakafaito'o

3.30	Fale talavai				
Taumu'a 3.30a: Fakapapau'l oku mateuteu ma'u pe 'a e ngaahi faito'o moe ngaahi fale hu'l vai ke fakakakato 'ae ngaahi fiema'u ke tupulaki 'ae mo'ui koe ola 'oe taumu'a ngaue pea ke ma'u ia 'ehe Tonga kotoa 'o tefito 'i hono ta'ofi, faito'o, fakaakeake pea mo hono tokangaekina makehe 'oku toka fuoloa pehe foki ki he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi pea moe tupulaki 'a e tokolahi 'oki nautolu 'oku mo'ua 'l he ngaahi mahaki 'ikai ke toe lava ke faito'o 'e he penisilini. (MRSA)					
3.30a1	Teuteu'li mo tufaki 'o e fo'l'akau pea moe faito'o 'l he loki talavai.				
3.30a2	Teuteu'l mo tufaki 'oe fo'l'akau pea moe faito'o 'l he kiliniki.				
3.30a3	Teuteu'l mo tufaki 'o e fo'iakau pea moe faito'o 'l he loki talavai 'l loto falemahaki.				
3.30a4	Palani fakapa'anga 'a e ngaahi fo'l'akau pea mo e faito'o.				
Me'afua	Lahi katoa 'a e la'l pepa 'oku ma'u 'aki e fo'l'akau.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Muimui'l pe siofi 'ae katoa e la'ipepa 'oku ma'u 'ak e faito'o.	~13000	~13000	~13000	~13000
Me'afua	Katoa e ngaahi faito'o.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e lahi e ngaahi faito'o.	~25500	~25500	~25500	~25500
Taumu'a 3.30b: Fakapapau'l 'oku 'l ai ha sino'l pa'anga fe'unga 'o tu'u talifaki ki hono tokangaekina 'o e tupulaki 'a e mahaki fakatupunga 'e he ivi 'oe Penisilini (MRSA) pea moe fiema'u ko ia ki ha faito'o toe malohi ange kene malava 'o fakafepaki'l 'ae Mahaki ko'eni.					
3.30b1	Toe fakalahi e palani fakapa'anga ki he faito'o mo e fo'l'akau. SDG 3.4.1				
Me'afua	Fakakatoa 'o e fakapa'anga ki he ngaahi faito'o moe naunau ki he fakafalemahaki.	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Hoko atu mo fakalahi e patiseti e vahe'i ki he faito'o moe naunau fakafalemahaki.</i>	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.30b: Fakapapau'i 'oku 'l ai ha sino'i pa'anga fe'unga 'o tu'u talifaki ki hono tokangaekina 'o e tupulaki 'a e mahaki fakatupunga 'e he ivi 'oe Penisilini (MRSA) pea moe fiema'u ko ia ki ha faito'o toe malohi ange kene malava 'o fakafepaki'i 'ae Mahaki ko'eni.					
3.30c1	Toe fakalahi e palani fakapa'anga ki he faito'o mo e fo'l'akau. SDG 3.4.1				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'o e fakapa'anga ki he ngaahi faito'o moe naunau ki he fakafalemahaki.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hoko atu mo fakalahi e patiseti e vahe'i ki he faito'o moe naunau fakafalemahaki.</i>	✓	✓	✓	✓
3.30c2	Toe fakalahi e palani fakapa'anga ki he faito'o mo e fo'l'akau. SDG 3.4.1				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'o e fakapa'anga ki he ngaahi faito'o moe naunau ki he fakafalemahaki.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hoko atu mo fakalahi e patiseti e vahe'i ki he faito'o moe naunau fakafalemahaki.</i>	2	2	2	2
Taumu'a 3.30c: Fokotu'u ha me'afua ke ne fakafuofua mo mapule'i 'ae ngaahi faito'o 'oku hu mai 'o tauhi 'l he fale talavai pea fakasi'isi'i hono hu mai 'ae ngaahi faito'o 'oku 'osi vave hono taimi 'aonga 'ae ngaahi faito'o ki hono ngaue'aki.					
3.30d6	Tokanga'i 'a e tafa'aki (DFAT)				
Me'afua	<i>Tukunga 'oku 'l ai e ngaue 'a e mSupply.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hoko lelei atu pe 'ae mSupply.</i>	4	4	4	4
3.30d7	'Aahi fakata'u ki he 'otu motu ke sivi'i 'enau ngaahi koloa.				
Me'afua	<i>Katoa e 'a'ahi ki he 'out motu.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke tu'o 2 he ta'u pe lahi hake 'ae 'a'ahi ki he ngaahi 'out motu.</i>	1	1	1	1
3.30d8	Tokanga'i 'a e tafa'aki (DFAT)				
Me'afua	<i>Tukunga 'oku 'l ai e ngaue 'a e mSupply.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hoko lelei atu pe 'ae mSupply.</i>	10	-	-	-
3.30d9	'Aahi fakata'u ki he 'otu motu ke sivi'i 'enau ngaahi koloa.				
Me'afua	<i>Katoa e 'a'ahi ki he 'out motu.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke tu'o 2 he ta'u pe lahi hake 'ae 'a'ahi ki he ngaahi 'out motu.</i>	✓	✓		
Taumu'a 3.30d: Ako'i mo fakatokolahi 'ae kau ngaue 'oe fale hu'ivai ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakafaito'o kakai 'oe fonua pea mo tatau moe ngaahi fakalaka 'o e Tekinolosia.					
3.30e3	Hokohoko ae ngaahi ako fakalakalaka 'ae kau ngaue 'l he va'a Hu'ivai.				
Me'afua	<i>Katoa CPD kuo fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Koe CPD 'e 4 fakakatoa kuo fakahoko.</i>	✓	✓	-	-
3.30e4	Fengaue mo Muli ki he kau ngaue CPD p eke toe fakalakalaka ai 'enau tu'unga fuafatongia.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Katoa e ngaahi ako ki tu'apule'anga 'ae Va'a ngaue fakafaito'o.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ako ki Tu'apule'anga 'e 1 ki he tokotaha ngaue kotoa pe.</i>	✓	✓	-	-
3.30e5	Fakahoko ha ngaahi ako ki he kau ngaue 'oe tafa'aki fo'l'akau. (2020 – 2021)				
Me'afua	<i>Katoa e kau ngaue akoako 'l he fale talavai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahu e kau ngaue akoako 'e toko 10 ki he Q2.</i>	✓	✓	-	-
3.30e6	Fakalele'l 'a e naunau fakalesoni mo fakahoko 'ae ako.				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai hono fakalelei 'a e naunau fakalesoni.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke kakato e fakalelei'l 'ae naunau fakalesoni mo fakahoko 'ae ako.</i>		✓		
3.30e7	Hokohoko ae ngaahi ako fakalalakaka 'ae kau ngaue 'l he va'a Hu'ivai.				
Me'afua	<i>Katoa CPD kuo fakahoko.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Koe CPD 'e 4 fakakatoa kuo fakahoko.</i>	✓			✓
Taumu'a 3.30e: Ke fakalalakaka 'a e tauhi 'o ngaahi me'a ngaue moe naunau 'oe fale hu'ivai pea mo fakaa'u 'oe faito'o ki he kau fokoutua l ha 'ataakai 'oku malu 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'u ni 'ae talavai ki he Pasifika mo Tu'apule'anga foki. Ke tauhi mo tufaki 'ae ngaahi founga 'oku malu mo pau 'aupito.					
3.30f1	Fakalahi 'ae fale tauhi 'anga faito'o 'oe loki talavai. [Tokoni mei he Pule'anga]				
Me'afua	<i>'Aho 'e kamata ai e langa ki he tauhi'anga naunau ki he hu'ivai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata e langa e tauhi'anga naunau ki he hu'ivai 'l he Q3.</i>	1	1	1	1
3.30f2	Fakafo'ou mo fakalahi 'ae fale hu'ivai.				
Me'afua	<i>Fakalelei 'a e tu'unga 'oku 'l ai e feitu'u talitali'anga kakai ki he Talavai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahu atu ha palani fakaangaanga mo ha pa'anga ki ai 'l he Q3.</i>	3	3	3	3
3.30f3	Fakapa'anga ke fakatau mai ha misini oku ne lau e fo'l'akau 'oku fiema'u.				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'l ai fakatau mai e misini fo'iakau.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakatau mai e misini 'e 1 'l he Q3.</i>	✓	✓	✓	✓
3.30f5	Fakalele'l 'a Vaiola Motuá				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai hono fakalelei'l 'o Vaiola Motuá</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakasio ha pa'anga ke fakahu ha palani fakaanganga ki he fakalelei 'oku fai.</i>	3	3	3	3
3.30f6	Fakatau ha me'alele / Loli.				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'oe ngaahi me'alele ma'ae fale talavai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakatau ha loli pe me'alele ma'ae Va'a.</i>	✓		✓	
3.30f7	Fakalahi 'ae fale tauhi 'anga faito'o 'oe loki talavai. [Tokoni mei he Pule'anga]				
Me'afua	<i>'Aho 'e kamata ai e langa ki he tauhi'anga naunau ki he hu'ivai.</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kamata e langa e tauhi'anga naunau ki he hu'ivai 'l he Q3.</i>	✓	✓	-	-
3.30f8	Fakafo'ou mo fakalahi 'ae fale hu'ivai.				
Me'afua	<i>Fakalelei 'a e tu'unga 'oku 'l ai e feitu'u talitali'anga kakai ki he Talavai.</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Fakahu atu ha palani fakaangaanga mo ha pa'anga ki ai 'I he Q3.	✓	✓	-	-
Taumu'a 3.30g: Ko hono Pule'I mo tokangaekina 'ae ngaahi ngaue faka'ofisi 'e Va'a pea mo hono fakalele faka'aho 'oe ngaahi tefito'i fatongia.					
3.30g2	Fakahu mai ha kau ngaue fo'ou mo toe hiki hake kau ngaue motu'a ki ha tu'unga ma'olunga.				
Me'afua	Fakahu mai ha taha ngaue hu'ivai.	2025	2026	2027	2028
Me'afua	Fakatokolahi mai ha taha ngaue lau koloa.				
Me'afua	Fakatokolahi mai ha taha ngaue tauhi koloa.				
Me'afua	Fakatokolahi mai ha taha ngaue tokoni tauhi koloa.				
Taumu'a	Lakanga e 3 pe lahi hake ke fakangaue'I 'I he Q3.	2	1	1	-
3.30g6	Fakataha fakata'u /Plani/Lipooti/toe tanaki ha ngaahi fokotu'utu'u fo'ou ki he va'a talavai.				
Me'afua	Katoa e ngaahi fale ngaue 'oku 'au ki he tu'unga totonu 'oku fe'unga moe hu'ivai.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke lava hano fakalele'I ha fale ngaue e 1 pe lahi hake.	1	1	1	1
Taumu'a 3.30h: Poupou'i fakapa'anga ke fakalele a' e poloseki AMR [tokoni fakapule'anga fakata'u 3]					
3.30h1	Poupou'i e AMR [ta'u 3]				
Me'afua	Peseti 'oe palani ngaue 'a e AMR ke fakahoko.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakakato ngaahi ngaue aki ha peseti 'e 50 pe lahi hake he ta'u 1 moe 2.	50%	50%	50%	50%
3.35/36	Sivi/Faka'ata mo fekumi fakasaienisi ki he fanga ki'I siemu fakatupu mahaki.				
Taumu'a 3.36a: Fakakakato 'a e ngaahi me'angaue moe naunau fakaonopooni ki he fekumi moe ngaue faka'ata 'a e ongo Va'a ni.					
3.36a1	Fakatau mai ha misini hulu / faka'ata.				
3.35a1	Fakatau mai ha me'a faka'ata fo'ou (DFAT)				
3.36a2	Fakatau mai 'a e misini faka'ata ki he va'a 'i Vaiola				
3.36a3	Fakatau mai 'a e misini Fluoroscopy mo e Immuno-statin				
3.36a4	Fakatau mai 'a e misini CT sikena Procure a new CT Scanner (konga 'e 64 – 128)				
3.35a3	Me'alele ki he pangike toto				
3.35a4	Me'angaue ki he loki lab ki Tongatapu, Vavaú, Haápai mo Éua kau kiai mo e ngaahi langa mo e me'angaue				
Me'afua	Fakatau mai 'a e misini moe me'angaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke lava 'o fakatau mai ha misini 'e 1 pe 2	1	1	1	1
Taumu'a 3.36c: Fakatupulaki mo fokotu'u 'a e ngaahi tu'unga fakavaha'apule'anga 'o e ngaahi sevesi Diagnostic 'oku 'oatu ke fakalelei' 'a e tu'unga Lelei mo e tokoni ki he kakai 'o Tonga.					
3.36c1	Fakalahi 'a e polokalama PACS ki he 'otu motu (kamata'aki 'a Vava'u pea toki tuku atu ki Ha'apai)				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e PACS 'i he vilo ki motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fokotu'u 'a e PACS I Ha'apai pe Vava'u	✓	✓	✓	✓
3.35c1	Polokalama fakata'u ki he Histology/Cytology ki he'ene ngaue 'i he lab - lesisita				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'I ai 'a e Lesisita RCPA I he Loki Fakasaienisi	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Iuniti 'o e Loki Fakasaienisi 'oku lesisita ki he RCPA</i>	✓	✓	✓	✓
3.35c2	Lesisita Fakata'u 'o e PPTC mo hono 'aotita'i ki he Founa Ngaue 'a e Loki Fakasaienisi				
KPI	<i>Ola 'o e 'Atita'i 'o e PPTC Fakata'u</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ko ha Fakalakalaka mei he 'Aotita kimu'a</i>	✓	✓	✓	✓
3.36c2	Tokanga'i Fakata'u 'o e ngaahi me'angaue faka'ata / Software/ Malu'i 'e he kau Mataotao 'i he tafa'aki koia				
KPI	<i>Fakalahi Hono Malu'i 'o e Ngaue 'a e Misini CT</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Fakapapau'i 'oku vakai'i ma'u pe 'a e Misini CT</i>	✓	✓	✓	✓
3.36c3	Totongi Fakata'u 'a hono Tokanga'i 'o e PACS				
KPI	<i>Tu'unga 'o e Totongi 'o e Polokalama PACS</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Totongi hono Tokanga'i Fakata'u 'o e Polokalama PACS</i>	✓	✓	✓	✓
3.36c4	Sivi Fakata'u 'o e radiation ma'ae kau Ngaue				
KPI	<i>Tu'unga 'o e Radioation ki he 'iuniti faka'ata</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Levolo 'o e radiation 'oku hao pe</i>	✓	✓	✓	✓
3.35c3	Fakataha fakata'u ki hono vakai'i 'o e Loki Fakasaienisi				
KPI	<i>Fakahoko ha Fakataha FakaTa'u ki hono vakai'i 'o e Loki Fakasaienisi</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Na'e fakahoko ha fakataha tu'o 1</i>	1	1	1	1
3.35c4	'A'ahi Fakata'u ki he ngaahi tukuimotu ke vakai'i 'a e Outer Islands Diagnostic Services (Loki Fakasaienisi & Faka'ata)				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Ngaahi 'OtuMotu</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Si'i hifo 'i he tu'o 1 'a e 'a'ahi ki he 'otumotu per 'iuniti</i>	1	1	1	1
3.36c5	Kau Fakataha Fakata'u 'i he Konifelenisi Fakavaha'apule'anga RANZCR (1 personnel) mo e World Ultrasound in Medicine(2 personnel)				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Kau Fakataha Konifelenisi Fakavaha'apule'anga</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ikai toe si'i hifo 'i he tu'o taha 'o e ngaahi konifelenisi fakavaha'apule'anga ke kau kiai</i>	1	1	1	1
3.35c5	Fakalelei'i 'a e Tu'utu'uni Fakapule'anga ki he Loki Fakasaienisi ke fakakau ai 'a e ngaahi founa ngaue angamaheni ki he Loki Fakasaienisi				
KPI	<i>Tu'unga Fakalakalaka 'o e Tu'utu'uni , Palani mo e SOPs</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Tali 'a e Tu'utu'uni mo e Palani fokotu'utu'u ki he 2026</i>		✓		
3.35c6	Fakalelei'i 'o e Loki Fakasaienisi / Loki Fakasaienisi Fo'ou				
KPI	<i>Tu'unga 'o e Langa ha Loki Fakasaienisi Fo'ou</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Fakalelei iiki kuo lava :Tautau'anga Mopi / Shelves /Sluice</i>	✓	✓		
KPI	<i>Kakato e Fakalelei na'e fai</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Kakato e fakalelei na'e fakahoko</i>	✓	✓		
3.35c7	Fakamalohia e ngaahi me'a e malava ke sivi he loki fakasaienisi				
KPI	<i>Tu'unga 'o e ngaahi me'a 'oku malava ke sivi 'i he ngaahi 'otumotu</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Target	<i>Fetongi e me'angaue motu'a , 'omi ha me'angaue fo'ou ke malava lelei hono sivi'l , me'angaue 'oku malu ,fokotu'u mo ha aleapau ki hono tokanga'l e me'angaue he loki fakaesaenisi ,malu'l mo e ngaahi me'angaue faka'uhila he loki fakaesaenisi aleapau ki ha,enisinia fakafaito'o ki he ngaue fakasaenisi.</i>	✓	✓		
3.35c8	Fokotu'u ha ngaahi tauhi'anga faka'ilekitulonika ki he ngaahi me'a fakapepa ,lesisita etc.				
KPI	<i>Tu'unga 'o hono fokotu'u 'o e tauhi'anga faka'ilekitulonika ki he fale fakasaenisi</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ke 'l ai ha polokalama tauhi'anga faka'ilekitulonika ki he fale fakasaenisi</i>		✓		
Taumu'a 3.36d: Fakalelei'l 'a e ngaahi tafa'aki 'oku malava ke sivi mo e ngaahi ma'u'anga tokoni fakaetangata ke fenapasi mo e tu'unga fakavaha'apule'anga mo feau e ngaahi fiema'u 'a e ngaahi tokoni fakakiliniki.					
3.36d0	Ako toketa ki he ngaahi tisiu 'o e sino 'o e tangata				
KPI	<i>Tokolahi Fakakatoa 'o e kau Pathologists ki he MOH</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ke 'iai ha Pathologist 'e 1 ki he MOH</i>		1		
3.36d1	Fakakakato e ako ma'ae kau ako Radiography mo e kau ako 'l he Loki Fakasaenisi: Lab Tech Grade II (Tipiloma) mo e fakalelei'l 'o e ngaahi poto'l ngaue mo e 'ilo ma'ae kau ngaue sivi				
KPI	<i>Tokolahi 'o e kau Ako</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Si'l hifo he kau ngaue 'e 9-10 kuo ako'l</i>	9			9
3.35d1	Ako'l makehe 'a e mahu'inga 'o e ngaue'aki e Loki Fakasaenisi ,vakai'l fakata'u e ngaue 'a e Loki Fakasaenisi mo e ako ki he malu hono ngaue'aki pea mo e ako 'a e kau ngaue mei he 'Otu Motu..				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Ngaahi Ako na'e Fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Lahiange he Ako e 3 na'e fakahoko</i>	3	3	3	3
3.36d2	Fakakatoa e ngaahi ako taimi nounou moe konifelenisi / symposium na'e kau kiai				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Ngaahi Ako mo e Konifelenisi na'e kau ki ai.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Si'l hifo he tu'o 1 'a e Ako moe Konifelenisi na'e kau kiai</i>	1	1	1	1
3.36d3	Ako'l 'l he Laukonga 'o e Filimi Toto mo e Phlebotomy				
KPI	<i>Fakakatoa e Ako na'e Fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Si'l hifo 'l he tu'o 1 'a e Ako na'e Fakahoko</i>	1	1	1	1
#	Va'a ki he Mata				
Taumu'a 3.33a: Tokangaekina e mata 'o e kakai 'o Tonga					
3.33a1	Ke fai ha tokoni ki hono tokanga'l 'o e mata				
KPI	<i>Tokolahi 'o e kau mahaki na'e sio kiai.</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Muimui'l 'a e tokolahi 'o e kau mahaki na'e sio ki ai.</i>	✓	✓	✓	✓
3.33a2	'A'ahi mei he Timi Mataotao (Fred Hollow's etc.)				
KPI	<i>Fakakatoa e kau 'a'ahi ki he kau Mataotao</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>A'ahi tu'o taha pe lahi ange ki he Mataotao</i>	✓	✓	✓	✓
3.33a3	Ma'u e ngaahi me'angaue 'oku fiema'u ki he ngaahi sevesi 'o e Ophthalmology ki Tongatapu mo e 'Otu Motu.				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

KPI	<i>Tu'unga hono fakatau e me'angaue</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Omi 'a e me'a ngaue 'oku fiema'u hange ko e lamp slits etc</i>	✓	✓	✓	✓
3.33a4	Fakalahi 'o e Loki Tafa Mata				
KPI	<i>Tu'unga 'o e Langa</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ke fokotu'u ha Loki Tafa Mata 'I he Falemahaki Vaiola</i>	✓	✓		
Taumu'a 3.33c: Ke fakahoko 'a e ngaahi ako fakalotofonua mo e folau ki muli ke toe fakamalohia 'a e taukei ngaue					
3.33c1	Hokohoko atu 'a e ako 'o e kau ngaue 'i he mata				
KPI	<i>okolahi Fakakatoa 'o e CPD na'e fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Si'il hifo he tu'o 2 'a e CPD na'e fakahoko</i>	✓	✓	✓	✓
3.33c2	Fakatokolahi , Hiki hake mo e Fakalalakaka 'o e ngaahi ma'u'anga tokoni fakaetangata				
KPI	<i>hiki hake ki he 'ofisa mata ma'olunga</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Fakalahi e tokolahi e kau ngaue ki he 'Ofisa mata ma'olunga</i>	-	✓	-	
Taumu'a 3.33d: Fakamalohia e mo'ui lelei fakamamani lahi 'aki hono fakahoko 'o e ngaahi sevesi ki he ngaahi 'Otu Motu.					
3.33d1	'A'ahi Fakata'u 'a e Timi Mata ki he 'Otu Motu				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Ngaahi 'A'ahi ki he 'Otu Motu</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Lahianghe he tu'o 1 'a e 'Aotita'I e 'A'ahi ki he 'Otu Motu</i>	1	1	1	
3.33d2	'A'ahi 'a e timi tafa mata				
KPI	<i>Fakakatoa e Ngaahi tokoni na'e fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Fakahoko tu'o 2 e polokalama 'a'ahi ki he 'otu motu</i>	2	2	2	
3.33d3	'A'ahi ki he 'otu motu 'a e timi mata ke sivi 'a kinautolu 'oku suka				
KPI	<i>Fakakatoa 'o e Ngaahi Tokoni na'e fakahoko</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Kuo'osi fakahoko ha tokoni tu'o taha</i>	1	1	1	1
3.33d4	Savea ke faka'ehi'ehi mei he kui 'o e mata (RAAB survey)				
KPI	<i>Tu'unga 'o e Savea</i>	2025	2026	2027	2028
Target	<i>Ke fakahoko e savea koeni 'i he ta'u 2025</i>	X			
3.38	Fale-fakamalohisino				
Taumu'a 3.38a: Ke 'oatu 'a e ngaahi founa totonu kotoa 'oe fakamalohisino ki he kau faingata'a'ia fakaesino kotoa 'oku nau fiema'u 'ae fakamalohisino					
3.38a1	Ke fakahoko ha ngaahi fakamalohisino'I 'o e sino (Poupoua ki hono Faka'ai'ai ki he Lelei 'a 'Aositelelia)				
Me'afua	<i>Katoa e kakai 'oku sio kiai</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi e kakai 'oku sio kiai</i>	✓	✓	✓	✓
3.38a2	Timi 'A'ahi 'a e kau Mataotao Fakafaito'o (Kautaha Faka'ai'ai 'a Aositelelia, timi 'a e LDS etc.)				
Me'afua	<i>Katoa e folau 'ae Toketa mataotao</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'A'ahi mai ' e 2</i>	2	2	2	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 3.38b: Ke fakatupulekina 'a e Va'a Fakamalohisino 'o e kau mahaki 'aki hono fakapapau'i 'oku 'i he tu'unga fakafiemalie 'ae me'a ngaue moe Fale 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u 'ae Potungaue Mo'ui mo fakaemamani lahi					
3.38b1	Ngaahi Me'a Ngaue 'oku fiema'u ki he Va'a				
Me'afua	Katoa e ngaahi naunau ngaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Hoko atu mo fakalahi e e naunau ngaue	✓	✓	✓	✓
3.38b2	Fakatau mai 'a e ngaahi naunau ki he kongokonga 'o e sino hange ko e va'e loi etc.				
KPI	Lahi 'o e ngaahi kongokonga ke fakatau mai	2025	2026	2027	2028
Target	Fakatau angamaheni mai 'a e ngaahi kongokonga	✓	✓	✓	✓
3.38b3	Fakatau mai 'o e Ngaahi naunau fakafaito'o				
KPI	Osi 'a e ngaahi naunau fakafaito'o	2025	2026	2027	2028
Target	Fakasi'isi'i e 'osi e naunau fakafaito'o	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.38c: Ke fakalakalaka mo tupulekina 'a hono ako'i 'o e kau ngaue fakahoko fatongia 'i he Va'a ngaue ni 'aki hono fakakau kinautolu ki he ngaahi faingamalie ako taimi nounou pea mo ako ngaue foki ki Tu'apule'anga					
3.38c1	Kau toki 'osi ako / Fakangaue'i kau ngaue fo'ou / Hiki hake tu'unga ngaue 'o e tokotaha ngaue				
Me'afua	Hikihihi he lakanga mo fakangaue'i e tokotaha faifakamalohisino(Physiotherapists)	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatokolahi e kau ngaue kiai	2	-	2	
Me'afua	Fakangaue'i ha taha Fakaakeake Fakatekinisini	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakatokolahi e kau ngaue	2	-	2	
3.38c2	Hokohoko atu 'a e fakalakalaka fakapolofesinale 'ae kau ngaue ki he fakamalohisino (DFAT)				
Me'afua	Katoa e CPD ke fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	CPD 'e 2 ke fakahoko	2	2	2	
Taumu'a 3.38d: Ke fakatupulekina 'ae Mo'ui Lelei ki he Tonga kotoa 'aki hono fakaa'u 'ae ngaahi polokalama fakamalohisino mo tokoni ki he mo'ui Lelei ki he ngaahi 'otu motu 'o Tonga kotoa.					
3.38d1	'A'ahi Fakata'u 'a e Va'a ki he Fakamalohisino ki he ngaahi 'otu motu				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi kihe 'otumotu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'A'ahi e 1 ke fakahoko	1	1	1	
3.34	Va'a Tokangaekina 'oe Telinga, Ihu moe Kia				
Taumu'a 3.34a: Ko hono tokangaekina 'o e Mo'ui lelei pea mo hono fakaa'u ki he tokotaha kotoa 'ae lelei taha fakafaito'o mei he tafa'aki 'oe mo'ui lelei 'o e Telinga, Ihu moe Kia/Monga.					
3.34a1	Fakapapau'i 'oku fakahoko lelei 'a e ngaue ki he telinga, ihu moe kia 'l he falemahaki Vaiola				
Me'afua	Hikihihi fakalakanga 'ae Toketa	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Hiki meihe 'Ofisa fakafaito'o kihe 'Ofisa Fakafaito'o makehe	✓	-	-	
3.34a5	'A'ahi fakata'u 'a e timi telinga, ihu moe kia ki he ngaahi 'otu motu (WHO) (WHO)				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi 'ae timi ENT kihe 'otumotu Total Number of ENT Team Outer Island Visits	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	'A'ahi tu'o 1 kihe 'otumotu	1	1	1	
3.34a6	'Aho Fakamanatua Fakamamani Lahi 'o e Fanongo (3 Ma'asi)				
Me'afua	Fakamanatua e 'aho fakamamani lahi kihe fanogo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakamanatua e 'aho fakamamani lahi kihe fanongo he 'aho 3 'o Ma'asi	✓	✓	✓	✓
3.34a7	Timi 'a'ahi ki he tafa telinga, ihu moe kia				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi 'ae timi ENT	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'A'ahi e timi ENT	1	1	1	
3.34a8	Kau atu ki he ngaahi fakataha moe konifelenisi ó e tafaaki ENT.				
Me'afua	Ko fakakatoa ó e ngaahi fakataha moe konifelenisi í muli kuo kau kiai á e vaá ENT	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Koloa ha fakataha pe konifelenisi é 1 he taú óku kau atu kiai á e vaá ENT	1	1	1	1
3.20a	Ta'ofi 'oe mafola 'ae ngaahi siemu fakatupu mahaki				
Taumu'a 3.20a: Ke fakatau mai 'ae lelei taha 'i he ngaahi naunau moe me'a ngaue ke ta'ofi 'aki 'ae mafola mo tupulaki 'ae ngaahi siemu fakatupu mahaki 'o fakatatau ki he tu'utu'u ni fakangaue 'i hono fakafepaki'i 'ae siemu fakatupunga mahaki pea mo tauhi aipe 'ae tu'unga lelei mo ma'a 'a e falemahaki.					
3.20a1	Fakanaunau kakato 'a e me'angaue ki hono malu'l 'oe tokotaha ngaue 'o ka fiema'u				
3.20a2	'Omai ha ngaahi pini veve mo ha milemila veve koe'uhi ke fa'o mo fakamavahe'i ki ai 'a e veve falemahaki				
3.20a3	Vahe'l ha ngaahi tupenu lineni ke ngaue 'aki 'e he kau mahaki 'o ka fiema'u				
3.20a4	Ngaahi founa ki hono tanaki 'o e lineni				
3.20a5	Ngaahi Me'a Ngaue ki he Faito'o Lavea				
3.20a6	Fakamavahe'l ha ngaahi me'a fa'o'anga ki he ngaahi me'a masila 'osi ngaue'aki				
Me'afua	Tu'o fiha 'a hono 'osi 'a e ngaahi naunau 'oku fakaha 'l 'olunga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Faksi'isi'l 'a e 'osi 'a e ngaahi me'angaue moe naunau ki hono malu'l 'o e tokotaha ngaue	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.20b: Ke ako'i mo fakahinohino ki he kakai fakalukufua 'a e ngaahi founa totonu ki hono ta'ofi mo faka'ehi'ehi mei he ngaahi siemu fakatupu mahaki					
3.20b1	Polokalama Faka'ehi'ehi ki he kakai moe kau ngaue 'l hono malu'l mo fakasi'isi'l 'a e mafola 'o e ngaahi siemu				
Me'afua	Polokalama 'e fiha 'oku fakahoko fekauaki moe MRSA	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko tu'otaha 'a e Polokalama MRSA	1	1	1	
3.20b2	'Aho Fakamanatua Fakamamani Lahi e 'Aho ki he Ma'a ho Nima				
Me'afua	Faka'ilonga 'a e 'aho ki he Ma'a ho Nima	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Faka'ilonga 'o e 'aho ki he Ma'a ho Nima 'l Ma'asi	✓	✓	✓	✓
3.20b3	'Aho Fakamanatua 'o e Malu 'o e Kau Mahaki				
Me'afua	Faka'ilonga 'a e 'aho 'o e Malu 'o e Kau Mahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakamanatu pe faka'ilonga 'a e 'aho 'o e Malu 'a e Kau Mahaki 'l Sepitema	✓	✓	✓	✓
3.20b4	Ko hono siofi mo toe fakalelei'l 'o e ngaahi Fakahinohino ki hono Ta'ofi 'o e ngaahi siemu				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e tu'utu'uni fekauaki moe ta'ofi 'a e ngaahi siemu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fa'u mo tali 'a e tu'utu'uni he Q3	✓	-	-	
Taumu'a 3.20c: Fakahoko ha ngaahi polokalama ako ki he kau ngaue 'ae Potungaue 'o fekau'aki moe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he ngaahi siemu moe vailasi.					
3.20c1	Ngaahi Polokalama Ako moe Ako ki hono Ta'ota'ofi e mafola 'o e siemu				
Me'afua	Fakahoko 'a e ako 'e fiha he ta'u ni	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e ako 'e taha he ta'u ni	1	1	1	
Taumu'a 3.20d: Fakahoko 'a e ngaue ki hono 'atita'i moe fakatotolo'i 'oe ngaahi mahaki fakatupunga 'e he siemu pipihi (MRSA) ke ma'u 'ae tu'unga totonu 'oe mafola 'ae siemu fakatu'utamaki ni pea moe ngaahi founa ki hono ta'ota'ofi.					
3.20d2	'A'ahi Fakata'u ki he Ngaahi 'Otu Motu (Sivi 'o e Falemahaki)				
Me'afua	Fakakatoa 'a e 'a'ahi ki motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'A'ahi 'e taha he ta'u	1	1	1	
3.39	Tokangaekina 'oe Haka 'oe ngaahi me'a ngaue				
Taumu'a 3.39a: Ke fakalato 'ae ngaahi fiema'u fakavavevave moe ngaahi Timi 'a'ahi mai mei muli.					
3.39a1	Ke fakakakato 'a e ngaahi fiema'u 'a e ngaahi timi 'a'ahi pea toe lahiange 'a e ngaue				
Me'afua	Fakakatoa 'o e kaungaue he va'a	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tokolahi fe'unga pe e kaungaue ke fakahoko fakalelei 'a e fatongia	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.39b: Ke fakalakalaka 'ae fakahoko fatongia 'ae Loki Tafa 'aki 'ae fakapapau'i 'oku maau ma'upe 'ae me'angaue kuo 'osi haka mo lahi fe'unga ki he fiema'u.					
3.39b1	Ke toe lelei ange 'a e ngaue 'l he loki tafa mo fakasi'isi'l 'a e tatali ki he faito'o moe ngaahi ngaue fakafaito'o 'a e kau toketa				
Me'afua	Fakatau ha misini haka me'angaue / naunau	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kumi ha misini haka 'e ua 'l he Q2	✓			✓
Taumu'a 3.39c: Ke fakalakalaka mo ako'i lelei 'ae tokotaha ngaue 'i he Va'a ni ke ne malava 'o tokoni vave ki he ngaahi fiema'u 'ae ngaahi va'a fakafaito'o 'oe falemahaki.					
3.39c1	Toe hoko atu ha ako ki hono fakalahi 'o e ngaahi 'ilo moe taukei 'a e kau ngaue				
Me'afua	Fakakatoa 'a e kau Toketa 'l 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke takitaha 'a motu mo ha toketa	1	1	1	
3.47	Va'a 'enisinia ki he ngaahi me'angaue fakafalemahaki				
Taumu'a 3.47a: Ke fakalakalaka 'a e ngaue 'i he va'a 'enisinia ki he ngaahi me'angaue 'a e falemahaki					
#	Ngaahi fatongia				
3.47a1	Ako'l mo pou pou'l makehe ke fakalelei'l 'a e ngaahi taukei mo e 'ilo 'a e kau ngaue				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa e kau Ako	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Oua toe si'l hifo he ako 'e 1 ki he CSSD	1	-	1	-

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a 3.47b: Ke fakalelei'i 'a e ngaahi me'angaue 'i he taimi kotoa					
3.47b1	Ke fakahoko ha polokalama fakata'u ki hono tokanga'l 'o e ngaahi me'angaue fakafaito'o kotoa pe.				
Me'afua	Fakakatoa 'o e Ngaahi Polokalama Faka'ehi'ehi na'e fakahoko ki he ngaahi me'angaue fakafaito'o.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko ha polokalama faka'ehi'ehi tu'otaha pe lahiange 'I he ta'u takitaha				
3.47b2	'A'ahi fakata'u ki he 'Otu Motu ke tokanga'l 'enau ngaahi me'angaue fakafaito'o.				
Me'afua	Fakakatoa 'o e ngaahi 'a'ahi ki he 'Otu Motu.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Oua toe si'l hifo 'I he tu'o 2 'a e 'a'ahi ki he 'Otu Motu	2	2	2	2
3.47b3	Kole ke fakalelei'l fakavavevave mei he ngaahi feitu'u				
Me'afua	Lahi fakakatoa e ngaahi kole fakalelei'l fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tauhi ke ma'ama'a 'a e fakamole ki he fakalelei'l fakavavevave 'I he ta'u takitaha	5	5	5	5
3.47b4	Sisitemi TUPAIA				
Me'afua	Lahi fakakatoa 'a hono tokanga'l mo hono pule'l 'o e polokalama	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'l hifo 'I he tu'o 2 'a e polokalama ki hono pule'l mo tokanga'l 'o e sisitemi	2	2	2	2
3.47b5	Fakalelei'i 'a e sisitemi ki he kasa manava fakafaito'o 'i Vaiola				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e manava kasa fo'ou 'i falemahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalelei'i angamaheni 'o e manava kasa fo'ou 'i falemahaki	x	x	x	x
Taumu'a 3.47e: Ke pou pou'l 'a e Fakalakalaka 'o e va'a tokanga'i 'o e ngaahi me'angaue					
3.47e1	Fakalakalaka 'a e ngaahi me'angaue fakafaito'o				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e ngaahi me'angaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai toe si'i hifo he peseti 'e 90 'a e tu'unga lelei 'oku 'iai 'a e ngaahi me'angaue	90%	90%	90%	90%
3.47e2	Loki Fakakemi Fakafonua , Senita Ako				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai 'a e senita fakafonua ki he loki lab	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fokotu'u 'a e senita ako 'i he 2027			x	x

5.3.7.1. Polokalama 3: Ngaahi Va'a Ngaue Tokoni ki he Ngaahi Va'a Ngaue Fakafaito'o

3.11	Ngaue Faka’ofisi				
Taumu’a 3.11e: Ke tokoni ki he fefononga’aki holo ‘a e kau ngaue (Toketa, ‘Ofisa Mo’ui) pea moe ‘a’ahi ki he ‘out motu ‘a e va’a					
#	Ngaahi Fuafatongia				
3.11e1	Ko e hiki fakataimi pea mo ngaue tu’uma’u ‘o e kau Toketa ki he ngaahi ‘otu motu pea mo Falemahaki Vaiola				
Me’afua	Fakakatoa ‘o e kau toketa ‘oku nau ngaue ‘l he ‘otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Ke ‘l ai ha toketa fakafaito’o ‘e 1 ‘l he ngaahi senita mo’ui lelei fakakolo	10	10	10	10
Taumu’a 3.11f: Ke fakalelei ‘a e ngaahi JD moe ngaahi lakanga ‘o e Va’a					
3.11f1	Ako moe kau ngaue ‘o e Va’a ki hono hiki hake ‘o e Fakahinohino Ngaue				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	Fakahoko ha fakataha mo e ako ki he JD	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'O 'oua toe si'i hifo hono fakahoko 'a e ako ko eni 'I he tu'o 1	1	1	1	1
Taumu'a 3.11g: Ke fengaue'aki moe kau taki ngaue ke fa'u e lipooti fakata'u pea moe palani fakata'u					
3.11g1	Ako moe kau ngaue ngaue ki he fakalakalaka 'o e Palani Fakata'u moe Lipooti Fakata'u.				
Me'afua	Lipooti fakata'u ki he tafa'aki fakafaito'o	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Lipooti fakata'u ki he ta'u 2019 mo e 2020 'oku ha 'I he Q2	✓	✓	✓	✓
3.43	Tauhi 'api				
Taumu'a 4.3a: Fakalakalaka ki he tu'unga ma'olunga ange 'oe fakahoko fatongia ki hono tauhi ke ma'a 'a loto mo tu'a 'oe ngaahi 'api 'o e Potungaue Mo'ui 'oku 'i ai 'ae Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.					
3.43a1	Faka'ata ki tu'a 'a e kau ngaue ki hono fakama'a mo tauhi 'a e ma'a 'o e Potungaue Mo'ui				
Me'afua	Fakakatoa 'o e patiseti ki he ngaue fakama'a 'I falemahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tokanga'i 'a e kau ngaue 'oku nau tokangaekina 'a e ma'a 'I he Potungaue Mo'ui	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 4.3c: Ke fakapapau'i 'oku 'i ha tukunga fakafiemalie 'ae ngaahi aleapau ngaue moe ngaahi kautaha 'oku nau tokangaekina 'ae ma'a, malu mo faka'ofa'ofa 'ae Potungaue Mo'ui.					
3.43c2	Fakataha faka-mahina moe Pule moe kau ngaue ki hono fakama'a 'o e falemahaki 'o fakaha 'a e ngaahi me'a na'e ma'u 'I he 'a'ahi.				
Me'afua	Fakakatoa 'o e ngaahi fakataha na'e fakahoko pea mo e kau taki ngaue 'I he tafa'aki ki hono tokanga'l 'o e ma'a	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Oua toe si'i hifo 'a e ngaahi fakataha pea mo kinautolu 'oku tokanga'l 'a e fakama'a 'I falemahaki 'I he tu'o 10	10	10	10	10
Taumu'a 3.43d: Ke fakapapau'i 'oku fakahoko 'aki 'ae lelei taha 'a hono tauhi mo tokangaekina 'oe Ma'a mo Fakatupunga Mo'ui Lelei 'oe ngaahi 'elia ngaue'anga mo nofo'anga 'ae Potungaue Mo'ui.					
3.43d1	Hokohoko 'a hono fakama'a 'o e ngaahi tafa'aki ki tu'a : kovi mo hono ta 'o e ngaahi 'akau 'I he ngaahi 'elia 'o e Falemahaki Vaiola (Fakamahina)				
Me'afua	Fakakatoa hono tauhi 'a e musie mo kosi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke kosi 'a e 'elia 'i falemahaki 'o 'oua toe si'isi'I hifo 'I he tu'o 10 'I he ta'u	✓	✓	✓	✓
3.44	Va'a Tokangaekina 'oe ngaahi Lineni, Foo moe Haiane				
Taumu'a 3.44a: Fakapapau'i ma'upe 'ae Hao mo Malu 'ae kaungaue Fale Foo 'i ha 'ataakai malu.					
3.44a1	Fiema'u 'a e Teunga Malu ki he kau ngaue 'oku nau fai 'a e fo, kenau hao mei he ngaahi siemu 'I he ngaahi fo 'oku tau ai 'a e toto moe ngaahi fo 'uli 'oku 'oatu ki he tafa'aki ni ke nau fo.				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai hono 'ota mai 'o e ngaahi nauanau PPE ki he kau ngaue 'i fale fo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kau ngaue 'i falefo 'oku kakato ai 'a e ngaahi naunau PPE	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.44c: Tauhi mo leva'i lelei 'oe ngaahi me'angaue kotoa 'oku fakahoko 'aki 'ae fatongia 'o e kau ngaue 'i he va'a ngaue n					
3.44c3	Ke fokotu'u 'I tu'a 'I he feitu'u fai'anga fo ha me'a ke tukuange kiai 'a e vai fo mo hono fakamomoa				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e veve/ tukuange 'o e vai 'osi ngaue'aki ki he fo	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Ke 'i ai ha feitu'u totonu ki he tanaki'anga veve pea mo tukuange ki ai 'a e vai 'oku fai 'aki 'a e fo, Q2	✓	✓	✓	✓
3.45	Tuitui 'o e lineni, puipui mo e ngaahi teunga ngaue				
Taumu'a	3.45b: Ke faitokonia 'aki 'a e lelei tahaa 'a e tokotaha ngaue kotoa mo 'enau ngaahi fiema'u faka tuitui.				
3.45b2	Fokotu'u ki hano fakalahi 'o e loki ngaue ki ha fale ngaue				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e palani fakalakalaka	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ko e palani fakalakalaka ki he ngaahi fakataha 'oku ha ia 'i he Q4.	✓	✓	-	-
3.46	Va'a Tokangaekina 'oe malu moe hao				
Taumu'a	3.46c: Ke fakapapau'i 'oku malu mo hao 'ae ngaahi naunau, koloa, kau ngaue moe kau 'a'ahi kotoa 'oku 'ahia 'ae ngaahi Falemahaki moe Senitaa ki he Mo'ui.				
3.46c2	Alea ki tu'a mo e aleapau ngaue 'o e kau fakahoko fatongia le'o				
Me'afua	Lahi 'o e patiseti ki he kau ngaue le'o	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tauhi 'a e ngaahi aleapau ngaue ki he kau le'o 'I he Potungaue Mo'ui	✓	✓	✓	✓
3.48	Fetu'utaki				
Taumu'a	3.48a: Fakapapau'i 'oku kakato ma'upe 'ae ngaahi naunau ki he fakahoko lelei 'aki 'ae fakahoko fatongia 'i he tafa'aki ko 'eni ki he fetu'utaki.				
3.48a2	Ko hono fakahoko ha fo'I laine telefoni mavahe ki he ngaahi ta telefoni fakavavevave				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai 'a e malu 'o e ngaahi laine fetu'utaki ki he me'a fakatu'upake (laka hake 'I he mahina	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fokotu'u ha laine ke ne malu'I 'a e ngaahi me'a fakatu'upake, Q3	-	✓	✓	-
3.42	Va'a ki he Me'atokoni				
Taumu'a	3.42a: Ke fakalakalaka aipe kimu'a 'a e tu'unga lelei 'o e fakahoko fatongia 'ae Tafa'aki ngaue ni mo hono teuteu'i ha me'atokoni fakatupu mo'ui lelei				
3.42a1	Me'akai ivi mo mo'uilelei 'oku 'oange ma'ae tokotaha mahaki 'I he houa kai kotoa				
3.42a2	Fiema'u 'a e ngaahi founa mavahe / me'akai 'oku 'omai 'o fakatatau ki he fiema'u				
Me'afua	Totongi 'o e me'atokoni pea mo e me'akai 'oku 'omai mei he peito 'i falemahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Totongi 'o e me'atokoni mo hono tufaki ki he kau mahaki 'oku kei malava pe 'o fakahoko lolotonga 'o e ta'u	✓	✓	✓	✓
3.42a3	Ngaahi fiema'u makehe ta'epalani (fakafalala 'I he faingamalie fakapa'anga)				
Me'afua	Lahi 'o e ngaahi tohi kole ta'epalani 'oku fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakasi'isi'I 'a e fika ki he ngaahi kole 'oku fakahoko	✓	✓	✓	✓
Taumu'a	3.42b: Ke fakalelei'i mo fakanaunau kakato foki 'ae tafa'aki ni tautefito ki he ngaahi naunau teuteu mo fai 'aki 'ae fei me'atokoni pea mo fakahoko 'ae langa faka lahi ki he peito lolotonga 'o e Va'a ngaue ni.				
3.42b2	Langa ha ngaahi loki fa'oanga naunau mo ha loki malu ki he 'Ofisa Tekinikale ki he ngaahi me'angaue.				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'i ai hono fokotu'u 'o e misni fakamokomoko ki he loki tuku'anga me'angaue	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Ke fokotu'u ha misini fakamokomoko 'i he taha 'o e ngaahi loki koeni (loki fakatolonga 'o e me'akai pea mo e loki 'o e 'ofisa ki he me'atokoni)	✓	-	-	-
Taumu'a 3.42c: Ke ako'i mo fakataukei 'ae tu'unga fakahoko fatongia, 'ilo moe taukei 'ae kau ngaue kotoa 'i he Va'a ngaue ni					
3.42c1	Fakahoko ha ako e kau ngaue 'i peito ki he ngaahi founa kehekehe ki he teuteu'ii e me'atokoni mo'ui lelei pea mo e tā'ofi e pipihi e ngaahi siemu fakatupu mahaki				
Me'afua	Fakakatoa 'a e tokolahi hono fakahoko 'o e ako ki he ngaahi 'o e me'atokoni	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Oua toe si'isi'i hono fakahoko 'o e ako koeni 'I ha polokalama ako 'e 1	1	1	1	1
3.42c2	Fakalahi 'a e tu'utu'uni mo e founa hono tokangaekina 'o e me'akai – faka'ehi'ehi mo fakahoko (tu'otaha he ta'u) 2021.				
Me'afua	Kakato 'a e tohi lao fakahinohino ki he ngaahi 'o e me'atokoni ki he kau mahaki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fokotu'u ke kamata hono ngaue'aki 'a e tohi lao fakahinohino 'oku ha 'I he Q3	✓	✓	-	-
3.42c3	'A'ahi fakata'u ki motu				
Me'afua	Fakakatoa 'o e 'a'ahi ki he ngaahi 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	O 'oua 'e toe si'i hifo 'i he 'a'ahi 'e 1 'I he ta'u	1	1	1	1
Taumu'a 3.42d1: Ke fakalakalaka ki he tu'unga lelei tahaa 'ae ngaahi me'atokoni 'oku 'oatu ma'ae kau mahaki 'o tautefito kiate kinautolu 'oku nau mo'ua 'i he ngaahi mahaki 'oku 'ikai pipihi (NCD's) pea mo faka'ai'ai 'ae to'onga mo'ui manako ki hono ma'u 'o e me'atokoni fakatupu mo'ui lelei..					
3.42d1	Hokohoko e talanoa fekauaki moe mahaki 'ikai pipihi ke toe malohi ange hono poupou'ii e kai mo'ui lelei e kau mahaki (patient) 'oku nau ngaue'aki e sevesi 'o e falemahaki				
Me'afua	Tokolahi 'a kinautolu 'oku ma'u 'e he mahaki 'ikai ke pipihi 'oku talatala mai fekau'aki mo'enau ma'ume'atokoni	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tauhi 'a e tokolahi 'a kinautolu 'oku talatala mai 'oku nau ma'u 'a e mahaki 'ikai ke pipihi	~1000	~1100	~1200	~1300
3.42d2	Faú ha ngaahi naunau pe tohi ki he fakahuu á e pepe moe fanau (UNICEF)				
Me'afua	Tokolahi á e kakai kuo fakahoko á e talanoa kia mo hono tufaki á e naunau moe tohi.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi ke tufaki á e ilo ki he tokotaha kotoa	~1000	~1100	~1200	~1300
3.42d3	Fakahoko á e palani ngaue á e UNICEF kau kiai á e ngaahi polokalama ki he kolo, savea he úu ápiako etc.				
Me'afua	Peseti 'ó e ngaahi ngaue kuo fokotuú ke fakahoko he palani ngaue kuo kakato.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko peseti é 80% ó e palani ngaue kuo fakahoko ki he 2024/2027	60%	80%	100%	
3.42d4	Fakahoko á e palani ngaue á e UNICEF he taimi ó e fakatamaki ó kau kiai á e fakalelei á e lao moe tuútuúni ngaue he taimi fakatamaki moe malu á e me'atokoni etc.				
Me'afua	Peseti 'ó e ngaahi ngaue kuo fokotuú ke fakahoko he palani ngaue kuo kakato.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko peseti é 80% ó e palani ngaue kuo fakahoko ki he 2024/2027	60%	80%	100%	
Taumu'a 3.42d2: Ke fakalakalaka 'a e fakahoko fatongia, 'i ha founa 'oku vave mo pau kiate kinautolu kotoa pe 'oku tokonia 'e he Va'a ngaue ni.					
3.42d2	Fa'u ha tu'utu'uni ngāue mo ha founa ngāue ki he fakahoko fatongia 'i he peito (IMAMI / UNICEF).				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'i ai 'a e tohi fakahiohino pea mo hono fakamafai'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko e ngofua ki hono fakamafai'i 'o e tohi fakahiohino 'oku ha 'i he Q2</i>	✓	✓	-	-
3.42d3	Fakangāue'ii , pea toe hiki'i hake ke toe fakalakalakaange 'a e kau ngāue faka'ofisi				
Me'afua	<i>Tokolahi 'o e kau ngaue 'oku 'oange 'enau faingamalie ke hiki hake</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oua toe si'i hifo 'i hono fakahiki 'o e kau ngaue 'i he 1</i>	-	✓	-	✓

5.3.7.1. Polokalama 3: 'Otu Motu [Vava'u, Ha'apai, 'Eua moe Ongō Niua]

Ola Fakafonua C: Fakaivia e Fakalakalaka e tangata mo e vahevahe tatau					
Makatuliki 2: Makatuliki Fakasosiale					
Ola Fakapotungaue 2.5: Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaekina 'oe ngaahi fokoutua					
Taumu'a ngaue fakafonua (NHSP KRA) 1: Fakahoko Fatongia 1.1 - 1.7					
#	Pilinisi Ngu (Falemahaki Vava'u)				
Taumu'a 3.21m: Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.					
#	Ngaahi Fuafatongia				
3.01	Fakahoko ngaue ki he lelei 'o e fakahoko fatongia 'o kau ki ai 'a e ngaahi fokoutua 'oku fiema'u fakavavevave				
Me'afua	Katoa e kau takoto	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e takoto	~1,700	~1,800	~1,800	~1,800
Me'afua	Katoa e kau talatala	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e talatala	✓	✓	✓	✓
Objective 3.0: Fakapapau'I 'oku 'I ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'I he Falemahaki Pilinisi Ngu pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a-Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.					
3.02	Fakahoko ha ngaue fakafaito'o ki he ngaahi senita mo'ui lelei 'i he ngaahi feitu'u 'oku mama'o ange				
Me'afua	Tokolahi e talatala e Senita kihe Mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e talatala kihe Senita kihe Mo'ui	✓	✓	✓	✓
3.03	Toe siofia 'a e konga kekekele 'i he senita mo'ui lelei 'i Falevai, pea fakafo'ou				
Me'afua	Tu'unga 'oku 'iai e senita kihe mo'ui 'o Falevai ke toe ngaue'aki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Kamata ngaue'aki e Senita 'I Falevai he Q2	-	✓	✓	-
3.04	Tokanga'i 'a e mo'ui lelei 'o e 'ataakai, sivi ki he tu'unga ma'a 'a e vai, pea pehe foki ki he ma'a 'o e kolo				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e 'a'ahi kuo fakahoko	✓	✓	✓	✓
3.05	Fakahoko ha ngaue makehe ange ma'a kinautolu 'oku fanau kei iiki, palani ma'ae famili, huhu malu'i, kia kinautolu 'oku feitama pea pehe foki kia kinautolu toki 'osi fa'ele.SDG 3.1.2, 3.8.1, 3.7.1				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Katoa e pepe kuo fa'ele'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e pepe kuo fa'ele'i</i>	~300	~300	~300	~300
3.06	Fakahoko ha sivi NCD mo ha ako ke fak'ai'ai 'aki 'a e mo'ui lelei kia kinautolu 'oku fokoutua 'i he ngaahi mahaki 'ikai ke pipihi				
Me'afua	<i>Katoa kinautolu fo'ou ne sivi 'o kuomo'ua he NCD</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Siofi e tokolahi 'o kinautolu he NCD[holoki hifo]</i>	~3453	~3400	~3300	~3200
Taumu'a 3.0: Fakaivia 'a e taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'I he ngaahi tukui motu 'o Vava'u					
3.07	'A'ahi ki he ngaahi 'otu motu 'oku mama'o atu 'i Vava'u tu'o ua he ta'u				
Me'afua	<i>Katoa e 'a'ahi ki he 'Otumotu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Folau e 2 ne fakahoko</i>	2	2	2	2
3.08	Fakalelei'i ke toe fakalakalaka ange 'a e senita mo'ui lelei pea pehe foki ki he kiliniki 'oku ne tokangaekina 'a e fa'e mo e pepe pehee foki ki he fa'e faitama				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai e kiliniki 'a Hunga hono fakalelei'i</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hunga Clinic upgraded to a Health Centre by Q4</i>	-	✓	✓	-
3.09	Langa 'a e Falemahaki fo'ou 'a Vava'u				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai e falemahaki fo'ou</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'Oatu e fokotu'utu'u ngaue moe palani fakaanga mo paanga kihe falemahaki fo'ou</i>	✓	✓	✓	-
Taumu'a 3.0 Fakapapau'i koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia ki hono monomono 'oe ngaahi me'angaue pehe ki he ngaahi fale 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.					
3.010	Tokanga'i mo hono monomono 'a e falemahaki 'i Vava'u pea mo 'enau senita fakakolo mo e kiliniki ke fakapapau'i 'oku fakahoko lelei 'enau ngaue				
3.011	Tokanga'i mo hono monomono 'a e ngaahi me'angaue pea mo e koloa ki he kiliniki 'o Hunga				
3.012	Tokanga'i mo hono monomono 'a e senita mo'ui lelei 'o Falevai 'a 'enau ngaahi me'angaue pea mo e koloa				
3.013	Tokanga'i mo hono monomono 'a e senita mo'ui lelei 'o Tefisi 'a 'enau ngaahi me'angaue pea mo e koloa				
3.014	Tokanga'i mo hono monomono 'a e Senita mo'ui lelei 'o Ta'anea 'a e' enau ngaahi me'angaue pea mo 'enau koloa				
Me'afua	<i>Katoa e patiseti kihe monomono ki Vava'u</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Hiki hake e patiseti monomono ki Vava'u</i>	✓	✓	✓	✓
Objective 3.0: Ko hono fakahoko lelei 'oe ngaahi ako ke fakalakalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'l ngaue 'ae kau ngaue 'I hono fakahoko lelei honau fatongia 'I he falemahaki Pilinisi Ngu.					
3.015	Ako'i ke toe lelei ange 'a e fakahoko ngaue 'a e kau ngaue 'i he falemahaki Pilinisi Ngu				
Me'afua	<i>Katoa e ako fakalakalaka kihe 'ilo 'ihe Falemahaki Pilinisi Ngu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ako e taha kuo fakakakato</i>	1	1	1	1
3.016	Kau ngāue [fiema'u lakanga] 'I he Falemahaki Ngu				
Me'afua	<i>Katoa e kaungaue 'oe Falemahaki Ngu</i>	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Siofi e tokolahi e kaungaue 'oe falemahaki Ngu	>90	>90	>90	>90
3.1	Falemahaki Pilinisesi Fusipala				
Objective 3.1: Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Fusipala pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.					
#	Activities				
3.10	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui ki he Vahenga Ha'apai				
Me'afua	Katoa e kau takoto	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e kau takoto	<500	<500	<500	<500
Me'afua	Katoa e kau talatala	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e kau talatala	~13122	~13122	~13122	~13122
Objective 3.1: Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Fusipala pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a-Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.					
3.11	Fakahoko tefito'i fatongia ki he mo'ui mei he ngaahi senita mo'ui 'i he ngaahi motu iiki.				
Me'afua	Katoa e talatala 'ihe Senita kihe Mo'ui 'i Nomuka mo Ha'afeva	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e katoa e talatala 'i he senitakihe Mo'ui 'o Nomuka /Ha'afeva.	✓	✓	✓	✓
3.12	Koe ngaahi fatongia ki he 'ataakai 'oku fakaivia ia ke ne tokonia e ngaahi tukui kolo 'aki hono tokangaekina 'a e ma'a 'o 'enau ma'u'anga vai fakafou atu ia he ngaahi palani ki hono tokangaekina 'ae ma'a moe hao 'oe vai inu				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e lahi e 'a'ahi kuo lava ki Ha'apai	✓	✓	✓	✓
3.13	Ke fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'e mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'e feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'e mo e pēpēSDG 3.1.2, 3.8.1, 3.7.1				
Me'afua	Katoa e lahi e pepe kuo fa'ele'i ki Ha'apai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e fa'ele ki Ha'apai	>100	>100	>100	>100
3.14	Fakahoko hono sivi'l mo fale'l 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi				
Me'afua	Katoa kinautolu fo'ou ne sivi 'o kuo mo'ua he NCD	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi 'o kinautolu 'oku mo'ua he NCD 'i Ha'apai	~1,300	~1,300	~1,300	~1,300
3.15	Fakahoko ha ako tu'o 2 fekauaki moe ngaahi mo kai e me'akai mo'ui lelei				
Me'afua	Kamata'i ha ako kihe kai mo'ui lelei kihe Komuniti	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko tu'o 1 'ae ako kihe kai mo'ui lelei kihe Komuniti	1	1	1	1
3.16	Fakahoko e polokalama fufulu nifo 'a e Malimali 1 'l he ngaahi apiako (Malimali 1)				
Me'afua	Peseti kihe ngaahi ako kuo a'u kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Peseti 90% e ngaahi ako kuo a'u kiai	90%	90%	90%	90%

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Objective 3.1: Fakaivia 'ae taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'I he ngaahi tukui motu 'o Ha'apai					
3.17	Fakahoko e 'a'ahi tu'o ua he ta'u ki he ngaahi motu iiki 'I he vahenga Ha'apai				
Me'afua	Katoa e ngaahi 'a'ahi kihe 'otumotu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'A'ahi e 2 kihe 'otumotu	2	2	2	2
3.18	Fakatau ha vaka tahi 'e ua ma'a e senita mo'ui 'I Ha'afeva mo Nomuka ke fakahoko e 'a'ahi fakamahina 'a e neesi ki he ngaahi motu iiki				
Me'afua	Fakatau e vaka e 2	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Vaka e 2 fakatau kihe Senita kihe Mo'ui 'o Ha'afeva/Nomuka	✓	✓	-	-
3.19	Fakalele'i e ngaahi senita mo'ui he kolo fakatatau ki he ngaahi fakalakalaka 'I he kaha'u				
Me'afua	Fokotu'u e ma'u'anga ivi meihe la'a kihe Senita kihe Mo'ui moe Kiliniki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Katoa e ngaahi Senita moe Kiliniki 'oku ngaue'aki e ma'u'anga ivi meihe la'a	✓	✓	-	-
3.100	Langa 'a e Fale fo'ou ma'ae Va'a ki Tu'a ofi ki he Falemahaki Fusipala				
Me'afua	Tukunga 'oku ia e poloseki langa e va'a ki tu'a kihe mo'ui	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Langa e fale fo'ou kihe Va'a ki tu'a kihe mo'ui'oe Falemahaki Pilinisesi Fusipala he Q4	-	✓	✓	-
Objective 3.1: Fakapapau'I koe ngaahi me'angaue moe koloa ke fakahoko'aki e ngaahi fua fatongia 'oku fakahoko lelei kau ai mo hono tokangaekina e ngaahi fiema'u faka'aho pehe ki hono kosi mo tauhi ke ma'a 'ae 'ataakai 'oe falemahaki.					
3.101	Tokanga'ii mo fakalei'ii e Falemahaki Fusipala pea moe ngaahi senita mo'ui 'i he 'u kolo ke hokohoko pe fakahoko fatongia				
3.102	Tokanga'I, fakanaunau mo fakalelei'I e senita kiliniki mo'ui 'o Fakakai (kau kiai e kuata nofo'anga)				
3.103	Tokanga'ii, fakanaunau mo fakalelei'ii e senita ki he mo'ui 'o 'Uiha (kau kiai e fale nofo'anga 'a e kau ngāue)				
3.104	Tokanga'ii, fakanaunau mo fakalelei'i e senita ki he mo'ui 'o Nomuka (kau kiai e fale nofo'anga 'a e kau ngāue)				
3.105	Tokanga'ii, fakanaunau mo fakalelei'i e senita ki he mo'ui 'o Ha'afeva (kau kiai e fale nofo'anga 'a e kau ngāue)				
3.106	Tokanga'ii, fakanaunau mo fakalelei'I e senita kiliniki mo'ui 'o Lotofoa/Lifuka (kau kiai e fale nofo'anga 'a e kau ngāue)				
Me'afua	Katoa e patiseti kihe monomono 'a Ha'apai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalahi e patiseti kihe monomono	✓	✓	✓	✓
Objective 3.1: Ko hono fakahoko lelei 'o e ngaahi ako ke fakalakalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'I ngaue 'a e kau ngaue 'I hono fakahoko lelei honau fatongia 'I he Falemahaki Fusipala					
3.107	Fakahoko 'a e ngaahi ako ke fakalakalaka ai pe 'ae 'ilo moe poto'ii ngāue 'ae kau ngāue 'i hono fakahoko lelei honau fatongia 'I he Falemahaki Fusipala				
Me'afua	Katoa e ako kuo fakahoko ke fakalakalaka e 'ilo	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ako e taha kuo fakakakato	1	1	1	1
3.108	Kau ngāue [fiema'u lakanga] 'I he falemahaki Fusipala				
Me'afua	Katoa e kau ngaue 'i he Falemahaki Pilinisesi Fusipala	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e kau ngaue 'ihe Falemahaki Pilinisesi Fusipala	2	2	2	2
3.2	Falemahaki Niu'eiki				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Objective 3.2: Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu. Ngaahi Fatongia Fakafaito'o pehe kihe ngaahi fatongia ngaue tokoni 'ikai fakafaito'o: Loki Niumonia, Falenifo, tafa'aki Sivi toto pea pehe ki he Tafa'aki Hu'ivai.					
#	Ngaahi Fuafatongia				
3.21	Fakahoko tefito'i fatongia ki he va'a mo'ui lelei fakafaito'o				
Me'afua	Katoa e kau takoto	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e kau takoto	~370	~370	~370	~370
Me'afua	Katoa e kau talatala	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahie kau talatala	~12,000	~12,000	~12,000	~12,000
Objective 3.2: Fakapapau'l 'oku 'l ai 'ae ngaahi me'angaue moe naunau fe'unga ke tokonia 'a hono fakahoko lelei 'oe ngaahi fatongia fakafaito'o 'l he Falemahaki Niu'eiki pea pehe ki he ngaahi Senita 'oe Mo'ui kau ai moe tukui motu: Ngaahi Fatongia Va'a ki Tu'a- Senita ki he Mo'ui, Ngaahi Ngaue tokangaekina 'o e fakafanau pehe ki he Va'a Nifo.					
3.22	Koe ngaahi fatongia ki he 'ataakai 'oku fakaivia ia ke ne tokonia e ngaahi tukui kolo 'aki hono tokangaekina 'a e ma'a 'o 'enau ma'u'anga vai fakafou atu ia he ngaahi palani ki hono tokangaekina 'ae ma'a moe hao 'oe vai inu				
Me'afua	Katoa e 'a'ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e lahi e 'a'ahi	~3,300	~3,300	~3,300	~3,300
3.23	Fakahoko 'a e ngaahi tokoni fekau'aki mo e mo'ui lelei 'a e fa'e mo e pēpē ki he to'utupu fefine, palani 'o e famili, ngaahi huhu malu'i, tokanga'i 'o e ngaahi fa'e feitama pea mo e tokanga'i 'o e fa'e mo e pēpēSDG 3.1.2, 3.8.1, 3.7.1				
Me'afua	Katoa e pepe	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi e pepe	~100	~100	~100	~100
3.24	Fakahoko hono sivi'ii mo fale'ii 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi				
Me'afua	Katoa kinautolu fo'ou ne sivi 'o kuo mo'ua he NCD	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Siofi e tokolahi 'o kinautolu 'oku mo'ua he NCD		✓		
3.25	Fakahoko e polokalama fufulu nifo 'a e Malimali 1 'l he ngaahi apiako (Malimali 1)				
Me'afua	Katoa e ngaahi ako kuo a'u kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Pesetie 90% e ngaahi ako kuo a'u kiai	>1,200	>1,200	>1,200	>1,200
3.26	Katoa e pepe				
Me'afua	Siofi e tokolahi e pepe	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakahoko hono sivi'ii mo fale'ii 'a e kakai 'oku nau fokoutua he mahaki 'ikai pipihi	90%	90%	90%	90%
Taumu'a 3.2: Fakaivia 'ae taumu'a ke 'oua 'e li'ekina ha taha pea mo e malava ke nau ma'u 'ae ngaahi ngaue fakafaito'o ki he mo'ui 'l he motu ko 'Eua					
3.27	Fakalelei'l mo Fokotu'utu'u fo'ou e Falemahaki Niu'eiki				
Me'afua	Tu'unga 'oe ngaahi Tau'anga Me'alele pe Nofo'anga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Feitu'u Tau'anga Me'alele moe ngaahi nofo'anga ke kakato ihe Q2	✓	-	-	-
Me'afua	Tu'u'anga fo'ou kihe Antenal moe kiliniki fakafanau	2025	2026	2027	2028

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	Ke 'iai ha feitu'u fo'ou kihe fale feitama pea moe kiliniki fakafanau kihe Falemahaki Niu'eiki.			✓ -	-
Me'afua	Tu'unga hono fakalahi 'oe Laboratory	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	fakalahi mo hono fakalelei e Laboratory	✓	✓	-	-
Me'afua	tu'unga hono fakalelei e nofo'anga e kau Neesi	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakalelei mo fakakakato e nofo'anga e kau neesi		✓ -	-	-
Me'afua	tu'unga hono fakalelei 'oe ngaahi nofo'anga	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	ke fakalelei 'o 'oua toe si'l hifo 'ihe peseti 90 'oe ngaahi nofo'anga	✓	✓	-	-
Me'afua	Tu'unga hono tokanga'l e ngaahi fale 'l niu'eiki	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke tokanga'l ma'upe 'ae ngaahi fale 'l Niu'eiki	✓	✓	✓ -	✓ -
Me'afua	Tu'unga 'o hono tokanga'l 'oe ngaahi me'angaue	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Lahi fakakatoa 'oe ngaahi 'a'ahi angamaheni ki hono tokanga'l 'oe Falemahki Vaiola	✓	✓	✓	✓
Me'afua	lahi fakakatoa e ngaahi me'a 'oku hoko fakatu'upakee 'oku fakahoko fakata'u	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakasi'isi'l 'ae lahi fakakatoa 'oe ngaahi me'a fakatu'upakee ma'a Niu'eiki	✓	✓	✓	✓
Taumu'a 3.2: Ako moe fakalakalaka ke malava 'a e kau ngaue 'a e Niu'eiki ke fakapapau'l 'a e tu'unga lelei 'oe ngaue					
3.28	Training and capacity building of Niu'eiki staff				
KPI	Ako moe langa hake 'a e kau ngaue 'oe Niu'eiki	2025	2026	2027	2028
Target	fakakatoa 'oe ngaahi ako moe ngaahi lavame'a na'e fakahoko	1	1	1	1
3.29	'Oua na'a toe si'l hifo 'l he 1 'a e ako moe malava ke fakatupulaki 'a e malava				
KPI	Kau ngaue ki he Falemahaki Vaiola	2025	2026	2027	2028
Target	Tokolahi fakakatoa 'oe kau ngaue na'e 'ave ke fakahu ki he Falemahaki Vaiola	2	2	2	2
2.3	Falemahaki Fakakolo 'o Likamonu				
Taumu'a 2.31k: Fakahoko 'a e ngaahi tokoni ki he mo'uilelei 'l he Falemahaki Komiuniti Likamonu kau ai 'a Tafahi					
#	Ngaahi fakahoko fatongia				
2.31	Fakahoko 'a e ngaahi tefito'l tokoni fakakiliniki 'l he falamahaki Fakakolo 'o Likamonu				
KPI	Fakakatoa 'oe tokolahi 'o e kau hu	2025	2026	2027	2028
Target	Vakai'l 'a e tokolahi 'o e kau hu	~35	~35	~35	~35
KPI	Lahi fakakatoa 'o e ngaahi fale'i	2025	2026	2027	2028
Target	vakai'l 'a e lahi 'o e ngaahi fale'l	~2685	~2700	~2700	~2700
2.32	Fakahoko 'a e ngaahi tefito'l tokoni ki he mo'ui lelei 'a e fa'e/fanau 'ihe Falemahaki Likamonu mo e Komiuniti 'o Niuatoputapu SDG 3.1.2, 3.8.1, 3.7.1				
KPI	Tokolahi fakakatoa 'o e fa'ele'l mo'ui	2025	2026	2027	2028
Target	Vakai'l 'a e tokolahi 'o e ngaahi fa'ele'l mo'ui	~30	~30	~30	~30
2.33	Feitu'u fe'unga ke tu'u ai 'a e Falemahaki Likamonu 'l he 'amanaki ki hono fakalahi 'o e ngaahi sevesi				
KPI	Tokolahi fakakatoa 'o e kau ngaue 'l he Falemahaki Likamonu	2025	2026	2027	2028
Target	Vakai'l 'a e tokolahi 'o e kau ngaue	3	3	4	4

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

2.4	Senita mo’ui lelei fakakolo ‘o Tu’akifalelei				
Taumu’a 2.4: Fakahoko ‘a e ngaahi tokoni ki he mo’ui lelei ‘I he Senita ki he mo’ui lelei ‘I Tu’afakilelei					
#	Ngaahi fua fatongia				
2.41	Fakahoko ‘a e ngaahi tefito’I tokoni ki he mo’ui lelei ‘I he Senita Mo’ui Lelei ‘a e Kolo ‘o Tu’afakilelei				
KPI	Fakakatoa ‘o e tokolahi ‘o e kau tokoto	2025	2026	2027	2028
Target	Vakai’I ‘a e tokolahi ‘o e kau tokoto	~25	~25	~25	~25
KPI	Fakakatoa ‘o e ngaahi fale’i	2025	2026	2027	2028
Target	vakai’I ‘a e lahi ‘o e ngaahi fale’i	~1500	~1500	~1500	~1500
2.42	Fakahoko ‘a e ngaahi tefito’I sevesi ki he mo’ui lelei ‘a e fa’ee/fanau ‘I he Senita Mo’ui ‘o Tu’akifalelei ki he kolo ‘o Niuafo’ou.				
KPI	Tokolahi fakakatoa ‘o e kau feitama	2025	2026	2027	2028
Target	Vakai’I ‘a e lahi ‘o e ngaahi feitama	✓	✓	✓	✓
2.43	Fakalelei’I mo fokotu’utu’u fo’ou ‘a e Senita Mo’ui Lelei ‘a Nuafo’ou, nofo’anga neesi mo e kiliniki nifo.				
KPI	Tu’unga ‘o hono fakalelei’I mo hono fakanaunau ‘oe ngaahi fale ‘I Niuafo’ou	2025	2026	2027	2028
Target	Ke fakalelei’I mo tokanga’I kakato ‘a e ngaahi fale ‘I Niuafo’ou	3	3	4	4
2.44	Fakapapau’I ‘oku tokanga’I ‘a e ngaahi me’angaue pea feau ‘a e ngaahi fiema’u ‘a e ngaahi me’alele				
KPI	Lahi Fakakatoa ‘o e ngaahi koloa ma’a Niuafo’ou	2025	2026	2027	2028
Target	Tokanga’I ‘o e ngaahi me’angaue moe ngaahi me’alele ‘a Niuafo’ou	1	1		

5.3.8. Ngaahi me'afua ki he fakahoko fatongia

#	ME'AFUA	PALANI NGAUE	VA'A
1.4	Muimui ofi ki he Ngaahi lao ki he mo'ui lelei fakavaha'apule'anga (%)	Palani Fakalalakaka Tu'uloa/ 'Otu Motu Mo'uilelei	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.4.1	<i>Ngaue'aki 'o e faito'o (ngaue 'a e faito'o 'i he sinol, pea mo e fakaakeake hili hono ngaue'aki 'o e ngaahi faito'o</i>	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Va'a Fakalelei 'Atamai
3.5.2	<i>Uesia hono ngaue'aki e kava malohi, fakamatala fakatatau ki he lao fakafonua ki hono ma'u 'o e kava malohi (ta'u 15 pe lahi hake ai)</i>	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.6.1	<i>Tokolahi 'o e lavea pe mate 'i he hala pule'anga 'i loto he 'aho 'e 30 'i he toko 100,000</i>	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Ngaahi Mahaki Fakatu'utamaki
3.1.1	<i>Fa'ele mate 'i he mo'ui 'e toko 100,000</i>	Palani Fakalalakaka Tu'uloa/ Palani Fakalalakaka 'o Tonga	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine
3.1.2	<i>Koe lahi 'oe ngaahi Fa'ele 'oku fai fatongia ki ai 'ae kau ngaue 'oku nau ma'u 'ae taukei fe'unga</i>	Palani Fakalalakaka Tu'uloa	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

	<i>Lahi 'oe pekia 'a e pepe valevale 'l he fa'ele mo'ui hono 1000 kotoa</i>	Palani Fakalakalaka 'o Tonga	Va'a ki he Longa'l fanau
3.2.1	<i>Lahi 'oe pekia 'ae Longa'l fanau si'l hifo he ta'u 5 (pekia 'l he fa'ele mo'ui 'e 1000 kotoa pe)</i>	Palani Fakalakalaka Tu'uloa	Va'a ki he Longa'l fanau
3.2.2	<i>Lahi 'oe pekia 'a e pepe valevale toki fa'ele'l (mate 'l he fa'ele mo'ui 1,000 kotoa pe)</i>	Palani Fakalakalaka Tu'uloa	Va'a ki he Longa'l fanau
3.8.1.4	<i>Lahi 'oe ngaahi mohenga falemahaki ki he tokolahi 'oe kakai 'oe fonua 100,000</i>	Palani Fakalakalaka Tu'uloa	Founga Pule'l moe ngaue Faka'ofisi
3.c.1	<i>Ko hono vahevahe lelei 'o e kau 'ofisa ngaue ki he mo'ui lelei (ki he toko 10,000 'o e tokolahi 'oe kakai)</i>	Palani Fakalakalaka Tu'uloa	Founga Pule'l moe ngaue Faka'ofisi
2.9	<i>Sivi 'oe kanisa 'o e fakafefine</i>	'Otu Motu Mo'uilelei	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine
3.7	<i>Tokangaekina 'oku fai ki he fa'e feitama</i>	'Otu Motu Mo'uilelei	Fale Fa'ele / Mo'ui Lelei 'a Fafine

5.3.9. Likuesi e kau ngaue

Va'a	Hingoa 'o e ngaue 'oku likuesi	Ngaahi ngaue lolotonga	# ngaue 'oku likuesi	Feitu'u
Talatala mo e ngaahi me'a fakavavevave	Toketa	7	4	ED-OPD
	Toketa ma'olunga (Special Grade)	2	1	ED-OPD
	Neesi	19	5	ED-OPD
	Orderly	0	4	ED-OPD
Fakamohe mo e ICU	Toketa ma'olunga	0	2	ICU
	MOSG	1	1	ICU
Uooti fakafaito'o	Toketa ma'olunga	1	1	Uooti fakafaito'o
	Physician Specialist	2	1	Uooti fakafaito'o
Uooti ki he fanau iiki	Toketa ma'olunga	1	1	Uooti ki he fanau iiki
	Toketa mataotao 'i he ki he fanau	2	1	Uooti ki he fanau iiki
Uooti ki he fakalelei 'atamai	Toketa ma'olunga	0	1	Uooti ki he fakalelei 'atamai
	Toketa ma'olunga	1	1	Uooti ki he fakalelei 'atamai
	Neesi ma'olunga	0	2	Uooti ki he fakalelei 'atamai
	'Ofisa ma'olunga ki he tafa'aki fakalelei 'atamai	0	1	Uooti ki he fakalelei 'atamai
Mata	'Ofisa ki he mata	6	1	Kililiki mata 'I Vaiola
	'Ofisa ki he mata	1	1	Kililiki mata 'I Vava'u
Faka'ata	Tokotaha failesisita 'i he faka'ata	2	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga 'i he siken CT	0	1	Falemahaki Vaiola
	Senior Medical Physicist	0	1	Falemahaki Vaiola
Va'a fakamalohisino	Pule ma'olunga 'i he va'a fakamalohisino	0	1	Falemahaki Vaiola
	Tokotaha mataotao he fakamalohisino	4	3	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga ki he ngaahi kongokonga 'o e sino hange koe va'e loi etc	0	1	Falemahaki Vaiola
	Senior Mobility Technician	0	1	Falemahaki Vaiola
Ngaue fakakemikale	Pule 'i he loki fakakemi	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga fakasaienisi 'i he loki fakakemi	2	2	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa 'enisinia ki he ngaahi me'angaue 'i he loki fakakemi	1	0	Falemahaki Vaiola

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

	'Ofisa tokoni 'i he loki fakakemi	8	15	Loki lab 'i Tonga
Biomedical Engineering	Pule ma'olunga ki he BMET	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga 'i he BMET	0	2	Falemahaki Vaiola
	BMET	0	5	Falemahaki Vaiola
Me'akai	Kalake ki hono tauhi 'o e me'akai	1 Daily Paid	1	Falemahaki Vaiola
Domestic Services	Supavaisa ki loto falemahaki	0	1	Falemahaki Vaiola
	'ofisa ma'olunga kene tokanga'i 'a e ma'a 'o e ngaahi uooti	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tangata ma'olunga ke tokoni ki he uooti	0	1	Falemahaki Vaiola
Ngaue faka'ofisi	Toketa ma'olunga		4	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa fakafaito'o (toketa)		4	Falemahaki Vaiola
CSSD	'Ofisa pule ki he haka 'o e me'angaue	1	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga tokoni ki he haka 'o e me'angaue	0	2	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tokoni	0	4	Falemahaki Vaiola
Fale fo	Pule 'i fale fo	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga ki fale fo	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tangata ki fale fo	0	1	Falemahaki Vaiola
Tokotaha tali telefoni	Pule telefoni	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tali telefoni ma'olunga	0	2	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tali telefoni	5	2	Falemahaki Vaiola
Tokotaha tokoni 'i he tafa'aki fakalelei 'atamai	'Ofisa pule ki he tafa'aki fakalelei 'atamai	0	1	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga	0	3	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa tokoni kalasi II	7	5	Falemahaki Vaiola
Tafa'aki tuitui	Pule tuitui	1	Hiki hake 'a e vahe	Falemahaki Vaiola
	'Ofisa ma'olunga 'i he tuitui	0	1	Falemahaki Vaiola
	Tokotaha tuitui	1	2	Falemahaki Vaiola
Tokotaha le'o	Ngaue ki tu'a			
Tokanga'i 'a tu'a mo kosi	Ngaue ki tu'a			

5.3.1. Likuesi e kau ngaue ki he 'otu motu

Va'a	Hingoa 'o e ngaue 'oku likuesi	Ngaahi ngaue lolotonga	# ngaue 'oku likuesi	Feitu'u
Falemahaki Fusipala	Pule keita	0	1	Falemahaki Fusipala
	Pule fo	0	1	Falemahaki Fusipala
	Pule me'alele (Band O)	0	1	Falemahaki Fusipala
	Faka'uli ki he fiema'u tokoni fakavavevave	0	1	Falemahaki Fusipala
	Domestic Staff Supervisor	0	1	Falemahaki Fusipala
	Tokotaha kene tokanga'i 'a e seita (Kauvai HC)	0	1	Senita Kauvai
	Ngaue faka'osifi ma'olunga	0	1	Falemahaki Fusipala
	Tokotaha komipiuta kalasi 1	0	1	Falemahaki Fusipala
	Ofisa HR band M	0	1	Falemahaki Fusipala
	Tokoni Kuki	1	1	Falemahaki Fusipala
Falemahaki Niu'eiki	Toketa Pule	0	1	Falemahaki Niu'eiki
	Tokotaha le'o	0	1	Falemahaki Niu'eiki
	'Ofisa IT	0	1	Falemahaki Niu'eiki
	Tokotaha fo	1	1	Falemahaki Niu'eiki
	Ofisa HR	0	1	Falemahaki Niu'eiki
	Neesi ma'olunga ki he va'a ki tu'a	1	1	Falemahaki Niu'eiki
Falemahaki Ngu	Inisipekita ki he va'a ki tu'a	2	1	Falemahaki Ngu
	'Ofisa tokanga'i e ma'a 'o e vai	0	1	Falemahaki Ngu
	'Ofisa ki he tokanga'i 'o e ma'a 'o e 'ataakai	1	2	Falemahaki Ngu
	Tokotaha talitali kakai 'i he faka'ata	0	1	Falemahaki Ngu
	Toketa fakasaenisi	0	1	Falemahaki Ngu
	Tokotaha tokanga'i 'a e lab	1 DP	1	Falemahaki Ngu
	Tokoni kuki	4	2	Falemahaki Ngu
	Tokanga'i 'oe uooti	3	2	Falemahaki Ngu
	Faka'uli	4	2	Falemahaki Ngu
	Tokotaha le'o	1 DP	1	Niuafu'ou
Senita Tu'akifalelei	Tokanga'i 'oe uooti	0	1	Niuafu'ou
	'Ofisa HR	1 DP	est. post	Niuafu'ou

5.3.2. Fakama'opo'opo 'a e Polokalama Patiseti mo e kau ngaue

Tepile 12: Polokalama 3 patiseti mo e kau ngaue

	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Polokalama 3 – Tokangaekina fakafaito'o	43,252,476	37,839,400	37,535,900	36,620,000	37,383,400
Fakafuofua 'o e pa'anga lolotonga	36,532,038	34,241,700	32,701,000	33,402,400	34,402,400
Fakamole ki he kau ngaue	17,345,566	19,547,800	17,295,800	17,997,200	18,997,200
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	19,186,472	14,693,900	15,405,200	15,405,200	15,405,200
Fakafuofua 'o e pa'anga fakalakalaka	3,419,756	2,881,929	6,808,300	7,234,500	3,597,700
Pa'anga lolotonga	6,720,437	3,597,700	4,834,900	3,217,600	2,981,000
Fakamole ki he kau ngaue	3,574,723	1,117,700	2,122,400	484,000	481,000
Fakakalasi	3,145,714	2,480,000	2,712,500	2,733,600	2,500,000
Fakamole ki he kau ngaue					
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	3,145,714	2,480,000	2,712,500	2,733,600	2,500,000

5.3.3. Changes to program 3 from last corporate plan

Felave'i ki he CP faka'osi	Hokohoko	Ki'i Liliu peseti: (1 – 50%)	Liliu Lahi (50%+)	Fo'ou
----------------------------	----------	------------------------------	-------------------	-------

Kuo toe hiki hake 'a e patiseti fakafaito'o he kuo fakakau atu 'a e kau neesi 'oku ngaue ki he va'a fakafaito'o 'i he patiseti 'a e tafa'aki ngaue koeni, pea 'oku toe hiki hake 'a e patiseti ke ne malava 'o fakakakato 'a e ngaahi naunau fakafaito'o, Ta'ofi e mafola 'o e ngaahi siemu fakatupu mahaki, mo e ngaahi faitongia 'a e poate ma'u mafai ki he Va'a faito'o sino mo e nifo.

'Oku 'i ai 'a e 'elia lalahi 'oku fakatefito ai 'a e ngaue fakafaito'o:

✓ *Ngaahi Feitu'u he ngaue'anga*

Ko e feitu'u lahi 'oku fai kiai 'a e tokanga koe sua pea mo e palama 'i he falemahaki Vaiola pehe ki hono fakalelei'i 'o e ngaahi langa.

'Oku 'iai 'a e ngaahi 'elia kehe pe 'o kau kiai 'a e feitu'u tuku'anga me'angaue ki he ngaahi uooti kotoa (fale pepe, loki talavai, loki lab) fakalahi 'o ICU, loki tafa, loki faito'o lavea, tafa'aki ki he mo'ui lelei 'o e taunga fanau, fakalelei'i 'a e ngaahi loki pea mo e lue'anga 'i Vaiola. Ko e taha 'o e me'a mahu'inga taha ke fai kiai 'a e tokanga ko e fakafiemalie ki he kau mahaki pea mo e kau ngaue. Kau atu kiai moe ma'u'anga vai mo e palama ki he falemahaki.

✓ *Ngaahi me'angaue / 'E toe lava ngaue'aki*

Kuo lahi e ngaahi misini mo e me'angaue kuo 'osi taimi pe ke fakafo'ou. Ko e lahi taha kuo nau a'u ki he ta'u 'e 10-20 pea mo e ni'ihia ia 'oku 'ikai toe lava ngaue'aki. 'Oku fiema'u e ngaahi me'a ngaue koeni ke fakafo'ou mo/pe toe fakalelei'i ke fakasi'isi'i 'ene fa'a fakafaingata'a'ia'i e fua fatongia. 'Oku lisi e ngaahi me'angaue koeni 'i he palani fakata'u 'o e polokiuameni. Ko e ngaahi me'a kehe 'oku kau ki ai 'a e pap smears, reagents etc.

Kau ako ne foki mai/Kau Ngaue fo'ou mo e Hiki vahenga. 'Oku toe tanaki atu ki aim o ha ngaahi ako fakalotofonua mo e fakataukei ke a'usia 'a e tu'unga ngaue fakatu'apule'anga.

✓ *'Elia makehe 'i he Polokalama koeni 'oku fiema'u 'a e tokanga makehe kiai*

Toe hiki hake 'a e folau fakafalemahaki ki tu'apule'anga pea mo e fakalotofonua – ke kei tu'u tatau aipe 'a e pa'anga ki he folau fakafalemahaki pe ko e toe hiki hake

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Ko e ngaahi tafa'aki 'o hange ko loki tafa, ENT, mata, tafa'aki ki he fisio ke malava 'a e kakai 'o e fonua 'o ma'u 'a e ngaahi tokoni fakafalemahaki. Ke faka'ai'ai 'a e va'a tokangaekina fakamamani lahi 'o e mo'ui pea kau atu kiai moe fakalahi 'o e ngaue fakafisiō

- *Ako ke toe loloto ange 'a e 'ilo 'o fakataatau ki he tu'unga ngaue 'oku 'iai 'a muli, pea kau kiai mo e kau 'osi ako mai*
- *Fakatefito 'a e tokanga ki hono ta'ota'ofi 'o e mahaki mo mateuteu ki ha mahaki faka'auha 'e hoko mai*
- *Fakataatau ki he Senita ki hono ta'ofi mo malu'i 'a e mahaki, ko e toko 1 'i he toko 20 'o e kau mahaki 'oku malava ke uesia. 'I Tonga ni 'o hange ko e ngaahi feitu'u 'i mamani ko e lahi 'o e mahaki 'ene uesia 'i he tukui kolo 'oku faka'au ke lahi pea mafola, ka 'oku malava pe ke ta'ota'ofi. 'Oku 'i ai pe 'a e ngaahi founa 'e tokoni ki hono ta'ota'ofi 'ene mafola.*

Ko e ngaahi founa ke ta'ota'ofi 'aki 'a e mafola 'o e mahaki 'i he 'ataakai 'oku vahevahe ia ki he tu'unga lolotonga 'oku 'iai pea mo e taimi 'oku feliuliaki ai pea 'oku fiema'u ketau ngaue fakataha ki hono tau'i 'a 'ene uesia ki he 'ataakai

Founa Faka'ehi'ehi Anga Maheni – Ko hono ngāue'aki 'a e ngaahi founa anga maheni ki he kau fokoutua ko e tefito'i taumu'a ia ki hono fakamafola 'a e siemu. 'Oku mahu'inga ma'u pē ke fakahoko 'a e founa faka'ehi'ehi 'i he taimi kotoa 'oku tokangaekina ai ha tokotaha 'oku fokoutua. 'Oku toe mahu'inga ange foki eni ko e 'uhi ko 'ene toutou hoko 'a e 'ikai ke malava ke 'ilo'i 'a kinautolu 'oku nau tufaki holo 'a e siemu fakatupunga 'i he 'ikai ke toe tali 'e he sino 'a e ngaahi fo'i'akau fakafaito'o anga maheni.

Founa Faka'ehi'ehi 'Ikai Tu'uma'u – 'Oku tanaki atu e founa ko eni ki he Founa Faka'ehi'ehi Anga maheni ki he kau fokoutua 'oku mahalo'i 'oku ma'u kinautolu 'e he ngaahi siemu makehe ange. 'Oku fakahoko ia 'o fakataatau ki he founa hono ma'u ai kinautolu he siemu (siemu mafola he 'ea, mafola he founa e fetu'utaki).

Ko e ngaahi founa faka'ehi'ehi' ni 'oku malava ke fakahoko ia 'aki hono;

- *Langa 'o ha Fale Makehe ki he ngaahi mahaki 'oku pipihi*
- *To e tanaki mai ha ngaahi naunau malu'i 'oku toe lelei ange hange koe ngaahi naunau ki hono malu'l 'oe halanga manava, hange koe ngaahi kava ki he fofonga 'oku ne sivi 'a e siemu*
- *Ngāue'aki e ngaahi teunga malu'i 'e ngāue'aki tu'o taha pē (kauni, kofu nima mo e malu'i mata)*

Koe ngaahi fakamole ko eni ke fakasi'isi'l 'a e mafola 'a e siemu 'oku 'ikai ke tokangaekina mavahe ia 'e he Potungaue ki ha'ane laine mavahe 'i he teuteu Patiseti ka 'oku tokangaekina ia 'aki hono fakakau 'I he ngaahi tafa'aki 'oku nau 'omai 'ae ngaahi naunau ki hono tokangaekina 'o e ma'a 'o e falemahaki pehe ki hono tokangaekina 'o e ma'a 'a e 'Atakai, tokangaekina hono ngaue'aki 'o e ngaahi fo'l'akau tamate siemu ki he sino, muimui'l ofi pea mo hono tokangaekina 'a hono faka'aonga'l 'oe ngaahi huhu malu'l.

Koe Poate ki he Faito'o pehe ki he Nifo koe sino ia kuo fokotu'u 'i he malumalu 'o e lao 'o Tonga. Ko e lolotonga ni 'oku 'ikai ke 'i ai ha sino'i pa'anga kuo vahe'i ki he Poate ni ka 'oku 'I ai 'ene mahu'inga fakalao, fakapalofesinale pea mo tokangaekina 'a e totonu moe mo'oni ki hono malu'l 'oe ngaahi 'ataakai pea 'oku 'osi fakanaunau lelei pe 'ae Poate ni ki ai. Ko e ngaahi tefito'l fatongia 'oku fakahoko 'e he poate ni kau ai: 'a hono faka'ai'ai mo toe fakamahu'inga'l 'a e mo'oni moe totonu 'o 'enau ngaahi fatongia fakapalofesinale, fakaivia 'ae ngaahi fakalakalaka fakapalofesinale, ke toe lelei ange mo hono muimui'l, ngaahi tefito'l 'ulungaahi moe fatongia 'oku fakahoko ke fakapalofesinale pea pehe ki hono sivilivi'l mo muimui'l ofi 'ae kau ngaue fakafaito'o ke mahino 'oku nau fakahoko lelei honau ngaahi fatongia fakafaito'o ki he kakai 'oe fonua.

5.4. Polokalama 4: Va'a Nifo

5.4.1. Fatongia 'o e Va'a mo e ngaahi polokalama

Ngaue fakafaito'o ki he nifo
 Ngaue kitu'a ki he Mo'ui lelei 'ae Nifo
 Polokalama tokangaekina e mo'ui lelei 'oe nifo 'i he ngaahi ako
 Ako'l mo fakataukei 'a hono tokangaekina 'oe mo'uilelei 'oe nifo

5.4.2. Ngaahi kupu fekau'aki

Ko kinautolu 'oku lahi taha 'a e ngaue kiai 'a e va'a nifo ki tu'a, ko e fanau ako tokamu'a mo e lautohi pea mmo e kakai 'oku nau talatala mai ki he ngaahi senita. Ko e va'a nifo ki tu'a 'oku vahevahe ia ki he senita lalahi 'e 2 ke lava 'a e kakai 'o e ngaahi kolo 'o fakahoko ai 'enau talatala

Koe tafa'aki ki he Ngaue fakafaito'o ki he Nifo 'oku nau taafataha kinautolu ki hono tokangaekina e toenga e kakai 'oe fonua ki ha ngaahi fiema'u vivili fakafaito'o pehe ki he fiema'u tafa fekau'aki mo honau nifo 'a ia 'oku nau 'ahia hangatonu 'ae tafa'aki ni 'i he 'u falemahaki.

5.4.3. Ola 'o e Polokalama

Koe ngaahi fatongia 'oku fakahoko 'e he polokalama 4 'oku fakataumu'a ia ke tofuhia kotoa ai e kakai 'oe fonua ki he'enau ngaahi fiema'u kotoa pe fekau'aki mo honau nifo pea oku kau heni moe tokangaekina moe kakai 'oe fonua oku nau fakakaungatamaki mei he ngaahi 'otu motu. Koe ola 'oe ngaue ni 'oku tokoni ia ki hono faka'ai'ai e mo'ui lelei 'oe nifo pea moe fakasi'isi'i foki 'a kinautolu 'oku palopalema honau nifo ka 'oku ikai ke a'u ki ai e fakahoko fatongia 'ae Va'a ni. Ko e visone 'o e Va'a koeni ke **"ke malava 'o fakakato 'a e ngaue ki he nifo ki he kakai 'o Tonga pea fakalotolahi'i 'a e komiuniti kenau kau mai pea ke hoko 'a Tonga ko e fonua 'oku lelei ai 'a e tu'unga mo'ui lelei 'o e nifo"**

5.4.4. Ngaahi ngaue fo'ou

#	Ngaahi Ngaue fo'ou ki he ta'u fakapa'anga koeni
1	Bachelor 'i he polokalama mo'ui lelei 'o e nifo
2	Polokalama Malimali 1 mo e 2
3	Fakafo'ou 'a e Kiliniki 'i Niuafou'ou

5.4.5. Ngaahi kupu fekau'aki mo e tokoni mei muli ki he polokalama 4

#	Ngaahi Hoa Ngāue
1	Timi Faitoó ó e Pasifiki Tonga
2	Colgate Fiji
3	WHO / DFAT / JICA / KOICA
4	'Univesiti Fakafonua 'a Fisi
5	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue
6	Kalapu Lotali
7	Komisoni Fakamafola Lea 'a Tonga

5.4.6. Polokalama 4: Ngāue Fakafaito‘o ki he Nifo moe Ngāue Ki Tu‘a ki he Mo‘ui lelei e nifo

Tepile 13: Polokalama 4: Ngaahi Taumu‘a/Ola ‘o e Va‘a tokangaēkina e mou‘i lelei e nifo

Polokalama 4: Va’a Tokangaekina ‘o e nifo					
Ola Fakaefonua C: Fakamafai’i ‘a e fakalakalaka e Tangata mo e Tū’unga Tatau e Tangata mo e Fefine.					
Makatuliki hono 2: Makatuliki Fakasösiale					
Ola Fakapotungāue 2.5 Ke toe fakalakalaka ange fakafonua 'a hono tokangaēkina 'o e ngaahi fokoutua					
NHSP KRA 1: Ngaue ‘oku fakahoko 1.3. Ngāue Tokangaēkina ‘o e Nifo					
4	Fakalakalaka ‘o e ngaue ‘o e kau ngaue ‘i he nifo (Ako mo e tokanga’i ‘o e kau ngaue)				
Taumu’a 4.1: Ke kei hokohoko atu aipe hono fakapa’anga ki he fakalakalaka fakapolofenale ki hono fakahu mai ‘o e kau ngaue pea mo fakataukei’i ‘enau ngaue koe’uhi ke malava ‘o langa hake mo fakaivia ‘a e ‘ilo fekau’aki mo e nifo					
4.1.1	Ako’i ‘o e kau ngaue (Talatala ki he nifo): Ako Bachelor ‘i TNU (‘I he ta’u ‘e 2 – semesita 2 ‘i he 2025-2027)				
Me’afua	Tu’unga ‘oku ‘iai ‘a e ako koeni ‘oku fakahoko	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Kamata ‘a e ako koeni ‘i he 2025 [semesita 2] ‘Osi ki he ta’u 2027	1			
4.1.2	Hokohoko atu ‘a e ako ki he mahaki’ia ‘o e nifo				
Me’afua	Tu’unga ‘oku ‘iai ‘a e ako koeni	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Ako fakata’u 3	1			1
4.1.3	Konifelenisi, fakataha mo e ngaue ki muli ‘i ha taimi nounou				
Me’afua	Fakakatoa ‘o e ngaahi ako mo e fakataha ne fakahoko ‘i muli	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Ke fakahoko ha fakataha tu’o 2 ‘i he ta’u ki muli	-	-	2	2
4	Tokanga’i ‘o e nifo (tokanga’i mo e tauhi ‘a e tu’unga mo’ui lelei ‘o e nifo)				
Taumu’a 4.2: Ke fakahoko ‘a e ngaue ki he nifo ‘o fakafou ‘i he ngaahi kiliniki pea fakapapau’i ‘oku malava ‘o fakahoko ‘a e fatongia ki he kakai ‘o Tonga					
#	Ngaahi fatongia ‘oku fakahoko				
4.2.1	Fakahoko ‘a e talatala ki he nifo kau kiai ‘a e tafa ‘o e nifo pea mo e lele ‘o e talatala hili ‘a e houa ngaue				
Me’afua	Fakakatoa ‘o e kau talatala na’e sivi’i	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Siofi mo muimui’i ‘a e tokolahi ‘o e kau talatala ‘i he falemahaki Vaiola	✓	✓	✓	✓
Me’afua	Fakakatoa ‘o e ‘a’ahi	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Siofi mo muimui’i ‘a e lahi ‘o e ‘a’ahi	<35000	<35000	<35000	>35000
4.2.2	Ke fakahoko ‘a e ngaahi ngaue ki he nifo ki he kakai pea mo e ngaahi ako ‘o Vava’u mo Ha’apai, Niuatoputapu mo Niuafo’ou (fakapa’anga ‘e he DFAT)				
Me’afua	Fakakatoa ‘a e ‘a’ahi ki he ngaahi ‘otu motu (folau ‘e 4 ‘i he ta’u)	2025	2026	2027	2028
Taumu’a	Ke fakahoko ‘a e fatongia ki hono tokangaekina ‘o e nifo ki Vava’u. Ha’apai pea mo e ongo Niua	4	4	4	4

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

4.2.3	Siofi mo vakai'i 'a e ngaue lolotonga 'a e 'a'ahi ki he 'otu motu				
Me'afua	Lahi 'o e 'a'ahi ki he 'otu motu	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Ke fakahoko 'a e 'a'ahi tu'o 2 'i he ta'u	2	2	2	2
4.2.4	Hoko atu 'a e polokalama Malimali 2 (sivi 'o e nifo 'o kinautolu 'oku suka) kau kiai mo kinautolu 'oku faingata'ia fakaesino 'i Tongatapu pea mo e 'otu motu (Senita Alonga pea mo e OTA)				
Me'afua	Fakakatoa 'o e kau talatala hono sivi'i lolotonga 'a e polokalama Malimali	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Sivi mo lekooti 'a e tokolahi 'o e kau talatala lolotonga 'a e polokalama Malimali	<22000	<22000	>22000	>22000
4	Ngāue Ki Tu'a ki he Mo'ui lelei e nifo				
Taumu'a 4.3 Ke fakapapau'i a e a'u Fakaemamani Lahi 'o e Mo'ui Lelei ko ia mei he Va'a ngāue 'o e Nifo', 'aki 'a hono fakahoko kotoa 'a e ngaahi tefito'i ngāue ki hono tokangaēkina 'o e Nifoo', ki he kakai kotoa pē 'o e kolo' (ngaahi ako'anga' mo e kakai fefine feitama) koe'uhi' ke poupou'i 'a e tokangaēkina 'o e nifo' kaeuma'a 'a e fakamama'o mei he ngaahi mahaki kehekehe 'o e nifo'.					
#	Ngaahi fatongia				
4.3.1	Hoko atu e Polokalama Malimali 1 ki he ngaahi 'apiako lautohi (Fufulu Nifo / Pupu Faito'o Nifo) (SPMT / Colgate Fiji)				
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'o e ngaahi 'api ako Lautohi ne fai 'a'ahi ki ai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai toe si'i hifo he 90% 'o e ngaahi ako'anga Lautohi 'oku 'osi fai kiai 'a e 'a'ahi mo ngaue kiai	90%	90%	100%	100%
Me'afua	Tokolahi fakakatoa 'o e ngaahi ako Tokam'ua ne fai 'a e 'a'ahi kiai.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	'Ikai toe si'i hifo he 90% 'o e ako Tokam'ua ne fai kiai 'a'ahi moe ngaue kiai	90%	90%	100%	100%
Me'afua	Tokolahi Fakakatoa 'o e ngaahi ako ma'olunga ne fai kiai 'a'ahi.	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Fakalahi 'a e fika 'o e ngaahi ako'anga ma'olunga 'o tanaki ngaahi ako'anga ma'olunga 8	8	10	11	12
4.3.2	Ke fakahoko e ngaahi polokalama sivi'i 'o e tū'unga mo'ui lelei 'a e nifoo', 'i he ako'anga 'o e ngaahi kolisi, lautohi mo e lautohi si'i hifo'.				
Me'afua	Tokolahi Fakakatoa 'o e ngaahi fanau lautohi 'osi sio kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tauhi pe toe fakalahi 'a e fika 'o e fanau lautohi 'osi fai kiai 'a e sio.	<14000	<14000	<14000	<14000
Me'afua	Tokolahi Fakakatoa 'o e ngaahi fanau ako Tokamu'a pe koe kiniti 'osi sio kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tauhi pe fakalahi 'a e fika 'o e fanau ako Tokamu'a pe koe kiniti 'osi sio kiai	<1400	<1400	<1400	<1400
Me'afua	Tokolahi Fakakatoa 'o e ngaahi fanau he ako ma'olunga 'osi sio kiai	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tauhi pe fakalahi 'a e fika 'o e fanau kuo 'osi sio kiai he ako ma'olunga(Kolisi)	<8,000	<8,000	>8,000	>8,000
4.3.3	Ke fakahoko 'a e ngaahi tefito'i palani ngāue ki he tokangaēkina 'a e mo'ui lelei 'a e nifoo', ki he kakai faingata'a'ia mo e ngaahi fiema'u makehe (Alonga & Senitā OTA)				
Me'afua	Fakakatoa 'o e kau talatala pea mo kinautolu ne faingata'ia fakaesino	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Tauhi pe koe toe fakalahi mai 'a e kau talatala 'oku nau faingata'ia fakaesino	✓	✓	✓	✓
4.3.4	Ke fakahoko "Uike Tokangaēkina 'o e Nifo" koe'uhi' ke poupou'i 'a e fakamafola'ilo fakaefonua' (WHO)				
Me'afua	Ko hono Fakahoko 'a e Uike 'o e Mou'i Lelei	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	Uike 'o e Mou'i Lelei ke katoanga'i 'i 'Aokosi pe ko Sepitema 2020	1	1	1	1
4.3.5	Tufaki 'a e kau 'ofisa nifo ki he 'otu motu pea mo e ngaahi senita mo'ui lelei				

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Me'afua	<i>Tokolahi Fakakatoa 'o e kau 'Ofisa Nifo moe Therapists 'oku tu'u he ngaahi 'otu motu kau kiai moe ongo Niua</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Tauhi pe Fakalahi 'a e Tokolahi 'a e kau 'Ofisa Nifo moe Kau Tokoni ki he ngaahi nifo he ngaahi 'Otu motu ki tu'a</i>	0	0	7	0
4.3.6	Ke malava ke toe fakahoko 'e he ngaahi Senitā ki he Mo'ui 'o e ngaahi kolo', 'a e ngaahi ngāue 'o e Va'a Ngāue Nifo. (kau ai e ngaahi 'Otu motu 'i tahi) (DFAT)				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e ngaahi 'Otu motu 'i tu'a 'oku 'a'ahi kiai 'a e mataotao he nifo</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>'ikai toe si'l hifo he taha ha ki'l motu 'oku ngaue kiai FY</i>	1	1	1	1
4.3.7	Fakatau mai 'a e me'alele ki he polokalama malimali 'i 'Eua				
Me'afua	<i>Fakakatoa 'a e me'alele nifo</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakatau 'a e me'alele 'e taha ki 'Eua</i>	1		1	
4.3.8	Fakafo'ou 'a e kiliniki nifo 'i Niuafo'ou				
Me'afua	<i>Tu'unga 'oku 'iai 'a e fakalelei koeni</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakafo'ou kotoa 'a e kiliniki nifo 'i Niuafo'ou 'i he faka'osinga 'o e ta'u 2025 pe koe kamata'anga 'o e ta'u 2026</i>	1	1		
4	Tokanga'i 'o e nifo 'o hange ko e tafa				
Taumu'a 4.4:	Fokotu'u 'a e tafa'aki ki he talatala pea kei tauhi 'a e loki lab ki he nifo 'i he 'otu motu tautautefito ki Vava'u, Ha'apai mo 'Eua				
4.4.1	Toe fokotu'u 'a e lab ki he nifo loi 'i Vava'u, Ha'apai, mo Eua [DFAT mo e KOICA]				
Me'afua	<i>Fakatau mai 'a e ngaahi naunau mo e me'angaue ki Háapai, Vavaú mo Éua</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Kakato 'a e ngaahi naunau ki he 'otu motu na'e fiema'u.</i>	x	x	-	1

5.4.7. Me'afua ki he fakahoko ngaue

#	Me'afua	Va'a
4.2.1a	Lahi e Kau Toketa Nifo	Nifo
4.2.1b	Lahi e Kau 'Ofisa Ta'aki Nifo	Nifo
4.2.2a	Lahi e Fika o e Kau Ako Sikolasipi foki mai 'I he tafa'aki 'o e nifo	Nifo
4.3.5a	Tokolahi 'o e ngaahi Toketa Nifo 'oku 'ave ke ngāue 'i he ngaahi falemahaki 'i he 'otu motu tahi	Nifo
	Tokolahi 'o e ngaahi Toketa Nifo 'oku 'ave ke ngāue ki ngaahi Senitā ki he Mo'ui	Nifo
4.3.5b	Lahi 'o e ngaahi Va'a Ta'aki Nifo 'I he Ngaahi Motu	Nifo
4.1.1a	Tokolahi 'o e kau talatala 'i Vaiola	Nifo
4.1.1c	Tokolahi e Fika 'o e Kau sivi Feitama	Nifo
4.3.1a	Fakakatoa 'a e 'a'ahi ki he ngaahi ako	Nifo
4.3.1b	Toko lahi e'o e fanau ako lautohi si'i hifo na'e sivi'i	Nifo
4.3.1c	Tokolahi 'apiako lautohi si'i hifo na'e kau mai	Nifo
4.3.1d	Fakakatoa 'a e 'a'ahi ki he ngaahi ako	Nifo
4.3.2a	Tokolahi 'o e fanau ako kolisi na'e sivi'i	Nifo
4.3.2b	Tokolahi 'o e 'apiako kolisi	Nifo
4.3.3a	Lahi e Fika 'oe kau mahaki (Faingata'a'ia Fakasino)	Nifo
4.3.5c	Lahi e Fika Senita 'o e Mo'ui 'oku nau fakahoko gaue ke tokanga'ekina e nifo	Nifo
4.3.6a	Lahi e fika 'o e kau talatala 'I he Ngaahi Senita Kihe Mo'ui	Nifo
4.1.1d	Lahi e ngaahi tafa nifo	Nifo
4.1.1e	Lahi e mahaki talatala 'i he tu'a taimi ngāue	Nifo
4.1.1f	Lahi e ngaahi ngāue fokotu'u nifo loi fakafa'ahinga	Nifo
4.1.3a	Fakakatoa e 'a'ahi ki he 'otu motu ('A'ahi 'a e kau taki)	Nifo

5.4.8. Likuesi 'o e kau ngaue

#	Hingoa 'o e lakanga 'oku likuesi	Fakakatoa 'o e lakanga lolotonga	Fakakatoa 'o e lakanga 'oku likuesi	Feitu'u ke fakakato kiai e kau ngaue
1	Kau ngaue tokoni 'i he nifo 'osi ako mai ki he 2024	Kau ngaue lau 'aho 'e 18– toko taha pe 'oku toe	17	Tongatapu mo motu
2	Kei lele 'a e ako 'a e kau 'ofisa tokoni ki he nifo pea tenau faka'osi ako he ta'uni	9	9	Vaiola
3	Ngaue faka'uhila he nifo	3 (2 at Tongatapu and 1 at Vava'u)	1	Haapai
4	Fufulu 'o e ngaahi me'angaue 'i he nifo	1	1	Tongatapu
5	Kau 'ofisa nifo kei ako sikolasipi 'i TNU pea ko'enau ta'u faka'osi eni	12	2	Tongatapu
6	'Ofisa talatala 'i he nifo (for 2027)	7	16	➤ Senita 'i (Mua, Pea, Vaini, Nukunuku ➤ Kiliniki e ngaahi ako- (THS, TCToloa, QSC, Apifoou, TCatele) ➤ Polokalama Malimali ki he ngaahi ako 'i Tongatapu, Vavau, Haapai, Eua, Ongo Niua

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

				➤ <i>Me'alele 'a e nifo</i>
--	--	--	--	-----------------------------

5.4.9. Fakama'opo'opo 'o e Polokalama Patiseti mo e kau ngaue

Tepile 14: Patiseti mo e kau ngaue

Polokalama ngaue ki he nifo	Ola Fakaangaanga 2023/24	Fakafuofua kuo tali 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Fakakatoa 'o e patiseti	2,301,867	5,429,500	2,982,600	2,237,600	2,237,600
Fakafuofua 'o e pa'anga lolotonga	2,110,687	2,287,500	2,181,600	2,181,600	2,181,600
Fakamole ki he kau ngaue	1,863,984	2,032,500	2,001,900	2,001,900	2,001,900
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	246,703	255,000	179,700	179,700	179,700
Pa'anga fakalakalaka	191,179	3,142,000	801,000	56,000	56,000
Pa'anga lolotonga	191,179	3,142,000	801,000	56,000	56,000
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	191,179	3,142,000	801,000	56,000	56,000
Fakakalasi	-	-	-	-	-
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	-	-	-	-	-

5.4.10. Ngaahi liliu 'i he Polokalama 4 ki he palani ngaue fakalukufua mo e patiseti mei he palani fakamuimui

Felave'i ki he CP faka'osi	Hokohoko	Ki'i Liliu peseti: (1 – 50%)	Liliu Lahi (50%+)	Fo'ou
----------------------------	----------	------------------------------	-------------------	-------

Koe'uhi' ko e ngaahi ngaafa fatongia kotoa pē 'a e Potungāue' ki hono poupou'i e faka'amu fakaemamani lahi ke tofuhia e kakai kotoa e fonua' he ngaahi fakahoko fatongia fakafalemahaki ki he mo'ui lelei, 'oku 'i ai ai e makatū'unga 'e taha e ngaahi tefito'i liliu he patiseti ko eni' 'a ia ko e ngaahi folau ki he ngaahi 'otu motu 'i tahi'. 'Oku fakahoko leva he Va'a Ngāue Nifo' 'a e ngaahi fokotu'utu'u palani ko eni ke fakatofuhia e ngaahi ngāue tokangaēkina e mo'ui lelei e nifo' ki he ngaahi senitā 'o e mo'ui ' pea pehē foki ki he ngaahi 'otu motu ki tahi', 'aki hono fakafolau holo e Kau Toketa Nifo', Kau Ta'aki Nifo', Kau Ngāue Fakame'a ngāue ki he Nifo' pea mo e kau ngāue tokoni ki he nifo'. Ko hono fakafaingamālie'i ange e fehikitahi holo e ngaahi 'ofisa' ki he ngaahi senitāa' mo e 'otu motu ki tahi' 'oku 'i ai leva ai e faka'amu ko e ngaahi feitu'u ko eni te nau lava pē 'o tokanga'i e ngaahi ngāue 'a e Va'a nifo' ki he kakai he feitu'u takitaha'. Ko e ngaahi fakahoko fatongia he ngaahi folau ki he 'otu motu', 'oku fakatefito pē ia ki ha ngaahi ngāue fokotu'u nifo loi, sivi'i e tū'unga mo'ui lelei e nifo', pea mo e faito'o nifo ki he ngaahi feitu'u mama'o 'oku 'ikai ke nau malava 'o 'ahia e ngaahi senitā mo'ui '. 'Oku toe taumu'a pe foki ke tokoni fakaepa'anga ki he kakai 'o e komuniti' 'oku si'isi'i honau ivi fakaepa'anga' ke fakasi'isi'i enau fakamole fakapa'anga ki he fefononga'aki.

'Oku 'ikai ke toe 'i ai ha liliu lahi ki he ngaahi palani fokotu'utu'u ngāue ki he tafa'aki 'o e Nifo, kaikehe ko e ngaahi 'elia mahu'inga eni 'oku faka'amu kiai 'a e va'a ki he ta'u fakapa'anga koeni.

- 1) Ako BA ki he tafa'aki tokangaekina 'o e nifo [4.1.1]
- 2) Toe fokotu'u 'a e loki lab 'i Vava'u, Ha'apai pea mo 'Eua [4.4.1] ['Oku fakapa'anga eni 'e he DFAT pea mo e KOIA]
- 3) Ke malava 'o fakahoko 'a e tokoni ki he mo'ui lelei 'o enifo ki he kakai tautefito ki he ako 'i Vava'u pea mo e 'otu motu Ha'apai, kau atu kiai 'a Niuatoputapu mo Niuafo'ou [4.2.2] [fakapa'anga DFAT].
- 4) Ako'i 'o e kau ngaue ki he nifo CPD, pea hokohoko atu aipe 'a e ako ki hono tokangaekina 'o e mahaki'ia 'o e nifo. [4.1.2] ['Oku poupou'i eni 'e he DFAT]
- 5) Fakafo'ou e kiliniki nifo 'i Niuafo'ou

5.5. Polokalama 5: Va’a Ngaue Fakaneesi

5.5.1. Fatongia e ngaahi Va’a ngaue mo e va’a ngaue iiki

Tu’utu’uni fakaneesi mo e taki lelei

5.5.2. Tefito’i kupu fengaue’aki

‘Oku ma’u faingamalie ‘ae kakai tokolahi mo fakafou’ituitui ke fengaue’aki hangatonu moe kau Neesi ‘i he Polokalama 5 (‘o tatau pe ‘ae kau puke moe ‘ikai ke puke) ‘o fakafou ‘i he ngaue ‘ae ngaahi va’a ‘o tatau pe ‘a e va’a fakafaito’o moe va’a kitu’a ‘a hono tuku atu ‘a e kau ngaue kuo nau taukei ke nau fakahoko fatongia ‘i he fakafaito’o moe ngaahi va’a kitu’a Ko e Ofisa Neesi Pule ko hono fatongia ke ne muimui ofi ‘ae ako neesi mo pukepuke ‘a e tu’unga ma’olunga fakaneesi ‘i he Potungaue Mo’ui ‘o fakatefito ‘i he ngaahi palani ngaue, ngaahi tu’utu’uni ngaue moe ngaahi lao. Ko e tefito’i liliu pe ki he ta’u fakapa’anga koeni ko hono fakahiki mai ‘ae ‘Apiako ako Neesi ‘o Kuini Salote ki he ‘Univesiti o Tonga pe ‘oku ‘iloa koe Tonga National University.

5.5.3. Ola ‘o e Polokalama

Koe taumu’a ‘o e Polokalama 5 ke “Hiki hake ‘a e Mahu’inga mo e Malu ‘ae Fuafatongia Fakaneesi”. Ke tokanga’i, pule’i mo tataki ‘a e tokolahi taha ‘oe kau Neesi Hoko ‘o Tonga, fatongia faka’ofisi mo e ngaahi ngaue kuopau ke tokoni’i ‘a hono fakalele ke a’usia ‘a e ngaahi taumu’a ola tu’uloa ‘oe ngaue fakaneesi. Kotoa ‘ae ngaahi ngaue koeni ‘oku kau atu kiai hono toe vakai’i ‘ae Lao Fakaneesi, Lipooti ‘a e ngaahi me’a ‘oku hoko kihe kau taki ‘i he fakataha, fakalahi ‘a e ‘ilo lolotonga ‘ae kau ngaue, vakai’i e ngaue moe ‘a’ahi ki he tukui motu etc.

5.5.4. Ngaahi Ngaue Fo’ou

#	Ngaahi ngaue fo’ou
1	Fakalelei’l mo hono monomono ‘a e ‘Apiako Neesi
2	Vakai’i mo Fakalelei’i ‘ae ngaahi lao/ngaue moe founa ngaue ‘ae kau Neesi.
3	Ngaahi ‘A’ahi mo e fakataha ‘ae Neesi
4	Langa ó e Ápiako Neesi

5.5.5. Ngaahi Kupu Fekau’aki mo e Ngaahi Tokoni mei Muli ki he Polokalama 5

#	Ngaahi Hoa Ngaue
1	Poate Ma’u Mafai ki hono sivi’i ‘o e ngaahi tohi fakamo’oni ako fakafonua ‘a Tonga
2	Poate ‘ae Neesi Tonga, Kau Neesi Ma’uli, moe Kau Neesi Fakafaito’o
3	‘Univesiti ‘o ‘Aokalani/ ‘Univesiti Fakafonua ‘o Fisi / ‘Univesiti ‘o Sene
4	Potungaue ‘o e Ako moe Ako Ngaue
5	Kautaha Mo’ui ‘a Mamani/Polokalama Tokoni ‘a ‘Aositelelia/ Kautaha Tokoni ‘a Mamani ki he Fakakaukau’i ‘o e Famili, Tokoni mei he Pule’anga Siaina
6	Sosaieti ‘a Tonga ki he Kanisa Huhu
7	Kautaha Neesi ‘a Tonga
8	Kautaha Fakatotolo ‘a e Neesi Tonga (TNRA)

5.5.6. Polokalama 5: Ngaue Fakaneesi

Tepile 15: Polokalama 5: Ngaahi Taumu'a Fakaneesi/Ngaahi Ola

POLOKALAMA 5: NEESI						
Ola Tu'uloa Fakafonua D: Fakamo'oni'I 'a e Pule lelei 'aki 'a e lao moe maau						
Makatuliki hono 3: Ngaahi Fa'unga Fakapolitikale						
Ola Fakapotungaue 3.1: Mateuteuange, Ola, Malava Fakapa'anga, Faitotonu, 'Ata kitu'a mo tokoni ki he kakai makatu'unga 'I he ngaahi 'uhinga mahu'inga.						
Palani Tu'uloa Fakafonua ki he Mo'ui: Tu'unga Fakataki moe Pule						
5	'Ofisi 'oe 'Ofisa Pule Neesi					
Taumu'a 5.1: Ke siofi fakalukufua mo fakalao 'a e fatongia Fakaneesi ke ne tauhi 'a e tu'unga fakatu'apule'anga pea fakahoko 'o fakafou 'i he Neesi, Ma'uli moe Poate Neesi Fakafaito'o.						
#	Activity					
5.1	Vakai'i mo hono poupou'i ke fakalakalaka 'o e Va'a ngaue kau Neesi [DFAT Support]					
Me'afua	Status of Organizational Re-structure for Nursing Division	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	Organizational Re-structure drafted and submitted for NHDC endorsement	✓	✓	-	-	
5.2	Hokohoko atu hono poupou'i hono fakahoko 'ae ngaahi fakataha 'ae kau Neesi moe Ma'uli.					
Me'afua	Fakakatoa 'oe ngaahi fakataha 'ae Poate Neesi moe Poate Ma'uli	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	Fakataha 'e 1 he kuata	✓	✓			
Me'afua	Lahi 'o e ngaahi laiseni na'e tukuatu	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	ki he 80% 'o e kau Neesi Lesisita 'oku 'osi fakafo'ou 'enau laiseni 'I he Q2.	80%	90%	90%	100%	
5.3	Fa'u mo Fakalelei'i 'a e Palani Tu'uloa ke ne 'ohake 'a e tu'unga fakangaue 'a e Neesi [DFAT Support]					
Me'afua	Tu'unga fakalakalaka 'o e Ngaahi Palani Mahu'inga 'a e Neesi	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	Palani Mahu'inga 'a e neesi na'e fa'u pea fakahoko hono ngaue'aki 'I he Q3	✓	✓			
5.4	Stock-taking and reviewing SOPs, Succession Plans and Career Pathways for Nursing Profession [DFAT Support]					
Me'afua	Total Number of updated and approved SOPs. Status of Succession Plans and Career Pathways	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	Total Number of Approved SOPs	✓		✓		
5.5	Kau ki he ngaahi Fakataha 'i Tu'apulenga/Ngaahi Konifelenisi/Ngaahi Fakataha					
Me'afua	Tokolahi 'o kinautolu na'e kau ki he ngaahi fakataha/konifelenisi fakavaha'apule'anga	2025	2026	2027	2028	
Taumu'a	Ke kau tu'o ua ki ha fakataha/konifelenisi fakavaha'apule'anga	✓	✓	✓	✓	
5.6	Vakai'i 'ae tu'unga ngaue 'oe kau Neesi kau kiai 'ae kau Neesi akoako, Ma'uli moe ngaahi fakamtala ngaue. [DFAT Support]					
Me'afua	Vakai'I o fakalelei'i 'ae founa ngaue moe lao	2025	2026	2027	2028	

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

Taumu'a	<i>Fakalelei'i ngaue kau Ma'uli moe Neesi ki he kuata 4.</i>	✓		✓	
5.7	Fakahoko 'a e 'a'ahi fakataki kihe tukui motu moe ngaahi Senita kihe Mo'ui 'o fakakau atu ai hono tufaki 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ngaue, Ngaahi founa ngaue mo e ngaahi 'o e lao na'e fakalelei'i ki he kau ngaue Neesi 'i he tukui motu (DFAT Support)				
Me'afua	<i>Lahi 'oe ngaahi 'a'ahi fakataki ki he ngaahi 'otu motu</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ke fakahoko tu'o 2 ha 'a'ahi kihe ngaahi 'otu motu</i>	✓	✓	✓	✓
5.8	Fakahoko hono hokohoko 'a e ngaue ki he fakalakalaka fakataukei ngaue 'a e kau Neesi. Va'a ki he Fekumi 'a e Kau Neesi Tonga – Kautaha Laukonga & Fakataha Fkamahina (DFAT)				
Me'afua	<i>Tokolahi fakakatoa 'o e CPD ki he kau neesi katoa (fakakau moe Kautaha Laukonga)</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Ko ha CPD 'e taha 'i he kuata</i>	✓	✓	✓	✓
5.9	Ngaue faka'ofisi kihe 'Ofisa Pule Neesi Ma'olunga				
Me'afua	<i>Ngaahi Fakataha fakakuata 'a e Poate Neesi</i>	2025	2026	2027	2028
Taumu'a	<i>Fakahoko ha fakataha tu'o 4 he ta'u</i>	4	4	4	4

5.5.7. Ngaahi Me'afua Tefito ki he Ngaahi Fakahoko Fatongia

#	ME'AFUA	UNIT
1	Fakakatoa 'oe Fakataha 'ae Poate	'Ofisa Pule Neesi
2	Fakakatoa 'oe ngaahi Lao kuo fai hono fakalelei'i	'Ofisa Pule Neesi
3	Fakakatoa 'oe ngaahi Polokalama Ako kuo 'osi fakamo'oni'i	'Ofisa Pule Neesi

5.5.8. Likuesi 'o e kau ngaue

#	Lakanga 'oku likuesi	Fakakatoa 'o e ngaue lolotonga	Fakakatoa 'o e ngaue 'oku likuesi	Feitu'u
1	Sekelitali	0	1	Tongatapu

5.5.9. Fakama'opo'opo 'oe Polokalama Patiseti moe Kau Ngaue

Tepile 16: Polokalama 5 Patiseti moe Kau Ngaue

Plokalama ngaue 'a e neesi	Ola Fakaangaanga 2023/24	Ola Fakaangaanga 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Patiseti fakakatoa	2,986,060	2,390,300	9,049,100	3,096,600	3,091,600
Fakafuofua 'oe pa'anga lolotonga	2,927,185	2,370,300	9,036,600	3,036,600	3,036,600
Fakamole kihe kau ngaue	2,019,974	2,322,200	2,972,900	2,972,900	2,972,900
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	907,211	48,100	6,063,700	63,700	63,700
Fakafuofua 'oe pa'anga fakalakalaka	58,876	20,000	12,500	60,000	55,000
Pa'anga lolotonga	58,876	20,000	12,500	60,000	55,000
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	58,876	20,000	12,500	60,000	55,000
Fakakalasi	-	-	-	-	-
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue 'oku fakahoko	-	-	-	-	-

5.5.10. Ngaahi Feliuliaki 'i he Polokalama Ngaue 5- mei he Palani Ngaue Fakalukufua & Patiseti Kuohili

Felave'i ki he CP faka'osi	Hokohoko	Ki'i liliu patiseti 16% (1 – 50%)	Liliu Lahi (50%+)	Fo'ou
----------------------------	----------	-----------------------------------	-------------------	-------

'I he ta'u fakapa'anga kuo 'osi ne 'ikai ke 'iai ha fu'u fakalelei ne fai kihe Polokalama 5 'i he ngaahi palani moe fakahoko fatongia. Ko e liliu lahi ki he Patiseti 'o e Polokalama ko hono to fakalelei'i 'ae Va'a Neesi fakafaito'o ke fakafoki mai koia 'a e kau Neesi 'o hange ko e Neesi fakafaito'o 'I he malumalu Metuloni, Kau Neesi kihe fa'ee moe pepe, kau Neesi kihe ngaahi mahaki 'ikai pipihi, Neesi Akoako mo e kau Neesi akoako 'oku tokanga'i mata , ke 'I he malumalu Neesi Pule Ma'olunga. Kotoa 'o e ngaahi va'a koeni 'oku lolotonga 'i he malumalu 'o e Kiliniki moe Va'a Mo'ui lelei kitu'a. 'E hoko 'a e ngaahi liliu lahi koeni kihe Potungaue kaekehe 'e fakahoko 'a e ngaahi palani 'I Siulai 2025. Ko e ngaahi fatongia koeni 'oku 'ihe malumalu 'o e 'ofisi Neesi Pule Ma'olunga.

Siofi 'a e lao mo e tu'utu'uni ki he fa'unga fakapotungaue 'o e va'a

Ko e 'ofisi 'o e Neesi Pule Ma'ounga te ne fakalele 'a e fakataha ke toe siofi ai 'a e ngaahi lao mo e tu'utu'uni ki he neesi pea pehe foki ki he fa'unga 'o e va'a neesi. Ko e fakahoko 'eni ke toe siofi 'a e ngaue angamaheni 'o e kau neesi 'i he Potungaue

Poate 'o e kau Neesi.

Ko e likuesi ki hono fakalele 'o e ngaue 'o e kau neesi, kau ma'uli mo e poate neesi, 'oku kei hokohoko atu pe mei he patiseti fakamuimui. Ko e poate koeni 'oku 'ikai ha pa'anga tu'upau ke fakapapau'i 'e malava 'o fakakato 'a e ngaahi ngaue fakalao pea mo e fakahoko fatongia.

Faka'ataa ke fakahu mai 'a e kau neesi fo'ou, pea fakahiki mo e tu'unga ngaue 'o e kau neesi lolotonga

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

‘Oku ha mai ‘a e holo ‘a e tokolahi ‘o e kau ngaue koe’uhi ko e folau ki tu’apule’anga ‘oku fiema’u ai ke toe fakatokolahi mai ‘a e kau neesi. Ko e fakahu angamaheni mai ‘o e kau neesi pea mei he ‘apiako neesi (TNU) pea ‘oku fiema’u ke fai ha tokanga makehe kiai pea mo e hiki vahenga pe tu’unga ‘a e kau ngaue lolotonga.

‘A’ahi ki he ngaahi senita mo’ui lelei ‘i Tonga mo e ‘otu motu.

Ke fakahoko ‘e he neesi pule ma’olunga ‘a e ‘a’ahi ki he ngaahi senita kotoa ‘oku ngaue ai ‘a e kau neesi ‘o sivi’i ‘enau ngaue fakataha mo e tokoni ‘o e neesi pule ‘i he va’a takitaha. Ke fakahoko eni ‘i he kuata kotoa pe.

Hokohoko atu hono ako’i ‘o e kau neesi

‘Oku fakakaungatamaki ‘aki ‘a e ‘ofisi ‘o e CNO ke fakapapau’i ‘oku fakalakalaka ‘a e tokotaha neesi kotoa ki hono fakahoko hono fatongia ki ha tu’unga ‘oku lelei ange pea ke fakahoko ‘a e ako koeni ‘i he kuata kotoa

5.6. Polokalama 6: Va’a ki he Mo’ui Lelei ‘a Tonga

Neongo koe Va’a ko eni ki he Mo’ui Lelei ‘o Tonga ‘oku ‘ikai ko ha Va’a Ngaue ‘ae Potungaue Mo’ui ka koe pa’anga ke fakalele’aki ‘oku ma’u ia ‘I he polokalama 6 . Koe Va’a ko eni ki he Mo’ui Lelei ‘a Tonga koe Kautaha taautaha pe ia pea ‘oku ‘I ai pe ‘enau palani fakalukufua pea pehe ki he ngaahi me’afua ke fua’aki ‘emau fua fatongia ‘oku fakahoko

Tepile 17: Polokalama 6 Patiseti mo e Kau Ngaue

Plokalama ngaue ‘a e neesi	Ola Fakaangaanga 2023/24	Ola Fakaangaanga 2024/25	Fakafuofua 2025/26	Fakafuofua 2026/27	Fakafuofua 2027/28
Patiseti fakakatoa	500,000	500,000	903,400	991,100	750,000
Fakafuofua ‘oe pa’anga lolotonga	500,000	500,000	750,000	750,000	750,000
Fakamole kihe kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue ‘oku fakahoko	500,000	500,000	750,000	750,000	750,000
Fakafuofua ‘oe pa’anga fakalakalaka	-	-	153,400	241,100	-
Pa’anga lolotonga	-	-	-	-	-
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue ‘oku fakahoko	-	-	-	-	-
Fakakalasi	-	-	153,400	241,100	-
Fakamole ki he kau ngaue	-	-	-	-	-
Fakamole ki he ngaue ‘oku fakahoko	-	-	153,400	241,100	-

‘Oku kau fakataha atu ‘i heni mo e palani fakalukufua ki he kautaha Mo’ui Lelei ‘a Tonga (Tonga Health)

Fakamatala tanaki mai

6. Fakamatala tanaki mai 1: Ngaahi tu'utu'uni fekau'aki mo e mo'ui, lao pea mo e ngaahi ma'u'anga fakamatala

Lao felave'i mo e mo'ui

Ngaahi lao		
No.	Lao/Ngaahi tu'utu'uni	Felave'i mo e ngaahi va'a 'i falemahaki/ MDAs
(1)	Therapeutics Goods Act	Va'a Fakafaito'o / Loki Talavai
(2)	Therapeutics Goods Regulations	Va'a Fakafaito'o / Loki Talavai
(3)	Lao ki he fo'i'akau	Va'a Fakafaito'o / Loki Talavai
(4)	Lao ki he fale talavai	Va'a Fakafaito'o / Loki Talavai
(5)	Lao ki he kau neesi mo e ma'uli	Va'a Neesi
(6)	Lao ki he fakafaito'o mo e nifo	Va'a fakafaito'o
(7)	Health Practitioners Review Act	Va'a fakafaito'o
(8)	Lao ki he Va'a fakalelei 'atamai	Va'a Fakafaito'o mo e Fakalelei 'atamai
(9)	Lao ki hono ta'ota'ofi 'o e ma'u tapaka	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(10)	Lao ki he tapaka	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(11)	Lao ki he va'a mo'ui lelei ki tu'a	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(12)	Lao ki he mo'ui lelei va'a ki tu'a (Fale ma)	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(13)	Lao 'o e va'a ki tu'a fekau'aki mo e Koviti-19	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(14)	Lao va'a ki tu'a (kakano'i manu)	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(15)	Lao va'a ki tu'a ki he ngaahi falekai mo e falekoloa	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(16)	Lao ki he vai	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(17)	Lao ki he ngaahi ngaue ki he mo'ui	Va'a fakafaito'o
(18)	Lao ki he totongi 'o e ngaahi ngaue ki he mo'ui	Va'a fakafaito'o
(19)	Lao ki hono ta'ofi 'o e mahaki	Va'a fakafaito'o
(20)	Lao ki he ngaue fakafaito'o	Va'a fakafaito'o
(21)	Lao ki hono faka'ai'ai 'o e mo'ui lelei	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Tonga Health
(22)	Lao ki he huhu malu'i	Va'a mo'ui lelei ki tu'a
(23)	Lao ki hono tokanga'i 'o e ngaahi fakatamaki	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / MEIDCCCC
(24)	Corneal and Tissue Grafting Act	Va'a fakafaito'o
(25)	Disinterment of Bodies Act	Va'a fakafaito'o
(26)	Lao ki he me'akai	Va'a mo'ui lelei ki tu'a MAFFF
(27)	Biodiversity Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / MAFFF
(28)	Lao ki he puke 'a e fanga monumanu	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / MAFFF
(29)	Lao ki he kava malohi	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Polisi Tonga
(30)	Lao ki hono ngaue'aki e ngaahi me'angaue 'oku fakatu'utamaki	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Polisi Tonga
(31)	Manufacture of Intoxicating Liquor Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Polisi Tonga

Palani Ngāue Fakalūkufua & Patiseti 2025/26 – 2027/28

(32)	Manufacture of Intoxicating Liquor (Licence Fees) Order	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Polisi Tonga
(33)	Methylated Spirits Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / Polisi Tonga
(34)	Ozone Layer Protection Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / MEIDECCC
(35)	Pesticides Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / MAFFF
(36)	Tonga Red Cross Society Act	Va'a mo'ui lelei ki tu'a / TRCS

